

Kinderen tussen wet en werkelijkheid

Hoe komt het Kinderrechtencommissariaat
op voor rechten van kinderen?
Hoe detecteert, signaleert en adviseert het?
Waar knelt het voor kinderen en hun rechten?

Kinderen tussen wet en werkelijkheid

Hoe komt het Kinderrechtencommissariaat op voor rechten van kinderen?

Hoe detecteert, signaleert en adviseert het?

Waar knelt het voor kinderen en hun rechten?

**Jaarverslag
2023-2024**

Colofon

**Jaarverslag
Kinderrechtencommissariaat
2023-2024**

Kinderen tussen wet en werkelijkheid

Redactie

Leen Ackaert
Michaël Bouchez
Hilde Cnudde
Tine De Winter
Sarah Meys
Isabel Moerman
Ann Peeters
Yentl Roels
Julie Ryngaert
Inge Schoevaerts
Eline Strik
Dominique van den Akker
Isa Van Dorsselaer
Els Van Hemelrijck
Sofie Van Rumst
Jean Pierre Verhaeghe
Chris Vleugels
Caroline Vrijens

Eindredactie

Hilde Cnudde
Els Van Hemelrijck

Coördinatie

Isa Van Dorsselaer

Vormgeving

rca.be

Druk

Drukkerij Artoos

Verantwoordelijke uitgever

Caroline Vrijens
Kinderrechtencommissaris
Leuvenseweg 86
1000 Brussel

ISBN: 9789077021538

Wettelijk depotnummer: D/2024/9680/002

Dit jaarverslag staat ook online op www.kinderrechten.be.

Inhoud

Colofon	4
Voorwoord van de kinderrechtencommissaris	8
Voorwoord Kristel Verbeke	12
Het jaar in vogelvlucht	14
Deel 1: Van signaal tot advies	16
1. Een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement	17
2. Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt klachten, bemiddelt, verwijst door en geeft individueel advies	19
3. Meldingen en klachten bij het Kinderrechtencommissariaat in cijfers	20
4. Het Kinderrechtencommissariaat adviseert het beleid	25
5. Het Kinderrechtencommissariaat draagt kinderrechten uit	26
6. Samenwerken met externen	29
Deel 2: Kinderrechten in 2023-2024: waar knelt het?	32
1. Recht op basiszorg	33
1.1. Kinderopvang: programmadecreet ondermijnt toegang	33
1.2. Toekomstplan: educare is geen luxe	34
1.3. Terugbetaling logopedie voor elk kind gelijk	34
1.4. Toegang ziekteverzekering voor kinderen nog niet optimaal	35
1.5. Bekwame helpers in de zorg een feit	35
2. Recht op hulp op maat	37
2.1. Decreet rechtspositie in de jeugdhulp: grote stap vooruit	37
2.2. Wachtlijsten zetten zware druk op andere sectoren	38
Hulpverleners zoeken oplossingen buiten de lijntjes	38
Kinderen met complexe problematiek: oplossingen blijven uit	38
Gezinnen onder druk	40
Scholen en ziekenhuizen in de bres	41
Dringend: masterplan gevraagd	42
2.3. 'Vroeg en Nabij': mooie principes, vage uitwerking	43
2.4. Pleegzorg: afspraken afoetsen en evalueren	44
2.5. Laat jongeren op de drempel van meerderjarigheid niet te snel los	46
2.6. Kinderen tussen wal en schip door moeilijke samenwerking Gemeenschappen	47
3. Recht op een behoorlijke levensstandaard	48
3.1. Armoedetoets: echo's van een leven met (veel) te weinig	48
Kinderen van alleenstaande ouders extra kwetsbaar	50
Hefbomen voor steden en gemeenten	50
3.2. Terugvordering schooltoeslag nefast	51
3.3. FOCUS: EU-voorzitterschap België: armoede op de agenda	52

4. Recht op integriteit	54
4.1. Op school	54
Grensoverschrijdend gedrag door schoolpersoneel	54
Pesten door leerlingen: gebruik de expertise die er is	55
4.2. In het gezin	56
Kindermishandeling en intrafamiliaal geweld: zoektocht naar erkenning	56
Veilige huizen krijgen wettelijke omkadering	57
4.3. In de vrije tijd	57
Veilig en ethisch sportklimaat	57
4.4. In de media	60
Aandacht voor begeleiding en nazorg van kinderen in beeld	60
Kinderen beschermen op sociale media	60
5. Recht op identiteit	61
5.1 Interlandelijke adoptie	61
Ontevredenheid over net erkende adoptiedienst	61
Wantoestanden blijven naar boven komen	61
Adoptiepauze legt nieuwe adopties tijdelijk stil	62
Nieuw decreet voor interlandelijke adoptie	62
Leed door wantoestanden uit het verleden erkend	62
6. Rechten op en in het onderwijs	65
6.1. Een school vinden	65
Plaatstekort in buitengewoon onderwijs breidt uit	65
Plaatstekort in B-stroom en arbeidsmarktgerichte finaliteit	66
Plaatstekort in OKAN: een <i>dark number</i>	66
Stress bij ouders en leerlingen door aanmeldprocedure	67
6.2. Op weg naar school... met vervoersondersteuning op maat?	67
6.3. Op school	69
Kinderen met specifieke onderwijsnoden	69
Leersteundecreet: tijdige en passende ondersteuning is een recht	69
Realiteit van tekort aan leraren en expertise zet rem op inclusie	71
Buitengewoon onderwijs als noodgedwongen keuze	71
Gebrek aan inclusie speelt ook kleuters parten	72
Nieuw decreetaal kader voor afzondering en fixatie op school en internaat	74
Vorrang dove en slechthorende kinderen voor VGT-afdeling in gewone basisscholen	74
Onderwijs aan zieke kinderen: dringende vragen vanuit ziekenhuisonderwijs	74
Recht op onderwijs voor kinderen en jongeren in de jeugdhulp	75
Toegankelijkheid duaal leren is een pijnpunt voor kwetsbare jongeren	76
Noodkreet vanuit CLB's	77
Smartschool: een leerling(achter)volgsysteem?	78
Sancties op school	80
Beroepsprocedure tegen definitieve uitsluiting	82
Thuiszitters na definitieve uitsluiting	83
Betwisting van evaluatiebeslissingen	84
6.4. FOCUS: Klachtenbehandeling op eerste lijn in onderwijs kan beter	88

7. Rechten van kinderen op de vlucht	90
7.1. Plannen voor kinderkamer bij Raad voor Vreemdelingenbetwistingen	90
7.2. Wettelijk verbod op opsluiting kinderen eindelijk een feit	90
7.3. Niet-begeleide minderjarigen	91
WachtlIJst voogden bijna weggewerkt	91
Geen achterstand meer in dossiers Afghaanse niet-begeleide minderjarigen	92
Kwaliteit collectieve opvang schiet tekort	92
Plaatstekort voor kwetsbare niet-begeleide minderjarigen in jeugdhulp	95
Hindernissenparcours voor en na gezinshereniging	95
7.4. Gevraagd: een beleid dat straatkinderen beschermt tegen criminele bendes	97
7.5. Nakende uitwijzingen: leraars onzeker over hun rol	98
7.6. Nieuw structureel overleg 'Kinderrechten in Migratie'	100
7.7. FOCUS: Kinderen op de vlucht voor oorlog in Gaza	101
8. Rechten van jongeren in conflict met de wet	103
8.1. Politie op school	103
8.2. Klachtrecht onder druk: angst om klacht in te dienen	103
8.3. Kindtoets voor politiewerk: wachten op actie van nieuw parlement	104
8.4. Handboeien: nog verschil tussen wet en werkelijkheid	105
8.5. Volledig verbod op naaktfouilles	106
Naaktfouilles in gemeenschapsinstellingen	106
8.6. Jongeren ontevreden over jeugdadvocaten	106
8.7. Bezorgd over wijzigingen aan jeugddelinquentierecht	107
8.8. Aansprakelijkheidsrecht: fouten maken hoort bij opgroeien	107
9. Recht op wonen	109
9.1. Wooncrisis treft kinderen in armoede het hardst	109
9.2. Grote gezinnen vinden moeilijk sociale woning	110
10. Recht op een gezinsleven	111
10.1. Scheiding	111
Spreekrecht voor kinderen wettelijk versterkt	112
Hoogconflicteuze scheidingen blijven kinderen erg raken	114
10.2. Kinderen met ouders buiten beeld: hervorm voogdijregeling	118
10.3. Opvoedingsconflicten en het belang van het kind	119
11. Kinderrechten internationaal	120
11.1. ENOC: voorzitterschap Vlaams kinderrechtencommissaris	120
11.2. ENOC jaarthema 2023: rol van onafhankelijke kinderrechteninstellingen	120
11.3. ENOC jaarthema 2024: Alternative care	121
11.4. Gaza: ENOC vraagt onmiddellijk humanitair staakt-het-vuren	122

Diepe kloof tussen wet en werkelijkheid

Opnieuw klopten dit jaar 1.319 mensen aan bij het Vlaams Kinderrechtencommissariaat om problemen van kinderen en jongeren te signaleren en om oplossingen te zoeken. Voor het eerst waren daar meer dan 1.000 meldingen bij van privépersonen.

Helaas is er niet voor elke situatie of voor ieder kind een oplossing mogelijk, want in sommige sectoren zijn er nog altijd fundamentele tekorten. Toch zijn kinderrechten geen privilege, maar fundamentele rechten van elk kind, ongeacht waar en in welke omstandigheden het opgroeit.

In de meldingen swingen de 'etiketten' de pan uit: ADHD, ASS, DCD, OCD, hechtingsstoornis, gedrags- en emotionele stoornis. Zo'n label is vaak een voorwaarde om hulp- en steunmaatregelen te krijgen. Eigenlijk heeft elk kind er recht op, maar de middelen zijn schaars en dat creëert een extra filter voor wie er wel en niet aanspraak op maakt. En dan nog krijgt niet elk kind met een label de hulp en steun die het nodig heeft om gewoon kind te kunnen zijn en zich goed te ontwikkelen.

Dit jaarverslag belicht het schrijnende contrast tussen wat op papier staat in regelgeving en beleid, en wat kinderen ervaren. Het is onze verantwoordelijkheid om die verschillen aan te kaarten, om te laten zien waar de samenleving tekortschiet en om aanbevelingen te doen.

CAROLINE VRIJENS

“Alleen als we de rechten van kinderen in alle domeinen omzetten naar de werkelijkheid, kunnen we de kloof dichten.”

Voor nieuwe regelgeving is meer budget en monitoring nodig

Volksvertegenwoordigers en andere beleidsmakers, professionals en vrijwilligers die elke dag werken met kinderen en jongeren, doen hun best om mee een samenleving te creëren die de rechten van kinderen beter respecteert. Er kwam nieuwe wetgeving, bijgestuurd beleid, en projecten die daar vaste vorm aan moeten geven.

Wetten die proberen de rechten van kinderen mee te waarborgen, zijn vaak met zorg en aandacht geformuleerd en gestoeld op de overtuiging dat elk kind recht heeft op bescherming, goede ontwikkeling en participatie. Dat is belangrijk werk. Maar wat als de realiteit toch anders is? Wat als de kloof tussen wet en werkelijkheid te groot blijkt te zijn?

Naast regelgeving is er beleid én budget nodig, genoeg leerkrachten, hulpverleners, aangepaste, aangename en veilige infrastructuur. Er is continue opleiding nodig om de rechten van minderjarigen echt te realiseren. En medewerkers, ouders, kinderen en jongeren moeten inspraak hebben in hoe het beleid vorm krijgt in de praktijk. Er is ook monitoring en evaluatie nodig van de uitvoering van de regelgeving. En mensen, zeker kinderen en jongeren zelf, moeten ergens vlakbij terecht kunnen met hun vragen, zorgen en klachten. Zodat de juiste mensen snel belangrijke signalen oppikken over waar het toch fout loopt, en er iets aan doen.

Rechten in de jeugdhulp beter beschermd

Een belangrijke stap was, in maart 2024, het nieuwe decreet dat minderjarigen in de jeugdhulp meer duidelijkheid geeft over wat ze mogen verwachten en waar ze recht op hebben. Het decreet geeft ook ouders en hulpverleners een concreter kader over de principes waarmee ze rekening moeten houden. tZitemzo en andere organisaties informeren momenteel jongeren, ouders en hulpverleners over de betekenis van dat decreet. Om het te laten doorsijpelen in de praktijk.

Maar we moeten zeker ook waken over de randvoorwaarden: goede monitoring en evaluatie,

en training van hulpverleners om voortdurend die kinderrechtenreflex te hanteren. Genoeg jeugdhulp en genoeg medewerkers ook. Want wat ben je met recht op hulp en rechten in de hulp als er voor die – soms levensnoodzakelijke – hulp veel te lange wachtlijsten zijn? Vaak is het nog altijd beredder met ad-hocoplossingen. Dat heeft schrijnende gevolgen voor kwetsbare kinderen en jongeren en voedt de bezorgdheid en frustraties van medewerkers.

Mee op kamp of schooluitstap dankzij de ‘bekwame helper’

In 2024 kwam er eindelijk een wettelijk verankerd statuut voor de ‘bekwame helper in de zorg’. Leraars en begeleiders mogen nu bepaalde medische handelingen uitvoeren. We pleiten daar al langer voor. Kinderen met een chronische ziekte konden niet meedoen met alle activiteiten: ze moesten thuisblijven, terwijl klasgenoten of vriendjes vertrokken op bosklassen of scoutskamp. Nieuwsbrieven en websites van onderwijsnetten, ouderverenigingen, jeugdbewegingen en ziekenfondsen informeren uitvoerig over het nieuwe statuut. Dat is meer dan nodig om geen enkel kind uit te sluiten.

Naakt fouilleren van minderjarigen aan banden gelegd

Naaktfouilles tasten de fysieke integriteit van minderjarigen aan. We pleiten al jaren voor een volledig verbod. Sinds eind 2023 verbiedt de wet op het politieambt naaktfouilles bij administratieve en bestuurlijke aanhoudingen van minderjarigen. Bij gerechtelijke aanhoudingen moet de procureur altijd eerst schriftelijk toestemmen, na een individuele risico-inschatting. De politie moet elke naaktfouille van een minderjarige registreren, en motiveren waarom die volgens haar nodig was.

Maar de nieuwe regels zijn nog niet helemaal doorgedrongen: Een moeder van een jongen van 17 signaleerde ons dat haar zoon pas na een naaktfouille binnen mocht op een festivalweide. En hij niet alleen. Elke keer als de drugshond voor iemand ging zitten, nam de politie die apart voor een naaktfouille. Minderjarig of niet. Haar zoon was serieus ontdaan door die overigens negatieve controle. Wij vragen

systematische controle op de toepassing van de risico-inschatting en de registratie van naaktfouilles.

Als de realiteit de wet niet volgt

De meldingen en klachten tonen opnieuw dat er soms een diepe kloof gaapt tussen de wet en de werkelijkheid van alledag. Een recht kan op papier al jaren bestaan zonder dat kinderen en hun ouders daarop kunnen steunen.

Rem op inclusietrajecten van leerlingen door te weinig leraren en expertise

Na het nieuwe leersteundecreet komt het recht op ondersteuning van leerlingen maar moeilijk van de grond. Alleen al doordat leersteuncentra onderbemand zijn.

Een zorgcoördinator van een basisschool signaleerde ons dat hun leersteuncentrum knipt in de ondersteuning voor leerlingen met zorgnoden. Door te weinig medewerkers en te veel vraag naar ondersteuning moet het centrum drastische keuzes maken. Sommige kinderen moeten dit schooljaar wachten tot na de paasvakantie. Zo kunnen leersteuncentra en scholen de inclusietrajecten van leerlingen niet volwaardig vormgeven. Het lerarentekort speelt het onderwijs parten op veel vlakken, maar het remt zeker ook de inclusie van leerlingen met extra zorgnoden. Veel schoolteams draaien extra uren om de gaten te vullen van leerkrachten die er niet zijn, en vervangers vinden ze niet.

Kinderen op de vlucht hebben wettelijk recht op begeleiding

De Opvangwet bepaalt dat kwetsbare, niet-begeleide buitenlandse minderjarigen recht hebben op opvang, afgestemd op hun noden als minderjarigen, met aandacht voor hun bescherming en ontwikkeling. Door tekorten of door plaatsgebrek in de jeugdhulpverlening komen onbegeleide kinderen en jongeren terecht in aparte afdelingen van grote collectieve asielcentra. Daar doen medewerkers wat ze kunnen, maar dat kader is niet aangepast voor die kwetsbare doelgroep. We zijn bezorgd over de groep jongere kinderen, maar ook tieners missen soms gepaste begeleiding waar ze toch recht op hebben.

Het Kinderrechtencommissariaat kreeg verschillende meldingen van voogden van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen over asielcentra die gemeenschappelijke catering vervangen door een individuele toelage. Zo meldt een voogd dat de jongeren 6 euro per dag krijgen voor eten en drinken. De koffiemachine en het fonteintje voor drinkwater werden weggehaald. De jongeren krijgen geen hulp om dingen te kopen, om te koken of om eten te bewaren. Ook als ze niets weten over voeding, worden ze daar niet in begeleid. Ze leven dan maar van bonen in tomatensaus, chips en energiedrankjes. De school zegt dat de jongeren zonder ontbijt en met een lege brooddoos

naar school komen waardoor ze zich 's middags niet meer kunnen concentreren. Ook de gemeenschappelijke eetzaal is afgeschaft. Ze eten elk apart in hun kamer.

Er is niets mis met zelfstandigheid stimuleren, maar wel met hoe dat nu in sommige centra gebeurt. We pleiten voor een geleidelijk opgebouwd begeleid traject voor zelfstandig koken. 16-jarigen hebben recht op ondersteuning en mogen niet zomaar aan hun lot overgelaten worden.

Een wet is meer dan een belofte

Het zijn maar een paar voorbeelden van waar het knelt voor jongeren en hun rechten. Dit jaarverslag toont nog andere levensdomeinen van kinderen en jongeren die extra aandacht vragen. Nieuwe decreten en wetten leggen een sterk fundament. Dat is belangrijk. Maar de getuigenissen in dit jaarverslag tonen dat er nog meer nodig is om kinderrechten te integreren in de praktijk en in het leven van kinderen in Vlaanderen. Om van de belofte van de wet geen verre droom te maken. In veel domeinen ontbreekt ook nog gepaste regelgeving die de kansen en rechten van kinderen garandeert.

Voor kinderen en jongeren die opgroeien in een kwetsbare situatie moeten we extra waakzaam zijn en er mee voor zorgen dat hun rechten op onderwijs, gezondheidszorg, goede ontwikkeling en vrije tijd gerespecteerd worden. Denk aan kinderen die opgroeien in armoede, kinderen van alleenstaande ouders die soms financiële en andere stress ervaren, kinderen met ouders buiten beeld, kinderen met een beperking.

Een enthousiaste ploeg staat klaar

De nieuwe regering en de Vlaamse volksvertegenwoordigers kunnen rekenen op een sterk betrokken groep volwassenen en jongeren die verder opkomen voor én meebouwen aan nieuwe wegen, zodat alle kinderen tot hun recht kunnen komen. We zien bij veel organisaties veel betrokkenheid en inspanningen, mensen die op het terrein hun uiterste best doen om ondanks de omstandigheden kinderen en jongeren maximale kansen te geven. We moeten samen blijven gaan voor de integrale realisatie van kinderrechten, in elk huis, in elke school, in elke wijk. Alleen dan kunnen we de kloof dicht en ervoor zorgen dat de rechten van kinderen niet blijven steken in theorie, maar een realiteit worden die elk kind verdient. Dit jaarverslag wil niet alleen bewustzijn creëren, maar ook aanzetten tot actie. Pas als wet en realiteit samenvallen, doen we kinderen werkelijk recht.

Caroline Vrijens
Vlaams kinderrechtencommissaris

“Een thuis is niet gewoon een dak boven het hoofd”

Wat zeg je als je naast een mama staat die je toont waar ze haar 6-jarige dochter elke avond op een matras op de grond te slapen legt? Waar de schimmel, op elke muur in huis, haar en haar gezin letterlijk ziek maakt. Waar haar zoon van 7 nog steeds bij zijn ouders op de kamer slaapt en privacy ver te zoeken is. Waar het gezin geen plek heeft om samen aan één tafel te eten omdat het huis veel te klein is.

Er gaapt een kloof tussen rechten op papier en rechten in de realiteit, in het dagelijkse leven. Zelf wil je je niet inbeelden dat je dit elke dag moet meemaken en snap je niet waarom dit nog steeds kan in 2024, hier bij ons, in een sociale woning in Vlaanderen?

Stem verheffen

Altijd zal ik verantwoordigd zijn én blijven. Het overtuigt me om de verhalen van mensen in armoede met jullie te delen. Ouders vertellen me over hun slechte levensomstandigheden. Velen van hen hebben het zo moeilijk om elke dag de eindjes aan elkaar te knopen dat er geen energie overschiet om hun stem te verheffen.

In België wonen zowat 50.000 kinderen in een huis met een lekkend dak, vochtige muren of vloeren en rottende ramen. Hun gezondheid wordt aangetast door vochtige, kille woningen. Gezonde maaltijden maken als mama zonder een huis met een keuken, is onmogelijk. De kinderen durven geen vriendjes op bezoek laten komen en raken afgesneden van sociaal contact. Buiten spelen is er niet bij, omdat ze vaak wonen in buurten waar beton heer en meester is. School wordt lastiger als ze geen deftige plek hebben om rustig huiswerk te maken. Wat het betekent voor kinderen om geen goede woning te hebben en hoe zij hiermee omgaan, blijft te vaak buiten beeld.

Een basisrecht en voorwaarde om gelukkig te zijn

Een thuis is niet gewoon een dak boven het hoofd. Voor kinderen en jongeren is het de plek waar ze zichzelf kunnen zijn – 'laat me gewoon effe doen'. Tot rust kunnen komen na een lange dag vol prikkels en ervaringen – 'effe chillen, mama'. De plek waar ze hun batterijen kunnen opladen voor ze weer de buitenwereld tegemoet gaan. Een thuis is niet alleen een voorwaarde voor een gelukkig kinderleven, het is een basisrecht. Daar is niets vrijblijvends aan.

Helaas is dat niet de realiteit van alle kinderen. Wachtlijsten voor sociale woningen zijn lang en wat hun ouders zich ondertussen kunnen veroorloven op de privémarkt is vaak erbarmelijk. Sommige kinderen leven in flats, de naam woning onwaardig. Andere kinderen 'logeren' permanent met hun moeder en broertje of zusje op de bank bij familie of vrienden omdat ze geen eigen huis hebben, of ze verblijven in een noodopvang. Sommige kinderen zijn de tel kwijt, zoveel keer zijn ze al moeten verhuizen.

Geen toegang hebben tot degelijke huisvesting treft teveel kinderen.

Durven kiezen voor rechten van kinderen

Gelukkig zijn er ook veel verhalen die hoop geven en tonen dat sommige oplossingen werken. Een meisje van 16 vertelde me, toen ze na heel lang wachten met haar gezin in een gerenoveerde sociale woning terecht kwam, dat ze eindelijk vrienden bij haar thuis durfde uit te nodigen. Ze maakte veel minder ruzie met haar jongere broers en zussen omdat er letterlijk meer ruimte was.

Ze kon nu thuis filmpjes maken voor haar social media, omdat ze zich eindelijk niet meer behoefde te schamen over hoe haar kamer in de (bijna onbewoonbaar verklaarde) woning eruitzag.

Oplossingen vinden begint met luisteren naar wie de problemen zelf beleeft. Hoe is het voor kinderen en jongeren om geen veilige, stabiele, deftige woning te hebben, hoe voelt dat in hun leven? Wat is voor hen lastig? Hoe voelt dat om zo vaak te moeten verhuizen? Hoe gaan ze om met die constante stress? Wat kan wel werken voor hen? Stap eens wat vaker in de schoenen van deze kinderen.

Kinderrechten zijn een duidelijk en dwingend houvast om beleid op te baseren. Voor het recht op wonen kijk ik naar de overheid, want structurele maatregelen maken het grootste verschil. Onze kinderen zijn kwetsbaar. En we laten ze te vaak in de steek. Het Kinderrechtenverdrag is heel duidelijk: elk kind heeft het recht om beschermd te worden, gehoord te worden en elke overheid heeft zich geëngageerd dit ook te waarborgen. Samen met mij zijn ouders, familieleden, professionals, organisaties en vrijwilligers bezorgd over hoe vandaag het recht op wonen, en de andere rechten die daaraan vasthangen, wordt ingevuld.

Verder vastbijten

Bedankt, Kinderrechtencommissariaat, om in dit jaarverslag het recht op menswaardig wonen en vele andere thema's die kinderen raken, aan te kaarten. Ik hoop met jullie dat dit bij heel wat mensen weer de ogen doet opengaan. De verhalen die jullie vertellen, de cijfers die de harde realiteit tonen maar vooral jullie inzet al jarenlang, maken een verschil.

Met veel goesting zet ik mijn engagement als voorzitter van het Overleg- en adviesorgaan van het Kinderrechtencommissariaat voort. Ik kijk ernaar uit om samen te werken met zowel de nieuwe als vertrouwde Vlaamse volksvertegenwoordigers, en met de afgevaardigden uit het middenveld en de academische wereld. Om ons samen de komende vier jaar opnieuw vast te bijten in moeilijke vraagstukken voor beleidsmakers, waarvan kinderen de impact elke dag ervaren.

Kristel Verbeke
Voorzitter van het Overleg- en adviesorgaan van het Kinderrechtencommissariaat

Het jaar in vogelvlucht

Jaarcongres ENOC

Van 19 tot 21 september 2023 vond in Brussel, onder het voorzitterschap van de Vlaamse kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens, het jaarcongres van het European Network of Ombudspersons for Children (ENOC) plaats. Kinderombudspersonen en kinderrechtencommissarissen uit Europa en daarbuiten woonden deze conferentie bij, naast Europese en internationale ngo's, overheden, professionals, experts en andere stakeholders op het vlak van kinderrechten.

p 120

Nieuw decreet rechtspositie
van minderjarigen in de
jeugdhulp is een grote
stap vooruit voor

50.000
kinderen en jongeren.

p 37

Memorandum verkiezingen 2024

p 26

Om de partijen en hun kandidaten voor de stembusgangen in juni en oktober stof te geven om over na te denken, deelde het Kinderrechtencommissariaat zijn prioriteiten voor kinderen en jongeren in zijn memorandum voor het verkiezingsjaar 2024.

Wat vinden jongeren van... het digitale op school?

Bij leerlingen die ons het afgelopen jaar bezochten met hun klas in het kader van de campagne 'Geef jongeren een stem' peilden we naar hun ervaringen met Smartschool en andere digitale schoolplatformen, laptops, chromebooks en gsm's op school. Lees wat zij vinden op pagina 79.

Totaal
aantal klachten,
vragen en
signalen

1.319

TOP 3
Onderwijs
Scheiding
Jeugdhulp

Lees waar het knelde voor
alle kinderrechten in 2023-
2024 van pagina 20 tot 24

Aantal volgers LinkedIn

in 1.658

Aantal volgers X

X 7.727

Aantal volgers Instagram

Instagram 3.350

Aantal volgers Facebook

f 9.753

Meest bekeken post
op Instagram
crisis in de jeugdhulp

121.165
Bezoekers website

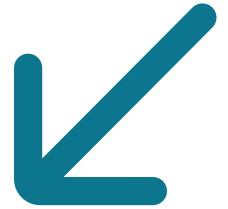

Deel 1

Van signaal tot advies

1. Een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement

Het Kinderrechtencommissariaat geeft kinderen een stem

Het Kinderrechtencommissariaat is de officieel erkende vertolker van de rechten, noden en belangen van minderjarigen. Wij zien toe op de naleving van de kinderrechten in Vlaanderen. Wij vangen signalen op van kinderen, jongeren en professionals. Wij bemiddelen, onderzoeken klachten en adviseren het beleid.

De informatie uit onze klachtenwerking en uit onze contacten met het middenveld en de andere kinderrechtenactoren vertalen wij naar het Vlaams Parlement. Wij laten zo de stem van kinderen en jongeren maximaal horen.

Wij brengen maatschappelijk onrecht tegenover kinderen en jongeren onder de aandacht. Wij waken erover dat de nodige instrumenten, kanalen en voorzieningen uitgebouwd worden en dat ze kwaliteit blijven leveren.

Onder de vleugels van het Kinderrechtencommissariaat is de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties actief. Dit is een toezichtsorgaan voor alle Vlaamse gemeenschapsinstanties en private voorzieningen die 'veilig verblijf' aanbieden aan minderjarigen.

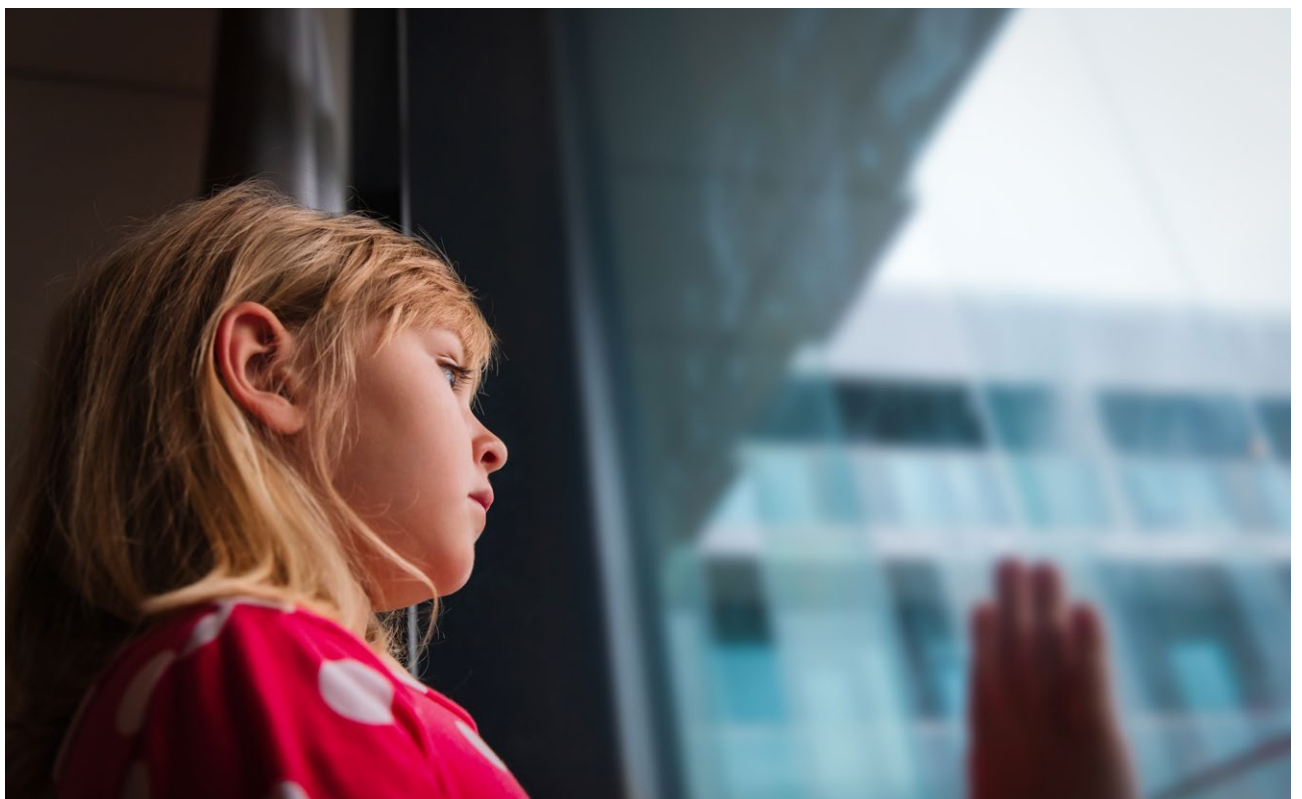
De bevoegdheden van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties zijn net voor de zomer 2023 uitgebreid naar voorzieningen waar kinderen en jongeren met ernstige gedrags- en emotionele problemen verblijven (GES+-voorzieningen en GES+-typemodules). Dit betekent ook dat er maandcommissarissen zijn bijgekomen om de voorzieningen te bezoeken.

De Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties rapporteert in een eigen jaarverslag, te vinden op www.cvtj.be.

Jaarverslag 2023

[Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties](#)

Het Kinderrechtencommissariaat is een paraparlementaire instelling. Wij brengen jaarlijks verslag uit aan de Vlaamse volksvertegenwoordigers. Wij overleggen ook geregeld met de Vlaamse Ombudsdienst, eveneens een paraparlementaire instelling, over klachten die wij ontvangen.

Ons team

Kinderrechtencommissaris **Caroline Vrijens** kan rekenen op een multidisciplinair team van vijftien medewerkers (12,8 FTE).

Het Overleg- en adviesorgaan waarin alle politieke fracties vertegenwoordigd zijn samen met personen uit de samenleving en de wetenschappelijke wereld fungeert als klankbord voor het Kinderrechtencommissariaat. **Kristel Verbeke** is voorzitter van dit Overleg- en adviesorgaan.

Caroline Vrijens
Vlaams
kinderrechtencommissaris

Leen Ackaert
Secretaris a.i. Commissie
van Toezicht voor
Jeugdstellingen

Michaël Bouchez
Klachtenadviseur

Asiel en migratie, diversiteit

Hilde Cnudde
Communicatie- en
strategisch adviseur

Tine De Winter
Administratief medewerker
klachtenadviseurs

Sarah Meys
Beleidsadviseur

Kinderarmoede, wonen, media, mobiliteit,
milieu, jeugd- en kinderrechtenbeleid

Isabel Moerman
Directiesecretaresse

Yentl Roels
Klachtenadviseur

Jeugdhulp, kinderen met een beperking

Julie Ryngaert
Beleidsadviseur en
coördinerend adviseur

Asiel en migratie, diversiteit, identiteit en
afstamming, sport en vrije tijd, kinderrechten
internationaal

Inge Schoevaerts
Coördinerend
klachtenadviseur

Scheiding, politie en justitie, kinderopvang,
gezondheid, wonen, mobiliteit, identiteit en
afstamming

Eline Strik
Beleidsadviseur

Jeugdhulp, kinderen met een beperking,
kinderopvang, gezondheid

Dominique van den Akker
Klachtenadviseur

Onderwijs

Els Van Hemelrijck
Communicatie- en
strategisch adviseur
klachtenwerking

Jeugdinformatie

Sofie Van Rumst
Beleidsadviseur

Familierecht, scheiding, politie, justitie,
jeugd/delinquentielrecht

Jean Pierre Verhaeghe
Beleidsadviseur

Onderwijs

Chris Vleugels
Klachtenadviseur

Onderwijs, sport en vrije tijd, media

2. Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt klachten, bemiddelt, verwijst door en geeft individueel advies

Bij het Kinderrechtencommissariaat komen heel uiteenlopende vragen en signalen binnen over de rechten van kinderen. De meldingen komen van ouders, familieleden, opvoedingsverantwoordelijken, professionals en jongeren zelf.

Werkingsprincipes

De meeste klachten worden afgesloten nadat de melders uitgebreide informatie of uitgebreid advies hebben gekregen. Niet elke melding vraagt om een onderzoek. Soms volstaat advies over wat de melder zelf kan doen, over welke rechten in het geding zijn en hoe ze die kunnen afdwingen. Als dat nodig is, volgen wij de situatie verder op samen met de melder.

Vragen over situaties van kinderen en jongeren zonder een duidelijke link met de kinderrechten of klachten die een andere dienst beter kan behandelen, verwijzen wij door naar de juiste dienst of hulpverlener.

Klachten over minderjarigen die botsen op regels en procedures of die vastlopen in hun relaties met instanties en dienstverleners, behandelen wij zelf. Vaak gaat het over problemen en knelpunten die niet opgelost geraken langs de gewone administratieve of juridische weg of over situaties waarin de communicatie erg stroef verloopt.

Toetsingskaders

Wij toetsen de meldingen aan het VN-Kinderrechtenverdrag en aan het wettelijk kader. Daarnaast zijn de algemeen aanvaarde ombudsnormen een belangrijk kader. Die normen hebben te maken met behoorlijkheid en zorgvuldigheid van de dienstverlening van overheden, diensten en voorzieningen.

Bemiddeling en onderzoek

Het Kinderrechtencommissariaat gaat altijd na of er nog ruimte is om te bemiddelen. Wij streven ernaar om klachten om te buigen naar oplossingen in het

belang van het kind of de jongere. We verzamelen daarvoor informatie bij de klager en de betrokken dienst of instantie. We gaan na of wij het probleem kunnen aanpakken met bemiddeling en overleg. We werken via pendelbemiddeling, waarbij het principe van meerzijdige partijdigheid centraal staat. Als tussenpersoon kunnen wij vaak al verheldering brengen.

Bemiddeling is echter niet altijd de oplossing. Wij kunnen dan op vraag en met de toestemming van de melder een onderzoek opstarten. Voor dat onderzoek vragen wij verschillende stukken op of voeren we ter plaatse gesprekken. We gaan na of een overheid, een dienst of een voorziening de rechten van het kind te weinig gegarandeerd of geschonden heeft. We oordelen op basis van de toetsingskaders. Wij formuleren aanbevelingen voor de betrokken diensten, maar we kunnen niet sanctioneren.

Interne werkingsprincipes: het kind centraal

- Wij zijn onafhankelijk.
- Wij richten ons op samenwerking en bemiddeling.
- Wij ondernemen niets zonder de toestemming van de melder.
- Wij geven geregeld feedback over het verloop van de klacht.
- Wij streven ernaar om de minderjarige te spreken over wie het in de klacht gaat. Als dat kan, willen wij het mandaat van die minderjarige.
- Wij behandelen elke klacht in drie fasen:
 - > de klacht moet in de eerste plaats behandeld worden op de plaats waar het probleem zich voordoet;
 - > als er geen intern klachtenmechanisme is of als een oplossing uitblijft, treedt het Kinderrechtencommissariaat op;
 - > als de klachtenbehandelaars geen individuele oplossing vinden omdat er een structureel knelpunt is, signaleren ze dat aan de beleidsmedewerkers van het Kinderrechtencommissariaat.
- We rapporteren over klachten tegenover externe partners altijd anoniem.

Het klachtenonderzoek heeft **drie doelen**:

- analyseren waar de dienst, hulp of zorg in kwestie vastliep;
- proberen het conflict te ontmijnen met dienst- of hulpverlening;
- toewerken naar een concrete oplossing voor de minderjarige.

Kwaliteitsbewaking

- Wij behandelen of onderzoeken een vraag of klacht binnen een aanvaardbare termijn.
- Wij behandelen alle informatie discreet en houden rekening met het delicate karakter van elke melding.
- Wij zorgen voor duidelijke communicatie met alle partijen.
- Wij streven naar een zo groot mogelijke openheid en transparantie.
- Wij bespreken en onderzoeken complexe klachten over kinderrechten in ons multidisciplinair team.

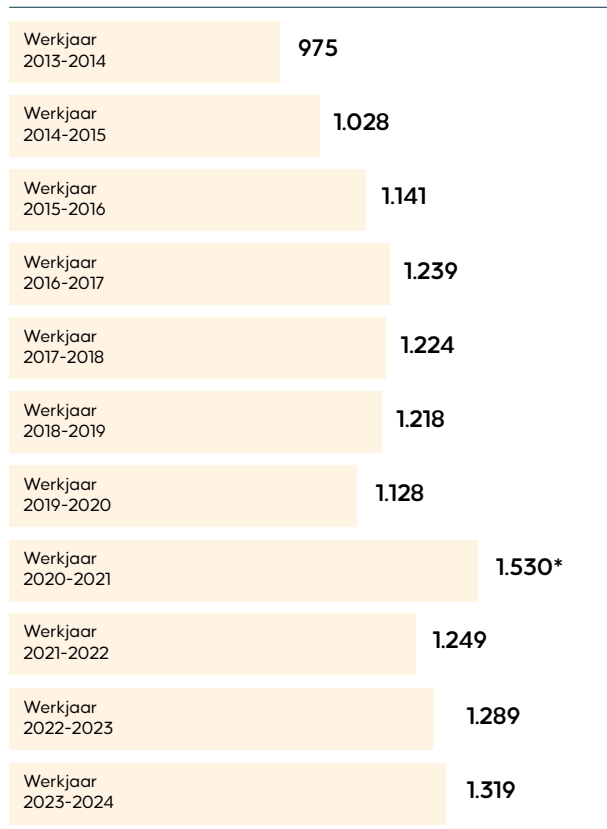
3. Meldingen en klachten bij het KRC in cijfers

Hoeveel meldingen lopen binnen?

Vragen, klachten en signalen

Vragen, klachten en signalen per werkjaar

*In 2020-2021 gingen 376 van de 1530 klachten over de gevolgen van de coronamaatregelen waardoor dit een piek betekende in het aantal meldingen.

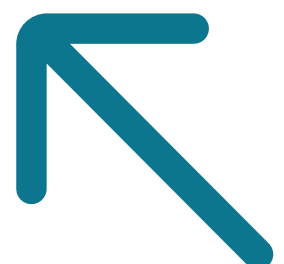
Wie doet een beroep op ons?

De melders

We registreren de hoedanigheid van de oorspronkelijke aanmelder. Vaak is dat de opvoedingsverantwoordelijke. Wanneer klachtenmedewerkers de klacht verder onderzoeken, nemen ze waar mogelijk contact op met de minderjarige zelf.

			Totaal
Privépersonen			1.065
	Opvoedingsverantwoordelijke	839	
	Minderjarige	75	
	Grootouder	46	
	Buur, kennis, vriend	42	
	Andere familie	27	
	Niet nader gedefinieerde privépersoon	36	
Professionelen			251
	Onderwijs	80	
	Jongerenwelzijn	40	
	Gezondheidszorg	27	
	Asiel en migratie	47	
	Kinderrechten- en mensenrechtenorganisaties	17	
	Welzijn	16	
	Justitie	9	
	Zorg voor personen met een handicap	5	
	Vrije tijd	4	
	Media	3	
	Buitenschoolse kinderopvang	3	
Overheden			3
	Niet-sectorale overheid (bijvoorbeeld via een andere Ombudsdienst)	3	
Totaal			1.319

Naast de 75 kinderen en jongeren die zelf melding deden bij het Kinderrechtencommissariaat spraken we bijkomend nog 60 minderjarigen waarvan de klacht werd aangemeld door volwassenen uit hun naaste omgeving. In 165 meldingen spraken we dus de minderjarige zelf.

De minderjarige melders

Leeftijd	Aantal
10 jaar	1
11 jaar	2
12 jaar	3
13 jaar	5
14 jaar	6
15 jaar	7
16 jaar	6
17 jaar	4
18 jaar	3
18+*	6
Onbekend	32
Totaal	75

*Het betreft hier jongeren tussen 19 en 22 jaar die nog in het secundair onderwijs zitten of in de jeugdhulp en het Kinderrechtencommissariaat contacteren over hun eigen situatie.

De minderjarigen die we spraken na aanmelding door een volwassene

Leeftijd	Aantal
7 jaar	2
8 jaar	1
10 jaar	3
11 jaar	6
12 jaar	2
13 jaar	4
14 jaar	10
15 jaar	5
16 jaar	6
17 jaar	7
18 jaar	2
18+	2
Onbekend	10
Totaal	60

Hoe nemen melders contact op?

Telefoon	704
Website	157
E-mail	414
Brief	3
Bezoek	3
Andere (bijvoorbeeld aangesproken worden tijdens een studiedag)	38
Totaal	1.319

Waarover gaan de meldingen?

			Totaal
Onderwijs			588
	Sancties	154	
	Leerlingen met specifieke leernoden	77	
	Pesten	69	
	Evaluatie en oriëntering	61	
	Gezag personeel	48	
	Mobiliteitsondersteuning	47	
	Weigering inschrijving	27	
	Leerlingenbegeleiding	36	
	Studie- en schoolkeuze	22	
	Schoolreglement en informele regels	11	
	Leerplicht	9	
	Recht op informatie	8	
	Schoolkosten	3	
	Vrijheidsbeperkende maatregelen	2	
	Internaten	2	
	Onderwijs breed	12	
Gezin			269
	Scheiding	187	
	Ouderschap	66	
	Afstamming en adoptie	16	
Hulp aan minderjarigen			215
	Jeugdhulp	187	
	Gezondheidszorg	28	
Kinderen op de vlucht			77
Vrije tijd			38
	Sport	31	
	Spel en cultuur	7	
Justitie en politie			37
	Politie	27	
	Justitie	10	
Wonen			22
Sociaal beleid			20
Media			11
Arbeid			7
Kinderopvang			5
Relaties en seksualiteit			5
Identiteit en religie			4
Leefmilieu en technologie			4
Consumenten- en geldzaken			3
Mobiliteit en openbaar vervoer			3
Kinderrechten algemeen			2
Andere			9
Totaal			1.319

Hoe behandelen we vragen en klachten?

	Aantal
Advies en informatie	1039
Onderzoek en bemiddeling	135
Signaal/suggestie	24
Geen afhandeling mogelijk	38
Beleidsaanbeveling	7
Klachten nog in behandeling bij afsluiten van huidig werkjaar	76
Eindtotaal	1.319

Bij veel meldingen zullen we de klager uitgebreid persoonlijk advies en informatie geven. Vaak blijven we de melder zelfs bijstaan met advies in de verschillende stappen die hij zelf zet. Dit geeft het Kinderrechtencommissariaat ook meer inzicht in de praktijk. Zonder actieve tussenkomst zoals bemiddeling of een onderzoek kunnen de klachtenbehandelaars op die manier situaties deblokkeren en pijnpunten detecteren.

4. Het Kinderrechtencommissariaat adviseert het beleid

Veel individuele klachten en meldingen van knelpunten over kinderrechten hebben een signaalfunctie. Ook professionals en vrijwilligers trekken bij ons aan de alarmbel.

Duidelijke aanbevelingen

Het Kinderrechtencommissariaat probeert kinderen en jongeren die vastlopen of in een kwetsbare situatie zitten naar de voorgrond te brengen. Onze klachtenbehandelaars ondersteunen die kinderen en hun gezinnen, maar wij kaarten hun situatie ook aan bij het Vlaams Parlement. Wij doen dit niet vrijblijvend, wij geven duidelijke aanbevelingen.

Signaleren aan overheid

Wijst een individuele klacht op onduidelijke, inconsequente, discriminerende of ontbrekende regelgeving? Of op regels of praktijken die in strijd zijn met het Kinderrechtenverdrag? Dan signaleren wij dat aan de bevoegde overheid. Dat lost het probleem van de minderjarige niet meteen op. Maar het helpt om in de toekomst gelijkaardige problemen te voorkomen. Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt, verheldert en vertaalt kinderrechtenproblemen naar het niveau waar het beleid en de regels worden bepaald.

Structurele problemen vertalen naar adviezen

Het Kinderrechtencommissariaat vertaalt de structurele problemen in dossiers, adviezen, standpunten en knelpuntennota's voor het Vlaams Parlement en de bevoegde ministers. Wij onderzoeken diepgaand kinderrechten thema's en de onderliggende problemen om het Vlaams Parlement te informeren en te adviseren. Wij geven aan hoe parlement of regering adviezen kan vertalen naar de Vlaamse regelgeving. Wij toetsen beleidsinitiatieven zoals ontwerpen en voorstellen van decreet aan het Kinderrechtenverdrag.

Schriftelijke adviezen en standpunten

Het Kinderrechtencommissariaat bracht in het werkjaar 2023-2024 schriftelijk advies uit over verschillende onderwerpen die raken aan de kinderrechten:

- Standpunt 'Kinderen beschermen in onlineverkeer is even vanzelfsprekend als in wegverkeer', 4 september 2023

- Advies 'Hervorming van het aansprakelijkheidsrecht is in strijd met het Kinderrechtenverdrag', 2 oktober 2023
- Advies 'Beschermen van kinderen gaat boven straffen van ouders', 13 oktober 2023
- Advies 'Vlaanderen is straf in jeugd- en kinderrechtenbeleid maar het kan nog straffer', 18 oktober 2023
- Advies 'Programmadecreet hypothekeert het recht op opvang en zorg van elk kind', 14 november 2023
- Advies 'Jaarverslag 2022-2023: Kinderen tonen de weg', 16 november 2023
- Advies 'Garandeer gezonde schoolmaaltijden voor elk kind', 12 december 2023
- Advies 'Leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs: Wanneer wordt eindelijk de bocht genomen naar vervoersondersteuning op maat?', 13 december 2023
- Advies 'Wijzigingsdecreet Rechtspositie in de jeugdhulp is een historische stap vooruit', 8 maart 2024
- Advies 'Voorbarige wijziging decreet Jeugddelinquentierecht zet kinderrechten onder druk', 15 maart 2024
- Adviesbrief 'Ontwerp van Decreet over het onderwijs XXXIV en de regeringsamendementen', 15 maart 2024
- Advies 'Decreet Taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal: Een grote stap vooruit voor dove en slechthorende kinderen, maar geef hun echt absolute voorrang', 22 maart 2024
- Advies 'Geïntegreerd jeugd- en gezinsbeleid 'Vroeg en nabij': de juiste visie, maar gebrek aan garantie voor zorg op maat', 23 april 2024.

Gehoord in de parlementen

Het afgelopen jaar hoorden commissies van het Vlaams Parlement en van de Kamer van Volksvertegenwoordigers de kinderrechtencommissaris over verschillende kinderrechten thema's:

- Het jaarverslag 2022-2023 'Kinderen tonen de weg' werd op 16 november 2023 voorgesteld aan het Vlaams Parlement. Vervolgens werd het jaarverslag per thema besproken in de Commissie Onderwijs op 8 februari 2024 en in de Commissie Welzijn op 28 februari 2024.
- Hoorzitting Leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs, 1 februari 2024, Verenigde Commissies Mobiliteit, Onderwijs en Welzijn van het Vlaams Parlement.

5. Het Kinderrechtencommissariaat draagt kinderrechten uit

Het Kinderrechtencommissariaat wil de overheid en het middenveld zo goed mogelijk informeren over waar het knelt voor kinderen en hun rechten. Daarom signaleren en publiceren wij onze adviezen en knelpuntennota's via onze website, nieuwsbrief, Facebook, X, Instagram en LinkedIn.

Wij voeden het maatschappelijk debat over de kinderrechten via lezingen, opiniestukken, persberichten, artikels in tijdschriften en bijdragen aan boeken.

De kinderrechtencommissaris ontving op 8 maart 2024 de VRG-alumniprijs van het Vlaamse Rechtsgenootschap (VRG) van de rechtenfaculteit van de KU Leuven. Die prijs zet de uitzonderlijke prestaties van een van de bijna 30.000 afgestudeerde juristen in de kijker. De kinderrechtencommissaris krijgt de prijs voor haar 'toewijding aan het waarborgen van de rechten en het welzijn van kinderen'. Ze draagt de prijs op aan alle moedige en wijze kinderen en jongeren die ze al tegenkwam op haar pad. Die vaak ondanks tegenslag een ongelooflijke veerkracht tonen. Die voor anderen willen zorgen, die mee het woord nemen om andere kinderen en jongeren te helpen.

↘ [Het Kinderrechtencommissariaat in de media 2023-2024](#)

Wij nemen deel aan debatten, congressen en studiedagen.

↘ [Debatten, congressen en studiedagen 2023-2024](#)

Wij bezorgen informatie op maat aan professionals die elke dag werken met kinderen en jongeren. Ook kinderen, ouders en intermediairen informeren wij over onze klachtenwerking en over wat wij voor hen kunnen betekenen.

↘ kinderrechten.be/ikzoekhulp

Maak een topprioriteit van kinderrechten en van problemen die kinderen treffen

In mei en juni 2023 voerde de kinderrechtencommissaris gesprekken met Vlaamse volksvertegenwoordigers van alle fracties. Niet altijd even zichtbaar, maar wel met één duidelijke intentie: alle politieke partijen informeren en attent maken op de noden en rechten van kinderen en jongeren zodat ze die meenemen in hun programma's voor de verkiezingen van 2024.

Twee maanden voor de verkiezingen van 9 juni 2024 riep de kinderrechtencommissaris op om kinderen en jongeren zichtbaar te maken zodat ze niet vergeten worden.

"Ik ben ervan overtuigd dat iedereen het belang van kinderrechten erkent. Maar dat is niet genoeg. Ondanks de vooruitgang op veel vlakken klonken nooit eerder de noodkreten zo luid van mensen die met kinderen en jongeren werken of zich het welzijn van kinderen hard aantrekken. We kunnen geen onbegrensde inzet vragen van gedreven en betrokken mensen als er geen oplossing in het vooruitzicht is. De volgende regering kan niet anders dan met een globaal concreet plan komen met bijbehorend budget. Er is moed en daadkracht nodig van die regering om resoluut te kiezen voor kinderen en hun rechten. Iedereen wint als kinderrechten een prioriteit worden in Vlaanderen, België en Europa."

Caroline Vrijens, Vlaams kinderrechtencommissaris

↘ Maak een topprioriteit van problemen die kinderen treffen

Er is een breed plan nodig waarvoor expertise ingewonnen wordt van het terrein en waarbij ook de jongeren en hun spreekbuizen zoals de Vlaamse Jeugdraad en de Scholierenkoepel, betrokken worden. Een plan dat naar alle deelaspecten kijkt en rekening houdt met alle levensdomeinen die kinderen raken. Bij de budgetverdeling moet telkens de winst die

kinderen boeken in de realisatie van hun rechten doorslaggevend zijn. Want investeren in kinderen loont en iedereen wint erbij.

Met een opiniestuk in *De Standaard* en berichten op onze sociale-mediakanalen brachten wij aanbevelingen uit ons memorandum onder de aandacht.

Lees hier het Memorandum 2024

40 dagen tot de verkiezingen
Maak kinderrechten prioriteit.

Investeer in onze kinderen.

Maak een topprioriteit van problemen die kinderen treffen.

Om kinderen zich goed te laten voelen zijn **ALLE kinderrechten belangrijk.**

- ✓ Zorg voor een plek voor elke leerling op school
- ✓ Garandeer dat elk kind en elke jongere de hulp krijgen die ze nodig hebben
- ✓ Regel opvang op maat van niet-begeleide minderjarigen
- ✓ Zorg voor een kindtoets in het politiewerk
- ✓ Bescherm kinderen en jongeren maximaal tegen armoede

Dit zijn enkele van onze aanbevelingen voor een kindvriendelijk beleid.

40 dagen voor de Vlaamse verkiezingen lanceerden we de social mediacampagne 'Maak kinderrechten prioriteit'

19 dagen tot de verkiezingen
Maak kinderrechten prioriteit.

die opgroeien in kansarmoede.

We mogen het nooit aanvaarden dat kinderen moeten opgroeien in kansarmoede.

In eenoudergezinnen loopt 26% van de kinderen risico op armoede.

31% van de alleenstaande ouders geeft aan moeilijk rond te komen.

Dat is onaanvaardbaar.

Dat moet anders.

Dat moet anders.

- Regelmatig meedoen met vrijetijdsactiviteiten of op vakantie gaan is voor 1 op 10 kinderen niet haalbaar.
- Opgroeien in armoede geeft kinderen vaak stress en ze worden vaker gepest.

We vragen de politici

Bescherm kinderen en jongeren maximaal tegen armoede.

Geef gezinnen die in de financiële problemen komen snel stabiliteit door voldoende hoge uitkeringen zodat ze verder kunnen.

Zorg dat ze toegang blijven hebben tot een degelijke woning

We vragen de politici

Zorg voor toegang tot diensten die kinderen nodig hebben, zoals kinderopvang, betaalbare vrijetijd en ondersteuning voor wie extra hulp nodig heeft.

Dit zijn enkele van onze aanbevelingen voor een kindvriendelijk beleid.

memorandum

Maak kinderen en jongeren mee zichtbaar tijdens de verkiezingen zodat ze niet vergeten worden.

Maak kinderrechten prioriteit. Zo wint iedereen.

32 dagen tot de verkiezingen
Maak kinderrechten prioriteit.

1.694 niet-begeleide minderjarigen tussen 15 en 18 verbleven in maart in België in grote collectieve opvangcentra waar ze meestal

- met veel samenleven, zich niet veilig voelen, geweld zien of meemaken,
- te weinig psychologische hulp krijgen,
- last hebben van nachtlawaai, amper privacy hebben,
- leven in slechte infrastructuur, te weinig begeleiding hebben.

Dat moet anders.

Post op Instagram met een carrousel van 6 beelden over het thema armoede

LinkedIn post over kinderen op de vlucht

Op 2 juli 2024 kwam het nieuw verkozen Vlaams Parlement samen. Alle Vlaamse volksvertegenwoordigers kregen een voorstellingsfolder van het Kinderrechtencommissariaat.

Geef kinderen en jongeren een stem

Elk jaar vieren wij op 20 november de verjaardag van het Kinderrechtenverdrag. Een aanleiding om kinderrechten extra in de kijker te zetten.

In de aanloop naar kinderrechtedag lanceerden wij begin november de campagne 'Geef jongeren een stem'. Doelgroep: jongeren en leerkrachten uit het secundair onderwijs. Elke school kreeg een basispakket in de bus: 2 posters, stickers en een mindmap met het Kinderrechtenverdrag samengevat in 14 rechten. QR-codes linken door naar extra informatie op maat van jongeren en getuigenissen die de rechten tastbaar maken. Klassen werden uitgedaagd om met het materiaal aan de slag te gaan. Het bewijs hiervan liet zich vangen in een klasfoto.

Op kinderrechtedag zelf vroegen de kinderrechtencommissaris en tientallen sympathisanten met een hart voor kinderen en jongeren meer aandacht voor kinderrechten.

Een leuke T-shirt, een sprekende slogan en heel veel engagement zorgden voor een hartverwarmende kinderrechtedag.

Wij beloonden vijf klassen met leuke campagne-T-shirts en een bezoek aan het Vlaams Parlement. Deze klassen kregen eerst een rondleiding. Vervolgens bespraken de leerlingen thema's als Smartschool, laptops in de klas en gsm-beleid op school. Hun ervaringen en ideeën deelden ze met elkaar en met de kinderrechtencommissaris. Ook over mobiliteit hadden de jongeren uitgesproken meningen.

Zie pagina 79: Wat jongeren ons vertellen over het digitale op school.

Na Kinderrechtendag publiceerden we tien dagen lang een post met een quote uit een verhaal en kinderrechteninformatie.

6. Samenwerken met externen

Het Kinderrechtencommissariaat werkt samen met verschillende organisaties om expertise uit te wisselen, ons inhoudelijk te verdiepen in een thema en netwerken uit te bouwen.

Enkele stuurgroepen, projecten en werkgroepen waar het Kinderrechtencommissariaat deel van uitmaakt:

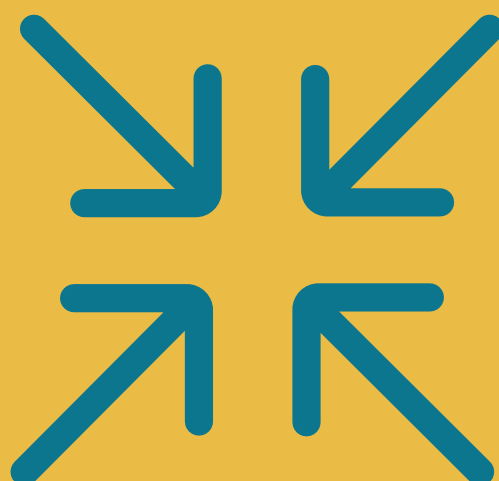
- EU Children's Rights Forum
- Expertisegroep 'Politie en jongeren in de politiezone Zuid', JES
- European Network of Ombudpersons for Children (ENOC)
- Permanent Overleg Ombudslu van België (POOL)
- Bestuurscomité van het Prins Filipsfonds
- Stuurgroep Klasziekaal, Provincie West-Vlaanderen
- Maatschappelijke Adviesraad, Instituut voor Kind en Jeugd, KU Leuven
- Adviesraad Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind
- Bureau Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind
- Commissie Jeuginformatie, De Ambrassade
- Begeleidingsgroep Steunpunt voor Inclusie
- Commissie Diversiteit en Gelijke Onderwijskansen, Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)
- Klankbordgroep 'Tweetalig basisonderwijs Nederlands-Vlaamse Gebarentaal', Departement Onderwijs
- Klankbordgroep onderzoeksproject 'Vroeg Geleerd?' over 'identiteitsgebonden pesten' in de basisschool, VUB, KULeuven en AP Hogeschool
- Werkgroep Armoede en Onderwijs, Netwerk tegen Armoede e.a.
- Lerend Netwerk 'Kansen van kinderen versterken in de opvangpraktijken', Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee)
- Netwerk 'Laat ze leren', Katholiek Onderwijs Vlaanderen

- Coördinerend overleg Onderwijs, Asiel en Migratie, kabinet Onderwijs, Departement Onderwijs, AGODI, onderwijsnetten en -koepels, kabinet Asiel en Migratie, Dienst Vreemdelingenzaken, Fedasil, Rode Kruis
- Coördinerend overleg Kleuterparticipatie, Departement Onderwijs en Vorming
- Netwerk 'Samen tegen Schooluitval Brussel', Departement Onderwijs en Vorming
- Stuurgroep Onderzoek Gezinshereniging, Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee)
- Gebruikersgroep 'Family 2.0: op weg naar een vernieuwde solidariteit in diverse gezinsvormen', UA Antwerpen, UGent, KU Leuven, Arteveldehogeschool
- Klankbordgroep 'Reflector 2.0', Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi)
- Klankbordgroep 'MemoQ.T', Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek (UGent), Expertisecentrum Ervaringsgericht Onderwijs, Onderzoekseenheid Gezins- en Orthopedagogiek (KU Leuven)
- Adviescommissie Buitenschoolse Opvang en Activiteiten (BOA), Arteveldehogeschool, Karel De Grote Hogeschool
- Expertengroep 'Ideale Wereld', Agentschap Opgroeien
- Mensenrechtenplatform
- Reflectiegroep EXPOO, Expertisecentrum Opvoedingsondersteuning
- Reflectiegroep Jeugd- en Kinderrechtenbeleid, Departement Cultuur, Jeugd en Media
- Vlaams Netwerk Kind- en Jeugd vriendelijke Steden en Gemeenten
- Werkgroep 'Goe gespeeld!', Vlaamse Dienst Speelpleinwerk
- Netwerkgroep Jeugdonderzoek, Departement Cultuur, Jeugd en Media
- Dakuzie, netwerk van organisaties die waken over de belangen van dak- en thuisloze kinderen en jongeren, Betonne Jeugd
- Begeleidingscomité TRAHOME, Research Network Homelessness Trajectories, LUCAS KU Leuven, UGent, UCLouvain
- Resonansgroep Project 'Refters en speelplaatsen (middagpauzes) op school', Karel De Grote Hogeschool
- Stuurgroep label 'Kindvriendelijke Steden en Gemeenten', Bataljong
- Adviescommissie 'Schoolloopbaan kinderen zonder papieren', Arteveldehogeschool
- Klankbordgroep proefschrift Sara Lembrechts 'Kinderen en jongeren in asielprocedures in beroep voor de RvV', UGent
- Gezonde toegankelijke voeding op school, Rikolto
- European Child Guarantee, POD Maatschappelijke Integratie
- Werkgroep Kinderrechten en Klimaat, UNICEF België
- Werkgroep 'Leermiddelen op 1 september', Netwerk tegen Armoede
- Klankbordgroep 'Module langdurig verblijf', Agentschap Opgroeien
- Bovenlokale expertisegroep 'Jeugd en politie Brussel', JES
- Stuurgroep Onderzoek '1 Gezin 1 Plan', Agentschap Opgroeien
- Opvolggroep Jeugddelinquentierecht, Agentschap Opgroeien
- Overleggroep Asiel en Onderwijs in Brussel en omstreken, Vluchtelingenwerk Vlaanderen
- Rondetafel rond casemanagement als alternatief voor detentie, Jesuit Refugee Service Belgium
- Overleggroep handleiding voor opstellen van A-document, Vluchtelingenwerk Vlaanderen
- Platform SGG-seksueel grensoverschrijdend gedrag, Sensoa
- Onafhankelijke Adviesraad Smartschool, Smartschool
- Stuurgroep Onderzoeks- en begeleidingsopdracht jongeren en politie, Bataljong
- Taskforce Crisis Jeugdhulp, Departement Zorg
- Stuurgroep 'The voice of kids'-praktijkonderzoek naar het versterken van de stem van het kind in scheidings- en ouderschapsbemiddeling, UCCL
- Begeleidingscomité 'Onderzoek naar het begrijpen van seksueel geweld tegen minderjarige slachtoffers en de zorgverlening door de ZSG's (zorgcentra na seksueel geweld)', Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie
- Stuurgroep Cliëntenrechten, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Stuurgroep Tienerpooiers, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Werkgroep 'Vrijheidsbeperkende maatregelen in onderwijs', Onderwijsinspectie
- Klankbordgroep project 'Ondersteuning van onderwijsinternaten vanuit Welzijn', Agentschap Opgroeien en departement Onderwijs en Vorming
- Stakeholdersgroep SBO-project 'Disconnect to connect', UGent, KU Leuven, UA Antwerpen
- Intervisiegroep wegwijzers Alles over Pesten, Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten

Deel 2

Kinderrechten in 2023-2024: waar knelt het?

1. Recht op basiszorg

1.1. Kinderopvang: programmadecreet ondermijnt toegang

Het programmadecreet 2024, dat de begroting voor 2024 voor de Vlaamse Regering vastlegt, maakte eind 2023 extra budgetten vrij voor kinderopvang. Wij verwelkomen deze extra middelen, die de sector dringend nodig heeft om een kwaliteitsvolle kinderopvang te garanderen. In ons advies van 23 november 2023 bij het ontwerp van programmadecreet stelden wij echter vast dat met het programmadecreet aan een andere voorwaarde voor goede kinderopvang – toegankelijkheid – geraakt werd.

Het programmadecreet sleutelt aan het decreet Kinderopvang dat de voorrangregels bepaalt voor de subsidie inkomenstarief. Dat is een subsidie voor de kinderopvang, waarbij gezinnen een prijs betalen op basis van hun inkomen en hun samenstelling. Tot maart 2024 moest minstens 20 procent van de plaatsen in een kinderopvang voorbehouden zijn voor kinderen uit sociaaleconomisch kwetsbare groepen, zoals gezinnen met een laag inkomen, langdurig zieke ouders of ouders die halftijds werken. Sinds april 2024 is dit nog maximum 10 procent. De rest van de voorbehouden plaatsen gaat naar ouders die minstens vier vijfde werken of een arbeidsopleiding van vier dagen per week volgen.

In ons advies stelden wij ernstige vragen bij dit ontwerp van programmadecreet:

- Het druist in tegen de ambitie in het decreet Kinderopvang om opvang toegankelijk te maken voor alle gezinnen.
- Ouders zijn de eerste verantwoordelijken voor hun kinderen, maar ze hebben recht op ondersteuning en bijstand door de overheid.
- Kinderen hebben recht op bescherming tegen discriminatie en op een zo ruim mogelijke ontwikkeling. Dit voorstel zet het belang van het kind onder druk.
- Vlaanderen gaat hiermee in tegen een van de doelstellingen van de EU Kindgarantie: gratis en effectieve toegang tot opvang voor jonge kinderen, om kinderarmoede en sociale uitsluiting te voorkomen.
- Met deze keuze raakt de Vlaamse Regering aan de maatschappelijke functie van kinderopvang door het aantal specifieke groepen met voorrang

te beperken. Alleenstaande ouders worden bijvoorbeeld niet langer expliciet vermeld.

- Het zet bovendien spanning op de economische functie van kinderopvang. Minstens 1 op de 6 deeltijdswerkende vrouwen werkt minder dan vier vijfde. Zij dreigen op meer drempels te botsen in de toegang tot kinderopvang.
- Sectoren als (jeugd)zorg en onderwijs dreigen nog meer onder druk te komen. De zorgsector telt het hoogste aantal deeltijdswerkenden en ook in het onderwijs is meer dan 1 op de 4 leraars deeltijds actief. Als zij minder op kinderopvang kunnen rekenen, dreigt het personeelstekort nog te groeien.

Wij vragen daarom dat de Vlaamse overheid blijft investeren in extra kinderopvangplaatsen, in plaats van de toegang tot kinderopvang voor specifieke groepen te beperken of te bemoeilijken.

Wij staan niet alleen met die vraag. In mei trok de Kinderopvangzaak – een coalitie van twintig middenveldorganisaties – naar het Grondwettelijk Hof met een verzoekschrift dat de nieuwe voorrangregels aanvecht. Een uitspraak wordt verwacht tegen eind 2025.

↘ Advies [‘Programmadecreet hypothekeert het recht op opvang en zorg van elk kind’](#), 23 november 2023

1.2. Toekomstplan: educare is geen luxe

Op 14 maart 2024 werd het Toekomstplan voor de Kinderopvang voorgesteld bij het Agentschap Opgroeien in Brussel. De kinderrechtencommissaris was een van de sprekers op de voorstelling. Zij benadrukte het belang van die eerste duizend dagen, waarin baby's en peuters zich razendsnel ontwikkelen – al vroeg ze ook om kinderen na die drie jaar zeker niet los te laten. Ze wees op de afhankelijkheid van jonge kinderen, die nog geen taal hebben om aan te geven wat ze nodig hebben of wanneer het misloopt. Ze zijn volledig afhankelijk van de volwassenen om zich heen.

Voorstelling Toekomstplan kinderopvang

Met een warme, veilige en kwaliteitsvolle zorg van ouders en van kindbegeleiders, krijgt hun ontwikkeling alle kansen. De kinderrechtencommissaris prees daarom het Toekomstplan voor de kinderopvang als een grote stap vooruit. Ze juichte toe dat het plan het basisrecht van elk kind, zonder onderscheid, op kwaliteitsvolle kinderopvang erkent. Dat de focus ligt op de langere termijn en dat het plan tot stand was gekomen door en in overleg met het terrein, de gebruikers en de academische wereld.

Het Kinderrechtencommissariaat benadrukt steeds dat elk kind toegang moet krijgen tot een inkomensgerelateerde en kwaliteitsvolle kinderopvang en

dat drempels zoveel mogelijk moeten worden weggewerkt. Door goede kinderopvang maximaal toegankelijk te maken voor kwetsbare gezinnen kan die kwetsbaarheid voor een stuk gecompenseerd worden. Kinderopvang is cruciaal voor mensen in armoede om hun situatie te kunnen verbeteren en hun kinderen meer kansen te geven.

Kinderopvang is bovendien meer dan de hoogstnoodzakelijke 'zorg', dan luiers verversen en eten geven en te slapen leggen. Het gaat ook over de ontwikkeling prikkelen: spelen, ontdekken, stimuleren, reageren, verbinden... Deze 'educare' vraagt voldoende middelen en ruimte. De kinderrechtencommissaris pleitte ervoor om te blijven investeren in extra kinderopvangplaatsen en kinderopvang opnieuw voluit zijn sociale rol te laten spelen.

1.3. Terugbetaling logopedie voor elk kind gelijk

Kinderen met een laag IQ krijgen logopedie voortaan terugbetaald door de ziekteverzekering. Tot juni 2025 is er een overgangsregeling, waarbij logopedie vergoed wordt voor alle kinderen met een doktersvoorschrift. Vanaf 1 juli 2025 beslist het Centrum voor Ambulante Revalidatie of kinderen met een IQ onder 70 – de grens voor een verstandelijke handicap – logopedie terugbetaald krijgen.

De regeling komt er op vraag van ouders van kinderen met een IQ lager dan 86, een autismespectrumstoornis of een taalstoornis. Voor hen was er sinds 1996 geen terugbetaling meer voor een-op-een sessies bij een logopedist. Logopedie in een multidisciplinair centrum werd wel vergoed, maar die centra kampen met lange wachtlijsten.

Om toch logopedie voor hun kind te garanderen, moesten ouders vaak diep in de beurs tasten. Sommige gezinnen moesten om financiële redenen deze zorg voor hun kind laten vallen. Het Kinderrechtencommissariaat kaartte dit al aan in vorige jaarverslagen. Wij benadrukken dat financiële drempels het recht op gezondheidszorg en ontwikkeling van kinderen niet in de weg mogen staan.

In 2019 kwam er een nieuwe wet die het euvel moest wegwerken, maar de uitvoeringsbesluiten lieten op zich wachten. De federale minister van Volksgezondheid heeft nu een overgangsregeling uitgewerkt via koninklijk besluit. Op het moment dat de definitieve regeling ingaat, op 1 juli 2025, moeten ook de wachtlijsten voor de multidisciplinaire centra weggewerkt zijn.

1.4. Toegang ziekteverzekering voor kinderen nog niet optimaal

In ons vorige jaarverslag klaagden wij de wetswijziging aan over betalingsachterstand bij ziekenfondsen, en de gevolgen hiervan voor de kinderen in een gezin. Die regeling was ingegaan op 1 januari 2022. Gezinnen die minstens twee jaar hun bijdrage aan het ziekenfonds niet betaald hadden, werden voor twee jaar geschrapt als lid.

Deze gezinnen konden pas opnieuw genieten van de voordelen van de aanvullende verzekering van hun ziekenfonds (kampvoordeel, speelpleinvoordeel, tandvoordeel, remgeld, brillen en lenzen, sportbijdrage, zwangerschapsvoordelen, facultatieve verzekeringen...) nadat ze voor een periode van 24 maanden de bijdrage opnieuw hadden betaald. In afwachting konden ze geen beroep doen op deze voordelen.

Deze regeling, die we in ons vorige jaarverslag eind 2023 aanklaagden, werd echter begin 2023 al aangepast, met terugwerkende kracht tot januari 2022. We verwezen in ons jaarverslag dus niet naar de meest actuele situatie. De wachttijd die moet worden doorlopen om opnieuw te genieten van de voordelen van de aanvullende verzekering van het ziekenfonds werd aangepast naar 6 maanden (ingaaend van het moment waarop men weer maandelijks betaalt) in situaties waarin sprake is van sociale kwetsbaarheid (zogenaamde behartenswaardige gevallen, zoals leefloongerechtigden, mensen met gewaarborgd inkomen, erkende handicap, gezinnen met budgetbegeleiding, lage werkloosheids- of ziekte-uitkering, collectieve schuldenregeling of in geval van faillissement).

Een probleem dat nog niet van de baan is, is dat wanneer ouders niet in orde zijn met hun ziekenfonds, ook kinderen ten laste geen financiële tussenkomst of terugbetaling kunnen krijgen. Ook in de jeugdhulp, in situaties waar de ouders uit beeld zijn of administratief niet in regel, kan dit voor problemen zorgen. De voorzieningen zelf hebben te weinig middelen om de volledige kostprijs voor de (para)medische zorg ten laste te nemen. Voorbeelden die we horen: de kosten voor tandverzorging, externe psychologische ondersteuning of (para)medische hulpmiddelen zoals een aangepaste bril. Jongeren krijgen hierdoor soms niet de hulp die ze nodig hebben.

1.5. Bekwame helpers in de zorg een feit

De functie van bekwame helper bestaat sinds 18 maart 2024, toen de aangepaste wet op de uitoefening van de gezondheidsberoepen van kracht werd. Leraars en (vrijwillige) begeleiders mogen nu welomlijnde medische handelingen uitvoeren, op basis van een zorgplan dat is doorgepraat met een arts of een verpleegkundige. Het gaat bijvoorbeeld om medicijnen of spuitjes toedienen, sondes vervangen of suikerwaarden controleren.

Zonder deze regeling mochten leraars, sportmonitoren of scoutsleiders deze handelingen niet stellen. Dit had ingrijpende gevolgen voor het kind en de mantelzorgers. Ouders van kinderen met een chronische ziekte moesten overdag naar school om bloedwaarden te meten of een spuitje te zetten. Kinderen moesten thuisblijven, terwijl klasgenoten of vriendjes op bosklassen of scoutskamp vertrokken. Scholen die informele afspraken maakten met ouders werkten in een grijze zone en riskeerden in het slechtste geval vervolging voor de oneigenlijke uitoefening van een medisch beroep.

Het Kinderrechtencommissariaat pleitte al langer voor een wettelijk verankerd statuut voor deze bekwame helpers in de zorg, omdat we bezorgd waren over de impact op de levenskwaliteit en de participatie van kinderen met een chronische ziekte. De nieuwe bekwame helpers moeten wel een opleiding volgen. De website www.bekwamehelper.be geeft meer informatie over wat ze mogen doen en onder welke voorwaarden.

Waakzaamheid om een kind niet opnieuw uit te sluiten

De ouders van Siebe nemen contact op. Siebe heeft diabetes. In september start hij in het eerste leerjaar. De ouders ontvingen een afsprakennota van de school die ze moesten ondertekenen voor de start van het schooljaar. De afspraken passen in de aanpak en de opvolging van Siebes diabetes. De school erkent dat de leerkracht nu ook de diabetes van Siebe kan opvolgen onder het statuut van de bekwame helper. Maar de school stelt veel extra eisen en verwachtingen. Bijvoorbeeld: Siebe mag niet op school eten, ouders moeten meegaan op uitstappen en bij meerdaagse schoolreizen verwacht de school dat de ouders in de buurt verblijven. De ouders vragen zich af of dit wel kan. Ze vrezen dat de school 'paniekvoetbal' speelt. Ze vragen advies en kapstokken vanuit kinderrechtenperspectief om het overleg met de school aan te gaan.

Het CLB bevestigde alvast dat de eisen en verwachtingen van de school niet zo correct zijn.

Wij gaven de ouders heel wat input mee vanuit kinderrechtenperspectief om het overleg met de school in een constructieve sfeer te kunnen voortzetten. De ouders lieten ons in de zomervakantie weten dat er werd afgesproken dat Siebe op school boterhammen kan eten en dat de opstart van het schooljaar wordt afgewacht. Tegen de start van het schooljaar heeft de leerkracht de opleiding gehad. De ouders hebben er, samen met het CLB, vertrouwen in dat het in het nieuwe schooljaar wel losloopt.

Situaties als deze van Siebe tonen aan dat de erkenning van het statuut van bekwame helper net helpt om de belangen van kinderen centraal te blijven plaatsen en hun rechten sterker te realiseren. Voor begeleidende leerkrachten, monitoren, trainers, ... die deze rol vrijwillig opnemen, betekent het statuut dat ze niet langer in een juridische

grijze zone handelen. Ze krijgen een helder kader, de nodige opleiding en opvolging. Wij begrijpen dat bijkomende afspraken nodig kunnen zijn. Die moeten wel altijd de participatie van deze kinderen versterken. Ze mogen niet leiden tot nieuwe uitsluitingsmechanismen voor het kind.

2. Recht op hulp op maat

Op 27 maart 2024 werd een nieuw decreet dat de rechtspositie van kinderen en jongeren in de jeugdhulp uitbreidt en waarborgt, goedgekeurd. Dit decreet garandeert een jeugdhulp die voortdurend blijft zoeken naar verbetering om de jongeren die haar nodig hebben zo goed mogelijk bij te staan. Dit is een belangrijke stap in de bescherming en de realisatie van de rechten van kinderen en jongeren. Maar de noodkreet in ons vorige jaarverslag, over de gevaarlijke barsten in de keten van de jeugdhulp, blijft een realiteit. Het blijft veel te lang wachten op levensnoodzakelijke hulp. Het is nog steeds beredderen met ad-hoc oplossingen. Dit heeft schrijnende gevolgen voor kwetsbare kinderen en jongeren en voedt de bezorgdheden en frustraties van medewerkers. Wij kijken naar de nieuwe Vlaamse regering voor een krachtadig masterplan voor de jeugdhulp opdat het recht op deze hulp echt werkelijkheid wordt.

2.1. Decreet rechtspositie in de jeugdhulp: grote stap vooruit

In Vlaanderen kunnen meer dan 50.000 kinderen en jongeren rekenen op ondersteuning van de jeugdhulp. Wie in de hulpverlening terechtkomt, geeft de controle over zijn leven een beetje uit handen. Minderjarigen zijn daarbij kwetsbaarder dan volwassenen. Het is daarom belangrijk dat duidelijk is welke rechten ze hebben en hoe die kunnen worden gewaarborgd.

Het nieuwe decreet over de rechtspositie van minderjarigen, dat het Vlaams Parlement op 27 maart 2024 goedgekeurde, maakt de rechten van minderjarigen in de jeugdhulp concreet en meer afdwingbaar. Minderjarigen en hun ouders weten wat ze mogen verwachten en waar ze recht op hebben. Hulpverleners krijgen meer duidelijkheid over de principes waar ze in hun werk rekening mee moeten houden.

Wij vinden dit langverwachte decreet dat de rechtspositie van kinderen en jongeren in de jeugdhulp verbetert, een grote stap vooruit. Wij zijn niet alleen blij met de inhoud van dit decreet, maar ook met de manier waarop het tot stand kwam.

Organisaties zoals het Kinderrechtencommissariaat werden betrokken bij de opmaak van het decreet.

Wij vroegen al langer een hervorming. Een sterke rechtspositie voor jongeren in de jeugdhulp is cruciaal om hun rechten te beschermen en hun welzijn te garanderen. Door zich te houden aan de decretale normen en richtlijnen en verantwoording af te leggen over hun optreden, worden jeugdhulpvoorzieningen en -professionals gestimuleerd om hun werk te evalueren en de kwaliteit continu te verbeteren.

Het decreet besteedt uitgebreid aandacht aan de privacy van de minderjarige, met regels voor fouilleren en doorzoeken van de kamer. Het recht op integriteit van de minderjarige wordt erkend, met onder meer het recht om eigen kleren te dragen of persoonlijke spullen bij zich te houden. Minderjarigen in de jeugdhulp hebben nu decretaal recht op erkend onderwijs en op vrije tijd, met minimumnormen voor hoe dat moet ingevuld worden. Het decreet verankert het recht op bezoek, op gelijkwaardige fysieke en geestelijke gezondheidszorg. In het sanctiebeleid staan preventie en de-escalatie voorop. Afzondering als sanctie is uitdrukkelijk verboden.

Dit beantwoordt aan onze verwachtingen. Toch gaat het decreet voor ons nog niet ver genoeg, zoals wij aanstipten in ons advies van 8 maart 2024.

Wij hebben nog enkele aanbevelingen:

- De verbetering van de rechtspositie van minderjarigen in de jeugdhulp staat of valt met de uitvoering. Monitor dus de uitvoering van dit decreet nauwgezet met impactmeting en evaluatie.
- Afzondering en fixatie als sanctie zijn uitdrukkelijk verboden. Maak de overgangperiode voor het uitdoven van deze vrijheidsbeperkende maatregelen korter dan drie jaar.
- Expliciteer het recht voor kinderen en jongeren om uit de kamer te zijn.
- Zorg dat uit handen gegeven jongeren niet tussen wal en schip vallen. Laat daarom de regelgeving voor afzondering en fixatie ook gelden voor die jongeren.
- Expliciteer het recht op bezoek voor jongeren in een gesloten voorziening zoals de basiswet voor de interne rechtspositie voor gedetineerden voorziet.
- Verbied naaktfouilleren in het decreet. Leg decretaal vast hoe een fouille gebeurt.

- Wees ambitieus om het recht op onderwijs te realiseren. Dit mag niet gehinderd worden door de grenzen tussen het beleidsdomein Welzijn en het beleidsdomein Onderwijs.

↘ Advies, ['Wijzigingsdecreet Rechtspositie in de jeugdhulp is een historische stap vooruit'](#), 8 maart 2024

2.2. Wachtlijsten zetten zware druk op andere sectoren

De wachtlijsten voor hulp en ondersteuning op maat van kinderen en jongeren zijn een oud zeer. Toch moeten wij opnieuw de omvang van dit probleem benadrukken en de impact hiervan op kinderen, jongeren en gezinnen. In 2022, het jaar waarvoor de recentste volledige cijfers van het Agentschap Opgroeien beschikbaar zijn, wachtten 8.644 kinderen en jongeren – onder wie 3.900 voor het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap – op niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Voor deze wachtende kinderen en jongeren ontstaan breuken op alle levensdomeinen. Ze verblijven vaak maandenlang in settings die niet aangepast zijn aan wat ze nodig hebben.

Hulpverleners zoeken oplossingen buiten de lijntjes

Preventieve hulpverlening vangt acute crisissituaties in gezinnen op omdat meer geschikte hulpverlening ontbreekt. Deze hulpverleners zijn voor het gezin vaak de enige aanspreekpersonen. Zij proberen in hun begeleiding oplossingen te zoeken voor het gezin en de nodige veiligheid en nabijheid te installeren. Maar door de hoge nood aan ondersteuning en hulp en door het uitblijven van echte oplossingen komen zij niet tot hun kerntaak: preventief werken. Dit ondermijnt hun draagkracht.

 Thuisbegeleider zoekt tot hij oplossing vindt
Jan, een teamcoach van een thuisbegeleidingsdienst binnen VAPH, laat weten dat zij het gezin opvolgen van Leo, een jongetje van 8 jaar met een handicap. Ondertussen komen er almaar meer zorgwekkende signalen over zijn zus. Ze werd 's nachts aangetroffen langs de spoorweg met suïcidale gedachten. De ouders belden de thuisbegeleider. Die probeerde om buiten zijn mandaat het crisismeldpunt en het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ) te bellen. Beide lieten weten dat ze geen oplossing hebben voor het meisje.

Er is geen plaats. De thuisbegeleider belde verschillende hulpverleningsinstanties om hulp voor het meisje te vinden. Uiteindelijk kreeg het gezin het verlossende nieuws dat TEJO (laagdrempelige psychologische hulp voor jongeren) vrij snel kon opstarten.

 Gezinsbegeleider wordt crisisbegeleider
Natacha, begeleidster van 'Eén gezin één plan', trekt aan de alarmbel voor Isaura, een meisje van 14 jaar. De hulpverlening werd ingeschakeld omdat ze vaak afwezig is op school. In haar jonge leven heeft Isaura al heel wat trauma's opgelopen. Zij verloor vorig jaar haar vader. Twee jaar geleden was ze slachtoffer van seksueel misbruik. Isaura loopt weg van huis en vertoeft in het drugs- en prostitutiemilieu. Ze brengt zichzelf in uiterst onveilige situaties. Begeleidster Natacha en de moeder van Isaura maken zich veel zorgen. Crisisbegeleiding werd ingezet, maar vroegtijdig afgebroken omdat Isaura niet wilde meewerken. Natacha voelt zich met haar team alleen staan. Ze probeert vaker langs te gaan bij het gezin. Ze belde al het crisismeldpunt voor een interventie, maar kreeg daar de boodschap dat er momenteel geen hulpverlening voorhanden is. Natacha vulde een M-doc in – om toegang te krijgen tot een gemandateerde voorziening – zodat het OCJ betrokken is en ze verwittigde de jeugdhulpregisseur. Uiteindelijk nam de consultant van het OCJ het dossier snel in handen. Er wordt crisisbegeleiding opgestart. Natacha kan nu haar feitelijke rol weer opnemen en het gezin verder begeleiden.

Kinderen met complexe problematiek: oplossingen blijven uit

Wij zien dat heel wat jongeren met uiteenlopende diagnoses geen gepaste hulp krijgen. Het gaat bijvoorbeeld om minderjarigen met een GES-profiel (gedrags- en emotionele stoornissen), verstandelijke handicap, autismespectrumstoornis, trauma en lage sociaal-emotionele ontwikkeling. Soms is er ook sprake van een verontrustende thuissituatie. Nog meer dan andere jongeren hebben zij specialistische zorg, omkadering en nabijheid nodig.

Wij zien hoe hard professionals hun best doen, maar ook hoe de zorg voor deze minderjarigen soms de draagkracht van een voorziening overstijgt. Toch blijven hulpverleners zich inzetten, ook al is er acute

ongerustheid over de veiligheid van de jongere, van de begeleiders en van de andere kinderen in de leefgroep. Er zijn immers geen alternatieven. Zeker voor de kinderen met de zwaarste zorgbehoeften leidt dit tot situaties die aanschuren of botsen tegen de grenzen van de kinderrechten of deze grondig met de voeten treden.

11 jaar, en 's nachts alleen in een gebouw op een MFC-domein

Maxime, een jongen van 11, wordt al sinds zijn eerste levensjaar opgevolgd door de jeugdrechtsbank. Jeugdhulpverlening staat al vanaf zijn vroegste jeugd rond hem. Na een opname in een centrum voor kinderzorg en gezinsondersteuning (CKG) werd Maxime vanaf 3 jaar toevertrouwd aan een multifunctioneel centrum (MFC). Hij verbleef er eerst in een crisismodule, maar zodra duidelijk werd dat hij niet naar huis kon, kreeg hij een reguliere plek.

In het begin liep het behoorlijk goed met Maxime in de leefgroep. Maar vanaf zijn 5 jaar ging Maxime steeds meer weglopen. Uit zijn leefgroep, soms ook van het domein zelf. Omdat de hulpverleners zich grote zorgen maakten, werd hij op zijn zesde opgenomen in de jeugdpsychiatrie. De diagnose luidde: hechtingsstoornis en vermoeden van trauma na seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Deze eerste opname in de psychiatrie was kort. Er werd gekeken naar een meer gespecialiseerde setting zoals een observatie- en behandelcentrum (OBC), maar daar was zijn beperkte IQ een obstakel, of de setting was te open voor een kind met wegloupedrag. Maxime kon uiteindelijk voor langdurige begeleiding terecht in de kinderpsychiatrie. Hij verbleef er ongeveer één jaar. Ze gaven het advies om Maxime te laten overgaan naar een type 2-voorziening, gespecialiseerd in kinderen met een verstandelijke handicap in combinatie met gedrags- en emotionele moeilijkheden. Maxime staat hiervoor nu al drie jaar op de wachtlijst.

Na de opname in de kinderpsychiatrie keerde hij noodgedwongen terug naar het MFC, dat geen expertise heeft in kinderen met een verstandelijke beperking. Daar liep het steeds moeizamer, met steeds frequenter wegloupedrag, waarbij hij zichzelf en anderen soms in gevaar bracht en zwaardere agressie vertoonde. Het MFC probeerde een individuele

aanpak en maakte een personeelslid vrij voor één-op-éénbegeleiding. Tegelijk bleef het MFC aan de alarmbel trekken: deze setting komt niet tegemoet aan de noden van Maxime.

Om zijn veiligheid, die van de andere kinderen en van de begeleiding te garanderen, verblijft hij steeds meer in geslotenheid. Zijn kamer bevindt zich nu in een ander gebouw dan zijn leefgroep. 's Nachts verblijft Maxime alleen in het gebouw. Hij kan dan enkel via een intercomsysteem communiceren met een begeleider. Een begeleider vergezelt hem steeds naar zijn kamer. Dat verloopt onvoorspelbaar. Maxime loopt soms weg omdat hij er niet heen wil. Op andere momenten vraagt hij zelf of hij naar zijn kamer mag omdat hij nood heeft aan rust. Het valt de begeleiding zwaar om hem dit regime op te leggen, het druist resoluut in tegen hun visie en hun werking. Maxime zelf was op moment van ons bezoek afwezig en kon ons niet vertellen hoe hij alles ervaart.

Maxime kan nog niet overgaan naar een voorziening met expertise in gedrags- en emotionele stoornissen en verstandelijke handicap. Maar de situatie die zo ontstaan is, betekent een flagrante inbreuk op zijn kinderrechten. De Algemene Richtlijnen van de Verenigde Naties over Jeugdhulp bepalen dat de meest geschikte vorm van alternatieve zorg moet worden verleend voor de volledige en harmonieuze ontwikkeling van het kind. Elk kind heeft recht op gepaste opvang en zorg.

Het MFC sloot noodgedwongen een leefgroep om vier begeleiders te kunnen vrijmaken die Maxime de nodige zorg bieden. De jongen hunkert naar zijn mama maar haar draagkracht is op. Zij stuurt Maxime vaak vroeger terug naar de voorziening na een weekend omdat het voor haar onhoudbaar is. Hoe gaat dit verder? Maxime heeft steeds intensievere hulp nodig door het uitblijven van een meer aangepaste setting. Gepaste hulp ontbreekt tot op vandaag. Maxime zou uiteindelijk in oktober kunnen doorstromen naar een voorziening met specialisatie in verstandelijke beperking en gedrags- en emotionele moeilijkheden.

Gezinnen onder druk

Vanuit jeugdhulpvoorzieningen en VAPH-voorzieningen worden jongeren soms noodgedwongen naar huis gestuurd om veiligheidsredenen. Dan moeten ouders opnieuw de voltijdse zorg voor hun kind opnemen, terwijl ze net hulp zochten omdat dit te zwaar was geworden. En ze moeten dit doen zonder de middelen en de ondersteuning die voorzieningen ter beschikking hebben.

Hulpverleners laten deze ouders niet aan hun lot over en bieden nog een minimum aan veiligheid, bijvoorbeeld met ambulante begeleiding of alternierend verblijf. Gezinnen voelen zich afhankelijk van de hulpverlening en gaan dus akkoord met deze voorstellen. Maar de druk op hen neemt hierdoor nog toe, terwijl ze eerder al een noodkreet slaakten: wij hebben professionele hulp en ondersteuning nodig.

Schreeuw om hulp blijft onbeantwoord

Een consulent trekt bij ons aan de alarmbel over Pedro, een jongen van 15 jaar. Pedro heeft een diagnose van autismespectrumstoornis (ASS), gedrags- en emotionele stoornis en trauma. Bij zijn ouders was het niet veilig wegens agressie, alcoholmisbruik en verwaarlozing. Pedro werd vier jaar geleden via pleegplaatsing toegewezen aan zijn grootouders. De opstart was niet evident maar zij slaagden er uiteindelijk in om hun kleinzoon de nodige stabiliteit te bieden. Pedro kwam terug tot leren op school en ook bij de grootouders liep het goed. Begin 2023 vroegen de grootouders echter om Pedro aan te melden voor een MFC. Ze merkten dat, naarmate hij ouder werd, het minder evident werd om de jongen voltijds op te vangen.

Tegen de zomer van 2023 escaleerde de situatie. Het gedrag van Pedro overschreed de draagkracht van de school. De jongen werd meermaals geschorst. Hij was hierdoor vaker thuis en de grootouders kwamen nog zwaarder onder druk te staan. Ze kregen de situatie niet meer gekeerd. Verschillende hulpverleners gingen aan de slag. Er werd therapie opgestart, maar Pedro weigerde die. De kinderneuroloog werd ingeschakeld voor de medische opvolging. Er was dagbesteding, dan thuisbegeleiding en een auticoach, maar dit alles volstond niet om de rust te laten wekeren.

Pedro gaat uiteindelijk in crisisopname in de kinderpsychiatrie. Zij oordelen echter dat er geen psychiatrisch probleem is. Pedro heeft volgens hen behoefte aan een MFC met een focus op ASS. De jongen moet naar huis. Daar loopt het zo moeilijk dat er crisishulp aan huis wordt opgestart.

Er zijn geen andere oplossingen. Bij de grootouders van Pedro staat het water aan de lippen.

Al deze verschillende hulpverleners doen Pedro bovendien geen deugd. Hij heeft behoefte aan voorspelbaarheid en structuur. Crisishulp stopt de begeleiding vroegtijdig. Zij zien dat hun hulp niet het gewenste effect heeft en ze willen vermijden dat het tot een definitieve breuk komt tussen Pedro en zijn grootouders. Een breuk komt er wel met de school. De grootouders zijn ten einde raad.

De zoektocht naar een crisisverblijfplaats begint. Die wordt ook gevonden, maar de voorziening trekt al na enkele dagen aan de alarmbel. Pedro heeft nood aan meer gespecialiseerde hulp. De jeugdhulpregisseur overlegt dringend met MFC's, het crisismeldpunt zoekt mee naar een alternatief, maar tevergeefs.

De onduidelijkheid en de angst worden zowel Pedro als zijn pleegouders teveel. Iedereen schreeuwt om hulp, maar die is er niet. De lapmiddelen van de afgelopen weken en maanden doen de situatie nog escaleren. Pedro, 15 jaar, regresseert volledig: meermaals ontlasting in de broek op een dag, geen emotieregulatie meer, geen ruimte om tot ontwikkelen of leren te komen, pogingen van Pedro om zichzelf van het leven te beroven met medicatie, meerdere agressie-incidenten die er vroeger niet waren.

Pedro vraagt al maanden om geholpen te worden. Hij wil niet dat zijn grootouders eronderdoor gaan, hij wil hen geen pijn doen, hij wil hen niet kwijt. Hij wil hulp, hij wil zich beter voelen, hij wil rust. De crisisplaatsing loopt af, zonder alternatief. Pedro keert terug naar zijn grootouders. Door het gebrek aan perspectief en de onbeantwoorde hulpkreet kan hij zijn emoties niet langer beheersen. Hij reageert zich fysiek af op zijn grootouders. We horen van de consulent dat ze ten einde raad is nadat de grootmoeder haar in tranen had opgebeld. Dagelijks contacteert de consulent verschillende jeugdhulpvoorzieningen in de hoop op een verlossend antwoord, een langdurig aanbod. Tevergeefs.

Soortgelijke schrijvende meldingen over het uitblijven van gepaste hulpverlening door wachtlijsten komen geregeld binnen bij het Kinderrechtencommissariaat. Helaas kunnen wij in zo'n situatie weinig veranderen aan de individuele situatie van een kind of jongere. We blijven dit aankaarten bij het beleid want elk kind heeft het recht op gepaste hulp en ondersteuning.

Scholen en ziekenhuizen in de bres

De crisis in de onderbemande en overbevroegde jeugdhulp woedt evenzeer in het onderwijs, de psychiatrie en de ziekenhuizen. Allemaal sectoren die zelf al onder druk staan. Wij zien hoe jongeren door de jeugdrechter worden toegewezen aan een (psychiatrisch) ziekenhuis, al dan niet in gedwongen opname, zodat ze toch ergens onderdak hebben en in professionele handen zijn. Daar doen ze wat ze kunnen maar bieden ze niet de pedagogische omkadering die de jongeren wel krijgen in een jeugd- of VAPH-voorziening. Wij gaan momenteel met een aantal ziekenhuizen in gesprek om een beter zicht te krijgen op de problematiek.

Jongen maandenlang in ziekenhuis

Nadat Younes (9) in een onveilige situatie werd aangetroffen, oordeelt de jeugdrechter dat de jongen niet langer veilig is bij zijn ouders. De zoektocht naar oplossingen op korte en langere termijn begint. Verschillende instanties worden gecontacteerd. Een ziekenhuis gaat akkoord met een opname van 24 uur tot er een andere oplossing is. Younes wordt opgenomen op de dienst Pediatrie van het ziekenhuis in augustus 2023.

Het betrokken team van verpleegkundigen probeert Younes zo goed mogelijk op te vangen. Maar het ziekenhuis is absoluut niet de juiste plek voor een kind dat geen medische zorg nodig heeft.

In het ziekenhuis maken ze zich zorgen over zijn ontwikkeling. Hij krijgt geen onderwijs, hij heeft zeer weinig ontspanningsmogelijkheden, hij zit veel op zijn ziekenhuiskamer. Hij verlaat 's nachts soms zijn kamer en gaat andere kamers binnen, wat zijn eigen veiligheid en die van andere kinderen in het gedrang brengt. De situatie zet druk op het welzijn van Younes en is ook erg moeilijk voor het team. Younes heeft een verstandelijke handicap en vermoedelijk een hechtingsstoornis. Zijn gedrag is voor de verpleging soms moeilijk te hanteren. Hij is niet helemaal zindelijk en kan niet praten. Er wordt uiteindelijk na maanden dagopvang gevonden en een school voor buitengewoon onderwijs waar Younes naartoe kan met de bus. Maar het ziekenhuis ziet de situatie van Younes verslechteren en vindt het niet verantwoord dat hij verder bij hen verblijft. Mama toont al die tijd weinig interesse in haar zoon. Omdat het gezin in Brussel woont, is zowel de Franstalige als Vlaamse jeugdhulp betrokken, maar die

samenwerking loopt moeilijk. Het ziekenhuis doet een melding bij onze klachtenlijn.

We overleggen met alle partijen en betrekken hierbij ook de Franstalige Délégué général aux droits de l'enfant. Begin juli 2024 kon Younes uiteindelijk opgenomen worden in een Franstalige voorziening voor kinderen met een handicap. Younes verbleef uiteindelijk bijna een jaar in het ziekenhuis bij gebrek aan een andere oplossing.

De case van Younes is geen alleenstaande melding, onze klachtenlijn kreeg het afgelopen jaar nog meldingen over jongeren die in afwachting van een plaatsje in de jeugdhulp, noodgedwongen in een ziekenhuis verbleven.

Ook leerkrachten krijgen soms de vraag of ze tijdelijk willen fungeren als (crisis)pleeggezin omdat er geen opvang is voor kinderen. Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's) proberen leerkrachten daarin te beschermen. Wij zien scholen in het gewoon en buitengewoon onderwijs inspanningen doen, maar ook zij staan met de rug tegen de muur. Ze hebben de expertise niet om met dergelijke complexe problemen om te gaan. Hun werking staat bovendien al zwaar onder druk door het lerarentekort.

CLB's trekken bij ons aan de alarmbel. Ze melden hoe ze soms zelfs geen M-document – om bij een verontrustende situatie aan te melden voor een gemandateerde voorziening – meer indienen, omdat de jongere door de wachtlijsten toch niet tijdig kan worden opgenomen. We horen van CLB's dat er heel wat lokale projecten en piloottrajecten opgestart worden om een antwoord te vinden op de druk op de jeugdhulp, maar dat dit vaak druppels op een hete plaat zijn. Ze geven ook aan dat deze projecten mankracht en energie vragen die ze nodig hebben voor hun basisopdrachten.

School tot uiterste gedreven

De directie van een basisschool neemt met ons contact op voor een leerling van 9 jaar, Luna. Ze werd op haar zesde samen met haar jongere zus geadopteerd nadat ze in haar geboorteland fysiek werd mishandeld door zowel haar ouders als in een voorziening. Thuis en op school loopt het niet goed. Het meisje heeft trauma's en een verstoorde hechting. Ze loopt vaak weg, bedelt, ze verstopt zich en bedreigt anderen fysiek. Ze kan heel fel reageren. Luna werd al eens zes weken opgenomen in de kinderpsychiatrie voor een evaluatie. Het advies luidde: verblijf in een MFC. Ze staat met prior aangemeld op alle wachtlijsten, ook in andere provincies. Voorlopig zonder perspectief.

Omdat de zorg voor haar thuis te zwaar werd, verblijft zij sinds een tweetal jaar tijdens de week op een schoolinternaat. Na een zoveelste incident in haar gezin keert zij sinds de kerstvakantie niet meer terug naar huis. De jeugdrechtbank volgt Luna en haar zusje op. In tussentijd proberen de school en het internaat zo goed als mogelijk nabijheid en zorg te bieden. Voor het weekend is uiteindelijk een plek gevonden in een voorziening waar zij tot de zomervakantie terecht kan. De schooldirectie maakt zich zorgen. Wat als er geen oplossing is voor haar nadien? Wat gebeurt er met haar wanneer het schoolinternaat sluit tijdens de zomervakantie?

Voor de school wordt het ook steeds zwaarder om Luna nabijheid en zorg te blijven bieden. In de klas loopt het vaak moeilijk en Luna komt nauwelijks of niet tot leren. Om het haalbaar te houden, mag Luna naar de directie als ze het moeilijk heeft. Ook bij de start van de schooldag komt Luna daar eerst even tot rust. Luna kijkt enorm uit naar die contacten en ze is dan ook heel kwaad en ontgoocheld als de directie er niet is. Om de school te ontlasten, wordt beslist om Luna nog maar twee dagen in de week naar school te laten gaan. Op de andere dagen verblijft ze overdag in de voorziening waar ze in het weekend verblijft. De school signaleert dat de situatie van Luna ook hun kennis en mogelijkheden overschrijdt.

Wij namen contact op met de consultant van de jeugdrechtbank en met de jeugdhulpregisseur. We vernamen dat Luna alle mogelijke statuten heeft om bovenaan de wachtlijst te staan bij enkele MFC's. Toch is het wachten tot er een plek vrijkomt. Ondertussen bezet

Luna door haar weekendverblijf in de voorziening een residentiële begeleidingsplek van een andere jongere.

Pleegouder en school op het tandvlees

Mauro, een jongen van 16 jaar, verblijft bij zijn grootouders via een pleegplaatsing door de jeugdrechtbank. De jongen heeft ASS en ADHD en volgt les in het buitengewoon onderwijs. Op school loopt het al een tijdje moeilijk. De school trachtte af en toe de jongen naar de TAVA-ruimte (tijdelijke afzondering) te brengen om Mauro en de klas rust te gunnen. Maar ze vindt geen antwoord meer op het gedrag van de jongen. De crisissituaties stapelen zich op. Mauro kan verbaal en fysiek agressief uit de hoek komen. Hij dreigde ook al met een mes. Hij krast zichzelf en probeerde zich onlangs van het leven te beroven.

Recent was er het zoveelste incident waarbij Mauro begon te slaan en te schoppen. Hij werd terug naar de TAVA-ruimte gebracht, en politie en pleegmoeder werden verwittigd. Het lukte uiteindelijk om hem te kalmeren, maar zijn pleegmoeder zag het niet zitten om Mauro naar huis te laten komen. Terwijl de jeugdrechtbank een oplossing zocht, moest Mauro noodgedwongen een nacht in de cel verblijven. Hij kon een week terecht in opname in de kinderpsychiatrie, maar daarna keerde hij terug naar huis.

De pleegmoeder, die ook de grootmoeder is, en de school zitten op het tandvlees. Het CLB stelde voor om Mauro drie dagen naar een zorgboerderij te sturen en maar twee dagen naar school, om de school wat te ontlasten. Mauro staat aangemeld voor een MFC met een priorstatuut, maar er is momenteel geen enkel perspectief op een plaats. In tussentijd verblijft hij dus verder bij zijn pleegmoeder. Er zijn thuisbegeleiding en auticoaching gestart. Toch blijven pleegouder en school aangeven dat dit niet houdbaar is.

Dringend: masterplan gevraagd

Het crisisplan voor de jeugdhulp dat de Vlaamse Regering op 31 maart 2023 goedkeurde, heeft tot nu toe onvoldoende soelaas gebracht. Er is meer nodig dan een crisisbeleid. Wij blijven pleiten voor een globale visie voor de jeugdhulp, met structurele oplossingen. Daar moeten voldoende middelen tegenover staan, waaronder geïndexeerde werkingsmiddelen en goede arbeidsvoorwaarden en werkomstandigheden voor de medewerkers.

2.3. 'Vroeg en Nabij': mooie principes, vage uitwerking

Hoe sneller ingegrepen wordt bij kinderen en ouders bij wie al vroeg de eerste alarmbellen afgaan, hoe groter de kans dat een escalatie later kan worden voorkomen. Experts pleiten al langer voor de preventieve begeleiding van ouders en jonge kinderen via thuisbegeleiding en opvoedingsondersteuning. Op 18 april 2024 werd het langverwachte 'ontwerp van decreet over de organisatie van een geïntegreerd jeugd- en gezinsbeleid' ingediend in het Vlaams Parlement. Op 23 april en op 7 mei werd dit ontwerp van decreet besproken en goedgekeurd in de commissie Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding.

Het Kinderrechtencommissariaat verwelkomt de visie van doorgedreven preventie en jeugdhulp op maat, vroeg in het leven van kinderen en dichtbij de gezinnen. Maar dit ontwerp geeft geen sluitend antwoord op de huidige crisis in de jeugdhulpverlening.

Het ontwerp is bovendien te weinig concreet, schuift veel beslissingen door naar de Vlaamse Regering en legt te weinig normen op. Dit werkt rechtsonzekerheid in de hand. De Raad van State deelt deze visie. Neem het idee van de trajectondersteuner. Wij ijveren al lang voor een trajectbegeleider die voor gezinnen de draad van de jeugdhulpverlening vasthoudt om de continuïteit in de ondersteuning voor een kind te garanderen. Maar het concept van de trajectondersteuner in het ontwerp lijkt hier niet aan te beantwoorden.

Wij stellen ook vast dat het ontwerp spreekt van 'bijschakelen' van expertise wanneer dat nodig is. Opnieuw, een mooi principe. Maar hoe valt dat te rijmen met de realiteit van wachtlijsten en tekorten op het terrein? En met het feit dat het ontwerp van decreet met deze ondersteuning mikt op een budgettaire nuloperatie? Met andere woorden: waar vinden we die expertise, en hoe moet dit gefinancierd worden?

De netwerken voor samenwerking waarvan sprake in het ontwerp zijn bovendien niet altijd zaligmakend. Veelvuldig netwerkoverleg trekt medewerkers weg van de werkvloer en legt druk op het eigen aanbod. De bestaande samenwerkingsverbanden voor jongeren met complexe problematieken zijn niet meteen een garantie voor zorg op maat gebleken. Waar loopt het fout?

We hebben bovendien vragen bij de rechtspositie van een minderjarige of een gezin ten aanzien van een netwerk of een samenwerkingsverband. We vrezen

dat ze verloren lopen als het hulpverleningstraject door vele spelers wordt uitgetekend, als de ene speler van de andere afhangt, en als ze allemaal gemeenschappelijk verantwoordelijk zijn. De kans bestaat dat uiteindelijk niemand verantwoordelijk is.

Tot slot stellen wij vast dat de Vlaamse overheid erg veel verwacht van de 'proeftuinen'. Het 'echte' regelgevende werk – in de zin van afdwingbare regelgeving die de bestaande decreten integreert – volgt pas na de proeftuinen. Dat is ten vroegste over vijf jaar. Proeftuinen bieden kansen, maar ze geven geen antwoorden op de vraag naar een concreet en normatief kader. Ze geven geen structurele antwoorden op de noden die zich nu stellen.

Advies ['Vroeg en nabij': de juiste visie, maar gebrek aan garantie voor zorg op maat'](#),
23 april 2024

Stemmen in zijn hoofd en niemand die kan helpen

Tobias, een jongen van zestien, verblijft al bijna een jaar in een gemeenschapsinstelling. Hij schreef ons een pakkende brief. Al sinds zijn achtste hoort hij stemmen in zijn hoofd die hem aanmoedigen om iemand pijn te doen. Het lukt hem niet om tegen deze stemmen in te gaan. De afgelopen jaren pleegde hij heel wat fysieke en verbale agressie. Het gezin zocht gepaste hulp maar botste telkens op wachtlijsten, op voorzieningen die zeiden geen expertise te hebben in zijn problematiek of voorzieningen die de begeleiding stopzetten na crisissituaties. Tobias werd een aantal keer gedwongen opgenomen omdat zijn veiligheid of die van gezinsleden in gevaar was.

Na een zoveelste zwaar incident met slachtoffers werd hij toevertrouwd aan een gesloten gemeenschapsinstelling. Tobias vond dit geen oplossing. In de gemeenschapsinstelling leerde hij niet hoe hij moet omgaan met de stemmen in zijn hoofd. Hij had eigenlijk een opname op een forensische kinderpsychiatrische dienst (For-K-dienst) nodig om te onderzoeken waar de stemmen in zijn hoofd vandaan komen en om nieuwe agressie te voorkomen. Maar volgens de kinderpsychiater was Tobias te weinig gemotiveerd om zich daar te laten begeleiden. De consulent van de jeugdrechtsbank ging niet akkoord. Een tweede kinderpsychiater hamerde op de urgentie van de situatie. Er volgde toch een intakegesprek voor de kinderpsychiatrie – acht maanden na zijn opname in de gemeenschapsinstelling.

De For-K-afdeling stelde echter voorwaarden. Ze wilde dat er voor de jongen al een vervolgtraject zou vastliggen in een voorziening voor jongeren met zware gedragsmoeilijkheden (GES+). De consulent deed meteen de aanmelding, maar er was geen garantie want wachtlijsten zijn ook daar een realiteit. Met de toestemming van Tobias contacteerden wij de consulent om de stem van Tobias kracht bij te zetten. Wij bleven de situatie opvolgen. Tobias kon uiteindelijk naar een For-K-afdeling, al bleven ze daar twijfels hebben over zijn slaagkansen. Na een moeizame start doorliep Tobias een positief traject. In het najaar kon hij naar een GES+-voorziening.

2.4. Pleegzorg: afspraken afdichten en evalueren

Ouders en pleegouders contacteerden ons dit werkjaar opnieuw over het bezoekrecht van de ouders. Ouders vinden vaak dat de bezoeken met hun kind te traag worden opgebouwd. Ze willen vaak een actievere rol spelen in het leven van hun kind. Pleegouders signaleren dat het bezoek volgens hen soms te snel wordt uitgebreid, en dat hun bezorgdheid over de impact op het kind voor en na de bezoeken hierover niet ernstig wordt genomen.

Pleegouders zien snelle terugkeer naar mama niet zitten

De pleegouders van Vince maken zich zorgen over hun pleegzoon van 3 jaar. De hulpverlening wil dat Vince binnen een jaar volledig kan terugkeren naar mama. De pleegouders zien bij de kleuter echter een achteruitgang sinds het bezoek van zijn mama is uitgebreid. Ze merken dat Vince niet in de auto wil om naar het bezoek te gaan en daar ook niet wil uitstappen. Na het bezoek weigert hij vaak te eten, hij heeft heel moeilijke nachten, weent veel, vraagt opnieuw zijn tutje. Vince geeft volgens hen ook aan dat hij bang is om weer bij zijn mama te gaan wonen. Hij wil dat nog niet. De pleegouders merken dat het steeds langer duurt alvorens Vince kalmeert en rust vindt. Ook de school merkt een gedragsverandering bij Vince rond de bezoekenmomenten. De neuroloog die hem opvolgt, maakt zich eveneens zorgen.

Toch willen de jeugdrechtbank en de hulpverlening een terugkeer naar huis na een gunstige evaluatie van Pleegzorg. Pleegzorg en sociale diensten willen de overstap maken in de zomervakantie van 2024 zodat Vince voldoende tijd heeft om te wennen aan de nieuwe

situatie en de overgang van de oude naar de nieuwe school op zijn tempo kan verlopen.

De pleegouders maken zich zorgen. Ze vinden dat het belang en het tempo van Vince niet gerespecteerd worden en dat er niet voldoende naar hun bezorgdheden wordt geluisterd. Ze vinden weinig gehoor bij Pleegzorg en vragen hulp aan het KRC.

Wij namen contact op met de pleegzorgbegeleidster en een collega die de terugkeer naar huis hebben onderzocht. De terugkeerbegeleidster vertelde ons dat de focus in deze hulpverleningsvorm vooral gericht is op ouder en kind; pleegouders worden minder actief betrokken. Dit kan pleegouders het gevoel geven dat ze minder gehoord worden. Volgens Pleegzorg maakt de moeder echter een mooie vooruitgang en beschikt ze over voldoende capaciteiten om terug voltiids voor Vince te zorgen.

Pleegzorg noteerde de bezorgdheid van de pleegouders over de gedragsverandering bij Vince en sprak de moeder daarover aan. Zij herkende dit gedrag niet tijdens de bezoeken en zei telkens een gelukkige Vince te zien. Om uit de cirkel van woord tegen woord te breken, nam Pleegzorg contact op met de school. Die had wel een gedragsverandering gezien, maar niet in die mate dat de bezoeken moesten stoppen. Bij de neuroloog kregen ze geen gehoor.

Pleegzorg bleef de bezoeken van mama opvolgen en kreeg geen onrustwekkende signalen. Pleegzorg merkt wel dat het voor de pleegouders moeilijk is om Vince los te laten. De kleuter verblijft al bij hen sinds kort na zijn geboorte. De jeugdrechter besliste uiteindelijk om de plannen van Pleegzorg te vervroegen en de overstap al in de krokusvakantie te laten plaatsvinden. Wij vroegen met aandrang om Vince hier op een gepaste manier op voor te bereiden en dit gebeurde ook. Mama was akkoord dat Vince zijn pleegouders zou blijven zien en ook de hulpverlening stond hierop.

Wij stellen vast dat Pleegzorg een kans gemist heeft om in het pleeggezin het gedrag van Vince te observeren de dag na de bezoeken aan mama. Zo kon eventueel op een speelse manier even met Vince stilgestaan worden bij dat bezoek en konden de pleegouders ondersteund worden in hoe ze moesten omgaan met zijn gedrag na het bezoek.

Ook op andere vlakken zien wij spanningen tussen de ouders, die het ouderlijk gezag hebben, en de pleegouders aan wie ze de dagelijkse zorg voor hun kind moeten overlaten. In conflicten tussen ouders en pleegouders is het voor hulpverleners niet evident om de juiste middenweg te vinden en oplossingen uit te werken die het belang van het kind het beste dienen.

Een nota met heldere en afgebakende afspraken over de opvoeding van het kind en ieders verantwoordelijkheid kan soelaas bieden. Bij de start van de pleegplaatsing wordt zo'n afsprakennota opgemaakt in samenspraak met ouders, pleegouders en Pleegzorg. Wij stellen in de meldingen vast dat die afspraken best ook regelmatig samen geëvalueerd worden om na te gaan of ze nog beantwoorden aan de behoeften van het kind en om ze te herhalen voor alle betrokkenen. Dit om spanningen en frustraties die een impact hebben op het kind zoveel mogelijk te vermijden.

Ontbreken duidelijk kader drijft spanning voor pleegkind op

Annemarie, 7 jaar, verblijft al verschillende jaren in een pleeggezin na een beslissing van de jeugdrechtbank. De grootouders maken zich zorgen over haar verblijf daar. Ze hebben het over de hygiëne en de beperkte ruimte die zij als grootouders krijgen in het leven van hun kleindochter. Volgens de grootouders leven de pleegouders de afsprakennota niet na. Dit voedt hun frustratie en gevoel van onmacht.

Wij namen contact op met Pleegzorg. Zij meldden dat een goede verstandhouding tussen groot-

ouders en pleegouders al enige tijd zoek is. Recent vond nog een overleg plaats tussen Pleegzorg en de grootouders, waarbij de grootouders nogmaals hun bezorgdheid hebben geuit. Pleegzorg ging hier verder mee aan de slag.

De spanningen tussen grootouders en pleegouders overheersten de begeleiding in die mate, dat wij ons afvroegen hoe Annemarie dit ervoer. Wij riepen op om voldoende aandacht en tijd te besteden aan gesprekken met Annemarie om zicht te houden op hoe zij dit beleeft en wat zij wil. De pleegzorgbegeleidster nam dit ter harte. Annemarie gaf effectief aan last te hebben van de spanningen tussen haar pleegouders en haar grootouders. Pleegzorg trachtte beide partijen samen te brengen zodat ze hun bezorgdheden konden uitspreken en het vertrouwen kon worden hersteld.

Tijdens onze tussenkomst merkten wij dat er heel wat spanningen leefden rond de concrete afspraken voor de bezoekregeling en vooral wat mag en niet mag. Wij riepen op om de afsprakennota te herbekijken. Dit was niet gebeurd sinds de start van de pleegplaatsing. Duidelijke afspraken over frequentie, duur en invulling van de bezoeken, goedgekeurd door de jeugdrechter, kunnen de spanningen rond de bezoeken milderden, zodat Annemarie minder last ervaart.

2.5. Laat jongeren op de drempel van meerderjarigheid niet te snel los

De overgang naar de meerderjarigheid is voor alle jongeren een sleutelperiode. Dat is zeker ook zo voor jongeren met een grotere kwetsbaarheid, of voor jongeren die niet kunnen rekenen op het vangnet van een ouder om hen doorheen deze cruciale periode te loodsen. Leren omgaan met vrijheid en verantwoordelijkheid, regie krijgen over het eigen leven, en toekomstplannen maken, dat is voor niemand evident. En al helemaal niet voor jongeren die (lang) in een voorziening verbleven.

Op hun achttiende dooft de jeugdhulp uit. Vaak kijken jongeren hier heel hard naar uit. Om hulp na 18 jaar te voorzien, is de toestemming van de jongere cruciaal. Maar ook jongeren en gezinnen die hulp willen op dit scharniermoment, botsen op wachtlijsten, waardoor ze vaak in de kou blijven staan.

Wij zien in de meldingen jongeren die net voor hun achttiende verjaardag vanuit de voorziening naar huis worden gestuurd zonder voorbereiding of zonder hulp voor het gezin. Er is onduidelijkheid over het vervolgtraject. Hulpverleners wachten soms te lang om voortgezette hulpverlening op te starten of botsen ook daar op wachtlijsten.

Tegen die cruciale verjaardag wordt dan vaak snel nog een aanmelding voor contextbegeleiding in functie van autonoom wonen (CBAW) gedaan of voor ambulante hulpverlening, omdat die hulpverleningsvorm relatief snel kan opstarten. Dit is meestal te weinig of te laat. En andere vormen van voortgezette hulpverlening zijn er niet.

Wij stellen ook vast dat de uitstroom van jongeren die erg lang in een gestructureerde setting verbleven soms te bruusk verloopt. De meerderjarigheid is geen verrassing, ze kondigt zich lang van tevoren aan. Wij vragen daarom voldoende aandacht om dit samen met de jongere goed voor te bereiden en die weg naar autonomie geleidelijk samen af te leggen. Het is niet omdat een jongere 18 wordt, dat hij of zij zich meteen helemaal alleen uit de slag kan trekken.

Wij vragen meer zorg en meer aandacht in het jeugdhulptraject voor jongeren in de aanloop naar en na hun achttiende verjaardag.

Zonder begeleiding naar huis op achttien

Yannick kreeg moeilijkheden in het tweede middelbaar. Hij werd meermaals uit de klas gezet omwille van moeilijk gedrag. Omdat hij vaker thuis zat, geraakte hij achterop met zijn lessen. Hij verloor zijn motivatie voor school. Zijn gedrag escaleerde met een schorsing tot gevolg. Op zijn vijftiende begon hij anderen te bedreigen met een koksmees. Hij liep nog een keer weg, pleegde inbraken. Hij belandde twee keer in een gesloten gemeenschapsinstelling. Maar dit bracht geen verandering. Yannick deed zijn zin, niemand had nog vat op hem. Hij liep weg. Na tien dagen vond de politie hem terug. Hij werd het gesloten federaal centrum voor jongeren (GFC) in Everberg toegewezen en stroomde opnieuw door naar een gesloten gemeenschapsinstelling.

Dat verblijf liep ook niet goed. Yannick brak verschillende dingen, sloeg ramen kapot, ... Omdat hij niet kon aarden in leefgroepen, kwam hij terecht in een één-op-één leefgroep. De psychiater die hem evalueerde, raadde aan om hem onder te brengen in een GES+-voorziening. Het OCJ meldde hem hiervoor aan. Die indicatie werd echter ter discussie gesteld. De GES+-voorziening wees naar de GES-voorzieningen en omgekeerd. Het was lang wachten op een voorziening die wilde meewerken aan de hulpvraag.

De mama van Yannick kreeg de boodschap dat hij ook na zijn achttiende in de gemeenschapsinstelling zou verblijven in afwachting van een plaats in een MFC. Twee weken voor zijn meerderjarigheid krijgen de ouders en Yannick echter plots te horen dat die verlenging er niet komt, en dat hij naar huis komt. De ouders zijn hier niet op voorbereid. Ze kunnen dit ook niet meer regelen op hun werk. De hulpverlening probeert de terugkeer nog snel voor te bereiden en Yannick aan te melden voor 'Contextbegeleiding Autonoom Wonen' (CBAW), tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH) en thuisbegeleiding, zodat er toch hulp is. Er wordt ook een verzoek voor rechterlijke bescherming ingediend, zodat een bewindvoerder kan worden aangesteld.

Yannick belandt dus kort voor zijn achttiende verjaardag van een heel gestructureerde omgeving, met bezoeken aan zijn ouders, in volledige vrijheid. Hij werd hier niet op voorbereid. Hij is niet gemotiveerd om zich in te zetten voor TOAH of CBAW, hij komt nauwelijks naar de gesprekken. Sinds hij terug bij hen is, zien zijn ouders hem steeds meer afglijden. Hij is nauwelijks

thuis, oogt onfris en onverzorgd, komt met spullen thuis die niet van hem zijn, verliest zijn eigen spullen, de ouders krijgen boetes op zijn naam, ...

Met de toestemming van de ouders namen wij contact op met de gemeenschapsinstelling, de consulent van de jeugdrechtbank, het OCJ en de jeugdhulpregisseur. Wij stelden vast dat de indicatiestelling traag verlopen is. Met voorzieningen en hulpverleners waren er verschillende gesprekken om de situatie van Yannick toe te lichten. Wegens personeelsproblemen en wachtlijsten kon er echter niets opgestart worden voor hij 18 werd.

Er zijn dan oplossingen gezocht om het gezin toch te ondersteunen, maar die botsen op de afwezigheid van Yannick. Op 18 jaar stopte de begeleiding van OCJ en de jeugdrechtbank. Yannick heeft wel een klik met de begeleider van een forensische outreachdienst. Die werkt laagdrempelig en op tempo van Yannick. Zijn ouders hopen dat die begeleider Yannick mee kan motiveren en stimuleren voor de CBAW-begeleiding. Er wordt gezocht naar een eigen plek voor Yannick.

2.6. Kinderen tussen wal en schip door moeilijke samenwerking Gemeenschappen

Tussen de Vlaamse en de Franstalige Gemeenschap zijn er samenwerkingsafspraken om jeugdhulpverlening over de grenzen van de eigen regio heen mogelijk te maken. Toch kregen we het afgelopen jaar signalen dat deze samenwerking in de praktijk soms zeer moeizaam loopt. Gezinnen en hulpverlening botsen op extra moeilijkheden. Wij vragen beide Gemeenschappen om erover te waken dat deze kinderen en jongeren niet tussen wal en schip belanden omdat ze toevallig in het andere landsdeel wonen of de andere landstaal spreken.

PAB-budget niet in Waalse voorzieningen inzetbaar

Hulpverleners trekken aan de alarmbel voor Dino, een jongen van 18 jaar. Het gezin woont in Vlaanderen, maar de kinderen gaan naar school of naar een voorziening in Wallonië en ook hun ouders werken daar. Dino heeft een zware

vorm van ASS. Hij spreekt nauwelijks, hij heeft een gedrags- en emotionele stoornis, hij stelt seksueel grensoverschrijdend gedrag, hij heeft een verstandelijke handicap en functioneert sociaal-emotioneel als een driejarige. Dino wordt al heel lang opgevolgd door de jeugdrechtbank omdat de zorg thuis te zwaar werd. Hij werd bij verschillende instanties aangemeld om het gezin te ontlasten, maar er was nergens plaats. Naarmate Dino ouder werd, werd zijn gedrag extremer. Zijn agressie en zijn grensoverschrijdend gedrag namen toe. Dino kon pas op zijn vijftiende terecht in een psychiatrisch centrum in Wallonië dat gespecialiseerd is in kinderen met een handicap. Hij stond daar toen al tien jaar op de wachtlijst. In tussentijd bleef hij aangemeld voor een GES+-voorziening in Vlaanderen. Dino werd overal geweigerd wegens gebrek aan perspectief, omwille van zijn leeftijd, of omdat er nauwelijks opstartmogelijkheden waren in de jongerenwerking.

Er waren ook moeilijkheden om Dino hulp en zorg te bieden in Wallonië, hoewel de Vlaamse jeugdhulp betrokken was. Via zijn PAB-budget werd extra zorg goedgekeurd voor Dino, maar dit budget is enkel inzetbaar in een voorziening in Vlaanderen. Het leven van Dino en zijn gezin speelt zich voornamelijk in Wallonië af. Dino werd in mei 18. Omdat er geen uitzicht was op een vervolgtraject, zette het kinderpsychiatrisch centrum zijn hulpverlening stop. Dino keerde terug naar huis. Het gezin kreeg ambulante hulp, maar die is ontoereikend. Dino heeft intensieve zorg nodig.

Wij contacteerden de consulent en de jeugdhulpregisseur om zicht te krijgen op de mogelijkheden voor Dino. Hij staat overal met hoogste prioriteit aangemeld, maar zonder enig perspectief. De hulpverlening rond Dino belde al 15 voorzieningen die tegemoet kunnen komen aan de noden van Dino, ook in de volwassensector. Bij geen enkele is er in de eerstvolgende maanden plaats. In tussentijd wordt gekeken of extra ambulante hulpverlening mogelijk is.

Dat er nergens plaats is, maakt het des te schrijnender dat het PAB-budget van Dino niet kan ingezet worden in een voorziening in Wallonië.

3. Recht op een behoorlijke levensstandaard

3.1. Armoedetoets: echo's van een leven met (veel) te weinig

Opgroeien in een gezin met meervoudige en complexe problemen

Een orthopedagoge in het buitengewoon onderwijs wil een situatie aanklagen waarmee zij geconfronteerd wordt. Lieze is een tienjarig meisje dat vaak alleen over de speelplaats loopt. Ze heeft weinig vriendinnen op school. Lieze ziet er vaak moe en bleek uit. Ze vertelt dat ze thuis geen ontbijt krijgt, want mama is al vroeg gaan werken.

Haar moeder combineert twee jobs om schulden af te betalen. Er is thuis geen geld voor nieuwe kleren, dus Lieze draagt altijd hetzelfde. Papa slaat haar en haar broertje. Haar broer heeft hulp nodig wegens gedragsproblemen, maar de ouders kunnen dit niet betalen. Lieze neemt het soms voor hem op en deelt dan in de klappen.

Mama wil weg uit de situatie. Maar er is geen crisiswoning beschikbaar en huren is te duur. Nochtans zou Lieze het fijn vinden om met mama en broer alleen te wonen.

De Sint was thuis niet langs geweest, daar waren geen centen voor. Een leerkracht voorzag een speelgoedje voor haar als sinterklaascadeau. Lieze schrijft op haar rekenwerk dat ze liever dood wil zijn. Ze heeft ook medische klachten, maar het gezin heeft te weinig geld voor medische opvolging.

Het CLB is betrokken, maar het gezin wil niet meewerken. Een M-document wacht op een antwoord, de diensten voor maatschappelijke noodzaak kunnen de stroom van verontrusting niet aan. Het is wachten. De orthopedagoog sluit af met: "Ik beslis daarom om nog eens op de barricaden te staan voor alle kinderen die door een onveilige thuissituatie, door armoede, niet zonder zorgen kunnen opgroeien".

Het verhaal van Lieze laat zien hoe armoede voor kinderen een impact heeft op verschillende levensdomeinen. Armoede kan meer relationele spanningen en geweld in een gezin uitlokken, het kan een gezin in een sociaal isolement duwen. Het beïnvloedt het welzijn van kinderen en jongeren, hun zelfbeeld en hun eigenwaarde.

Een eigen betaalbare woonst voor deze ouder die aan geweld wil ontsnappen is niet te vinden. Crisiswoningen zitten vol, huren in een duurder segment is geen optie. Ook voor het jeugdhulpaanbod zijn er lange wachtlijsten en geld voor een privétherapeut is er niet. Voor een ouder (of de ouders) en hun kinderen is het quasi onmogelijk om uit deze spiraal te geraken. Het recht van kinderen in armoede op een toegankelijk aanbod van zorg en hulp moet sterker gewaarborgd worden.

Wij krijgen zelden rechtstreekse meldingen over armoede. Maar we werken met een armoedetoets. Wij registreren een melding ook onder het thema armoede als wij horen dat de melder het financieel moeilijk heeft.

Leerlingen sanctioneren omdat ouders boeken en lesmateriaal niet aankopen

Een medewerkster van het CLB wil advies bij een situatie in een van haar scholen. Een aantal leerlingen uit de B-stroom is niet in orde met boeken of lesmateriaal. Hun ouders konden het niet betalen of ze brachten het niet in orde. De school heeft enkele leerlingen hiervoor een strafstudie gegeven. De CLB-medewerkster wil weten hoe wij hiernaar kijken, want ze vindt dat niet correct van de school. Het zijn al leerlingen die vaak niet gemotiveerd zijn om school te volgen. Hen nu straffen omdat hun ouders zaken nalaten of vaak ook omdat ze financiële moeilijkheden hebben, vindt ze een brug te ver.

Wij delen helemaal de bezorgdheid van de CLB-medewerkster. De school handelt volgens ons in deze situatie helemaal niet correct. Ze zou dit op een andere manier moeten aanpakken. Ze kan bijvoorbeeld de ouders aanspreken vanuit een open houding, navragen wat er gaande is en kijken hoe ze kan helpen. De CLB-directie kan met de schooldirectie afstemmen hoe ze dit samen met ouders kunnen bespreken.

Wij verwezen ook door naar Krijt vzw, die scholen en partners ondersteunt zodat alle leerlingen in armoede of in een kwetsbare positie gelijke kansen krijgen. Wij gaven verder informatie over Boekencheck, het project dat met scholen in kaart brengt hoeveel leerlingen hun boeken niet kunnen betalen. De CLB-medewerkster kon met deze informatie aan de slag.

Schoolmateriaal beschikbaar maken voor alle kinderen

Samen met Krijt vzw, het Netwerk tegen Armoede, koepels van ouderverenigingen (VCOV, KOOGO en GO! Ouders), SAAMO en de Scholierenkoepel, engageert het Kinderrechtencommissariaat zich in een werkgroep rond de betaalbaarheid van onderwijs voor gezinnen. Een belangrijk thema op het snijvlak van armoede en onderwijs is de bezorgdheid dat een substantieel aantal leerlingen niet de nodige leermiddelen heeft bij het begin van het schooljaar. De partners wisselen informatie uit en werken aan het zichtbaar maken van de problematiek én van mogelijke oplossingen op verschillende niveaus.

Campagnebeeld van Netwerk tegen Armoede

Kinderen van alleenstaande ouders extra kwetsbaar

Ook in scheidingsverhalen lezen wij tussen de regels hoe financiële problemen een gezin parten spelen. Vooral alleenstaande ouders belanden in woelig vaarwater. Bijvoorbeeld omdat het alimentatiegeld te laag is of omdat de andere partij niet consistent betaalt. Soms zit de andere ouder in de schulden en stort daardoor bijvoorbeeld geen bijdragen meer voor bijzondere kosten van de kinderen.

Deze indruk wordt bevestigd door de studie van armoede-experten Anne-Catherine Guio en Wim Van Lancker voor de Koning Boudewijnstichting over materiële deprivatie bij kinderen in België. Kinderen die opgroeien bij alleenstaande ouders lopen meer risico op deprivatie. Dat risico is vier keer hoger wanneer ze bij hun alleenstaande moeder wonen; en 2,5 keer hoger als ze bij hun alleenstaande vader wonen.

We vragen aan het beleid om dringend te onderzoeken hoe kinderen van alleenstaande ouders beter beschermd kunnen worden tegen armoede.

Inzinking nabij door financiële problemen

Een moeder mailt haar verhaal. Ze zorgt sinds enkele jaren, na een scheiding, alleen voor drie kinderen, van wie de oudste inmiddels meerderjarig is. De kinderen hebben geen contact meer met hun vader na negatieve en traumatische ervaringen. Volgens moeder kampt vader met een alcoholverslaving. De vader zelf doet niets om de band aan te halen of contacten te onderhouden. Hij zegt dat dit een taak is van de kinderen, niet van hem.

Na een arbeidsongeval kon de mama haar job niet langer uitoefenen. Ze nam ontslag en startte een lerarenopleiding om sterker te staan met een diploma. Iedereen zegt immers dat een goede job beschermt tegen werkloosheid. Als student kan ze momenteel niet voltijds werken, financieel gaat het steeds slechter. Ze krijgt slechts een beperkte uitkering omdat ze na haar arbeidsongeval ontslag had genomen; de job was te zwaar geworden. Niemand had haar echter gewezen op de gevolgen wanneer je zelf opstapt.

De moeder vertelt dat ze momenteel de ene financiële put maakt om de andere te kunnen dempen. Haar ex-partner leeft onder collectieve schuldbemiddeling, wat voor de moeder het grootste struikelblok is. Het onderhoudsgeld voor de twee minderjarige kinderen bedraagt

300€. Het totale Groeipakket is 332€. Ze vraagt de schuldbemiddelaar van haar ex-partner al twee jaar om het onderhoudsgeld te indexeren, maar ze kreeg nooit een reactie. Op haar vraag over een bijdrage in de bijzondere kosten voor de kinderen kwam er evenmin een antwoord. Dit staat nochtans in het vonnis. Ze heeft echter de middelen niet om zelf een advocaat in de arm te nemen om zo af te dwingen waar zij en de kinderen recht op hebben.

Op dit moment leeft ze van zo'n 2.200€ totaalinkomen. Overal valt ze uit de boot voor extra hulp en ondersteuning. Omdat ze niet langer de lening kan betalen, dreigt ze ook de woonst te verliezen waarvoor ze hard geknokt heeft. Haar jongste dochter klaagt al twee jaar over hoofdpijn. Stress, zeggen de artsen. De kinderen zien hun moeder er onderdoor gaan. Bij elke vraag van "mag ik...?" horen ze mama boos worden en woorden gebruiken die ze niet zou mogen zeggen, uit frustratie en onmacht. De moeder schrijft dat ze op is, dat ze aan het instorten is. En toch is er geen andere weg dan doorgaan.

Hefbomen voor steden en gemeenten

De aanbevelingen van het Kinderrechtencommissariaat zijn vooral gericht op het Vlaamse en het federale beleidsniveau. Maar ook lokale overheden hebben bevoegdheden in handen om een (flankerend) armoedebeleid te voeren. Ze kunnen de drempels naar hun dienstverlening verlagen en aan actieve rechtenverkenning doen.

Steden en gemeenten hebben impact op woonbeleid, onderwijs, vrije tijd, participatie, toegankelijkheid van gezondheidszorg, kinderopvang en noodhulp. Ze kunnen bijvoorbeeld via het OCMW bijkomende financiële steun toekennen om bepaalde kosten te helpen dragen, of gericht kinderopvang organiseren in kwetsbare buurten, samenwerken met scholen om de schoolfactuur te drukken en brugfiguren inzetten om informatie te verstrekken en diensten dichterbij hun inwoners te brengen.

Lokale besturen zijn dus goedgeplaatst om een flankerend beleid te voeren dat de gevolgen van armoede lokaal en op kortere termijn kan verzachten. Dit ontslaat de andere bestuursniveaus echter niet van hun verantwoordelijkheid. Wij blijven onverminderd pleiten voor een doortastend en structureel federaal en Vlaams armoedebeleid. Dit door te zorgen dat gezinnen

in armoede over voldoende inkomen beschikken om menswaardig te leven en door diensten te voorzien die dit mogelijk maken, zoals opleiding en kinderopvang. Vlaanderen heeft hefboomen als het Groeipakket, het woonbeleid en het werkgelegenheidsbeleid in handen, die verschillende levensdomeinen van precare groepen fors kunnen verbeteren.

3.2. Terugvordering schooltoeslag nefast

Wij kregen het afgelopen werkjaar enkele meldingen van kinderen voor wie de schooltoeslag is teruggevorderd. Het gaat om kinderen die op school te veel B-codes hadden (ongewettigd afwezig) of kinderen die na een definitieve uitsluiting noodgedwongen huisonderwijs volgen omdat ze geen nieuwe school vonden. Voor leerlingen die te vaak ongewettigd afwezig zijn, kan de overheid de schooltoeslag terugvorderen. Dit is ook het geval wanneer kinderen met huisonderwijs starten in de loop van het schooljaar. Het gaat om grote bedragen die gezinnen in één keer moeten ophoesten. Dit duwt kwetsbare gezinnen (dieper) in de problemen.

Als de schooltoeslag plots wordt teruggevorderd

Een moeder contacteert ons omdat ze een brief ontving waarin staat dat ze 1.800€ aan schooltoeslagen moet terugbetalen. In twee opeenvolgende schooljaren kregen haar zoon en dochter 30 B-codes op hun school. De moeder en haar zoon vertellen dat ze heel veel van de B-codes kregen omdat ze twee tot vijf minuten te laat kwamen op school. Niemand heeft hen ooit geïnformeerd dat dit gevolgen kon hebben voor de schooltoeslag. Ook niet na het eerste jaar, toen de betrokken scholen al veel B-codes registreerde. Vanuit het Departement Onderwijs kwam evenmin een verwittiging. Het gezin kan dit bedrag niet betalen. Ze hebben een zeer laag inkomen en geen enkele reserve. De moeder weet dat het erger gaat worden als ze niet betaalt.

Wij adviseren de moeder om een afbetalingsplan aan te vragen via de Klachten- en Bemiddelingsdienst van het Agentschap Uitbetaling Groeipakket. Daarnaast informeren wij haar dat ze na het eerste schooljaar met meer dan 30 B-codes een brief had moeten ontvangen van het Departement Onderwijs met een waarschuwing over de gevolgen als haar kinderen twee opeenvolgende jaren te veel B-codes hebben. Omdat de moeder aangaf zo'n

brieven niet ontvangen te hebben, adviseren wij haar dit na te vragen bij de Cel Leerplichtcontrole secundair onderwijs. Dit kan haar aanvraag voor een afbetalingsplan versterken. Ze kan ook laten bekijken of alles correct verlopen is. Tot slot raden wij haar aan een gesprek te vragen met het CLB. Na 5 B-codes moet de school immers het CLB inschakelen om de leerling te begeleiden. Mama kan nagaan of dit gebeurd is. [Correctie na 14 november 2024: het ging over twee kinderen].

Het VN-Kinderrechtencomité heeft in het verleden al zijn bezorgdheid geuit dat hoge schoolkosten voor gezinnen en de intrekking van de schooltoelagen bij frequente afwezigheid in Vlaamse scholen een negatieve impact hebben op kinderen uit de economisch en sociaal meest achtergestelde gezinnen. Het VN-Comité vroeg in het verleden daarom het Vlaams beleid rond schooluitval te herzien en niet-repressieve maatregelen te ontwikkelen opdat kansarme kinderen naar school blijven gaan. We sluiten ons hierbij aan.

Daarnaast klagen we aan dat niet eenvormig vastligt vanaf 'hoeveel te laat' een leerling een afwezigheidscode (B-code) krijgt. Dit probleem stelt zich al sinds de vereenvoudiging van de codes inging op 1 september 2019. Tot het schooljaar 2018-2019 bestond er een 'L'-code voor 'te laat'. Sinds 2019 mogen scholen B noteren wanneer een leerling te laat komt. Ze mogen, met andere woorden, te laat komen gelijkstellen met 'problematisch afwezig' zijn.

De ene school geeft een B-code vanaf 1 minuut te laat komen, andere scholen pas wanneer een leerling het eerste lesuur volledig heeft gemist. Dit creëert oneerlijke situaties, aangezien er vanaf 30 B-codes mogelijk zware financiële gevolgen zijn voor het gezin in kwestie (terugvordering van de schooltoeslag). Afwezigheden worden per halve schooldag gerekend.

Wij pleiten voor eenvormige regels voor alle scholen over of, en zo ja, vanaf hoeveel te laat, een laatkomer een B-code krijgt. Dit moet rechtszekerheid voor ouders en leerlingen garanderen. Uiteraard moeten regels ook helder en volledig aan leerlingen en ouders worden gecommuniceerd.

3.3. Focus

EU-voorzitterschap België: armoede op de agenda

Van 1 januari tot 30 juni 2024 was België voorzitter van de Raad van de Europese Unie. Armoedebestrijding met een focus op kinderen in kwetsbare situaties was een van de speerpunten van dit voorzitterschap.

Schoolmaaltijden: Vlaanderen hinkt Europees achterop

Als Kinderrechtencommissariaat scharen wij ons achter de doelstelling van de Kindgarantie van de EU: 'Gratis en effectieve toegang tot minstens één gezonde maaltijd per schooldag voor kinderen in nood'. Waarom en hoe dit kan geïmplementeerd worden, onderzochten wij in een advies, gepubliceerd op 12 december 2023. Vlaanderen is immers een van de weinige regio's in Europa die te weinig ambitie toont om dat doel te halen.

Gezonde schoolmaaltijden zijn een schakel in het kinderarmoedebeleid met een direct positief effect op het leven van kinderen en jongeren nu, en hun kansen in de toekomst. Kinderen hebben recht op een toereikende levensstandaard, onderwijs, leerkansen, gezonde voeding. Ouders hebben de eerste verantwoordelijkheid om die te waarborgen. Als ze daar, om welke reden ook, niet in slagen, moet de overheid in de bres springen.

Het is volgens ons daarom ook de verantwoordelijkheid van de overheid om te voorzien in een beleid voor gezonde schoolmaaltijden, in plaats van scholen te dwingen tot ad-hocinitiatieven. Wij pleiten voor een Vlaams beleid dat ervoor zorgt dat elke Vlaamse school, van kleuterschool tot secundair onderwijs, al haar leerlingen minstens vier keer per week een kosteloze of betaalbare gezonde maaltijd voorschotelt. Gezonde schoolmaaltijden hebben positieve effecten op de gezondheid, op de korte en de lange termijn. Ze verlichten de druk op het gezinsbudget. En ze verbeteren de leerprestaties van leerlingen.

Voorbeelden van een dergelijk beleid in andere Europese landen kunnen Vlaanderen inspireren. Wij benoemen wel enkele essentiële randvoorwaarden, waaronder: een beleid voor heel Vlaanderen dat algemeen en niet-stigmatiserend is, dat de nodige aandacht heeft voor kwaliteit en smaak en dat het stoeltjesgeld (de bijdrage voor middagtoezicht) schrapt.

Kinderen ervaren de gevolgen van armoede op een andere manier dan volwassenen en de impact op hen is vaak erg groot. Maar kinderarmoede staat niet op zich. Kinderen in armoede groeien op in een gezinscontext van armoede. Een goed en verstandig beleid pakt kinderarmoede dan ook structureel aan.

Wij hebben dit advies voorgesteld op 11 maart 2024 op de Open Food Conference in Leuven in het kader van het Belgisch voorzitterschap in een sessie over "Food inequality: a whole school food approach".

Advies '[Garandeer gezonde schoolmaaltijden voor elk kind](#)', 12 december 2023

Europese Kindgarantie: België kan beter

De Kindgarantie van de EU is een aanbeveling die de Raad van de EU op 14 juni 2021 goedkeurde. Ze wil sociale uitsluiting voorkomen en bestrijden door de toegang tot essentiële diensten te garanderen voor kinderen. Begin 2022 moesten de lidstaten een eerste actieplan opstellen om kinderarmoede te voorkomen en te bestrijden.

Concreet schuift de Raad 5 doelstellingen voor de lidstaten naar voren, gericht op kinderen in nood (gedefinieerd als min 18-jarigen die risico lopen in armoede of sociale uitsluiting terecht te komen):

- gratis kinderopvang;
- gratis onderwijs (inclusief schoolactiviteiten en minstens één gezonde maaltijd per schooldag);
- gratis gezondheidszorg;
- gezonde voeding;
- gepaste huisvesting.

Tegen april 2024 moesten de lidstaten hun actieplan evalueren en herzien.

De Kindgarantie gaat voor een benchmarking-benadering, zoals duidelijk bleek op de conferentie over de Europese Kindgarantie op 2 en 3 mei 2024 in Brussel in het kader van het Belgische Europees voorzitterschap. Het Kinderrechtencommissariaat bekijkt momenteel de rapportering van België. We zien dat de financiële ondersteuning van alleenstaande ouders in armoede, via het Groeipakket, in België laag is in vergelijking met andere landen.

4. Recht op integriteit

4.1. Op school

Grensoverschrijdend gedrag door schoolpersoneel

Het afgelopen werkjaar liepen op onze klachtenlijn opnieuw redelijk wat meldingen binnen over grensoverschrijdend gedrag van leraars, directie of andere personeelsleden. De meldingen gaan over gebrekkig pedagogisch functioneren van onderwijspersoneel: overdreven sancties nemen, delicate of vertrouwelijke informatie over een leerling delen, leerlingen ongelijk behandelen. Wij zien echter ook (ernstig) grensoverschrijdend gedrag zoals roepen, vernederen, racistische uitspraken. In een aantal gevallen is er sprake van fysiek geweld, zoals vastgrijpen of slaan.

Dergelijk grensoverschrijdend gedrag heeft een grote impact op de leerprestaties en op het welbevinden van leerlingen op school. Leerlingen en ouders met een klacht over een lid van het schoolteam kunnen in eerste instantie terecht bij de schooldirectie. Als ze daar geen gehoor vinden, kunnen ze aankloppen bij het schoolbestuur of bij het onderwijsnet. Als ook dat niet lukt, is er het Kinderrechtencommissariaat.

Ouders melden ons dat ze vaak geen gehoor krijgen wanneer ze dit gedrag aankarten bij de school. Ze hebben het gevoel dat de directie de klachten niet ernstig neemt. Of ze horen dat de directie wel op de hoogte is, maar aarzelt om in te grijpen. Het nijpend lerarentekort zorgt er ook voor dat sommige directies conflicten met leerkrachten niet op de spits drijven. Vooral bij klachten over racistische opmerkingen voelen leerlingen en ouders zich machteloos. Het is vaak het woord van de leerling tegenover het woord van het lid van het schoolteam.

De meeste melders zijn op zoek naar informatie en advies. Ze willen kapstokken om het gesprek met de school te voeren over wat er gebeurd is. In sommige gevallen bemiddelen wij. Wij blijven vragen dat scholen en schoolbesturen alle meldingen ernstig nemen en adequaat reageren.

Wij benadrukken dat het belangrijk is dat leerlingen in de school zelf een aanspreekpunt hebben wanneer ze het slachtoffer worden van grensoverschrijdend gedrag door leerkrachten of ander personeel.

Leerlingen en ouders kunnen voor informatie, ondersteuning of een begeleidingstraject altijd terecht bij het Vlaams Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag.

Leerlingenperspectief binnenbrengen

De vader van Jerom (14 jaar) meldt ons dat de leerkracht Fysica zijn laptop heeft dichtgeslagen op de vingers van Jerom en hem een slag tegen het hoofd heeft gegeven. Op aansporen van zijn klasgenoten meldde Jerom dit incident dezelfde dag bij de klastitularis. Die avond schreef de ouder een eerste bericht naar de school om opheldering te vragen. De school antwoordde meteen dat ze op de hoogte was van het incident en dat er zero tolerantie was voor fysiek geweld. De ouder kaart bij ons aan dat de leerkracht een week later opnieuw voor de klas stond. Zonder excuses. Integendeel, de leerkracht ontkende dat hij Jerom had geslagen. Vader contacteerde nadien het schoolbestuur. Hij blijft ontevreden. Volgens de vader normaliseren de school en het schoolbestuur het geweld door er verder niet op in te gaan.

We beluisterden het perspectief van de vader en kregen inzage in de communicatie tussen de school en de ouders en tussen het schoolbestuur en de ouders. Daardoor kregen we zicht op de aanpak van de school. In de communicatie zagen wij na de melding herhaalde voorstellen van de school (directie en betrokken leerkracht) en het schoolbestuur om met de vader persoonlijk in gesprek te gaan. Wij betreuren dat de vader van Jerom niet op die uitnodigingen inging. Wij bespraken dat met hem. Wij lazen in de communicatie van de school ook herhaaldelijk erkenning voor het feit dat de leerkracht zijn zelfbeheersing verloor en dat hij op een andere manier de orde had moeten handhaven. De leerkracht ontkent echter dat hij een slag gaf. Het schoolbestuur bekijkt welke bijkomende maatregelen tegenover de leerkracht nodig zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat doet niet aan waarheidsvinding. We vonden het wel belangrijk om met een bredere blik te kijken naar de aanpak van de school en de impact op de leerlingen: omgaan met de melding, herstelgericht werken, nazorg. We organiseerden een gesprek met Jerom en drie klasgenoten. We spraken af dat

we de schooldirectie en het schoolbestuur tegen het einde van het schooljaar gingen contacteren om vanuit hun ervaringen en vanuit ons kinderrechtenperspectief een aantal overwegingen en aanbevelingen voor te leggen.

De jongeren die we spraken, vinden het belangrijk dat er een vertrouwenspersoon aanwezig is wanneer ze gehoord worden. Ze denken aan hun klastitularis, een leerlingenbegeleider of een medewerker van het CLB. Nu werden ze alleen gehoord door de directeur, wat volgens de jongeren maakte dat ze het voorval minimaliseerden. De school neemt deze aanbeveling mee. Ze gaf toe dat ze op dit vlak te weinig oog had voor de beleving en de rechten van de leerlingen. Ze wilde vooral snel reageren op de melding.

De school zette in op herstelgericht werken. In een schriftelijke bevraging door de klastitularis verwezen enkele leerlingen naar de slag die de leerkracht had uitgedeeld. De jongeren betreuren dat tijdens de klasgesprekken hierover niet kon gepraat worden. Voor de jongeren begint herstel met het erkennen van het eigen aandeel. Terwijl de klas zelf toegaf dat ze soms een rumoerige groep zijn en hierdoor het lesgeven storen, blijven ze betreuren dat de leerkracht zijn aandeel niet volledig erkende. Het ging om een eenmalig voorval. Een volledig herstel bleef volgens de jongeren moeilijk en het woog nog een tijdje op de sfeer tijdens de lessen Fysica. Ze waren minder geneigd om vragen te stellen of te beantwoorden.

Pesten door leerlingen: gebruik de expertise die er is

Veel scholen doen hun best om pesten onder leerlingen te bestrijden. Ze beseffen hoe diep de wonden zijn die pesten slaat. Scholen kunnen voldoende handvaten en instrumenten vinden om een structurele oplossing uit te werken voor pestgedrag onder hun leerlingen. De expertise is er, bijvoorbeeld met het platform www.allesoverpesten.be.

Toch zien wij in de meldingen dat niet alle scholen op die expertise een beroep doen, of dat ze haar niet op de juiste manier toepassen. De klachten bij het Kinderrechtencommissariaat zijn bovendien het topje van de ijsberg. Sommige scholen en CLB's lopen vast in hardnekkige pestproblemen.

In veel meldingen over pesten via onze klachtenlijn, ging het over fysiek geweld en aantasting van de

fysieke integriteit. Verbaal geweld omvat vooral beledigingen, bedreigingen en afpersing.

Veel ouders zeiden dat de school niet of niet adequaat reageerde op het feit dat hun kind gepest werd. De school minimaliseerde volgens hen de feiten. Soms was de school zelf verantwoordelijk voor een ongezond klas- of schoolklimaat, of had ze geen doeltreffend pestbeleid. Soms werken scholen het pesten onbewust in de hand.

Nodeloos kwetsende benaming

Een lagere school heeft de vuilnisbakken voor groenafval, papier en karton, PMD en restafval een voornaam gegeven, zoals 'Vladimier Papier' voor de vuilnisbak voor papier en karton. Een moeder contacteert ons omdat de groenafvalbak de naam van haar zoon (7 jaar) draagt. De moeder betwijfelt of de andere namen wel effectief kinderen zijn die op school zitten. De namen staan ook echt op de vuilnisbakken. Overal in de school staat nu de naam van haar zoon op de GFT-bakken.

De moeder wil niet dat haar kind geassocieerd wordt met een vuilnisbak. De andere leerlingen lachen ermee en het kwetst haar zoon. Aan de schoolpoort hoorde ze kinderen haar zoon aanspreken als vuilnisbak. Haar zoon zegt zelf: "Ik ben geen vuilbak. Ik heb geen banaan op mijn hoofd."

De jongen durft niet te vertellen aan zijn juf dat hij dit niet leuk vindt. Hij denkt dat het tot een negatieve evaluatie op zijn volgkaart kan leiden en hij doet al zo zijn best om stil te blijven zitten, zijn vinger op te steken, enz. De moeder durft de school ook niet aan te spreken omdat de relatie al erg gespannen is. Ze stelt al zoveel beslissingen ter discussie. Ze ervaart dit als pesterij.

Wij spraken met de moeder, de jongen, de schooldirectie en het schoolbestuur. Wij gaven onze bezorgdheden en overwegingen vanuit het recht op integriteit en welbevinden. Gezien de fragiele vertrouwensrelatie tussen gezin en school pleitten wij ook voor terughoudendheid. Wij vroegen om een evaluatie. De schooldirecteur beklemtoonde dat het niet de bedoeling kon zijn dat de jongen hiermee uitgelachen en gepest wordt. De school evalueerde de situatie samen met de jongen. Ze liet weten dat hij er geen probleem mee had.

Wij volgden op en spraken de week nadien opnieuw met de jongen. Hij gaf in gesprekken

met de directie en de zorgjuf herhaaldelijk aan dat hij het niet leuk vond. Leerlingen van zowat elk leerjaar bleven hem ook dagelijks uitlachen. De jongen zei dat de school hem probeerde te overtuigen dat het cool was dat zijn naam op de vuilnisbak staat, dat het een mooie naam is, dat het toch leuk is om beroemd te zijn.

Wij stelden vast dat de school geen passend belang hechtte aan de mening van het kind. Wij drongen bij het schoolbestuur aan om tussenbeide te komen. Het schoolbestuur overlegde met de directie. Toen een andere ouder het schoolbestuur liet weten dat het kwetsend is om de naam van een profeet te koppelen aan een onreine vuilnisbak, besloot de school om de naam van de jongen van de vuilnisbak te halen. Op de GFT-container staat nu een andere naam.

Bij een klacht over pesten brengen we steeds het probleem in kaart met de leerling en met de ouders. Als wij het nodig vinden, contacteren we de school. We proberen zo een zicht te krijgen op haar aanpak. We geven advies en informatie aan de ouders, de leerling en de school. We verwijzen indien nodig door naar de interne leerlingenbegeleiding, het CLB, het schoolbestuur of de pedagogische begeleidingsdienst.

We hebben ook geregeld overleg met 'Alles over Pesten'. We willen zo ervaringen uitwisselen en de behoeften beter in kaart brengen. De bedoeling is om elkaars rol te versterken en de wegwijzers voor kinderen, ouders en begeleiders te verbeteren. We hopen zo hardnekkige pestproblemen te helpen aanpakken.

Stip it: allemaal samen tegen pesten. Ook Team KRC doet mee.

4.2. In het gezin

Kindermishandeling en intrafamiliaal geweld: zoektocht naar erkenning

De klachtenlijn ontvangt niet alleen meldingen over mogelijke kindermishandeling in scheidingssituaties (zie pagina 115), maar ook over kindermishandeling en intrafamiliaal geweld in andere gezinscontexten. De melders zijn vooral op zoek naar hulp en ondersteuning. De klachtenlijn informeert melders over de mogelijkheid om de politie in te schakelen en over het spoor van de hulpverlening. Wij leiden hen toe naar het nummer 1712, de hulplijn voor geweld.

Wanneer een klacht geseponneerd wordt omdat er te weinig afdoend bewijs is, ervaren melders een gebrek aan erkenning. Ze hopen die te vinden bij de hulpverlening. Maar daar horen ze vaak dat hulpverlening niet aan 'waarheidsvinding' doet. Voor de melder komt dit erop neer dat hulpverleners geen stelling innemen, terwijl zij net behoefte hebben aan erkenning.

Melders geven aan dat kinderen nog te vaak te lang in situaties van geweld zitten omdat klachten via de strafrechtelijke weg te snel geseponneerd worden. De hulpverlening werkt dan weer te vaak met veiligheidsplannen en begeleiding, zonder expliciet te stellen dat bepaald gedrag van een ouder niet kan.

Bezorgd over twee nichtjes

De tante van twee nichtjes maakt zich zorgen over hen in de week dat ze bij hun mama zijn. De nichtjes hebben haar in vertrouwen genomen en hun verhaal verteld, maar ze heeft het zelf ook opgemerkt. De moeder van de meisjes slaat hen af en toe als ze niet meteen luisteren. De meisjes dragen vaak vuile kleren, ze worden niet verzorgd en ze krijgen zeer weinig aandacht. De tante wil dit aanklaarten, maar ze doet dit liever anoniem zodat het niet tot een conflict komt binnen de familie en zij het vertrouwen van de meisjes niet verliest.

Neefjes lopen geregeld naar oom als ruzie tussen ouders escaleert

De oom van twee jongens mailt dat hij zich zorgen maakt over de gezinssituatie van zijn neefjes. Hun ouders maken de laatste maanden ontzettend veel ruzie, ook in het bijzijn van de kinderen. De ouders drinken ook te veel. Er is geregeld sprake van partnergeweld. De kinderen lopen geregeld thuis weg en komen dan naar hem. De oom vraagt zich af wat hij kan doen.

In beide situaties adviseerde de klachtenlijn om contact te nemen met 1712. Als de kinderen dat zelf willen doen, kan dat ook. Ze kunnen eveneens terecht bij www.nupraatikerover.be. Ook via de school kunnen kinderen een leerkracht in vertrouwen nemen als ze dit willen. De school kan op haar beurt het CLB op de hoogte brengen.

Doorstroming informatie naar familierechters

Uit onze meldingen blijkt dat familierechters, geweld toen de partners nog samen waren of geweld nadien, niet steeds mee in overweging nemen bij een beslissing over de verblijfsregeling van de kinderen. Daardoor ervaren kinderen dat ze onvoldoende beschermd worden of geen erkenning krijgen voor het feit dat ze bang zijn of zich minder goed voelen bij een ouder.

Soms ontbreekt het de familierechter aan informatie over de problematiek van een ouder of de voorgeschiedenis van een gezin, ook als er wel degelijk informatie voorhanden is van gespecialiseerde partners zoals het vertrouwenscentrum kindermishandeling. Die informatie wordt immers niet gedeeld.

Wij vragen om op elk moment de basisveiligheid van kinderen te garanderen. Wij pleiten daarom voor de systematische doorstroming van de informatie die de familierechter nodig heeft om een beslissing op maat van de kinderen te nemen.

Veilige Huizen krijgen wettelijke omkadering

Sinds 9 maart 2024 hebben de Veilige Huizen in Vlaanderen een decretale basis. Veilige Huizen zijn multidisciplinaire centra, waar verschillende professionals onder één dak samenwerken om slachtoffers van intrafamiliaal geweld bij te staan. Het 'decreet tot oprichting en regeling van Veilige Huizen' omschrijft wat een Veilig Huis is, garandeert overal hetzelfde basisaanbod, met ruimte voor lokale accenten, en bepaalt welke partners deel uitmaken van het multidisciplinaire team.

In totaal zijn er momenteel negen fysieke Veilige Huizen in Vlaanderen, minstens één per gerechtelijk arrondissement. De bestaande Family Justice Centers in vier Vlaamse steden zijn omgevormd tot Veilige Huizen; eind 2023 kwamen daar nog vijf nieuwe centra bij. In de centra zijn telkens professionals van het CAW, het vertrouwenscentrum kindermishandeling, het Agentschap Justitie en Handhaving, het Agentschap Opgroeien en de lokale besturen aanwezig. Zij werken nauw samen met politie en justitie.

Veilige Huizen zorgen onder andere voor een gezamenlijke aanpak van ernstige situaties van intrafamiliaal geweld, de partners doen aan persoonlijke risico-inschatting, ze adviseren professionele partners over hun aanpak, en ze werken trajecten uit voor gezinnen.

Een Veilig Huis is niet rechtstreeks toegankelijk voor gezinnen. De aanmelding gebeurt steeds in samenspraak met een hulpverlener, en de gemandateerde voorziening wordt steeds betrokken als er kinderen in het gezin zijn.

Wat de komst van de Veilige Huizen betekent voor de kinderen en jongeren zelf is op dit moment nog onduidelijk. Hoe de werking van het Veilig Huis kan bijdragen tot de veiligheid van het kind, en op welke manier de stem van het kind hierin voldoende kan doorwegen, moet de praktijk uitwijzen.

Wij hopen dan ook dat de werking van de Veilige Huizen permanent wordt geëvalueerd, zodat er kan worden bijgestuurd waar nodig. In essentie is het Veilig Huis immers opnieuw een overlegplatform waarbinnen informatie wordt gedeeld. De echte hulp moet komen van de partners. We kijken in elk geval hoopvol uit naar de verdere uitwerking van de Veilige Huizen.

4.3. In de vrije tijd

Veilig en ethisch sportklimaat

De afgelopen tien jaar is er in de domeinen sport, cultuur en vrije tijd werk gemaakt van een gezond en ethisch klimaat. Op 15 maart 2024 bijvoorbeeld kreeg het decreet Gezond en Ethisch Sporten een opvolger met de bekrachtiging van het decreet over het stimuleren van een veilig sportklimaat. Dat moet ervoor zorgen dat het integriteitsbeleid van erkende sportfederaties verder wordt uitgebouwd en verankerd in clubs.

Een positief, veilig en open klimaat realiseren in elke club en voor elke jonge sporter is en blijft een continue opdracht. Het Kinderrechtencommissariaat krijgt meldingen van ouders en minderjarigen dat de fysieke, psychische of sociale integriteit van jongeren soms onder druk staat of wordt geschonden. Ook federaties nemen soms met ons contact op om situaties voor te leggen en te reflecteren over hun beleid.

Wij krijgen meldingen over:

- niet-correcte bejegening door trainers en coaches: kwetsende opmerkingen, vernederen, uitschelden, racistische opmerkingen, negeren ... ;
- ongelijke speelkansen: op de bank moeten blijven zitten tijdens wedstrijden, niet respecteren van beurtroelsysteem dat vastlegt welke speler een weekend vrij heeft, vastlopen tussen 2 clubs omdat transfer wordt geweigerd;
- douche- en kleedkamerbeleid: verplicht naakt douchen;
- pestgedrag tussen jonge sporters;
- uit de club gezet worden wegens een dispuut tussen ouders en clubbestuur over de clubwerking of wegens uiteenlopende verwachtingen over de sportbeoefening van het kind.

“Onze zoon lijdt al geruime tijd onder psychisch en fysiek grensoverschrijdend gedrag. Het kwetsend taalgebruik, de racistische opmerkingen, de zware beledigingen en verwensingen, stroken totaal niet met het moreel kompas en de waarden van onze zoon. Vorig jaar heeft hij zich hier nog proberen overheen te zetten, maar dit jaar loopt het de spuigaten uit. En onze zoon kan dit niet langer aan. Graag hadden wij vernomen welke stappen we best ondernemen nu.”

Sportfederaties investeerden in klachtenprocedures en clubondersteuning. Wij verwijzen melders door naar de aanspreekpersoon integriteit (API) van hun club of vereniging en/of naar de API van hun sportfederatie. De API is vertrouwd met de gedragscodes en het handelingsprotocol van de sportfederatie en kan inschatten wat nodig is. We brengen melders ook in contact met de federatie. We volgen op en nemen waar nodig onze rol als klachteninstantie in de tweede lijn op.

We vertrekken daarbij telkens vanuit de beleving van jonge sporters en vanuit kinderrechten. We reiken kapstukken aan op basis van de gedrags- en ethische codes die federaties en clubs ontwikkelden en op basis van de Panathlonverklaring. Clubs die de Panathlonverklaring ondertekenen, verbinden zich ertoe om haar als instrument voor kwaliteitszorg te gebruiken. Heel veel clubs ondertekenden die verklaring, ook clubs waarover we klachten krijgen. Maar sommige voeren geen actief beleid. Federaties mogen op dat vlak dus meer inspanningen verwachten van sommige clubs. Louter de verklaring gebruiken voor communicatiedoeleinden en om meer subsidies te krijgen volstaat niet.

Elk kind heeft recht zich te vermaken, te spelen en waardig behandeld te worden

Joren (10 jaar) wordt negatief behandeld door zijn trainer van de U11A. In het begin ging het om roepen, tieren en kleineren. Zijn ouders probeerden hierover in gesprek te gaan met de trainer. Ze werden doorverwezen naar het bestuur. De trainer negeert Joren nu tijdens trainingen. Joren wordt ook vaker dan andere kinderen niet geselecteerd voor wedstrijden. En de trainer dreigt de jongen naar de B-ploeg te sturen. De ouders klopten een tweede keer aan bij het bestuur, maar die zijn terughoudend om met de trainer in gesprek te gaan. De club vreest dat de trainer ermee stopt en ze hebben al trainers tekort. De ouders blijven vragende partij voor een herstelgesprek met de trainer onder begeleiding van het bestuur, maar dat komt er niet van. De trainer reageert niet meer op hun berichten.

Wij gingen in gesprek met Joren en zijn ouders en bekeken de clubwebsite. De club heeft geen API. Het bestuurslid met wie de ouders contact hebben, fungeert wel als ombudsman (bijvoorbeeld ook bij discussies over het betalen van lidgeld). De club ondertekende de Panathlonverklaring en pakt daarmee uit op haar website. Op haar website neemt de club ook de visie en het beleid van de federatie op het vlak van speelkansen over. Wanneer de groep zo groot is dat niet iedereen elke week kan spelen, verwacht de club dat de trainer bij het begin van het seizoen een beurtrol opmaakt zodat iedereen weet wanneer hij/zij vrij is. Wordt deze beurtrol opgemaakt?

Het Kinderrechtencommissariaat spreekt zich niet uit of een kind in de A- of B-ploeg hoort. De Panathlonverklaring stelt wel dat elk kind recht heeft om deel te nemen aan training die aangepast is aan hun leeftijd, individueel ritme en mogelijkheden en zich te meten met kinderen van hetzelfde niveau in een aangepaste competitie. Wij verwachten dat een club kinderen en ouders hierover op voorhand informeert.

Op basis van deze insteken wilden de ouders nog een keer proberen om met het bestuur en de trainer in gesprek te gaan. Wij zien het als een taak voor het clubbestuur om de trainer te motiveren om mee te werken aan een bemiddeling. De club kan ook zelf de federatie contacteren en vragen of zij een bemiddelaar kunnen afvaardigen.

Een maand later lieten de ouders ons weten dat het tot een gesprek was gekomen met de trainer en dat de situatie een beetje gekalmeerd was. De trainer negeert Joren niet meer, maar van een positieve coaching is nog geen sprake. Nu vernemen ze dat Joren de resterende wedstrijden van het seizoen bij de B-ploeg moet spelen. De ouders overwogen de federatie te contacteren.

Soms hebben melders weinig vertrouwen in de lokale API omdat die bijvoorbeeld een bestuurslid of de partner van een bestuurslid is. Ook federaties geven aan dat sommige clubs nog zoeken hoe ze hun API-werking moeten vormgeven. Zo vertelde een federatie dat ze haar clubs verplicht om de namen en de contactinfo van de club-API en de federatie-API te vermelden op hun website. In de praktijk bleek die club-API soms niet te weten dat hij of zij de API is en wat dit inhoudt.

Wij stellen vast dat de aanpak van federatie-API's wel gewaardeerd wordt. Kinderen en jongeren en hun ouders voelen zich gehoord en geholpen bij het vinden van een passende oplossing.

Elk kind moet kampioen kunnen worden

De vader van Elien (16 jaar) meldt ons dat haar vorige dansclub blijft weigeren om het mutatieformulier te ondertekenen waarmee ze buiten de vrije periode van club kan veranderen. De club had zelf de samenwerking beëindigd, omdat Elien trainde bij een externe choreograaf. De club had haar toestemming gegeven om met

die coach te schaven aan haar techniek, niet om de choreografie aan te passen. Toen Elien tijdens een wedstrijd wel een aangepaste choreografie danste, wees de club haar de deur. Ondertussen heeft de club in haar reglement een verbod opgenomen om te trainen met een externe coach.

De federatie probeerde al te bemiddelen. Elien kan wel trainen, maar ze mag niet deelnemen aan de teamwedstrijden met haar nieuwe club. Dankzij de federatie kan Elien wel solo- en duowedstrijden blijven dansen. Het gezin is de federatie daarvoor heel dankbaar. Elien vormt al lang een duo met een danser van haar vorige club. Ze kunnen nu wel deelnemen aan wedstrijden, maar niet trainen. Elien is immers niet meer welkom in de club en haar danspartner mag niet trainen bij een externe trainer. Het duo weet niet of ze zonder training en coaching hun hoge niveau kunnen aanhouden.

Wij spraken met Elien. Ze behoort tot de internationale top in haar sport. Voor haar stonden maximale ontwikkelingskansen en het recht om kampioen te kunnen worden centraal. Ze heeft steeds positieve keuzes willen maken voor haar persoonlijke ontwikkeling. Ze was ervan overtuigd dat dit ook de club ten goede zou komen. De club waarin ze ruim tien jaar actief was en ondertussen zelf les gaf aan beginnende dansertjes.

Wij namen de communicatie over het dispuut en de reglementen door. We wilden bemiddelen

met de dansclub. We vroegen eerst bijkomende informatie aan de federatie. Dat leidde ertoe dat de federatie zelf een nieuw gesprek organiseerde tussen het gezin en de dansclub onder begeleiding van de federatiedirecteur en de federatie-API. Het gezin ervaarde het als een correct en open gesprek waarover ze nadien geen details wilden geven. Ze vroegen om het dossier af te sluiten. Het transferformulier werd niet ondertekend. Elien moest wachten op de start van de vrijheidsperiode op 1 juni.

In een eerder gesprek met de federatiedirecteur gaven wij onze bezorgdheden, overwegingen en aanbevelingen. Voor ons is de klacht van Elien gegrond. De club, de danser en de externe choreograaf hadden weliswaar zorgvuldiger afspraken kunnen maken om deze situatie te voorkomen, onder meer over het auteursrecht dat van toepassing is op choreografieën.

Door haar overgang naar een nieuwe club te blijven tegenhouden, belemmert de vorige club Elien echter om haar sport volwaardig te blijven beoefenen. Haar keuze heeft geen negatieve impact op de samenwerking van de vorige club, ze ontnemt andere jongeren in haar nieuwe club ook geen kansen. De federatie onderzoekt hoe ze haar preventieve aanpak en haar reglement kan aanpassen om dansers nog beter te beschermen. Wij verwezen naar goede praktijken van andere federaties.

4.4. In de media

Aandacht voor begeleiding en nazorg van kinderen in beeld

Kinderen en jongeren komen geregeld in de media. Dat de leefwereld van kinderen, in alle mogelijke contexten, meer aandacht krijgt via tv-programma's, documentaires of films vinden wij een heel positieve evolutie. Het geeft kinderen een stem en een gezicht. Wij vragen daarbij wel aandacht voor de rechten en het belang van deze minderjarigen, zoals hun recht op privacy en op afbeelding, hun recht om hun mening te uiten, hun recht om vergeten te worden. Wij stellen vast dat veel media, filmmakers en productiehuisen deze bezorgdheid delen. Ze nemen steeds vaker contact op voor advies over hoe ze minderjarigen in beeld kunnen brengen.

Wij polsen dan standaard naar de mate waarin deze zenders en productiehuisen ondersteuning voorzien hebben voor de jongeren, de school op de hoogte

gebracht hebben, enzovoort. Wij stellen verheugd vast dat ze vaak zelf al gedacht hadden aan de nodige begeleiding en nazorg voor kinderen die in hun programma's verschijnen.

Het afgelopen werkjaar kregen we onder andere een vraag van een filmmaker die een documentaire wil maken met en over een 13-jarige die in een jeugdhulpvoorziening verblijft. We adviseerden deze filmmaker op basis van onze brochure over minderjarigen in de media. Een hulpverlener van een centrum voor geestelijke gezondheid vroeg ons wat haar minderjarige cliënt en haar ouders kunnen doen tegen een krantenartikel. We wezen op de mogelijkheden om de journalist in kwestie aan te spreken, de hoofdredactie aan te schrijven en de Raad voor de Journalistiek te contacteren. Het Vlaams Mensenrechteninstituut (VMRI) behandelt een klacht van een minderjarige die betrokken was bij een vechtpartij. Filmpjes daarvan gingen viraal. Dat zorgde voor haatberichten. We adviseerden om recht van bezwaar te laten uitoefenen en wezen op de mogelijkheden om de Gegevensbeschermingsautoriteit (GBA) en Unia te contacteren.

Brochure [‘Minderjarigen in de media? Tips voor journalisten en programmamakers’](#), 2016, en [modelformulier toestemming minderjarigen en media](#).

Kinderen beschermen op sociale media

Dat kinderen recht hebben op bescherming in het wegverkeer, wordt door niemand nog betwist. Op de digitale snelweg razen ze echter nog te veel rond zonder veiligheidsriemen of airbags. Sociale media en ander onlineverkeer bieden jongeren kansen. Ze kunnen zich informeren en hun mening laten horen, ze kunnen een community vinden waar ze zichzelf kunnen zijn en steun vinden. Ze kunnen er advies en hulp zoeken of gewoon lol hebben. Maar sociale media hebben ook schaduwkanten.

Kinderen hebben daarom recht op bescherming in het onlineverkeer. We schreven daarover bij het begin van het voorbije schooljaar een standpunt. Wij pleiten voor een evenwichtige kijk op de kansen en mogelijkheden die sociale media bieden, én op de schaduwkanten en risico's die ze met zich meebrengen. Wij roepen op om samen na te denken over onlineveiligheid en preventie, regels en afspraken.

Standpunt [‘Kinderen beschermen in onlineverkeer is even vanzelfsprekend als in wegverkeer’](#), 4 september 2023

5. Recht op identiteit

5.1. Interlandelijke adoptie

Wij merken uit onze meldingen, signalen en klachten over adoptie dat de procedure voor interlandelijke adoptie nog heel wat onvolkomenheden vertoont. Deze meldingen komen van geadopteerden, kandidaat-adoptieouders en professionals. Ook al gaat het niet over heel veel meldingen en klachten, telkens is de impact op hun leven enorm. Deze klachten nopen ons tot een grote terughoudendheid en voorzichtigheid bij interlandelijke adoptie.

Ontevredenheid over net erkende adoptiedienst

Wij kregen het afgelopen werkjaar verschillende klachten van adoptieouders over de adoptiedienst die in juni 2023 als enige erkend werd voor interlandelijke adoptie door het Agentschap Opgroeien. De melders waren ook ontevreden over de manier waarop het Vlaams Centrum Adoptie (VCA) deze klachten nadien had aangepakt. Gelijkaardige klachten hoorden we in het verleden ook over de andere interlandelijke adoptiediensten. De erkenning van één specifieke adoptiedienst maakte evenwel bij kandidaat-adoptieouders iets los.

De ouders hadden klachten over de houding van de adoptiedienst tegenover de kandidaat-adoptieouders, over de manier waarop de adoptiedienst sprak over kinderen die geschikt zijn voor adoptie, en over de manier waarop hun klachten nadien werden behandeld. Het ging voornamelijk over situaties en ervaringen uit het verleden. Wij konden ze daarom niet via ons klachtenonderzoek in behandeling nemen. We spraken wel af om uit de verschillende meldingen van de adoptieouders de knelpunten te detecteren en op te lijsten.

In een overleg met het kabinet Welzijn en de Vlaamse adoptieambtenaar hebben wij deze knelpunten en klachten besproken. Wij vroegen verduidelijking en koppelden hieraan onze algemene aandachtspunten vanuit kinderrechtenperspectief.

Uit de meldingen en de ervaringen van de adoptieouders kwam naar voren dat ze soms beperkte en foutieve informatie kregen over het adoptabele kind. Basisvragen over het kind werden summier en soms foutief beantwoord. Een diepgaand gesprek met de

kandidaat-adoptieouders over het kindprofiel ontbrak. Wij kaartten ook de beeldvorming over interlandelijke adoptie en over kinderen die geschikt zijn voor adoptie aan. In verschillende meldingen merkten wij stereotiepe denkbeelden over deze kinderen op. Wij stelden ook vast dat de betrokken adoptiedienst niet altijd respectvol en correct communiceerde over kinderen die geschikt waren voor adoptie. Wij wijzen erop dat alle adoptiespelers moeten waken over de beeldvorming om deze kinderen en hun ouders in hun waardigheid te respecteren.

Het aantal kinderen dat geschikt is voor interlandelijke adoptie is in de herkomstlanden fors gedaald. Wij zien daardoor meer adopties van kinderen met bijzondere ontwikkelingsbehoeften. Deze kinderen hebben adoptieouders nodig met voldoende draagkracht. In verschillende meldingen hadden ouders het echter over het gebrek aan professionele en respectvolle communicatie door de adoptiedienst, over manipulatie en emotionele chantage om toch over te gaan tot adoptie. Adopties van kinderen met extra noden vragen extra steun, zorg en opvolging op maat van deze kinderen en hun gezin. Ouders gaven meermaals aan dat ze degelijke, toegankelijke en langere nazorg misten.

Het kabinet en de Vlaamse adoptieambtenaar erkennen sommige van de ervaringen. Ze gaven ook aan dat ze hier verder mee aan de slag gaan. Om de klachten over interlandelijke adoptie bij het klachtenonderzoek te objectiveren, vroeg het Agentschap Opgroeien samen met de minister van Welzijn een evaluatie aan Audit Vlaanderen. Ook de aanpak van de screening van de herkomstlanden door VCA wordt door Audit Vlaanderen onder de loep genomen. Het is wachten op de resultaten van deze evaluatie.

Wantoestanden blijven naar boven komen

In 2023 bleef slecht nieuws naar boven komen over interlandelijke adoptie. In het voorjaar van 2019 waren er al meldingen geweest over mogelijke wantoestanden bij adopties uit Ethiopië. Naar aanleiding van die berichten richtte de toenmalige Vlaamse minister voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin een expertenpanel Interlandelijke Adoptie op om "een diepgaand onderzoek te voeren naar adopties uit het verleden". Dat leidde tot de publicatie van hun eindrapport in september 2021.

Het Kinderrechtencommissariaat maakte deel uit van dit panel.

De Vlaamse Regering maakte daarnaast een budget vrij om een onderzoek te voeren naar mogelijke onregelmatigheden in individuele adoptiedossiers uit Ethiopië in de periode 1997-2015. Voor 12 gezinnen werd effectief een onderzoek opgestart.

In november 2023 werden de eerste conclusies van de individuele onderzoeken bekendgemaakt. Uit dat onderzoek blijkt dat de inhoud van sommige Ethiopische adoptiedossiers verschilt met de realiteit (bijvoorbeeld ouders of familieleden die nog in leven blijken te zijn, terwijl in het dossier het tegenovergestelde wordt beweerd, of eerste ouders die niet vrijwillig afstand deden van hun kind).

Naar aanleiding van deze nieuwe onthullingen erkende de Vlaamse minister van Welzijn de enorme impact ervan op alle betrokkenen. Ze lanceerde een brede oproep aan alle geadopteerden, adoptieouders en geboorteouders om melding te maken bij het Vlaams Centrum voor Adoptie (VCA) bij een vermoeden van onregelmatigheden. Er waren eind februari al 134 meldingen binnen van geadopteerden, adoptiegezinnen en geboorteouders. Ook daarna volgden nog meldingen.

Adoptiepauze legt nieuwe adopties tijdelijk stil

De Vlaamse minister van Welzijn besliste op 15 december 2023 om geen nieuwe dienst voor interlandelijke adoptie te erkennen totdat een nieuw decreet gestemd is. Deze adoptiepauze is meer dan nodig. Interlandelijke adopties zijn fraudegevoelig en Vlaanderen kan momenteel, ondanks hervormingen, niet echt garanderen dat alles correct verloopt. De vraag is of die pauze zal volstaan.

Nieuw decreet voor interlandelijke adoptie

Op 9 mei 2024 keurde het Vlaams Parlement het nieuwe decreet voor interlandelijke adoptie goed.

Volgens het Kinderrechtencommissariaat komt het nieuwe decreet over interlandelijke adoptie te vroeg, vooral omdat er nog onderzoeken lopen naar minstens 134 onregelmatige adopties uit het verleden. We begrijpen niet hoe de toekomst van interlandelijke adoptie benadrukt kan worden, terwijl er nog steeds wantoestanden naar boven komen.

Er ontbreken gepaste en gedurfde beleidskeuzes die nodig zijn om echt over adoptie vanuit het perspectief en het belang van het kind te kunnen spreken. Niet alleen voor toekomstige adoptiekinderen en voor de huidige generatie adoptiekinderen, maar ook voor geadopteerden die ondertussen volwassen zijn. Er is onvoldoende aandacht voor de (na)zorg van huidige adoptiekinderen en volwassen geadopteerden die slachtoffer waren van fraude.

In het nieuwe decreet Interlandelijke Adoptie zijn verschillende wijzigingen opgenomen die een eerste stap vooruit zijn, maar we missen heel wat acties. We vinden het gedeeltelijk gezamenlijke voorbereidingstraject voor kandidaat-adoptieouders en pleegouders een goede zaak, al is het wachten op de verdere uitwerking. We pleiten er wel voor om te werken met een pool van kandidaat-medeouders en het systeem van wachtlijsten te verlaten. Ook de oprichting van één adoptiedienst en de intensere samenwerking met herkomstlanden zonder tussenpersonen is een stap vooruit. Net als de oprichting van een adviescomité interlandelijke adoptie, met inspraak van adoptieouders en geadopteerden. Maar voor ons is het belangrijk dat adoptieouders én geadopteerden deelnemen aan het adviescomité. Wij betreuren de afwezigheid van vertegenwoordigers van eerste ouders in het adviescomité om ook die stem te laten horen. Er zal meer ingezet worden op zorg en begeleiding. Bijzonder jammer is wel dat de (na)zorg niet losgekoppeld is van de adoptiedienst, dat er niet uitgeklaard werd hoelang de (na)zorg loopt, en welke zorg of begeleiding er is voor de huidige generatie adoptiekinderen en voor geadopteerden die ondertussen volwassen zijn en die het slachtoffer waren van fraude en wanpraktijken.

Wij volgen op hoe dit alles vorm krijgt, houden de uitvoeringsbesluiten in de gaten en wachten op de definitieve resultaten van het onderzoek naar illegale adopties en de evaluatie van Audit Vlaanderen. Daarnaast evalueren we wat de nieuwe Vlaamse regering opneemt over interlandelijke adoptie in haar regeerakkoord.

Leed door wantoestanden uit het verleden erkend

Kinderen die illegaal geadopteerd worden, zijn in de toekomst erkend als slachtoffers van mensenhandel. De wijziging geldt niet voor slachtoffers in het verleden. Met deze wetswijziging, goedgekeurd in de Kamer in december 2023, en met een duidelijke definitie in het Strafwetboek, willen de parlementsleden het voor het gerecht makkelijker maken om de daders

Kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens tijdens het evenement 'In verwachting: een ontmoetingsmoment voor en door geadopteerden en geboortouders', op 15 maart 2024 in de Senaat: "Verschillende rechten en belangen staan nog steeds onder druk en worden zelfs geschonden. Tot enkele jaren terug bleven de stem en de belangen van de verschillende doelgroepen ondergesneeuwd. Maar het tij is, langzaam maar zeker, aan het keren. Door een sterker

kinderrechtendiscours, door een groeiend besef van de traumatiserende impact van de praktijken uit het verleden. Maar ook door de inzet van de doelgroepen zelf. Nu zijn er vooral eerst gepaste en gedurfde beleidskeuzes op heel wat domeinen nodig. Niet alleen voor toekomstige kinderen en de huidige generatie kinderen, maar ook voor zij die ondertussen volwassen zijn. Dat is de overheid hun verplicht."

van deze vorm van mensenhandel te vervolgen en de slachtoffers beter te beschermen.

In mei 2024 erkende de regering bovendien dat in België ook illegale binnenlandse adopties hebben plaatsgevonden van 1950 tot vandaag. Het gaat om kinderen die tegen de wil van de moeder in zijn afgestaan voor adoptie en door kloosters ter adoptie zijn aangeboden. De vrouwen waren naar daar gestuurd om te bevallen na een verkrachting, omdat ze niet gehuwd waren of omdat ze erg jong waren. Volgens schattingen zouden 30.000 kinderen zo van hun biologische ouders gescheiden zijn.

De federale regering heeft inspanningen gedaan om de slachtoffers te helpen. Voor slachtoffers van illegale adoptie zijn de voorwaarden voor een naamswijziging versoepeld, en er is de nieuwe definitie van illegale adoptie als mensenhandel. Slachtoffers vragen echter ook inspanningen om de zoektocht tussen biologische familieleden te vergemakkelijken door adoptiedossiers integraal over te maken aan een centraal archief.

Als Kinderrechtencommissariaat pleitten wij er al lang voor dat kinderen, jongeren en ook volwassenen toegang krijgen tot hun afstammingsinformatie. Dat is hun volste recht. Wij gaven doorheen de jaren verschillende adviezen over het belang van afstammingsinformatie. We zaten ook in de werkgroep 'afstammingsinformatie' om te onderzoeken hoe een afstammingscentrum en een DNA-databank vorm kunnen krijgen.

6. Rechten op en in het onderwijs

6.1. Een school vinden

Het voorbije schooljaar 2023-2024 kregen we opnieuw meldingen over het tekort aan plaatsen in scholen. Net als in de voorbije jaren sprongen daarbij vooral het buitengewoon onderwijs, de B-stroom, de arbeidsmarktgerichte finaliteit, en de onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers (OKAN) in het secundair onderwijs in het oog.

Meestal weten ouders en professionals waar ze terecht kunnen voor ondersteuning. Ze hebben sporen zoals het Lokaal Overlegplatform al bewandeld wanneer ze bij ons aankloppen. Wij bieden een luisterend oor. Wij vinden het ontoelaatbaar dat kinderen en jongeren langdurig geen toegang hebben tot hun recht op onderwijs, omdat er te weinig aanbod is in de realiteit. Melders verwachten van ons dat we deze problemen blijven aankaarten bij het beleid.

Plaatstekort in buitengewoon onderwijs breidt uit

Zowel in Antwerpen als in de regio Gent-Waasland-Dendermonde is het plaatstekort opnieuw groter dan het vorige schooljaar. Ook uit Limburg kregen we meldingen over kinderen die geen plek vinden in het buitengewoon onderwijs. Vooral voor type 2 (kinderen met een matige of ernstige verstandelijke beperking) en type 9 (autismespectrumstoornissen) is de vraag naar een plaats in die regio's veel groter dan het aanbod.

Met twee nieuwe scholen (een basisschool type 3 en een BuSO-school type 9) en structurele capaciteitsuitbreiding in bestaande scholen wordt het aantal plaatsen tegen het schooljaar 2024-2025 volgens de overheid met 300 uitgebreid. Gezien het totale plaatstekort - afhankelijk van de bron wordt dit voor heel Vlaanderen geschat op 700 tot 900 - lost die uitbreiding volgens ons maar een deel van de capaciteitsproblemen op.

Al vier jaar op de wachtlijst voor buitengewoon basisonderwijs

In mei 2023 klaagt de moeder van Youri aan dat haar 5-jarige zoontje al drie jaar op de wachtlijst staat voor een plek in het buitengewoon onderwijs type 2. De gunstigste plaats op de wachtlijsten was toen plaats 110. De enige optie was dus inschrijven

in een gewone basisschool in afwachting van een plek in het buitengewoon onderwijs. Maar ook daar was de zoektocht moeilijk. Zelfs met externe ondersteuning kan Youri moeilijk aansluiten in het gewoon onderwijs. Zodra de scholen de zorgwaarde zien, geven ze aan dat de nodige aanpassingen niet haalbaar zijn. De moeder van Youri wou vooral het signaal geven dat het recht op onderwijs van haar zoontje wordt geschonden.

In februari 2024 horen we de moeder opnieuw, gesteund door de thuisbegeleider van het multifunctioneel centrum (MFC) dat ambulante hulp biedt. Youri kon in september 2023 starten in het eerste leerjaar in een reguliere basisschool. Door zijn complexe problematiek (een fysieke en een mentale beperking) was hij maar twee dagen per week welkom op school. Binnenkort start de aanmeldingsperiode voor het buitengewoon onderwijs voor het schooljaar 2024-2025. Op zijn huidige school blijven zou betekenen dat hij opnieuw niet voltijds naar school kan. De thuisbegeleider benadrukt de dringende nood aan een plek in het buitengewoon onderwijs. De ontwikkelingskansen van Youri staan onder druk. Het CLB opperde om het attest te wijzigen naar type 4 (voor kinderen met een fysieke beperking), waar toen wel plek was. Maar door zijn mentale beperking was dat onderwijstype te hoog gegrepen voor hem. Samen klopten ze ook al aan bij het LOP. Het LOP deed al het mogelijke om toch een plaats te vinden voor Youri, maar helaas. De moeder klaagt aan dat opnieuw het recht op onderwijs geschonden wordt en dat leerlingen die al jaren op de wachtlijsten staan geen voorrang krijgen bij een nieuwe aanmelding.

Tot onze spijt moet ook het Kinderrechten-commissariaat deze ouder teleurstellen. Wij kunnen geen invloed uitoefenen op de wachtlijsten. Wij kunnen enkel het verdere traject in het gewoon onderwijs met de moeder, de school en het CLB bekijken en er op toezien dat Youri daar maximale kansen tot ontwikkelen krijgt.

Ook bij klachten over het collectief leerlingenvervoer, waarbij ouders aanklagen dat hun kind veel te lang op de bus zit 's morgens en 's avonds, stootten wij op de problematiek van het plaatstekort in scholen voor

buitengewoon onderwijs. Bijna elke school waarmee wij spraken, signaleerde dat er bij hen meer vragen tot inschrijving binnenkwamen omdat de dichtstbijzijnde school (van het onderwijsnet van voorkeur van de ouders) zich volzet verklaarde. Ook verschillende van de ouders die ons contacteerden over het leerlingenvervoer gaven aan dat ze niet terechtkonden in de school die het dichtst bij hun thuis ligt omdat er geen vrije plaats was.

Plaatstekort in B-stroom en arbeidsmarktgerichte finaliteit

Het capaciteitstekort in de arbeidsmarktgerichte finaliteit (het vroegere beroepsonderwijs) dat ons in de vorige schooljaren gesignaleerd werd, beperkte ook in het schooljaar 2023-2024 de toegang van jongeren tot hun recht op onderwijs.

Niet kunnen kiezen op basis van talent of interesse

Een medewerker van een leersteuncentrum belt ons. Ze kent verschillende leerlingen die geheroriënteerd moeten worden, maar die geen plaats vinden in een passend studieaanbod. Ze signaleert dat er te weinig plaatsen zijn in de studierichtingen met Arbeidsmarktfinaliteit en dat het studieaanbod nog te beperkt is. Jongeren moeten te vaak kiezen voor een richting waar nog plaats is, eerder dan waar hun interesses en talenten liggen. Zo is er Sasha. Hij is 16 jaar, heeft ASS en zit in 4 Decoratie (Arbeidsmarktfinaliteit). De melder was vroeger de leerondersteuner van Sasha en ze behield een vertrouwensband met het gezin. Vorig schooljaar adviseerde de klassenraad Sasha de richting Decoratie omdat Frans niet in het lessenpakket zit. Nu ziet de klassenraad weinig slaagkansen en willen ze hem heroriënteren. Sasha zou iets met Sport willen doen. De twee scholen in de ruime regio die de richting 'Beweging en Sport' aanbieden zijn echter volzet. De ouders vragen alternatieven. De school en het CLB vinden geen scholen in de buurt met een aanbod waarin Sasha interesse heeft. Het CLB adviseert om hem te laten 'snuffelen' in de richting Organisatie, maar volgens de school is dat ook zinloos omdat de richting volzet is en het niet is wat de leerling wil en aankan. De melder staat in contact met het LOP en het CLB, maar er werd nog geen oplossing gevonden. Voorlopig blijft Sasha in de studierichting Decoratie.

Wij zien ook hetzelfde probleem in de B-stroom in de eerste graad van het secundair onderwijs.

Plaatstekort in OKAN: een dark number

Net als vorig jaar kregen we weer verschillende meldingen over anderstalige nieuwkomers die geen plaats vonden in een Onthaalklas voor Anderstalige Nieuwkomers (OKAN) in het secundair onderwijs. De meeste meldingen kwamen van voogden van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV).

Naar school willen, maar niet kunnen

"Eens temeer voel ik mij verplicht om mij te wenden tot de kinderrechtencommissaris omdat een grondrecht, namelijk het recht op onderwijs, ontzegd wordt aan leerplichtige jongeren.

Ik heb recentelijk drie nieuwe voogdijen voor niet-begeleide minderjarige nieuwkomers opgestart. Toen ik ze wou laten inschrijven voor OKAN kwam ik tot de vaststelling, voor het tweede jaar op rij, dat er geen plaats is. Er is wederom een grote wachtlijst voor jongeren die leerplichtig zijn en hun integratieproces willen opstarten. De jongeren bellen mij meermaals per week met de vraag wanneer zij naar school mogen. Telkens moet ik hen teleurstellen met de boodschap dat het pas voor september zal zijn. [...] Er is leerplicht in ons land en toch lappen de overheden deze aan hun laars. Begrijpe wie begrijpen kan. Ik wens hierover formeel een klacht in te dienen via de kinderrechtencommissaris.

Ik verneem dat er ook in andere steden en gemeenten gelijkaardige wachtlijsten zijn. In Lier gaat het al over een 30-tal jongeren, ik verneem in Mechelen meer dan 100 en in Antwerpen nog veel meer. Ik heb deze problematiek reeds via de media aangekaart en zal dit blijven doen."

Een voogd

Ook een voorziening die jonge en meer hulpbehoevende niet-begeleide minderjarigen opvangt, trok aan de alarmbel. Net als vorig jaar stellen wij vast dat het feitelijk onmogelijk is om precies te weten hoe groot het plaatstekort is. Maar over heel Vlaanderen samen gaat het allicht om enkele honderden plaatsen. Naast het gebrek aan een centraal aanmeldregister voor OKAN-leerlingen voor heel Vlaanderen, hekelt deze melder ook de nieuwe regel dat anderstalige nieuwkomers die al 17,5 jaar of ouder zijn, zich niet meer mogen inschrijven voor OKAN-onderwijs.

Waar blijft het aanmeldregister voor OKAN-leerlingen?

“Vorig schooljaar was er een groot tekort aan plaatsen in het OKAN-onderwijs. In oktober 2023 werd bij de deelnemers van een stuurgroep bij Opgroeien over de opvang van NBM, waar ook Fedasil en Pleegzorg aan deelnemen, een rondvraag gedaan over de situatie dit schooljaar. [...] Vanuit Opgroeien hebben ze Onderwijs (AGODI) gecontacteerd over die kwestie. Antwoord was dat er een duizendtal plaatsen was vrijgemaakt, door de regel dat +17,5-jarigen niet meer mogen starten in OKAN-onderwijs, en door het feit dat die jongeren sowieso de eerste 60 dagen niet naar school moeten gaan. In beide gevallen wordt de wet op de leerplicht aangehaald om afbreuk te doen aan het recht op onderwijs.

Vanuit de sector wordt al langer gepleit voor een aanmeldregister voor OKAN-leerlingen. Nu melden jongeren zich aan bij een school en komen op een wachtlijst. Maar het is goed mogelijk dat diezelfde jongere ondertussen al naar een andere school gaat (maar ver van zijn opvangcentrum, dus lang onderweg). Omdat er geen register is, is het niet duidelijk hoeveel jongeren niet naar school kunnen gaan. [...]”

Voorziening voor opvang niet-begeleide minderjarigen

In ons vorig jaarverslag verwezen wij ook al naar een advies waarin wij pleitten voor een centraal digitaal aanmeldsysteem voor OKAN-leerlingen.

Jaarverslag 2022-2023, [‘Kinderen tonen de weg’](#), p. 64

Stress bij ouders en leerlingen door aanmeldprocedure

Het schooljaar 2023-2024 was het tweede schooljaar op rij waarin scholen voor gewoon onderwijs met een aanmeldprocedure moesten werken wanneer ze konden voorzien of vermoeden dat ze leerlingen gingen moeten weigeren wegens onvoldoende vrije plaatsen. Het was ook het tweede schooljaar waarin ze daarvoor gratis gebruik konden maken van het Vlaams Aanmeldsysteem (VLAS). Door de nieuwe regelgeving en door de stijgende vraag naar een plaats (vooral in het secundair onderwijs) werkten meer scholen met een digitale aanmeldprocedure.

Voor veel ouders was het de eerste keer dat ze hun kind op deze manier moesten inschrijven. Ouders vinden het onrechtvaardig wanneer ze geen ticket voor een voorkeurschool bemachtigen. Wij horen veel stress bij ouders en kinderen: zal ik een school vinden? Wij bieden een luisterend oor en wij geven onze visie op aanmeldsystemen. Wij benadrukken daarbij dat de vrije schoolkeuze in de eerste plaats onder druk staat door capaciteitsproblemen in het onderwijs. We blijven ervoor pleiten dat de overheid zorgt dat elk kind een plaats krijgt op een redelijke afstand van thuis. Met een aanmeldsysteem wordt geprobeerd de beschikbare plaatsen zo eerlijk mogelijk te verdelen; daarbij wordt rekening gehouden met de decretaal vastgelegde voorrangscriteria. Wij vinden dat belangrijke pluspunten. Aanmeldsystemen beschermen gelijke onderwijskansen beter dan de *survival of the fittest* van het schoolkamperen.

Wij informeren ook over de ombudsdienst inschrijvingen (ODI) bij de lokale overlegplatformen (LOP's) en over de bevoegdheid van de Commissie Leerlingenrechten (CLR).

6.2. Op weg naar school ... met vervoersondersteuning op maat?

Elke dag nemen meer dan 45.000 kinderen en jongeren gratis de bus naar hun school voor buitengewoon onderwijs. Een indrukwekkende inspanning van de overheid. Jammer genoeg loopt dit vervoer niet voor iedereen op wieltjes. Het Kinderrechtencommissariaat ontving daar van eind augustus 2023 tot begin december 2023 dubbel zo veel klachten over als de voorbije jaren in een heel schooljaar. Een verrassende stijging na het kleinere aantal meldingen in het voorgaande schooljaar. We krijgen klachten over kinderen en jongeren die soms uren op een dag op de bus zitten om naar school te kunnen gaan, in extreme gevallen tot 4 à 5 uur per dag, of over kinderen voor wie het busvervoer niet goed verloopt.

Wij onderzoeken of de overheid haar ambitie waarmaakt dat geen enkel kind langer dan 90 minuten enkele rit onderweg is. Waar nodig ijveren wij voor aanpassingen, extra bussen of aangepast vervoer. Ons klachtenonderzoek toont situaties waarbij kinderen en jongeren met een beperking voor hun verplaatsing naar en terug van school geen passende ondersteuning krijgen.

Voor heel wat kinderen en jongeren is het gratis collectief leerlingenvervoer niet comfortabel, onvoldoende veilig of duurt de reistijd te lang. Verschillende kinderrechten komen zwaar onder druk of worden zelfs flagrant geschonden:

- het recht op onderwijs: leerlingen komen vaak of systematisch te laat op school, ze kunnen niet elke dag naar school, ze houden door de lange busrit te weinig tijd over om hun huiswerk te maken, ... ;
- het recht op zorg: de nood aan nabijheid van busbegeleiders, nood aan gespecialiseerde zorg voor het vertrek of tijdens de busrit (bijvoorbeeld sondevoeding);
- het recht op integriteit: lange busritten zorgen onder andere voor stress, bovenop de psychische en fysieke kwetsbaarheden van leerlingen;
- de menselijke waardigheid van het kind: opnieuw een luier moeten dragen tijdens de busrit omdat die zo lang duurt, ervaren kinderen als een aantasting van hun waardigheid;
- het recht op vrije tijd: vroeg moeten opstaan, niet voldoende kunnen slapen, weinig of geen tijd voor hobby's en tijd met het gezin.

Bij de problemen met het leerlingenvervoer spelen ook externe oorzaken een rol. Door het toenemend aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs en de capaciteitsproblemen in scholen moeten veel ouders een school kiezen die verder van huis gelegen is. Maar we moeten ook het onderliggende uitgangspunt – dat speciaal busvervoer het middel bij uitstek is om leerlingen buitengewoon onderwijs naar school te brengen – ter discussie durven blijven stellen.

In ons advies van december 2023 pleiten we voor meer structurele oplossingen: meer inzetten op inclusief onderwijs bijvoorbeeld, maar ook – als stap daar naartoe – een betere geografische spreiding van het buitengewoon onderwijs, waar mogelijk ingebed in campussen voor gewoon onderwijs. Passende vervoersondersteuning moet voor elke leerling met een beperking beschikbaar worden, ook als deze leerlingen naar gewone scholen gaan.

Uit pilootprojecten werd duidelijk dat een multimodale omslag nodig is om de problemen ten gronde aan te pakken. Dit betekent dat er naast speciaal ingelegde bussen ook andere vormen van vervoersondersteuning moeten komen. Zoals het inzetten van mobiliteitscoaches die jongeren leren zelfredzaam te zijn in het gebruik van het openbaar vervoer of inclusieve voorschoolse en naschoolse opvang, die aan ouders extra mogelijkheden biedt om hun kind zelf naar school te brengen. In ons klachtenonderzoek

bespreken wij met kinderen en jongeren, ouders en scholen welke alternatieven voor de bus al haalbaar zouden zijn of welke andere ondersteuning het vervoer naar de school zou kunnen vergemakkelijken (of niet).

Bij concrete vragen en klachten hebben wij aandacht voor de mogelijkheden en de noden van het kind en zijn gezin op het vlak van mobiliteit. Zoals wij ook in ons vorig jaarverslag bepleitten, is voor zo'n multimodale omslag meer samenwerking nodig tussen de beleidsdomeinen Onderwijs, Mobiliteit, Welzijn, Binnenlandse Aangelegenheden en Jeugd. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt een volwaardig decreet Mobiliteitsondersteuning.

Lange busritten: impact op heel wat kinderrechten

Elke is 13 jaar en zit in OV4 Type 9 (autismespectrumstoornissen). Haar ouders contacteren ons begin september. Elke wordt om 6u18 thuis opgepikt. De lessen starten om 9 uur. De busbegeleider meldde dat de rit waarschijnlijk nog langer zou duren door files en wegenwerken. Elke heeft ASS. Door de lange ritten samen met allemaal andere kinderen met noden raakt ze erg overprikkeld. Elke is pas tegen 18 uur weer thuis, veel te laat voor haar om nog huiswerk te maken en te studeren. Haar ouders zijn bezorgd en hopen dat er toch nog extra bussen kunnen worden ingezet. Enkele ritten van 135 minuten, meer dan twee uur per rit, samen meer dan vier uur per dag, zal Elke niet volhouden.

Wij spraken met de moeder en met Elke over wat de lange busritten met haar doen, welke impact ze hebben op haar welbevinden, haar schoolwerk, haar hobby op woensdagnamiddag. We spraken ook met de school. Er is een vooruitzicht op een extra bus vanaf eind september voor de samenwerkende scholen. Er zijn al een bus en een busbegeleider, maar er is nog geen chauffeur.

De school maakt sinds vorig schooljaar zelf werk van een multimodale omslag. Leerlingen OV3 en OV4 worden vanaf de 2de graad gestimuleerd en actief ondersteund om zelfstandig naar school te komen met de fiets of met het openbaar vervoer. De Lijn zet een pendelbus in tussen het treinstation en de school. Ook Elke en haar ouders werken hier naartoe, maar ze willen dat Elke eerst kan wennen aan de overstap naar het secundair onderwijs. Vanaf eind september reed de extra bus en zat Elke minder dan 90 minuten op de bus.

Op 1 februari 2024 werd de kinderrechtencommissaris gehoord in de verenigde commissies Mobiliteit, Onderwijs en Welzijn in het Vlaams Parlement. Ons advies werd door parlementsleden van oppositie en meerderheid aangehaald. Er kwam erkenning, ook uit de meerderheid, dat er tijd is verloren.

Op 28 februari 2024 zaten wij op vraag van de departementen Mobiliteit en Onderwijs samen over wat er voor het volgende schooljaar nog kan gerealiseerd worden. Wij vroegen om in te zetten op mentaliteitswijziging. Dit kan bijvoorbeeld door de instrumenten uit de pilootprojecten voor een open gesprek met ouders en kinderen over vervoersnoden en vervoersmogelijkheden van in het begin ruimer te verspreiden onder scholen en CLB's. Of door lokale besturen te sensibiliseren om aandacht te hebben voor kinderen en jongeren die in de eigen gemeente wonen en elders naar een school voor buitengewoon onderwijs gaan. Lokale besturen kunnen opvang en andere vormen van collectieve opstapplaatsen faciliteren. Verschillende initiatieven die in het kader van de pilootprojecten ontwikkeld werden, kunnen nu al in de praktijk gebracht worden zonder een nieuw decreet. De departementen engageerden zich om aan de slag te gaan met onze suggesties.

↘ Advies [‘Leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs: wanneer wordt eindelijk de bocht genomen naar vervoersondersteuning op maat?’](#), 13 december 2023.

↘ [Verslag van ‘de Hoorzitting over het leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs, Verenigde Commissies Mobiliteit, Onderwijs en Welzijn’](#), 1 februari 2024.

↘ Jaarverslag 2022-2023 [‘Kinderen tonen de weg’](#), 16 november 2023, p. 64-66.

6.3. Op school

Kinderen met specifieke onderwijsnoden

Leersteundecreet: tijdige en passende ondersteuning is een recht

Op 1 september 2023 trad het nieuwe leersteundecreet in werking. Met dat decreet wil de Vlaamse Regering het recht op inclusief onderwijs verzoenen met het recht op kwaliteitsvol onderwijs door elke leerling met bijzondere onderwijsnoden de gepaste leersteun te bieden. De overgang van de vroegere ondersteuningsnetwerken naar de nieuw opgerichte leersteuncentra betekende voor sommige leerlingen wel een wissel van ondersteuner.

Scholen zijn aangesloten bij één algemeen leersteuncentrum. Dat kan op zijn beurt een structurele samenwerking aangaan met een ander (specifiek) leersteuncentrum als het zelf de expertise voor de ondersteuning van kinderen met een motorische, visuele of auditieve beperking niet in huis heeft.

Het komt voor dat de ondersteuner die een leerling tot eind juni 2023 in de klas ondersteunde, niet werkt voor het algemene leersteuncentrum of het specifieke leersteuncentrum waar de school nu mee samenwerkt. Dat kan opgelost worden door, op vraag van of in overleg met de ouders, ad hoc samen te werken met een ander leersteuncentrum. De eindbeslissing ligt wel bij het leersteuncentrum waar de school bij aangesloten is.

In ons vorige jaarverslag maakten we al melding van ouders die hun vrees uitten dat met de komst van de nieuw opgerichte leersteuncentra de continuïteit van de externe ondersteuning voor hun kind in gevaar zou komen. Ook het voorbije schooljaar kregen we klachten van ouders die meldden dat die overgang een grote impact had op hun kind.

Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt

↗ Ontevredenheid over nieuwe ondersteuner

Jonas (15) is doof en zit in het 3de jaar secundair onderwijs. Ook zijn twee jongere broers en zijn ouders zijn doof. De jongens werden ondersteund door een ondersteuner die zelf ook doof is. Die ondersteuner kon bijgevolg goed inspelen op hun onderwijsnoden, maar ook zorgen voor een goede connectie met de andere leerlingen en leerkrachten. Ook voor de ouders was deze ondersteuning van grote waarde.

Het algemeen leersteuncentrum waarmee de school nu verbonden is, heeft een structurele samenwerking met een specifiek leersteuncentrum voor type 7 [onder andere dove en slechthorende jongeren]. De jongens krijgen nu ondersteuning vanuit dit specifiek leersteuncentrum, waar de vroegere ondersteuner niet werkt. In oktober klagen de ouders aan dat ze ontevreden zijn over de ondersteuning die hun kinderen sinds september krijgen. Die komt van een ondersteuner die zelf niet doof is. Vooral bij Jonas, die in de Doorstroomfinaliteit les volgt, merken ze een achteruitgang.

De ouders zijn hierover in gesprek gegaan met de directeur van het algemeen leersteuncentrum. Ze vragen een ad-hocsamenwerking met het leersteuncentrum waar de vroegere ondersteuner nu voor werkt. Het algemeen leersteuncentrum gaat niet in op die vraag. De nodige ondersteuning wordt al geboden vanuit het specifiek leersteuncentrum type 7 waar ze structureel mee samenwerken. Zij zien bijgevolg geen reden om ad hoc samen te werken met een ander centrum. Het algemeen leersteuncentrum contacteerde in het kader van zijn klachtenprocedure een CLB voor bemiddeling. De ouders hebben geen vertrouwen in een objectieve bemiddeling door het CLB. Ze betrokken ook het Vlaams Mensenrechteninstituut (VMRI), maar het kwam nog niet tot een oplossing waar de ouders zich in kunnen vinden.

Omdat er al twee diensten proberen te bemiddelen in dit dossier, willen wij eerst een zicht krijgen op de situatie. We willen toetsen of onze betrokkenheid

een meerwaarde kan betekenen. We gaan er ook niet a priori vanuit dat het CLB niet neutraal zou zijn. We benadrukken dat wij het belangrijk vinden dat ouders alvast het gesprek willen aangaan.

Wij nemen contact met het algemeen leersteuncentrum om de situatie te bevragen. We beluisteren waarom het algemeen leersteuncentrum niet ad hoc wil samenwerken met het leersteuncentrum waar de vroegere ondersteuner nu werkt. Dit is ook voor ons waardevolle informatie, gezien het hier om nieuwe regelgeving en een heel andere organisatie gaat. Wij horen ook het CLB dat zou bemiddelen, en het VMRI. Ondertussen sluiten ook andere ouders van dove kinderen zich aan bij de klacht. Ze vragen eveneens om de samenwerking met hun vertrouwde dove ondersteuner voort te zetten. Deze kinderen volgen les in andere scholen die ook samenwerken met hetzelfde specifiek leersteuncentrum dat Jonas nu ondersteunt.

Wij missen nog het perspectief en de mening van de betrokken kinderen. Wij horen de kinderen via e-mail. We maken een analyse van wat de kinderen aangeven te missen in de huidige ondersteuning. Samen met het VMRI gaan wij hierover in gesprek met het specifiek leersteuncentrum. Dat centrum geeft aan begrip te hebben voor sommige aspecten en met de ouders en de kinderen in gesprek te willen gaan. Ze zijn bereid de ondersteuning te evalueren en bij te sturen. Ad hoc samenwerken met de vorige ondersteuner is voor hen echter geen optie. Op vraag van het KRC en het VMRI nodigt het leersteuncentrum de ouders uit voor een overleg. Enkele ouders gaan in op het aanbod, anderen niet. Voor het KRC is hiermee de klacht afgehandeld. Het VMRI bekijkt met de ouders die dit wensen of ze naar de geschillenkamer van het VMRI willen stappen.

De ondersteuning van leerlingen komt soms moeilijk van de grond door het personeelstekort in een leersteuncentrum. Leersteuncentra en scholen kunnen dan de inclusie-trajecten van leerlingen niet volwaardig vormgeven.

Signaal van een zorgcoördinator

De zorgcoördinator van een basisschool klaagt aan dat het leersteuncentrum waarbij hun school is aangesloten knipt in de ondersteuning voor leerlingen met zorgnoden. Het personeelstekort en de grote vraag naar ondersteuning nopen het leersteuncentrum tot drastische keuzes.

Het leersteuncentrum deelt het schooljaar op in drie periodes van tien weken. Elke school die aangesloten is bij het leersteuncentrum krijgt één periode van tien weken ondersteuning. De ondersteuning voor de school van de melder zou pas starten in periode 3, die loopt van de paasvakantie tot het einde van het schooljaar. Voor leerlingen met een GC- of een IAC-verslag voor type basisaanbod, type 3 of type 9 kan wel meteen ondersteuning opgestart worden. Voor die types is het ondersteuningsteam voltallig en is er ondersteuning het hele schooljaar door. Maar voor de kleinere types is het wachten tot na de paasvakantie. Het leersteuncentrum biedt ondertussen infodagen met tips waar de school zelf mee aan de slag kan. Ook het volgende schooljaar verloopt waarschijnlijk op deze manier. Het leersteuncentrum neemt in de evaluatie dan wel mee dat de school pas in de derde periode ondersteuning kreeg in het vorige schooljaar.

De zorgcoördinator van de school klaagt bij ons aan dat dit niet in overeenstemming is met de regelgeving. Het leersteundecreet bepaalt in artikel 17 dat de leersteun binnen de vijf schooldagen na de start van het schooljaar moet beginnen. Bij nieuwe aanvragen in de loop van het schooljaar moet de leersteun ten laatste tien dagen na de aanvraag opgestart worden. Er is ook geen beperking in tijd voorzien. Personeelstekort mag geen excuus zijn. Tijdige en passende ondersteuning is geen gunst, maar een recht voor alle leerlingen met een GC-, IAC- of OV4-verslag.

Om dit soort situaties te vermijden is het volgens ons noodzakelijk dat de Vlaamse overheid een beleid uittekent dat het personeelstekort – ook in de leersteuncentra – op een effectieve manier aanpakt.

Realiteit van tekort aan leraren en expertise zet rem op inclusie

Het lerarentekort speelt het onderwijs op vele vlakken parten, maar het is zeker ook een rem op de inclusie van kinderen met specifieke onderwijsbehoeften. Vele schoolteams draaien extra uren om de gaten te vullen van afwezige of ontbrekende leerkrachten. Vervangers vinden ze niet. Zorgleerkrachten staan zelf voor de klas, waardoor ze zich niet of onvoldoende kunnen bezighouden met de ondersteuning van leerlingen met specifieke onderwijsnoden. Scholen voegen noodgedwongen klassen samen. Dit verhoogt de druk op leerlingen die niet gedijen in zo'n klasomgeving, met het risico op gedragsproblemen en sancties.

Ook met het leersteundecreet kunnen we kinderen met een ernstige meervoudige beperking geen volwaardig onderwijs- en zorgaanbod garanderen. Over die kinderen krijgen wij meldingen dat ouders hen, op vraag van de school, deeltijds of zelfs voltijds moeten thuishouden omdat de zorg voor hun kind te zwaar zou wegen voor het schoolteam.

Door het gebrek aan leerkrachten en aan expertise dreigt inclusief onderwijs steeds meer in de verdrinking te komen. We krijgen klachten van ouders die lang moeten zoeken naar een gewone school die hun kind met specifieke onderwijsnoden onder ontbindende voorwaarde wil inschrijven, ook al zijn er in heel wat scholen nog vrije plaatsen. Het overleg over redelijke aanpassingen verloopt soms moeizaam.

Scholen of individuele leerkrachten voeren de afgesproken redelijke aanpassingen ook niet altijd uit. Directies van scholen voor gewoon onderwijs zijn zich hier terdege van bewust. Maar zij voelen ook de druk van de klassenraad, met leerkrachten die op het tandvlees zitten. Directeurs maken zich zorgen om die belasting en vrezen nog meer medewerkers te verliezen. Ze durven niet altijd aan te dringen op de extra inspanningen die nodig zijn voor deze leerlingen.

Buitengewoon onderwijs als noodgedwongen keuze

Voor het Kinderrechtencommissariaat is inclusief onderwijs de eerste optie. Scholen moeten de nodige redelijke aanpassingen doen om dit mogelijk te maken. Wij stellen in de meldingen echter vast dat inclusie ook een mentaliteitswijziging vergt, van een leren denken in termen van tekorten naar een denken in termen van mogelijkheden.

Hobbelig parcours

Stijn (16) heeft ASS, ADHD, DCD (een motorische coördinatiestoornis) en OCD (een dwangstoornis). Na zijn traject in het gewoon basisonderwijs had hij veel last van angsten en dwanghandelingen. Zijn ouders besloten hem voor het secundair onderwijs in te schrijven in het BuSO OV4, type 9. Een kleinschaligere, meer beschermde omgeving en de mogelijkheid tot verregaande aanpassingen, dat had hij toen nodig om te groeien. Gedurende vier schooljaren volgde Stijn BioTechnologische STEM wetenschappen in het BuSO. Omringd met doorgedreven hulpverlening leken zijn angsten verdwenen. Stijn begon aan te geven dat hij op sociaal vlak wel wat 'normale sociale contacten' miste. Hij had vooral contact met leerkrachten. Ook de studierichting bleek niet binnen zijn interesse te vallen, maar er waren geen alternatieven binnen OV4. Stijn maakte na een snuffelstage de overstap naar het gewoon onderwijs in de richting Commerciële Organisatie.

Door zijn OV4-verslag gebeurde de inschrijving onder ontbindende voorwaarde. Al van in oktober voelden zijn ouders weerstand bij de school. De redelijke aanpassingen werden volgens hen geweigerd of niet toegepast, soms vielen er discriminerende uitspraken, hij werd aan zijn lot overgelaten, Eind oktober werd de inschrijving onverwacht ontbonden. De ouders dienden een klacht in bij de Commissie Leerlingenrechten. De klacht werd gegrond verklaard. Stijn kon op school blijven. Maar hij was op, voelde zich vernederd en gekwetst omdat ze hem nooit een eerlijke kans hebben gegeven, ondanks de vele inspanningen van externen. Na een zoveelste incident half januari beslisten de ouders en Stijn om terug te keren naar het BuSO. Hij was welkom in zijn vroegere school. Deze school doet haar best, maar ze kan Stijn niet bieden wat hij op schools vlak nodig heeft. Ze probeerden samen te werken met een school van het regulier onderwijs, zonder veel resultaat.

Herstel of bijsturing in de gewone secundaire school is helaas niet meer mogelijk omdat Stijn ondertussen van school veranderd is. Wij willen vooral de verschillende perspectieven horen. Wij betreuren dat de school te weinig gebruik heeft gemaakt van externe expertise of van de expertise van de pedagogische begeleidingsdienst. Begin juli informeren wij nog bij Stijn hoe het schooljaar is afgelopen. Hij kreeg een C-attest door de opgelopen achterstand.

Hij heeft het afgelopen schooljaar ook enkele vakken afgelegd voor de Examencommissie Secundair Onderwijs in de hoop volgend schooljaar vrijstellingen te krijgen, wat hem meer ruimte zou geven voor vakken waar hij het moeilijker mee heeft. Voor het schooljaar 2024-2025 heeft hij met zijn ouders een gewone secundaire school gevonden. Hij wil er een richting in de dubbele finaliteit volgen. De toelatingsklassenraad moet zich wel nog beraden over een mogelijke vrijstelling voor de vakken waarvoor hij geslaagd was in het BuSO en voor de Examencommissie. Dat brengt voor Stijn opnieuw heel wat onzekerheid met zich mee met impact op zijn welbevinden. Het wordt opnieuw een start zonder veel garanties. Stijn en zijn ouders houden ons verder op de hoogte.

Gebrek aan inclusie speelt ook kleuters parten

Wij zien in de klachten ook vaker situaties die kleuters betreffen. Ouders van kleuters met agressief of seksueel grensoverschrijdend gedrag krijgen van de school soms de vraag om hun kleuter slechts deeltijds naar school te laten gaan. Vaak gaat het om kleuters bij wie nog geen diagnose is gesteld, maar er wel een vermoeden is van bijvoorbeeld ASS, ADHD, een verstandelijke beperking of ontwikkelingsstoornissen. Ouders zitten tussen hamer en aambeeld. De school geeft aan dat hun kleuter alleen op school kan blijven als ze hun kind deeltijds thuishouden, maar de wachtlijsten voor diagnose zijn lang. Hun kind kan daardoor ook geen aanspraak maken op extra ondersteuning of externe hulp.

Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt

↗ Twee keer twee uur per week naar school

Er zijn moeilijkheden met Yassin (4) in de kleuterklas. Hij kan moeilijk stilzitten, heeft concentratieproblemen en taalachterstand. Er is een vermoeden van autisme en ADHD, maar nog geen diagnose. Yassin staat op de wachtlijst voor diagnostiek. Daarom kozen de ouders bewust voor een kleinschalige school. Bij de inschrijving bespraken ze de problematiek grondig met de zorgcoördinator. Om die reden kwam er snel externe leerondersteuning voor zijn taalachterstand. De school werkte maatregelen uit om Yassin meer te laten participeren aan de les. Er is voor hem extra toezicht in de klas en op de speelplaats. Ook het CLB is betrokken.

Eind september besliste de school om Yassin tijdens drukke momenten in een babystoel te zetten. Kort daarna vroeg de school om de kleuter twee dagen per week thuis te houden. De ouders weigerden. Nadien vroeg de school om Yassin maar halve dagen te laten komen. Beide ouders werken, ook deze vraag was voor hen onhaalbaar. De ouders en de ondersteuner deden zelf constructieve voorstellen: werken met een verzwarningsvest, de babystoel gebruiken op specifieke momenten zodat Yassin mee met de andere kinderen aan tafel kan zitten. Het schoolteam ging de voorgestelde maatregelen bespreken op de klassenraad.

Tijdens een overleg met de ouders kreeg alles plots een heel andere wending: Yassin is enkel nog welkom op het moment dat er externe ondersteuning is, dus 2 keer 2 uur per week. De school vindt dat voor hem een-op-een-begeleiding nodig is, en dat kunnen ze niet bieden als de ondersteuner er niet is. De school zegt dat ze anders de veiligheid van de kleuter niet meer kan garanderen (bijvoorbeeld omdat hij dingen in zijn mond steekt). Op het overleg had de school ook het schoolbestuur uitgenodigd. De ouders wisten dat niet vooraf. De algemeen directeur geeft aan dat de juf dreigt uit te vallen als Yassin vaker naar school komt, wat gevolgen zou hebben voor de hele klas. De ouders vernemen tijdens dit overleg ook dat Yassin op school de hele tijd in de babystoel wordt gezet, weg van de andere kinderen, en dus niet enkel op drukke momenten zoals afgesproken. Ook turnen mag hij niet, terwijl

hij na schooltijd wel naar een turnclub gaat en dat goed loopt. De ouders begrijpen nu dat de striemen op zijn beentjes het gevolg zijn van het continu ingesnoerd zitten in de babystoel.

Op de vraag van Yassins moeder wat er kan gebeuren als ze niet akkoord gaat met deze afspraak zegt de directie dat uitschrijven dreigt. De ouders hebben een externe coach aangesproken die nu werkt met Yassin. Hij krijgt nu ook logopedie. Hij werkt goed mee en maakt grote vorderingen. Toch verandert dit niets aan de beslissing van de school. Het CLB adviseert de ouders contact te nemen met het Kinderrechtencommissariaat en met de Commissie Leerlingenrechten.

Wij contacteerden het CLB met de vraag om dit met de school op te nemen. Het CLB heeft begrip voor de vraag van de ouders en schaarst zich ook achter onze bemerkingen en bekommernissen. Het CLB trachtte te bemiddelen. Het kreeg van de school ook de vraag naar een IAC-verslag (individueel aangepast curriculum), maar het CLB weigert hier voorlopig op in te gaan. Ze vinden de jongen nog te jong en willen eerst de diagnose afwachten. Het CLB geeft aan dat ze weinig meer kunnen doen en adviseert de ouders om uit te kijken naar een andere school. Er volgt nog een gesprek tussen de ouders, het CLB en de school. De ouders willen dit afwachten vooraleer een tussenkomst van het KRC te vragen.

Eind mei contacteren de ouders ons opnieuw. Het geplande vervolgoverleg kwam er nooit. De ouders voelen zich genegeerd. Er is ondertussen een enorm lerarentekort op de school, wat de situatie nog verergert. De externe ondersteuner en het CLB kunnen zich niet vinden in de aanpak van de school en geven de ouders het advies om zo snel mogelijk van school te veranderen. Maar zo eenvoudig is dat niet. De ouders vragen nu wel een tussenkomst van het Kinderrechtencommissariaat. Ze willen echter niet dat we hun klacht kenbaar maken aan de schooldirectie omdat ze bang zijn voor een negatieve reactie. Wij kunnen dus niet bemiddelen of een onderzoek doen. Wij adviseren om op het einde van het schooljaar hun verhaal voor te leggen aan het schoolbestuur. Wij helpen de ouders daarbij. Wij vragen het CLB om dit van nabij op te volgen voor de rest van het schooljaar. De ouders vonden inmiddels ook een andere school voor volgend schooljaar.

Het verhaal van Yassin in de kader hierboven toont aan dat een heldere reglementering over het gebruik van fixatie op school noodzakelijk is. De jongen werd in de klas langdurig in een babystoel ingesnoerd. De ouders bleken niet op de hoogte te zijn van de frequentie waarmee de school deze fixatie toepaste, noch van de reden daarvoor.

Nieuw decretaal kader voor afzondering en fixatie op school en internaat

Vanaf het schooljaar 2024-2025 komt er voor het eerst een expliciet regelgevend kader voor het gebruik van afzondering en fixatie in het basis- en secundair onderwijs en in de onderwijsinternaten. Het uitgangspunt is een principieel verbod. Het gebruik ervan als sanctie of collectieve maatregel wordt zelfs expliciet verboden. Maar in decretaal bepaalde omstandigheden en onder strenge voorwaarden kunnen scholen er toch gebruik van maken.

Scholen die inschatten dat ze van afzondering of fixatie gebruik zullen moeten maken, moeten in hun beleid voor leerlingenbegeleiding maatregelen voorzien om afzondering en fixatie zoveel mogelijk te voorkomen. Ze moeten ook elk effectief gebruik van afzondering of fixatie nauwkeurig registreren en bespreken met de ouders.

Zoals wij schreven in onze adviesbrief voor het parlement stemt dit nieuwe regelgevende kader overeen met de visie die ontwikkeld werd in de klankbordgroep in de voorbereidende fase van de nieuwe regelgeving. Twee leden van het Kinderrechtencommissariaat namen hieraan deel.

↘ ['Adviesbrief over ontwerp van decreet over het onderwijs XXXIV en de regeringsamendementen'](#), 15 maart 2024

Voorrang dove en slechthorende kinderen voor VGT-afdeling in gewone basisscholen

Gewone basisscholen kunnen vanaf het schooljaar 2024-2025 een 'taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal' oprichten. Kleuters en lagereschoolkinderen kunnen daar les krijgen in het Nederlands én in de Vlaamse Gebarentaal (VGT). Dat keurde het Vlaams Parlement decretaal goed in het voorjaar 2024. Deze afdeling is in de eerste plaats bedoeld voor dove en slechthorende kinderen. Toch zal ze ook toegankelijk zijn voor andere kinderen, zoals horende kinderen met dove of slechthorende gezinsleden of vriendjes. Ook andere horende kinderen die graag de Vlaamse Gebarentaal willen leren, kunnen er terecht.

Aan het gewone curriculum worden in de nieuwe afdeling twee leergebieden toegevoegd: Vlaamse Gebarentaal en dovencultuur. Voor sommige ontwikkelingsdoelen of eindtermen uit het gewone curriculum kunnen dove of slechthorende kinderen op individuele basis vrijgesteld worden.

Ook de toelatingsvoorwaarden voor het eerste leerjaar worden voor hen aangepast. Dat alles mét behoud van de mogelijkheid om een getuigschrift lager onderwijs te behalen, en met behoud van het recht op externe leersteun vanuit een leersteuncentrum als dat nodig is.

In ons advies naar aanleiding van het ontwerp van decreet hadden wij lof voor dit initiatief. Als voldoende basisscholen hierop inspelen, creëert dat heel wat extra kansen voor dove en slechthorende kinderen. Door de Vlaamse Gebarentaal in het basisonderwijs aan te leren en te gebruiken, zijn zij beter voorbereid om secundair onderwijs met ondersteuning door een tolk NL-VGT te volgen. Dit verbetert hun toegang tot onderwijs, wat meteen hun maatschappelijke integratie en persoonlijke ontwikkeling bevordert zoals artikel 23 van het Kinderrechtenverdrag vraagt.

Scholen met een taalfdeling NL-VGT moeten voor die afdeling een aparte inschrijvingsprocedure hanteren. Wij pleiten in ons advies voor een betere voorrangregeling waarbij dove en slechthorende kinderen absolute voorrang krijgen voor de taalafdeling NL-VGT, gevolgd door horende kinderen met dove of slechthorende gezinsleden. In regio's waar voor het gewoon basisonderwijs al gewerkt wordt met een gemeenschappelijk digitaal aanmeldsysteem zou het zowel voor de betrokken scholen als voor de betrokken ouders handiger zijn als ze dat kanaal ook kunnen gebruiken om aan te melden voor de taalafdeling NL-VGT.

↘ Advies ['Decreet Taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal: Een grote stap vooruit voor dove en slechthorende kinderen, maar geef hen echt absolute voorrang'](#), 22 maart 2024

Onderwijs aan zieke kinderen: dringende vragen vanuit ziekenhuisonderwijs

Ziekenhuisscholen vrijwaren de continuïteit van de schoolloopbaan van kinderen en jongeren die voor een langere periode in het ziekenhuis zijn opgenomen. Ze helpen schoolachterstand en schooluitval te voorkomen. In april 2024 brachten de directies basis- en secundair onderwijs van een ziekenhuisschool een bezoek aan het Kinderrechtencommissariaat. In het gesprek dat wij met hen hadden, haalden ze de grote knelpunten in hun dagelijkse werking aan.

Ze ervaren een structureel tekort aan middelen. Ze moeten een decretaal vereist minimumaanbod van vijf lestijden per week realiseren voor leerlingen secundair onderwijs of één lestijd per schooldag voor leerlingen basisonderwijs. Met de middelen die ze nu van de Vlaamse overheid krijgen, kunnen ze dat niet voor elke ingeschreven leerling garanderen. Dat lukt deze ziekenhuisschool enkel omdat de lokale overheid bijspringt. Zonder die extra middelen dreigt hun ziekenhuisschool te verdwijnen. Onderwijs in een ziekenhuisschool vergt veel middelen, omdat het in grote mate individueel of in kleine groepjes gegeven moet worden. De leerlingen hebben heel diverse zorgbehoeften (van zware fysiek-medische tot psychiatrische zorg), ze verschillen in leeftijd of in studieloopbaan. De lesgevers moeten ook rekening houden met de onderzoeks- en therapieschema's van de jonge patiënten. Sommige leerlingen kunnen om medische redenen (bijvoorbeeld het risico op infectie) enkel individueel onderwijs volgen.

Een bijzonder pijnpunt is dat de Vlaamse regelgeving voor ziekenhuisscholen geen orthopedagogisch kader voorziet. Om het lesaanbod goed te kunnen afstemmen op de verschillende redenen waarom leerlingen opgenomen zijn én op de vele thuisscholen, hebben de leerkrachten van de ziekenhuisschool de ondersteuning van een orthopedagoog juist erg nodig. Het gaat daarbij zowel om expertise-opbouw als om organisatorische ondersteuning. Ook de vaak complexe organisatie, met verschillende vestigingsplaatsen en daarbinnen nog eens verschillende afdelingen, maakt een voldoende ruime beleidsomkadering nodig. Dit tekort aan een orthopedagogisch kader werd ook al aangehaald in het evaluatierapport 'Evaluatie van het onderwijsaanbod voor zieke leerlingen', dat IDEA-Consult op vraag van de Vlaamse overheid eind november 2022 opleverde.

En dan is er nog het *stand still*-beleid van de Vlaamse overheid voor het type 5-onderwijs. Om in te spelen op de stijgende zorgnoden bij kinderen en jongeren en om de wachtlijsten aan te pakken gaan ziekenhuizen nieuwe samenwerkingsverbanden aan met andere instellingen. Ook de ziekenhuisschool komt zo in een breder samenwerkingsverband terecht. Dit leidt tot de vraag om een nieuwe vestigingsplaats op te richten. De overheid koppelt aan de goedkeuring van zo'n nieuwe vestigingsplaats echter de voorwaarde dat de ziekenhuisschool haar totale capaciteit niet uitbreidt. Dit brengt het recht op gelijke behandeling van alle opgenomen kinderen en jongeren in het gedrang. Wie krijgt dan ziekenhuisonderwijs (type 5) en wie niet? De tendens bij de overheid om sterker in te zetten op goedkopere alternatieven zoals

tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH) en synchroon internetonderwijs (SIO) staat haaks op de noden en de mogelijkheden van die kinderen en jongeren. Ze zijn net opgenomen omdat ze een zware zorgnood hebben.

Recht op onderwijs voor kinderen en jongeren in de jeugdhulp

Minderjarigen in de residentiële jeugdhulpverlening, in een gemeenschapsinstelling of in het Vlaams detentiecentrum hebben recht op onderwijs vanuit een erkende onderwijsinstelling. Dat bepaalt het nieuwe decreet op de rechtspositie van minderjarigen in de jeugdhulp, dat in het voorjaar 2024 werd goedgekeurd (zie pagina 37).

Dat onderwijs moet zoveel mogelijk aansluiten bij hun schoolloopbaan, hun behoeften en hun mogelijkheden. Bij voorkeur moeten ze dat onderwijs kunnen volgen in een erkende school buiten de instelling. In vergelijking met de oude situatie, waarbij die jongeren vaak aangewezen waren op een vorm van huisonderwijs dat geen uitzicht bood op kwalificatie, is dat een grote stap vooruit.

Voor de gemeenschapsinstellingen is dit recht op onderwijs concreet uitgewerkt in een voorstel van decreet dat het Vlaams Parlement op 8 mei 2024 goedkeurde. Vanaf 1 september 2025 krijgen minderjarigen in gemeenschapsinstellingen in de voorziening zelf onderwijs dat wordt georganiseerd door een GO!-school. In elke gemeenschapsinstelling komt een 'GI-afdeling' die verbonden is aan een GO!-school voor voltijds gewoon of buitengewoon secundair onderwijs.

Van een heel andere orde is de regeling die met Onderwijsdecreet XXIV vanaf 1 september 2024 ingevoerd is voor jongeren in een voorziening veilig verblijf of in het Vlaams detentiecentrum. Volgens deze regeling kan voor die jongeren 'tijdelijk onderwijs aan huis' (TOAH) ingezet worden, zonder dat voor hen een ziekteattest vereist is. De TOAH-leerkrachten kunnen zowel van de thuisschool van de jongere als van een school in de buurt van de voorziening komen. Per erkende plaats in de voorziening kunnen per week vier TOAH-lestijden georganiseerd worden. Ook die regeling biedt uitzicht op een onderwijskwalificatie.

Op het eerste zicht lijkt het om een extra mogelijkheid te gaan om voor die jongeren onderwijs te organiseren. Door de TOAH-lestijden voor zeven tot acht jongeren te bundelen, kunnen ze in principe een volledig lesprogramma krijgen. Tenminste, als de thuisscholen

of de lokale school die de TOAH-leerkrachten aanleveren, het daar onderling over eens geraken. En als de betrokken jongeren in hetzelfde leerjaar of dezelfde graad zitten en dezelfde studierichting volgen, wat niet heel waarschijnlijk is. Bovendien zijn verscheidene instellingen voor veilig verblijf heel kleinschalig, met bijvoorbeeld slechts 4 of 6 jongeren. Zelfs als die toegekende TOAH-lestijden maximaal gebundeld kunnen worden, komen ze daarmee nog niet aan een volledig lesprogramma.

Van voorzieningen veilig verblijf vernemen wij bovendien dat het voor hen ook niet zo eenvoudig is om zomaar toegang te verlenen aan steeds wisselende personen die extern zijn aan de voorziening (de TOAH-leerkrachten uit de thuisholen). De jongeren zijn niet zonder reden opgenomen in 'veilig verblijf'. Zij hebben bovendien zorgnoden die van leerkrachten specifieke expertise vergen.

Sommige voorzieningen organiseerden daarom liever type 5-onderwijs (ziekenhuisonderwijs) voor deze jongeren. Maar door het 'stand still'-beleid voor type 5-onderwijs, dat we in de vorige paragraaf bespraken, is dat in de praktijk niet langer mogelijk. In onze adviesbrief vragen wij dat voorzieningen veilig verblijf en het Vlaams detentiecentrum voor het onderwijs aan hun jongeren kunnen werken met een eigen, weliswaar beperkt maar permanent, team van leerkrachten. De voorziening telt dan als vestigingsplaats van een erkende (ziekenhuis-)school.

↘ ['Adviesbrief over ontwerp van decreet over het onderwijs XXXIV en de regeringsamendementen'](#), 15 maart 2024

↘ Advies ['Wijzigingsdecreet Rechtspositie in de jeugdhulp is een historische stap vooruit'](#), 8 maart 2024

Toegankelijkheid duaal leren is een pijnpunt voor kwetsbare jongeren

Sinds het schooljaar 2019-2020 is duaal leren een volwaardig traject in het secundair onderwijs. De andere systemen die leren en werken combineren, de Leertijd en het stelsel Leren en Werken in een Centrum voor Deeltijds Onderwijs (CDO), worden geleidelijk hervormd naar dat duaal leren. Vanaf schooljaar 2025-2026 zullen deze systemen volledig overgegaan zijn in duaal leren. Ze zullen dan niet meer als onderwijsvorm bestaan. Leerlingen kunnen zich dan enkel nog inschrijven voor duale opleidingen. Het Kinderrechtencommissariaat kreeg opnieuw signalen van CLB's en onderwijsprofessionals over deze inkanteling. Er is een blijvende bezorgdheid dat een

diverse groep kwetsbare leerlingen de overstap naar het duaal leren niet kan maken. Deze jongeren hebben vaak zorgnoden, zijn weinig of niet gemotiveerd om op school of op de werkplek te leren. Zij combineren vaak meerdere GOK-indicatoren en hebben meestal al een moeilijk schoolparcours achter de rug.

Het Kinderrechtencommissariaat vroeg eerder al te waken over de toegankelijkheid van het systeem van duaal leren voor kwetsbare jongeren, zodat het de ongekwalificeerde uitstroom kan helpen inperken.

Sinds het schooljaar 2021-2022 kunnen aanbieders van duaal leren een aanlooptraject inrichten voor leerlingen die wel de motivatie hebben om te leren op een werkplek, maar hier nog niet helemaal klaar voor zijn. In een Centrum voor Deeltijds Onderwijs volgt na de inschrijving in het aanlooptraject een verplichte screening door de klassenraad. De screening laat de klassenraad toe om inzicht te krijgen in de arbeidsrijpheid, arbeidsbereidheid, studieoriëntatie, interesses, motivatie en eerder verworven competenties van de leerling. Deze screening moet binnen de 25 opleidingsdagen gebeuren en resulteert in een bindend advies. Als de screening negatief is, wordt de inschrijving stopgezet. Hierover kregen wij een melding.

Uitgeschreven na screeningsperiode

Wanneer de moeder van Jordy (15 jaar) ons dit schooljaar contacteert, is dat niet voor het eerst. Jordy kent een moeilijk schoolparcours met een tiental schoolwissels in het gewoon en buitengewoon onderwijs, verschillende studierichtingen, een definitieve uitsluiting en herhaaldelijk langdurig thuiszitten. Jordy heeft ADHD en staat onder toezicht van de jeugdrechtsbank.

Eind juni 2022 behaalde Jordy een B-attest in 2A Economie met clausulering voor ASO, TSO en KSO. Jordy was graag naar 3TSO Sport gegaan, maar de beroepscommissie bevestigde de ruime clausulering. Op 1 september 2022 startte hij in een nieuwe school in 3BSO Grootkeuken. Daar wordt hij eind september 2022 definitief uitgesloten voor het rondlopen in de gangen, niet in orde zijn met materiaal, roken en het niet naleven van zijn gedragscontract. Jordy heeft pas een andere school vanaf januari 2023. Hij start dan in 3BSO Sport en Beweging. Wij volgen op en nemen samen met de thuisbegeleidster deel aan overlegmomenten met de school, het CLB en de leerondersteuner. Schoollopen blijft voor Jordy moeilijk. Hij is ongeveer de helft van de schooldagen gewettigd of ongewettigd afwezig. Eind juni 2023 behaalde hij een C-attest.

Op 1 september 2023 schreef Jordy zich in voor de aanloopfase voor de duale opleiding Grootkeuken in een CDO. Na de screeningsperiode oordeelde de klassenraad dat Jordy wel een zekere arbeidsbereidheid heeft, maar niet arbeidsrijp is omdat hij niet de nodige attitude heeft. Jordy heeft problemen met aanwezig zijn, op tijd komen, het opvolgen van instructies en het aanvaarden van gezag. Hij kreeg geen verdere toegang tot de aanloopfase van de duale opleiding en zijn inschrijving werd eind oktober 2023 stopgezet. Wij spraken met Jordy, de school en het CLB. De school en het CLB zijn van mening dat Jordy meer een-op-eenbegeleiding nodig heeft en adviseren buitengewoon onderwijs OV3 of OV4 Type 3. Dat is voor Jordy en zijn moeder onbespreekbaar door een negatieve ervaring in het buitengewoon basisonderwijs. Het CLB regelde een stage in een sociaal restaurant. Dat wordt ook geen succes. Jordy is heel vaak afwezig.

Jordy zit thuis tot half maart 2024. Dan start hij bij Syntra de opleiding Keukenmedewerker duaal (2de graad). Eind juni 2024 heeft hij heel wat tekorten. De school evalueert per graad. Jordy zal daardoor de kans krijgen om zijn tekorten weg te werken tegen het einde van het volgende schooljaar. Op zijn rapport staan er opnieuw commentaren over zijn speels gedrag, het moeilijk aanvaarden van feedback, problemen met stiptheid op de werkplek, enzovoort.

De onderwijsinspectie voerde een verkennend onderzoek naar de aanloopfase. Ze stelde onder andere vast dat het merendeel van de CDO's geen leerlingen uitschrijft na de screening. Dit sluit aan bij hun emancipatorische visie. Leerlingen die wel worden uitgeschreven, beschikken niet over een elementaire arbeidsgerichte attitude, bleven vaak afwezig tijdens de screeningsperiode of vertonen zware gedragsproblemen. Aanbieders zijn erg bezorgd over de leerlingen die ze uitschreven. De ervaring leert hun dat deze jongeren tussen de mazen van het net glippen en een groot risico lopen op ongekwalificeerde uitstroom. Aanbieders klagen het gebrek aan plaatsen en de te beperkte trajecten bij NAFT-aanbieders aan. Naadloze flexibele trajecten (NAFT) worden ingezet om schooluitval en vroegtijdig schoolverlaten tegen te gaan. Ze zouden kunnen helpen deze jongeren aan boord te houden.

Het Kinderrechtencommissariaat steunt het advies van de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) om een voltijds 'groeitraject' te installeren om leerlingen die nog niet klaar zijn voor duaal leren via een aanbod op maat toe te leiden naar duaal of niet-duaal onderwijs, de examencommissie, het volwassenenonderwijs of naar de arbeidsmarkt.

Advies ['Beleidsnota Onderwijs bekeken door kinderen\(rechten\)bril'](#), 22 januari 2020

Noodkreet vanuit CLB's

Eind mei 2024 nodigde het Kinderrechtencommissariaat alle CLB's in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest uit om deel te nemen aan een bevraging. Die bevraging paste in ons onderzoek naar 'thuiszitters onder de radar', waarover we in het voorjaar 2025 een rapport uitbrengen. We maakten van de gelegenheid gebruik om de CLB-beleidsteams te vragen naar de drie topproblemen die zij in hun werking ervaren. Die algemenere vraag kwam er naar aanleiding van eerdere contacten met CLB-directies en -medewerkers.

Aan de bevraging namen 29 van de 58 CLB's (hoofdvestigingsplaatsen) deel. Samen bedienen ze 44 procent van de leerlingen in het Vlaamse basisonderwijs en 42 procent van de leerlingen in het Vlaamse secundair onderwijs. Op basis van de sociale achtergrond van de leerlingen in de scholen van de deelnemende CLB's en de onderwijsvorm waarin die leerlingen zitten, kunnen we spreken van een representatieve respons. Ook zijn alle Vlaamse provincies en regio's vertegenwoordigd in de responsgroep.

De respondenten wezen de wachtlijsten bij welzijn het vaakst aan als het belangrijkste probleem, in combinatie met de toenemende zorgvraag bij leerlingen en de toenemende complexiteit van die zorgvraag. Ze zien een tekort aan personeel bij het CLB om adequaat in te spelen op deze toenemende zorgvragen. Die belanden ook sneller bij het CLB omdat de scholen ze door het lerarentekort moeilijker kunnen bolwerken.

Verschillende respondenten kaarten ook de wirwar aan projectoproepen vanuit Welzijn aan die niet voldoende op elkaar afgestemd zijn en waarvoor het CLB vaak een noodzakelijke partner is. Die maken dat CLB's veel tijd moeten besteden aan het afstemmen en vergaderen met die externe partners; tijd die CLB-medewerkers niet meer hebben om effectief leerlingen te begeleiden. Deze vergaderingen leveren bovendien geen extra doorverwijsmogelijkheden op.

Veel respondenten maken zich ook zorgen over het te beperkte onderwijsaanbod in hun regio en het plaatstekort in het buitengewoon onderwijs en in de B-stroom van het gewoon secundair onderwijs.

Ontmoeting met CLB's

De topproblemen die uit deze bevraging naar voren kwamen, bevestigen wat wij eerder al hoorden in een overleg van de kinderrechtencommissaris eind januari 2024 met de drie CLB's van een Vlaamse centrumstad (Vrij CLB, Stedelijk CLB en GOI-CLB) en in een gesprek met de directie van een ander groot CLB. Ook zij wezen ons op de beperkte doorverwijsmogelijkheden voor hulp of diagnose, het capaciteitsgebrek in het buitengewoon en gewoon onderwijs en hoe de inkanteling van het deeltijds beroepsonderwijs in het stelsel van duaal leren het recht op onderwijs en het recht op zorg voor leerlingen in een kwetsbare positie in het gedrang brengt.

Ze wezen ons ook op het gebrek aan afstemming tussen Onderwijs en Welzijn. En op de voordelen die de CLB-werking biedt: zij werken dicht bij ouders en leerlingen, met oog voor de continuïteit tijdens de hele schoolloopbaan en vanuit een helikopterperspectief.

Smartschool: een leerling(achter) volgsysteem?

Sommige ouders hebben vragen bij het beleid van de school om elke opmerking en elke overtreding van een leefregel te noteren en te communiceren via Smartschool. Leerlingen en ouders ervaren het digitale platform soms als een 'leerlingachtervolgsysteem'. Andere ouders kaarten aan dat ze uit de lucht gevallen komen wanneer hun kind een ingrijpende sanctie krijgt. Ze zeggen via Smartschool net geen signalen gekregen te hebben dat het gedrag van hun kind aanleiding gaf tot bezorgdheid. Ouders klagen ook over de constante stroom van meldingen over toetsresultaten of taken die

hun kind wel of niet (tijdig) heeft opgeladen. Sommige jongeren hebben ook last van die voortdurende stroom aan meldingen over nieuwe resultaten.

Sommige ouders ervaren Smartschool ook wel als een hulpmiddel. Ze kunnen via dit platform het begeleidingsplan voor hun kind met bijzondere zorgnoden opvolgen en evalueren. Maar evengoed horen we dat gezinsondersteuners bezorgd zijn, omdat niet alle ouders toegang hebben tot ICT of over de digitale vaardigheden beschikken om Smartschool te gebruiken. Scholen houden hier soms te weinig rekening mee.

Hoe jongeren en ouders Smartschool en het gebruik ervan door scholen ervaren en welke hun bezorgdheden zijn, nemen wij mee naar de Onafhankelijke Adviesraad Smartschool. Het Kinderrechtencommissariaat is daar lid van, samen met onder andere het bedrijf achter Smartschool en vertegenwoordigers van de onderwijsnetten.

Wij vinden het belangrijk dat scholen een algemeen en doordacht beleid uitwerken rond het gebruik van hun digitale schoolplatform en dat ze hierin hun leerlingen, ouders en leerkrachten betrekken.

Digitale bereikbaarheid: maken scholen voldoende afspraken?

In 2022 sloten de Vlaamse minister van Onderwijs en de sociale partners een akkoord over een afsprakenkader voor het gebruik van digitale communicatiemiddelen op en door de school. Vanaf het schooljaar 2023-2024 werden scholen geacht om in hun arbeidsreglement en in hun schoolreglement afspraken te hebben over digitale bereikbaarheid.

Wij vinden dit een kans om kinderrechten sterker te verankeren in het beleid van elke school. Wij hebben geen zicht op de mate waarin de scholen effectief afspraken gemaakt hebben. Maar we kregen hierover sinds september 2023 geen signalen of meldingen.

We zien dat in sommige schoolreglementen afspraken zijn toegevoegd (in de tekst of als bijlage), maar we hebben niet systematisch elk schoolreglement hierop gecontroleerd. We weten ook niet in welke mate leerlingen inspraak hebben gekregen bij het tot stand komen van de afspraken, noch of de gemaakte afspraken correct worden nageleefd. Dat vraagt meer onderzoek.

Wat vertellen jongeren ons over... het digitale op school?

Het Kinderrechtencommissariaat praat graag rechtstreeks met kinderen en jongeren over thema's die zij belangrijk vinden in hun leven. Met leerlingen uit de klassen die ons het afgelopen jaar bezochten in het kader van de campagne 'Geef jongeren een stem', konden we het uitgebreid hebben over het gebruik van Smartschool of andere digitale schoolplatformen, over laptops of chromebooks en de gsm op school.

Het is logisch dat relatief recente evoluties nieuwe discussies met zich meebrengen. Over digitale mogelijkheden en de impact op rechten, over nieuwe verantwoordelijkheden en zorgen om de privacy en het welzijn van jongeren bijvoorbeeld. Jongeren maken op school en thuis dagelijks gebruik van digitale schoolplatformen en van hun smartphone. Het is belangrijk dat ze kunnen meepraten over hun ervaringen en hun zorgen en dat ze hun ideeën kunnen delen.

Smartschool:

- "Smartschool is handig als je een verlegen persoon bent die luidop geen vragen durft te stellen."
- "Sommige leerlingen krijgen via Smartschool ongepaste berichten van andere leerlingen."
- "Berichten van leerkrachten met opdrachten komen soms te laat. Ze worden ook niet uitgelegd of aangekondigd in de les."
- "Waarom staan slechte punten niet gewoon in blauw in plaats van rood. Rood is demotiverend."
- "Als je geen berichten mag sturen na 17 uur, dan kan je ook geen uitleg vragen."
- "Niet alle leerkrachten zorgen dat je eerst zelf je toetsen terugkrijgt, voordat je ouders je punten zien op Smartschool."
- "Leerkrachten kunnen 'inbreken' in je laptop en meekijken wat je doet. Ze kunnen ook boodschappen sturen (bijvoorbeeld 'Stop met dat spelletje te spelen'). Normaal gezien mag het enkel wanneer je les hebt van de desbetreffende leerkracht en moet die je ook verwittigen. Maar dat gebeurt niet. Alle leerlingen zijn hier echt verantwoordelijk over. Je vult dan bijvoorbeeld anoniem een enquête in over alcohol- en drugsgebruik maar als ze gewoon kunnen meekijken..."

- "Er zijn wel afspraken, maar niemand houdt zich eraan."
- "We willen onze eigen foto kunnen kiezen om op Smartschool te zetten."
- "Niet alle leerkrachten moeten weten waar je woont, wel het secretariaat bijvoorbeeld."

Laptops op school:

- "Waarom moeten we altijd die zware chromebook meesleuren, ook als we hem een hele dag niet gebruiken?"
- "Laptops zijn handiger om notities te maken."
- "Je bent wel sneller afgeleid, je doet snel iets anders tussendoor."
- "We werken niet graag met digiboeken."

GSM-gebruik op school:

- "Onze ouders werd om hun mening gevraagd, maar ons niet."
- "We mogen geen gsm, maar jullie geven ons wel een laptop"
- "Het is goed dat je geen gsm mag gebruiken op school, anders heeft iedereen zijn gsm vast in de pauze en is de kans groter dat je geen of weinig vrienden hebt."
- "Soms willen we ook gewoon vrije tijd en op Tik Tok een bericht sturen."
- "Waarom geen gsm tijdens de studie? Bij sommige toezichthouders mag het, bij anderen niet, er is geen duidelijkheid."
- "Waarom mogen we niet bellen tijdens de speeltijd en wel surfen of chatten?"

Sancties op school

Tijd en ruimte om preventief te blijven werken

Orde in de klas is cruciaal om tot leren te komen. De school moet grenzen stellen om samen te kunnen leven en om onderwijs te kunnen verstrekken. Scholen maken duidelijk wat kan, mag en moet in de klas. Dat daagt scholen en jongeren ook uit. Denk aan puberende jongeren die grenzen overtreden om de eigen grenzen te verkennen en af te bakenen. Of leerlingen met problemen die soms heel complex zijn. Ook zij zijn hun grenzen aan het verkennen.

Scholen zijn evenwichtskunstenaren, die elke dag balanceren op een slappe koord: ingrijpen en reageren, en toch kansen blijven geven. Dat vraagt wat rek om jongeren aan boord te houden. Het is belangrijk om de inspanningen die schoolteams op dit vlak leveren, te erkennen.

Die schoolteams moeten zich echter voldoende kunnen rekken en strekken. Wij maken ons daarover zorgen. De brede basiszorg staat onder druk omdat leerkrachten onder druk staan. Dit brengt hun opdracht inzake leerlingenbegeleiding in het gedrang. Het zorgteam op school komt ook vaak handen en tijd tekort. Welzijnspartners aan wie scholen vragen om bij te springen, kampen met lange wachtlijsten en aanmeldingsstops.

Wij vragen verhoogde aandacht voor de brede basiszorg met meer middelen, personeel, tijd en ruimte om preventief het verschil te kunnen maken en escalaties, met definitieve uitsluitingen, te voorkomen.

Sancties en maatregelen evalueren

Wij zien meldingen en klachten over de manke toepassing van het maatregelencontinuüm (een school kiest bijvoorbeeld eerder voor een zwaardere straf, terwijl een lichtere straf of een begeleidende maatregel redelijkerwijs ook zou kunnen helpen), het oneigenlijk gebruik van preventieve schorsingen als tijdelijke uitsluitingen, de gebrekkige evaluatie van begeleidende maatregelen zoals volgkaarten en gedragscontracten, sancties die erg diep ingrijpen in de participatie van kinderen op school zoals langdurig geen toegang geven tot de speelplaats of (te) snel kiezen voor een definitieve uitsluiting.

Scholen evalueren nog te weinig samen met de leerling, de ouders en eventuele welzijnspartners of een maatregel werkt, of hij moet teruggestroefd

worden of dat andere maatregelen of een andere vorm van ondersteuning misschien meer resultaat kunnen opleveren. Bij langdurige en/of ingrijpende maatregelen vinden wij het belangrijk dat de school haar pedagogische begeleidingsdienst raadpleegt. Wij vragen scholen daarom om tegenover leerling en ouders helder te communiceren over de evaluatie en de evolutie van de maatregel.

Wij vragen dat scholen hun beleid ook breed evalueren met leerlingen, ouders en met onderwijspartners zoals de CLB's, de pedagogische begeleidingsdiensten en de onderwijsinspectie. Het structureel overleg tussen school, CLB en pedagogische begeleidingsdienst dat het leersteundecreet aan scholen oplegt, kan hiervoor een aanknopingspunt zijn.

Wij informeren en adviseren ouders en scholen. Soms bemiddelen wij bij een klacht. Het sanctiebeleid op school is niet alleen een kwestie van orde. Het gaat ook over kinderrechten, op en in onderwijs, het recht op hulp en ondersteuning, op participatie en het belang van het kind dat centraal moet staan.

Het Kinderrechtencommissariaat adviseert

➤ Van 'wurgcontract' naar nieuwe kans

Begin september stal Pieter (16 jaar, 5Houtbewerking) een step op school. Zijn ouders merkten dit op en meldden het aan de leerlingenbegeleiding van de school en aan de politie. De school zou een straf geven. Toen ze Pieter in de daaropvolgende dagen ook betrapten terwijl hij lockers van klasgenoten opende en de codes veranderde, startte de school een tuchtprocedure. Pieter werd definitief uitgesloten. De ouders willen beroep aantekenen en vragen ons advies.

De beroepscommissie vernietigde de definitieve uitsluiting omdat ze de maatregel disproportioneel en onredelijk achtte en adviseerde begeleidende maatregelen. Pieter mocht eind oktober terugkeren naar school onder een gedragscontract. Ouders noemen het 13-punten-tellende contract van onbepaalde duur een wurgcontract. Pieter moet zich aan zoveel verbods- en gebodsbepalingen houden dat de kans zo goed als zeker is dat hij in de fout gaat en alsnog wordt uitgesloten. Enkele voorbeelden: Pieter mag over zijn terugkeer naar school niet spreken met medeleerlingen. Hij moet steeds onder begeleiding van een leerkracht naar zijn locker. Hij moet elk lesuur zijn digitale volgkaart aanbieden en zijn aanwezigheid laten verifiëren. Hij moet elk lesuur aanwezig zijn op school, ook wanneer zijn klasgenoten wegens studie later mogen starten of eerder naar huis mogen. Hij mag niet in de garage komen. Hij moet zich extern laten begeleiden. De ouders vragen het KRC om advies en ondersteuning.

Wij vinden 'begeleidende contracten' waardevolle pedagogische instrumenten om gedrag van leerlingen bij te sturen. Ze zijn geen dreigmiddel, wel een kans om te werken aan gedragsverandering. Maar wat op papier een mooi instrument is, krijgt in de werkelijkheid niet altijd een vertaling die de jongere vooruithelpt. Vanuit kinderrechtenperspectief wijzen wij erop dat het belangrijk is om het contract samen met de leerling en zijn ouders op te stellen, niet te blijven steken in een reeks verbodsbepalingen, de maatregel regelmatig te evalueren en waar nodig bij te sturen om de leerling perspectief te bieden.

Wij spraken met Pieter en zijn ouders enkele dagen voor hij weer naar school zou gaan en het contract zou ingaan. We bespraken met hem wat de dertien bepalingen concreet betekenden en gaven tips om hem te helpen zich aan het gedragscontract te houden. Wij boden ook aan om dit mee op te volgen.

Na een maand ondersteunden wij de vraag van Pieter en zijn ouders om een evaluatiemoment te organiseren. Dat gebeurde ook, wij versterkten er de stem van Pieter en maakten een verslag. Pieter vertelde hoe zwaar het was om elk moment van de schooldag alert te zijn om de 13 punten na te leven. De school erkende dat Pieter het contract goed naleefde. Ze wilde daarom tegemoetkomen aan de bezorgdheden van Pieter, de ouders en het Kinderrechtencommissariaat en riep eind november de klassenraad vervroegd samen om met alle leerkrachten het contract een eerste keer te evalueren. Ze schraptten enkele bepalingen en stelden andere bij. Dat gaf Pieter een positief perspectief.

Vlak voor de kerstvakantie was er een tweede evaluatiemoment waar wij opnieuw aanwezig waren. De school bevestigde dat Pieter had voldaan aan het doel van het contract zoals ook bepaald in het schoolreglement: hij had zijn gedrag zo aangepast dat een goede samenwerking met de leerkrachten en/of leerlingen opnieuw mogelijk was. Net voor de kerstvakantie werd het contract ontbonden. Het schooljaar verliep daarna zonder noemenswaardige problemen. Wij denken dat zonder extra ondersteuning door ons het niet haalbaar zou geweest zijn voor Pieter om te voldoen aan de 13 bepalingen. De zwaarte hiervan mag niet worden onderschat.

Sommige scholen zoeken alternatieve wegen om de escalatie van storend gedrag en de daaraan verbonden spiraal van sancties te doorbreken. In Deinze bijvoorbeeld heeft het overlegplatform Jeugd en School Deinze in 2018 een alternatieve begeleidingsactiviteit gecreëerd voor deze leerlingen.

Door hen even buiten de school aan het werk te zetten en daar te laten samenwerken met anderen, kunnen inzichten groeien die op school niet mogelijk zijn. Het is wel belangrijk dat het kader voor dergelijke interventies helder is en rekening houdt met de draagkracht van leerlingen.

Werkstraf voor dertienjarige leerling

Emiel (13) zit in het eerste middelbaar. Er is een incident op school geweest met een meisje. Emiel heeft het meisje gefilmd en dat filmpje heeft op sociale media gecirculeerd. De jongen zei daarmee te reageren op een eerder filmpje dat zij van hem had gemaakt. Emiel kreeg daarop strafstudie. Toen hij dat hoorde, stuurde hij een bericht naar het meisje en beschuldigde haar ervan dat hij nu door haar strafstudie had. Hij moest daarop naar de leerlingenbegeleider komen. Hij kreeg daar te horen dat hij geen contact mocht leggen met die medeleerlinge en dat hij een zwaardere straf kreeg omdat hij dit wel had gedaan. Emiel zei niet te weten dat dit de afspraak was. Als bijkomende straf moest hij een hele dag gaan werken in de keuken van een OCMW-woonzorgcentrum. Hij moest ook een document ondertekenen dat hij en zijn ouders daarmee akkoord gingen. De ouders waren verbolgen over deze gang van zaken. Ze hebben Emiel twee dagen thuisgehouden met een medisch attest en eisten eerst een gesprek met de directie. Ze zeiden geen probleem te hebben met een dag schorsing, wel met de invulling ervan. Ze klopten bij ons aan voor advies.

Naar aanleiding van de klacht van deze ouders bij het Kinderrechtencommissariaat werd het kader voor deze alternatieve activiteit opnieuw scherp gesteld door het forum Jeugd en School Deinze, dat bestaat uit het stadsbestuur, Drugspunt, de politie van de politiezone Deinze-Zulte, het OCMW, de scholen voor secundair onderwijs, de CLB's, Opvoedingspunt Deinze en het MFC Wagenschot.

Voortaan is er een leeftijdsgrens vanaf 16 jaar. De dienst Onderwijs en Samenleven van de stad gaat aan de slag om een bredere pool van organisaties samen te stellen waar scholen en leerlingen terecht kunnen en om werk te maken van een afspraken-

kader en een betere begeleiding van de leerling. Wij dringen er ook op aan om na het traject voldoende opvolging te voorzien voor de leerling op school.

Beroepsprocedure tegen definitieve uitsluiting

Bij een definitieve uitsluiting moet de brief die de leerling en de ouders op de hoogte brengt, verwijzen naar de mogelijkheid om een beroep in te dienen en naar de procedure die ze dan moeten volgen. In ons vorig jaarverslag signaleerden wij dat deze informatie niet altijd (correct) in de brief staat. Het recht op verdediging van de leerling komt dan ernstig in het gedrang.

Dit schooljaar werd met een aanpassing aan omzendbrief SO64 op basis van het bestuursdecreet scherper geformuleerd wat ouders en leerlingen van de school mogen verwachten. In de brief die ouders op de hoogte brengt van de uitsluiting moeten de mogelijkheid tot beroep bij de beroepscommissie, de wijze waarop ze een beroep moeten indienen en de beroepstermijn concreet uitgeschreven staan.

Het volstaat dus niet meer om gewoon te verwijzen naar het schoolreglement en te stellen dat daar de termijnen en de beroepsprocedure terug te vinden zijn. In de kennisgeving moet duidelijk staan bij wie, op welke wijze en binnen welke termijn het beroep moet worden ingediend. Bijvoorbeeld: zend een aangetekende brief naar de algemeen directeur binnen 5 schooldagen. Als de school de termijn om het beroep in te dienen niet expliciet vermeldt in de kennisgeving, gaat hij pas vier maanden na de kennisgeving in. Met andere woorden: het begin van de termijn wordt opgeschort, zodat ouders die niet snel de weg vinden, toch voldoende tijd hebben om een beroep in te dienen.

Bij meldingen over definitieve uitsluitingen hebben wij hier oog voor. Wij stellen dit jaar vast dat in de bij ons bekende gevallen de scholen helder communiceren.

Heel wat ouders uiten daarnaast hun ongenoegen over de keuze van de externe leden in de beroepscommissie. Het gevoel overheerst dat via de keuze voor bijvoorbeeld een directeur van een school van een ander schoolbestuur, een beleidsmedewerker van een ander schoolbestuur of de eredirecteur van de uitsluitende school het perspectief van de school te dominant is. Wij vinden deze bezorgdheid terecht. Wij vragen daarom al langer om een striktere definitie te hanteren van deze 'externe leden' en om ze ook te zoeken buiten het onderwijsveld.

Thuiszitters na definitieve uitsluiting

Wij kregen ook het afgelopen schooljaar 2023-2024 verontrustende meldingen over leerlingen die geen nieuwe school vinden na een definitieve uitsluiting. Ouders rapporteren grote verschillen in de ondersteuning door de school en het CLB bij het zoeken naar een oplossing. Maar ook met ondersteuning blijkt het soms onmogelijk om een nieuwe school te vinden. De leerlingen zitten dan langdurig thuis. Het recht op leren van de jongere wordt in die gevallen met de voeten getreden.

Het Kinderrechtencommissariaat maakt zich zorgen over deze thuiszitters, niet alleen de leerlingen die thuiszitten na een definitieve uitsluiting, maar ook de kinderen en jongeren voor wie de school vraagt dat ze (deeltijds) thuisblijven, vaak met een ziekteattest om administratief in orde te zijn. Veel van deze leerlingen verdwijnen van de radar omdat hun afwezigheidscode (meestal een Z- of een R-code) nergens een alarmbel doet rinkelen.

Wij doen momenteel onderzoek naar de omvang van het fenomeen van de thuiszitters. In het kader van dit onderzoek vroegen wij bij het Agentschap voor Onderwijsdiensten (AGODI) cijfers op over definitieve uitsluitingen. Wij presenteerden een eerste analyse van deze cijfers op een studiedag van de Lokale Overlegplatformen op 30 mei 2024. Het rapport over dit onderzoek publiceren wij volgend werkjaar.

In ons memorandum voor de verkiezingen van juni 2024 pleitten wij ook voor het installeren van een knipperlichtfunctie voor definitieve uitsluitingen en thuiszitters. Daarmee bedoelen we dat op basis van de beschikbare administratieve gegevens (zoals in de leerlingendatabank) systematisch nagegaan wordt waar (in welke regio's, in welke scholen) er beduidend meer leerlingen definitief uitgesloten worden dan elders, en welke van die leerlingen dan lange tijd geen andere school vinden. Op die manier wordt duidelijker waar zich problemen voordoen en waar acties nodig zijn om voor de betrokken leerlingen het recht op onderwijs veilig te stellen.

Tweede schooljaar zonder school dreigt

De moeder van Cerem belde ons. Haar dochter (13 jaar, 2B) werd begin januari definitief uitgesloten. De beslissing werd half januari in beroep bevestigd. De moeder contacteerde al verschillende scholen. Ze wordt ook geholpen door het CLB. Nergens is plaats vrij. Na twee maanden zonder school zijn Cerem en haar moeder hopeloos.

Op basis van de lokale afspraken vroegen we of Cerem al was aangemeld voor de bemiddelings- en opvolgingscel van het LOP. We spraken hierover met het CLB en het LOP. Cerem bleek nog niet bekend bij het LOP omdat de uitsluitende school Cerem niet correct had geregistreerd. De school herstelde de administratieve fout, maar de bemiddelings- en opvolgingscel van het LOP vond geen oplossing voor Cerem.

Cerem was niet de enige jongere in deze situatie. In dit LOP-gebied waren er tegen Pasen 200 leerlingen op zoek naar een nieuwe school na hun definitieve uitsluiting. Net voor de paasvakantie ontwikkelde het LOP een 'transferlijst'. De uitsluitende school en het CLB konden zien of er in een andere school van het LOP-gebied binnen hetzelfde leerjaar en dezelfde studierichting een leerling in dezelfde situatie zit. Het LOP hoopte dat scholen van het systeem gebruik zouden maken om definitief uitgesloten leerlingen opnieuw toegang te geven tot onderwijs door hen 'onderling te transfereren.'

Voor 2B ging het om een 30-tal leerlingen over de verschillende basisopties heen. De meerderheid van de leerlingen op de lijst zit in de 2de en 3de graad Arbeidsmarktfinaliteit. In het buitengewoon onderwijs waren ook relatief veel leerlingen nog op zoek naar een nieuwe school. Het LOP hoopte dat de lijst niet verder zou aangroeien. Het rekende daarvoor op een gentlemen's agreement om na de paasvakantie geen leerlingen meer met onmiddellijke ingang definitief uit te sluiten.

Voor Cerem werd geen transfermogelijkheid gevonden. Wij stelden nog voor om met de uitsluitende school te bemiddelen, maar dat wilden dochter en moeder niet meer. Wij spraken wel met de directeur over de problematiek van definitieve uitsluitingen en het moeilijk vinden van een nieuwe school. De school creëerde de voorbije jaren al bijkomende klassen in 1B en 2B. De school onderzoekt of het volgend schooljaar nog extra plaatsen kan maken. De directeur heeft het er moeilijk mee dat sommige omliggende scholen geen extra plaatsen creëren of niet willen starten met een B-stroom, terwijl ze wel lokalen op overschot hebben. Ook die scholen moeten meer gemotiveerd worden om hun maatschappelijke rol op te nemen. De nood aan plaatsen in de B-stroom is immers groot.

Het LOP liet begin juni weten dat er voor een beperkt aantal leerlingen op de transferlijst een nieuwe school werd gevonden.

Het LOP kon niet zeggen of die leerlingen via de transferlijst een nieuwe school vonden, dan wel via een andere weg.

Cerem bleef administratief ingeschreven in de uitsluitende school. De school gaf haar eind juni een B-attest waarmee ze kon overgaan naar de 2de graad Arbeidsmarktfinaliteit. Dat vergrootte haar kansen op het vinden van een school. Het CLB bleef haar ondersteunen. Eind augustus stond moeder in contact met enkele scholen om in te schrijven.

Betwisting van evaluatiebeslissingen

Ontevredenheid of onbegrip over evaluatie en oriëntering

Wij kunnen niet beoordelen of een eindoordeel of oriënteringsattest van leerlingen correct is of niet. Wij doen geen onderzoek naar de manier waarop leerlingen beoordeeld worden. Dat valt onder de autonomie van de school en de leerkrachten. Wij kunnen dus niet bemiddelen om de beslissing tot zittenblijven ongedaan te maken of om een B- of C-attest te veranderen. Wij informeren enkel over de regelgeving en de procedures. Jongeren die er alleen voor staan, adviseren wij om een jeugdadvocaat te nemen. Als het heel dringend is, helpen wij de jongere met het opstellen van de brief. Wij verwijzen ook door naar het CLB voor studiekeuzeadvies en schoolloopbaanbegeleiding.

In september 2023 en vanaf eind juni 2024 liepen bij het Kinderrechtencommissariaat vragen om informatie en advies binnen van jongeren en ouders over het attest dat de leerling aan het eind van het schooljaar gekregen had en de oriëntering die de school daaraan verbond.

Wij noteerden meldingen van leerlingen die moesten zittenblijven in het basisonderwijs en ouders die aankartten dat er geen beroep mogelijk is. En van ouders en jongeren die het B-attest of C-attest betwisten na een uitgestelde beslissing of de uitsluiting voor een hele finaliteit in vraag stelden. Sommige ouders signaleerden ons dat de betekenis van een bepaald attest niet duidelijk was, ook niet na bijkomende toelichting tijdens het oudercontact.

Het Kinderrechtencommissariaat begrijpt het ongenoegen van sommige ouders en leerlingen die in de eerste dagen van juli een gemotiveerde vraag stelden voor een uitgestelde beslissing. Als de directeur beslist om daarvoor de klassenraad opnieuw samen te

roepen, komt die soms pas samen in de laatste week van augustus. Dat is conform de regelgeving. Maar ouders vragen zich af hoe reëel het nog is dat leerkrachten dan nog vakantietaken of bijkomende proeven gaan organiseren. En in dat geval heeft de leerling wel erg weinig tijd om zich daar gericht op voor te bereiden, wat de slaagkansen belemmert. Het zorgt ook voor problemen wanneer ouders een nieuwe school moeten zoeken. Wij vragen dat scholen zich zo organiseren dat een klassenraad begin juli kan samenkomen.

Ook tijdens het schooljaar liepen er vragen binnen. Scholen communiceren in de loop van het schooljaar over de voortgang van de leerlingen. Wanneer leerlingen of ouders in het voorjaar te horen krijgen dat het kind zal blijven zitten of allicht niet het getuigschrift basisonderwijs zal behalen of afstevent op een C-attest, leidt dat tot vragen. Kan de school dat nu al weten? Is dit niet demotiverend voor mijn kind?

In één enkel geval vroeg een ouder of er nog iets kon gedaan worden aan het attest van zijn kind, ook al was de termijn om beroep aan te tekenen bij het schoolbestuur voorbij.

Uit een brief die een moeder opstelde en die wij op haar vraag nalazen:

"Mijn dochter, Milena, kreeg op het einde van het schooljaar 2022-2023 een B-attest met clausulering voor de hele Doorstroomfinaliteit. Ze volgde de richting Latijn in het 3de jaar. Er werd een overstap aangeraden naar een richting met een dubbele finaliteit in een andere school. Het jaar overdoen werd toegelaten, maar ten zeerste afgeraden door de klastitularis.

Milena zit al sinds de derde kleuterklas op deze school. Wij hadden deze school heel bewust gekozen zodat mijn dochter een stabiele schoolloopbaan zou hebben aangezien ze sinds haar drie jaar gediagnosticeerd was met selectief mutisme en later ook met autismespectrumstoornis.

Met deze diagnoses en haar problematiek kreeg Milena vanaf het 3de leerjaar lager onderwijs begeleiding van een externe ondersteuner. Daarnaast werd in samenspraak met het CLB op school een aantal redelijke aanpassingen toegepast.

Reden waarom we het schoolbestuur aanschrijven na de beroepsperiode:

- We zijn er ons van bewust dat de periode voor het aantekenen van beroep

is overschreden. We hebben geen gebruikgemaakt van deze mogelijkheid omdat het ons ten zeerste werd afgeraden door de school en we hier ook niet de juiste informatie over hadden gekregen. Er werd ons gezegd dat een dergelijke procedure zeer complex is, van lange duur is en een advocaat vereist. Nu we ons hierover verder hebben geïnformeerd, blijkt dit niet het geval te zijn.

- We zijn van mening dat hiermee de kansen van onze dochter in haar verdere schoolloopbaan zijn verminderd. De verregaande clausulering beperkt haar ook in de keuze voor andere richtingen die ver af liggen van de richting Latijn of wiskunde. We vragen daarom een herziening van de clausulering.
- Er werd ons bovendien het hele schooljaar voorgehouden dat er gewerkt wordt aan een overgang naar Humane Wetenschappen en dat de maatregelen die de school heeft ondernomen daar geen beletsel voor zijn. Dit blijkt nu niet het geval te zijn door de clausulering voor de hele Doorstroomfinaliteit. Ons vertrouwen in de intenties van de school is hiermee ernstig geschonden.
- Daarom willen we vragen om de clausulering aan te passen, zodat onze dochter de kans krijgt om over te gaan naar het vierde jaar Humane Wetenschappen of een richting zoals Beeldende en Audiovisuele Vorming.
- De clausulering laat wel de mogelijkheid open in de dubbele finaliteitsrichting Maatschappij en Welzijn. De vrees is echter dat dit door haar ASS en selectief mutisme geen haalbare kaart is. Er zijn immers nog meer groepswerken dan in Humane Wetenschappen en de toekomstige mogelijkheden qua beroep komen niet overeen met de interesses en met het persoonlijkheidsprofiel binnen de autismespectrumstoornis van onze dochter.”

Het schoolbestuur liet weten dat ze het beroep niet meer kon behandelen omdat het te laat was ingediend. Milena liep een snuffelstage in een doorstroomrichting in een andere school, maar die viel niet mee. Het B-attest was bovendien bindend voor die andere school.

Uiteindelijk bleef Milena in dezelfde school. Ze herstartte in het derde jaar Humane Wetenschappen. Er was een nieuw overleg.

De school lijkt nu anders aan te kijken tegen de kansen van Milena in Humane Wetenschappen.

Dat is al een positieve evolutie, vooral omdat deze richting haar enorm interesseert. Haar jaar opnieuw doen is niet fijn en voor haar opnieuw een hele aanpassing gezien haar autisme. Ze krijgt hopelijk vanuit de school voldoende ondersteuning en ze staat er niet alleen voor. Als Milena toch problemen ondervindt of als het gezin vragen heeft in de loop van het schooljaar, kunnen ze ons opnieuw contacteren.

Sommige ouders deelden ook hun ervaringen met de beroepscommissie waar ze de evaluatiebeslissing betwisten. Daarin zitten mensen van de school en ook van buiten de school. Ze vragen zich af hoe extern de externe leden van de beroepscommissie zijn. Ouders vinden dat hun argumenten niet altijd ernstig in overweging werden genomen.

Naar strengere regels voor Examencommissie Secundair Onderwijs?

Is ziekte geen overmacht?

Een jongere contacteert ons met een klacht over het examenreglement van de Examencommissie Secundair Onderwijs. De jongere is met een longinfectie opgenomen in het ziekenhuis. Hij kan daardoor morgen niet het geplande examen bij de Centrale Examencommissie afleggen. Hij zal daarvoor een notitie van 'niet-deelname' krijgen. Na 5 zulke 'niet-deelnames' wordt hij geschorst. Hij heeft al 3 niet-deelnames, morgen wordt zijn vierde. Eind deze week mag hij het ziekenhuis verlaten. Volgende week zal hij normaliter opnieuw kunnen studeren en examens afleggen. Dat voor afwezigheid wegens ziekte geen aparte regeling bestaat, vindt hij niet rechtvaardig. Ziekte is toch overmacht?

Wij zochten het examenreglement op en contacteerden ook een medewerker van de Examencommissie Secundair Onderwijs. Wij schreven vervolgens een brief naar het afdelingshoofd waarin wij vroegen om bij overmacht kandidaten niet de status van niet-deelname te geven.

Naar aanleiding van onze brief had de kinderrechtencommissaris begin juni een overleg met het afdelingshoofd en de communicatieverantwoordelijke van de Examencommissie Secundair Onderwijs. Die legden ons uit dat hun reglement inderdaad geen onderscheid maakt naar de reden waarom

kandidaten niet opdagen. Dat is een bewuste keuze. Kandidaten komen vaak niet opdagen. Dat kan wegens overmacht zijn, bijvoorbeeld bij ziekte, maar evengoed omdat ze zich nog niet voldoende voorbereid voelen. De examencommissie wil vermijden dat ze telkens moet oordelen over de ernst van de reden voor hun afwezigheid of de geldigheid van het voorgelegde bewijs. Het reglement staat kandidaten daarom toe om maximaal vier keer niet op te dagen. De examencommissie legt de verantwoordelijkheid daarmee ook bij de kandidaat.

Bij vijf niet-deelnames – wat zelden voorkomt – worden alle geplande examens geschorst. Er volgt dan een pauze van twee maanden, weliswaar met behoud van de resultaten van eerder afgelegde examens waarvoor de kandidaat slaagde. Kandidaten kunnen bovendien minstens vijf keer per jaar voor een examen inschrijven. Wie niet slaagt, krijgt binnen uiterlijk drie maanden een nieuwe kans. Voor kandidaten met een chronische ziekte kan de examencommissie wel een uitzondering maken als dat vooraf gemeld is. In dat geval worden er specifieke afspraken gemaakt.

Dat kandidaten weten dat ze vier keer kunnen wegblijven van een examen zonder negatieve gevolgen, speelt wellicht een rol bij het feit dat ze niet komen opdagen. Maar hun afwezigheid levert heel wat praktisch-organisatorische problemen op. Een afwezige kandidaat neemt de plaats in van een andere kandidaat. Het komt ook vaak voor dat kandidaten zich eerst inschrijven, zich daarna uitschrijven en dan weer inschrijven. Ook dat levert organisatorische problemen op. Daarom overweegt de Examencommissie Secundair Onderwijs de regels strenger te maken.

Procedures Examencommissie Basisonderwijs worden verduidelijkt

Ook het getuigschrift basisonderwijs kan via de Examencommissie behaald worden. Sinds 1 september 2014 moeten leerlingen die huisonderwijs volgen, deelnemen aan examens om het getuigschrift basisonderwijs te behalen. Dat kan via de Examencommissie Basisonderwijs. De organisatie is wel anders dan voor het secundair onderwijs. De onderwijsinspectie basisonderwijs selecteert per provincie een aantal basisscholen (minstens één vrije en minstens één officiële basisschool) die als examenschool fungeren en de examens voor de Examencommissie Basisonderwijs organiseren. De inspectie is ook belast met het toezicht op het verloop en op de resultaten van de examens.

Kandidaten kunnen zich bij één examenschool inschrijven. Dat moet ten laatste eind mei gebeuren. Er is slechts één examenperiode per schooljaar, in juni.

Niet toegelaten tot examenschool wegens hoofddoek

Begin juni contacteerde een CLB onze klachtenlijn. Een moeder was bij hen langsgekomen. Ze had haar dochter ingeschreven bij een examenschool van de Examencommissie Basisonderwijs. Toen ze zich bij de school aanboden voor het examen, kreeg het meisje – en enkele andere meisjes in dezelfde situatie – te horen dat ze enkel examen mocht afleggen als ze haar hoofddoek aflegde. De school verwees daarbij naar het eigen schoolreglement. De ouders van de betrokken meisjes beslisten toen om hun dochters geen examen te laten afleggen. Een van hen stapte vervolgens naar het CLB. Volgens de ouders waren ze bij de inschrijving voor het examen niet op de hoogte gebracht van het hoofddoekverbod op de school.

De CLB-coördinator contacteerde ons omdat hij nergens een centraal contactadres van de Examencommissie Basisonderwijs vond en ook het examenreglement noch de klachtenprocedure vond. Hij vroeg ons:

- Kan de school deelname aan het examen weigeren omwille van de hoofddoek?
- Waar kunnen de ouders eventueel terecht met hun klacht?

Via onze contactpersoon bij de Examencommissie Secundair Onderwijs kwamen wij in contact met de bevoegde onderwijsinspecteur basisonderwijs. Wij legden de klacht en de vragen voor. De inspectie had de klacht ondertussen ook al ontvangen via AGODI, zij het dat ze slechts over één leerling informatie kreeg. De betrokken school had zelf ook al de toezichthoudende inspecteur gecontacteerd naar aanleiding van het voorval. Na consultatie van de juridische dienst kwam de inspectie tot de conclusie dat een basisschool in haar functie van examenschool bij de Examencommissie Basisonderwijs haar intern schoolreglement niet kan opleggen aan kandidaten die zich voor het examen aanbieden. Dat schoolreglement is enkel van toepassing voor de eigen leerlingen. Die conclusie werd aan de betrokken school meegedeeld.

Voor het ene meisje voor wie bij AGODI een klacht binnenkwam, werd door de inspectie in samenspraak met AGODI nog op het nippertje een oplossing gevonden: zij kon in de laatste week van juni het examen nog in een andere examenschool in de regio afleggen. Het is ons niet bekend hoe het afliep met de andere meisjes van wie de CLB-coördinator melding maakte. Er werd ons wel gezegd dat het CLB de ouders van de andere meisjes zou informeren. Zij moeten allicht wachten tot juni 2025 om bij een andere examenschool examens te kunnen afleggen.

Belangrijk is volgens ons ook dat de inspectie naar aanleiding van deze klacht twee structurele maatregelen nam:

- De algemene communicatie naar de examenscholen wordt bijgestuurd. Tot dusver werd aangegeven dat examenscholen de volle autonomie hebben in de organisatie van de examens voor de Examencommissie Basisonderwijs. Dat wordt gewijzigd. Examenscholen kunnen hun intern schoolreglement niet hanteren om kandidaten de toegang te weigeren.
- Op onze vraag hiernaar antwoordde de inspectie dat de Examencommissie Basisonderwijs in de nabije toekomst een eigen klachtenprocedure krijgt. Die was er tot nu toe niet.

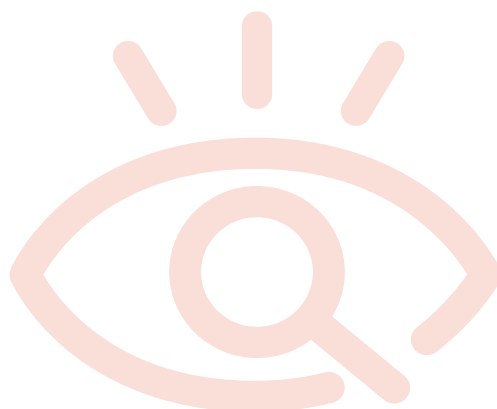
6.4. Focus

Klachtenbehandeling op eerste lijn in onderwijs kan beter

Wij stellen de afgelopen jaren een forse toename van de klachten over onderwijs bij het Kinderrechtencommissariaat vast, van 376 in 2018-2019 tot 588 in het afgelopen werkjaar 2023-2024. Het Kinderrechtencommissariaat werkt met een klein team dat gezien de sterke toename niet al deze klachten voor heel Vlaanderen en Brussel binnen een redelijke termijn kan behandelen.

De behandeling van klachten van leerlingen en ouders over hun school is bovendien in de eerste plaats een verantwoordelijkheid van de onderwijsverstrekkers zelf. Het Kinderrechtencommissariaat kan eigenlijk enkel optreden als een tweedelijnsdienst voor klachten, nadat leerling en ouders eerst de directie, dan het schoolbestuur en de eventuele klachtenprocedure van het onderwijsnet of de koepel hebben aangesproken.

Wij zien in de praktijk echter grote verschillen in de behandeling van klachten door schoolbesturen en onderwijsnetten.

Bemiddelen met het schoolbestuur om klacht te behandelen

De moeder van Leander (10 jaar) contacteert ons. Er is een ernstig vermoeden dat haar zoon ASS heeft. Binnenkort wordt een diagnostisch traject opgestart na een lange tijd op de wachtlijst. Bij het begin van het schooljaar werden afspraken op papier gezet. De moeder kan haar zoon dan thuis goed opvolgen: nakijken of de klasagenda is ingevuld, een wekelijks overzicht van taken, informeren over incidenten, sancties uitleggen. Door de vele personeelsswissels viel de continuïteit echter weg en met twee juffen heeft haar zoon niet zo'n goede klik. De leerkrachten pasten de afspraken amper of niet toe.

In januari werd haar zoon beschuldigd van vandalisme. Daarover ontstond een groot meningsverschil tussen moeder en school. De school bleef stellen dat Leander liegt. Naar aanleiding van dat incident en het niet nakomen van de gemaakte afspraken diende de moeder een klacht in bij het schoolbestuur. Dat heeft nooit gereageerd. Kort nadien meldde de directeur zich langdurig ziek.

Ondertussen bleef het moeilijk lopen op school. Er waren nieuwe incidenten waarover de moeder niet geïnformeerd werd. Toen ze de zorgjuf hierover contacteerde, reageerde de ad-interimdirectrice met de boodschap dat alle afspraken vervallen waren. Ondertussen is de agenda van Leander al 11 weken niet ingevuld, weten ze niet of er taken of toetsen zijn, enzovoort. Van het CLB ervaart de moeder geen hulp. De moeder heeft over de gebrekkige zorg die zij ervaart op school en over de niet-behandeling van haar vorige klacht door het schoolbestuur nu ook een klacht ingediend bij het onderwijsnet en bijna gelijktijdig bij onze klachtenlijn.

Wij delen de bezorgdheid van de moeder over het niet toepassen van de gemaakte afspraken. Die zijn in het belang van de leerling en van de samenwerking tussen thuis en school. Het gaat hier om een leerling met ernstige vermoedens – bij het CLB, bij de zorgjuf en bij de ouders zelf – van specifieke leernoden (ASS).

Het onderwijsnet is nu aan zet. Het kan het schoolbestuur ook aansporen om te bemiddelen. Moeder kan in haar contact met het onderwijsnet verwijzen naar haar contact met het Kinderrechtencommissariaat en naar onze bezorgdheid over het niet toepassen en eenzijdig opzeggen van gemaakte afspraken. Als de moeder niet tevreden is over de klachtenbehandeling, kan

ze opnieuw contact opnemen met ons. Dat deed ze ook enkele weken later. Het onderwijsnet had haar opnieuw doorverwezen naar het schoolbestuur. Dit door gewoon door te geven waar de moeder de contactinfo kon vinden. Het schoolbestuur legde de bal vervolgens in het kamp van de directie. De moeder had hierin weinig vertrouwen.

Wij contacteerden het schoolbestuur. De algemeen directeur had de schooldirectie al gevraagd om het overleg met de moeder van Leander voor te bereiden met de coördinerend directeur (CODI) basisonderwijs van het schoolbestuur. Wij gaven onze bezorgdheden mee. Op onze vraag was de coördinerend directeur zelf aanwezig bij het overleg. Dat gesprek leidde tot hernieuwde en uitgeschreven afspraken. Het schoolbestuur stelde veel vragen aan de school over haar beleid. Het schoolbestuur verontschuldigde zich dat ze de twee vorige klachten niet had gezien. Dit is voor ons een signaal voor het schoolbestuur dat het iets moet doen aan zijn bereikbaarheid voor klachten.

De case van Leander illustreert dat onderwijs zelf de klachtenbehandeling meer in handen kan nemen. De algemeen aanvaarde ombudsnormen zijn een belangrijk referentiekader. Die normen hebben te maken met de behoorlijkheid en de zorgvuldigheid van de dienstverlening van overheden, diensten en voorzieningen.

Het schoolbestuur reageerde niet op twee vorige klachten. Het onderwijsnet verwees op een passieve manier terug door naar het schoolbestuur. Het net hoort hier volgens ons een actievere rol op te nemen. Het kan zelf het schoolbestuur contacteren en aansporen tot bemiddeling.

Stem van de leerling

Een zorgvuldige klachtenbehandeling in de eerste lijn, op het niveau van scholen en schoolbesturen, kan verhinderen dat spanningen en ongenoegens overkoken. Dit vereist een degelijke analyse en bemiddeling om partijen te verzoenen.

Deze interne behandeling van een klacht van een kind of jongere en zijn ouders mag zich evenwel niet boven het hoofd van die leerling afspelen. Wij vragen als Kinderrechtencommissariaat aandacht voor de stem van kinderen en jongeren bij de klachtenbehandeling.

Wij vinden het belangrijk dat ook klachtenbehandelaars in de eerste lijn het principe van meerzijdige partijdigheid hanteren wanneer ze zich buigen over een klacht. Dit veronderstelt dat ook de visie van de minderjarige bevroegd wordt.

7. Rechten van kinderen op de vlucht

7.1. Plannen voor kinderkamer bij Raad voor Vreemdelingenbetwistingen

Wanneer minderjarigen voor een rechter verschijnen, is dit een spannende ervaring. Ze voelen zich vaak niet op hun gemak. Wij ontvingen het afgelopen werkjaar een melding over het verloop van de zittingen bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RvV) en de impact daarvan op minderjarige vluchtelingen. De Raad oordeelt onder andere over beroepen tegen de weigering van het Commissariaat-Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen (hierna CGVS) om internationale bescherming toe te kennen.

“De zittingen verlopen volledig openbaar, met heel vaak tientallen landgenoten in de zaal, omdat zaken vaak per land worden behandeld. Zo begeleidde ik op een zitting een minderjarige Afghaanse jongen van 14 jaar die uit verlegenheid en angst niet in staat is geweest het woord te nemen tijdens de zitting. Dit is nochtans vrij essentieel - vaak hebben rechters vragen op de zitting- maar het is ook belangrijk voor de minderjarige om zijn verhaal te kunnen doen. Dit is al jarenlang het geval maar gezien er nu aan heel wat minderjarige Afghanen internationale bescherming wordt geweigerd, wordt dit een steeds groter probleem voor de minderjarigen. Op deze manier wordt hun recht op toegang tot een rechter onvoldoende nageleefd, terwijl er bij de jeugdrechtbank bijvoorbeeld steeds voor wordt gezorgd dat de minderjarige zich tot de rechter kan richten.”

Wij contacteerden de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen. Die kondigde aan dat er een aparte zittingszaal voor zittingen met minderjarigen komt. Kinderen kunnen zich daar veilig voelen. Kinderen en jongeren die zelf een procedure bij de Raad meemaakten, gaven in een workshop mee vorm aan die zaal. Op basis van hun ervaringen werd een toegankelijk ontwerp uitgewerkt waar de Raad mee aan de slag is gegaan. Deze zaal zal normaal operationeel worden in het gerechtelijk jaar 2024-2025.

Wij juichen deze recente ontwikkeling toe. Naast kindvriendelijke procedures en een kindvriendelijke omgeving, is ook een kindvriendelijke taal belangrijk. Wij herhalen daarom ons pleidooi voor kindvriendelijke

arresten. Uit onze gesprekken met minderjarigen blijkt telkens weer hoe zwaar een negatieve beslissing op hen weegt. Ze hebben het gevoel dat ze als leugenaars worden bestempeld en dat ze persoonlijk gefaald hebben. In kindvriendelijke arresten wordt in heldere bewoordingen, aangepast aan de leeftijd en het begrip van het kind, zonder de minderjarige te culpabiliseren of te intimideren, uitgelegd waarom de beslissing negatief is. Bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen zijn al 9 kindvriendelijke arresten gepubliceerd, 7 in het Nederlands, 2 in het Frans. Het zou positief zijn als zowel de negatieve beslissingen bij het CGVS als bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen systematisch op een kindvriendelijke manier werden verwoord.

7.2. Wettelijk verbod op opsluiting kinderen eindelijk een feit

Gesloten centra zijn geen plek voor kinderen en jongeren. De opsluiting van kinderen, met het oog op de uitwijzing van een gezin, druist in tegen het belang van het kind. Het is bovendien een schending van het VN-Kinderrechtenverdrag. In 2019 schorste de Raad van State het koninklijk besluit dat toeliet om gezinnen zonder wettig verblijf met hun kinderen op te sluiten.

De federale regering besliste daarop in 2020 om kinderen in de praktijk niet langer op te sluiten om migratieredenen. Ze beloofde nadien om werk te maken van een wettelijk verbod. Op 2 mei 2024 keurde de Kamer het wetsontwerp op het 'aanklampend terugkeerbeleid' van de federale regering goed. Dat verhindert onder meer de opsluiting van kinderen om migratieredenen.

Deze verankering in de wet van het verbod op kinderen in gesloten centra is een belangrijke stap voorwaarts. België komt zo tegemoet aan de aanbeveling van het VN-Kinderrechtencomité. Dat zegt dat de detentie van een kind op grond van de migratiestatus van zijn of haar ouders zijn rechten schendt. Vrijheidsberoving kan negatieve effecten hebben op de fysieke en de mentale gezondheid van kinderen en op hun ontwikkeling. Detentie is dus in strijd met het beginsel van het belang van het kind, gelet op de schade die ze kan veroorzaken. Het Comité gaf ook aan dat de overheid in haar migratieprocedures de detentie van kinderen zelfs niet mag gebruiken als laatste redmiddel.

7.3. Niet-begeleide minderjarigen

Wachtlijst voogden bijna weggewerkt

De Dienst Voogdij van de FOD Justitie plukt de vruchten van zijn inspanningen om oplossingen te vinden voor het acute tekort aan voogden. Dat was hoognodig. Wij kregen het afgelopen jaar meldingen over jongeren die op een aanmeldpunt voor niet-begeleide minderjarigen zonder voogd en zonder opvolging waren meegestuurd met privépersonen. Jongeren op een privéadres moeten prioritair een voogd krijgen. De voogd is immers de belangrijkste schakel in het signaleren van moeilijkheden of het installeren van vervolghulp.

Een niet-begeleide minderjarige zonder voogd loopt een groot risico niemand te hebben die voor hem opkomt. Het is een schending van zijn of haar recht op bescherming, die ook bijkomende schendingen en problemen uitlokt. Geen voogd betekent immers geen Groeipakket – soms ook niet voor de pleegouders –, inclusief de schooltoeslag; geen opstart van de verblijfsprocedure; geen inschrijving bij het ziekenfonds; geen bankrekening.

Dat domino-effect is niet alleen problematisch voor de niet-begeleide minderjarige zelf, maar ook voor de directe en de ruimere omgeving. Wie betaalt de schoolrekening? Wat als een jongere medische zorg nodig heeft? Als er geen voogd is om de verblijfsprocedure op te starten, moet de jongere bovendien langere tijd in een opvangstructuur verblijven.

De Dienst Voogdij heeft de afgelopen jaren het aantal voogden kunnen optrekken. Het gaat vooral om vrijwillige voogden, bij wie nu 8 voogdijen fiscaal aftrekbaar zijn, terwijl dat er voorheen maar 5 waren. Door een protocolakkoord met het CAW in Vlaanderen groeide ook het aantal werknemer-voogden met 15 waardoor zo'n 300 à 400 jongeren een voogd kregen toegewezen.

De wachtlijst voor voogden is niet alleen gekrompen door het optrekken van het aantal voogden, maar ook omdat er minder niet-begeleide minderjarigen het land binnenkomen. Terwijl in september 2023 1.197 minderjarigen wachtten op een voogd, waren er dat in april 2024 nog 364.

Het onderscheid tussen Oekraïense niet-begeleide minderjarige vluchtelingen – die een tijdelijk beschermingsstatuut hebben en meestal geen

voogd toewezen kregen – en niet-Oekraïense is wel weggefallen. Voor elke niet-begeleide minderjarige wordt nu een voogd aangesteld.

De voogd moet normaal onmiddellijk aangesteld worden. Ook al is de wachtlijst nu korter, de gemiddelde wachttijd vooraleer een niet-begeleide minderjarige een voogd krijgt toegewezen is nog steeds twee tot drie maanden, afhankelijk van de regio. In Antwerpen bijvoorbeeld gaat het trager, omdat daar een grote groep niet-begeleide minderjarigen uit Oekraïne verblijft. Wij zagen ook het afgelopen werkjaar nog meldingen over de pijnlijke gevolgen van de trage toewijzing van voogden, meer bepaald door de late toekenning van het Groeipakket.

Geen Groeipakket zonder voogd

“Ik ben 17 en wil een klacht indienen wegens niet-uitbetaling van de gezinsbijslag. (...) Ik verblijf legaal in België met een verblijfsvergunning van meer dan 3 maanden bij een Belgische pleegmoeder, ook mijn tante, die RSZ-bijdragen betaald heeft en nu geen kinderbijslag kan krijgen voor haar pleegzoon omdat de overheid er niet in slaagde om op tijd een voogd aan te stellen. Normaal moeten alle beslissingen in het voordeel van de minderjarige genomen worden. Niet-toekenning (...) is een belemmering van mijn groei in de maatschappij. (...) Men verwijst naar de reglementering dat mijn tante wel een erkende pleegmoeder maar geen voogd is. Maar zij heeft mij ondertussen opgevangen en alle kosten gedragen. Ik meen dat de reglementering die Vlaanderen gemaakt heeft, zou moeten ingetrokken worden omdat ze tegen artikel 22 bis van de Belgische grondwet ingaat alsook tegen het Kinderrechtenverdrag.”

De Dienst Pleegzorg laat ons weten dat een Groeipakket wordt uitbetaald aan wie Belg is of minstens 3 maanden legaal verblijf kan aantonen. Er zijn enkele uitzonderingen op die laatste regel, onder meer voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in een lopende asielprocedure. Dan steunt de uitbetaler van het Groeipakket enkel op de bevestiging van de Dienst Voogdij dat er een voogd aangesteld werd. Zonder dat document is er geen Groeipakket. Drie maanden legaal verblijf aantonen kan enkel door de aanstelling van een voogd, want enkel de voogd kan een asielprocedure in gang zetten voor een niet-begeleide minderjarige.

Geen achterstand meer in dossiers Afghaanse niet-begeleide minderjarigen

De wachtlijst voor de behandeling van dossiers van Afghaanse niet-begeleide minderjarige vluchtelingen bij het Commissariaat-Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) is volledig weggewerkt. Dat is goed nieuws. In het verleden kregen we meldingen over de lange wachttijden voor deze jongeren: de tijd tussen het eerste interview bij de Dienst Vreemdelingenzaken en het CGVS, en daarna het wachten op de definitieve beslissing. Alle Afghaanse jongeren die vóór de machtsovername van de Taliban in de zomer van 2021 een eerste keer verhoord werden door het CGVS moesten bovendien terugkomen voor een nieuw verhoor.

Lange wachtlijsten hebben een grote impact op de doelgroep van niet-begeleide minderjarigen. Ze kunnen niet doorstromen naar andere opvangstructuren, ze blijven hangen in een administratief niemandsland zonder een duidelijk toekomstperspectief, ze kunnen hun recht op gezinshereniging niet uitoefenen en hun mentaal welzijn wordt aangetast door de lange periode van onzekerheid. Dat lange wachten behoort nu voor deze groep tot het verleden.

Kwaliteit collectieve opvang schiet tekort

De meldingen over de opvang in asielcentra voor niet-begeleide minderjarige vluchtelingen lopen al enkele jaren binnen. Maar het afgelopen werkjaar kregen we veel meldingen die erop wijzen dat op heel wat vlakken knipperlichten afgaan. De medewerkers van opvangcentra roeien met de riemen die ze hebben. Maar deze meldingen wijzen op een opvang die in de realiteit onvoldoende beantwoordt aan de rechten en de behoeften van deze jongeren.

Financiering op randje van verwaarlozing?

"Ik ben voogd van twee minderjarigen die in een opvangcentrum verblijven. Ik merk dat de financiering echt ondermaats is. Voor alles moeten ze een beroep doen op hun Groeipakket:

- Aankoop kleding: vanuit centrum wordt niets ter beschikking gesteld.
- Vervoer: ze krijgen een busabonnement, maar waar ze verblijven is het busvervoer zeker in de weekends nihil. Het centrum heeft enkele fietsen, maar veel te weinig, ze raden dus aan een fiets te kopen van het Groeipakket. Die fiets is nodig voor vakantiejobs om aan geld te geraken.

- Vrije tijd: er is vanuit het centrum een budget van 50 euro voor hobby's en kampjes, waarmee je dus niet ver springt. Bovendien wordt van de jongeren verwacht dat ze de helft bijleggen vanuit hun Groeipakket.
- Telecom: dit is wel logisch dat dat vanuit het Groeipakket gebeurt, maar zorgt dat er voor bovenstaande niet altijd geld over is.

Ze krijgen per maand 80 euro, dat is veel te weinig om aan al deze noden te voldoen (en om af en toe nog iets leuks voor zichzelf te doen).

Daarnaast werkt het centrum niet of nauwelijks met tolken – ik merk dat wanneer ik langskom met de tolk, de begeleiding graag van de gelegenheid gebruikt maakt om zaken met de jongere te bespreken. Hier zijn ook geen middelen voor. Eerlijk gezegd vind ik het soms op het randje van verwaarlozing gaan."

Infrastructuur ontoereikend

Bij het Kinderrechtencommissariaat liepen verschillende meldingen binnen van voogden over de staat van de gebouwen waar de jongeren die ze begeleiden, verblijven. Afbladderende verf, ramen die niet open of dicht kunnen, geen warm water.

"Een bezorgde school contacteert het Kinderrechtencommissariaat over leerlingen die in een opvangcentrum verblijven. De jongeren vertellen dat ze in het centrum al langere tijd niet kunnen douchen omdat er geen warm water is. De school merkt ook duidelijk dat de hygiëne van de leerlingen hieronder lijdt."

Wij contacteerden Fedasil over de bezorgdheden van de school. Fedasil erkende dat het centrum – waar op dat moment honderd begeleide en niet-begeleide minderjarigen verbleven – inderdaad al langere tijd kampte met problemen met het warm water. Oorzaak was een vertraging van drie maanden in de levering van een warmtewisselaar. Fedasil benadrukte dat er twee boilers in de twee personeelsdouches waren geplaatst, die nadien ook opengesteld werden voor de bewoners.

Te weinig middelen voor basisbehoeften

Wij hebben meldingen gekregen van verschillende voogden die vaststellen dat niet in de basisbehoeften wordt voorzien van de niet-begeleide minderjarige jongeren die verblijven in opvangcentra.

Voorziening van jassen en schoenen "erbarmelijk"

"Sinds 2015 ben ik voogd van een aantal niet-begeleide minderjarige vluchtelingen. Waar ik mij al die jaren aan stoort, is het feit dat in de meeste opvangcentra de kledingvoorzieningen erbarmelijk zijn. En dan heb ik het hoofdzakelijk over schoenen en winterjassen. Als de bevolking in de regio van het centrum geen schoenen binnenbrengt, zijn er geen schoenen, en al zeker geen jeugdige sneakers in goede staat. Kleding en schoenen, dat behoort tot de basisbehoeften. Ik ga ervan uit dat, wanneer er geen schoenen zijn, het centrum schoenen aankoopt voor diegenen die er nodig hebben. Hetzelfde voor jassen."

Schooltoelage in Groeipakket verlaagd

Het jaarlijkse bedrag van de schooltoelage werd voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen verlaagd van het maximum van 3.387 euro tot 977 euro voor voltijds secundair onderwijs in de Doorstroomfinaliteit, en 1.173 euro voor voltijds secundair in de Dubbele of Arbeidsgerichte Finaliteit.

Er blijft ook een ongelijkheid tussen niet-begeleide minderjarigen die in een jeugdhulpvoorziening verblijven en de jongeren die in een asielcentrum worden opgevangen. Jongeren in de jeugdhulp kunnen op meer tussenkomsten in de kosten rekenen. Het gaat onder andere om zakgeld, kledinggeld, vrijetijdsactiviteiten, verplaatsingskosten en schoolrekeningen.

Het Kinderrechtencommissariaat signaleert

↗ **Gemeenschappelijke keuken vervangen door maaltijdtoelage**

Leven van bonen in tomatensaus en energiedrank

“Vorige zomer is de gemeenschappelijke keuken afgeschaft. De jongeren krijgen 6 euro per dag om zich te voorzien van eten en drinken. Tegelijk werd de koffiemachine afgeschaft en de voorziening voor drinkbaar (flessen)water. De jongeren worden niet ondersteund bij aankopen, noch bij het koken of hulp bij het bewaren van voeding. Ze hebben soms geen enkele kennis van voedsel, ze worden hier ook niet in begeleid. In de praktijk leven ze van bonen in tomatensaus en energiedrankjes. Ik krijg klachten van de school dat jongeren zonder ontbijt naar school komen, 's middags een lege brooddoos hebben waardoor ze in de namiddag hun concentratie verliezen. Ook de gemeenschappelijke eetzaal is afgeschaft. De jongeren eten op hun kamer.”

Bij het Kinderrechtencommissariaat liepen in het najaar meldingen binnen van voogden over de vervanging van de gemeenschappelijke catering door een individuele toelage. Met die toelage moeten niet-begeleide minderjarigen ouder dan 16 jaar, net als de andere bewoners, zelf eten kopen. Het gaat om 42 euro per week in opvangcentra van het Rode Kruis, en 47 euro per week voor centra van Fedasil, voor drie maaltijden per dag.

Voogden meldden ons dat het voor de jongeren onmogelijk is om met dat bedrag te zorgen voor evenwichtige en gezonde maaltijden, dat ze daardoor een eenzijdig en ongezond voedingspatroon hebben, dat ze te weinig begeleid worden, en dat ze als voogd klachten krijgen van scholen over ontbrekende lunchpakketten en gebrekkige concentratie.

Wij contacteerden het kabinet van Asiel en Migratie over deze meldingen om onze bezorgdheid over deze gang van zaken te uiten. Wij beseffen dat catering in de opvangcentra vaak voor problemen zorgt omdat bewoners de maaltijden te weinig aangepast vinden aan hun gewoontes en voorkeuren. Jongeren zelf laten koken door middel van een individuele toelage, komt inderdaad tegemoet aan de ontevredenheid van jongeren over de catering. Maar wij benadrukten dat instaan voor drie maaltijden elke dag planning en tijd vraagt, een goede infrastructuur en de vaardigheden om deze maaltijden te bereiden. Allemaal niet evident voor minderjarigen.

Wij peilden naar de begeleiding die jongeren hierbij krijgen.

Het kabinet van Asiel en Migratie antwoordde dat dit een proefproject is dat ze willen uitbreiden naar de andere centra. Het is volgens het kabinet een goede manier om bij jongeren autonomie te stimuleren. Het kabinet zei ook dat de jongeren de mogelijkheid hebben om met hun zakgeld en met wat ze verdienen met gemeenschapsdienst in de opvangcentra, hun budget te vergroten. Volgens het kabinet leggen jongeren hun voedingsbudget samen en verdelen ze de taken – boodschappen, koken, keuken schoonmaken. In de opvangcentra is er budgetbegeleiding. Het kabinet verwees naar Contextbegeleiding Autonoom Wonen (CBAW) in de jeugdhulp als voorbeeld.

Wij stuurden een tweede brief naar het kabinet. Wij herhaalden onze bezorgdheid dat jongeren in deze vorm van zelfstandigheid dwingen, zonder een begeleiding die hun de vaardigheden voor zelfstandig wonen geleidelijk bijbrengt, niet aanvaardbaar is. Wij gaven aan dat CBAW in de jeugdhulp de laatste schakel is in de ketting van hulpverlening. Zelfstandig zijn, de vaardigheden hebben en zelf kunnen kiezen om zelfstandig te wonen, zijn belangrijke voorwaarden. Ook budgetbeheer is een vereiste. Samen koken, leren koken, gezond eten zijn thema's in de één-op-éénbegeleiding van CBAW, wat niet het geval is in de opvangcentra. Enkel budgetbeheer is onvoldoende. CBAW is bovendien vrijwillig; jongeren die er niet klaar voor zijn, hoeven dit niet te doen. In opvangcentra hebben zij de keuze niet.

Wij plaatsten ook vraagtekens bij de keuze om de jongeren geen toelage te geven op dagen dat ze niet in het centrum zijn. Veel jongeren verblijven soms een dag bij familie of vrienden. Ze vinden het dan lastig om zomaar aan te schuiven zonder een bijdrage te doen. Andere jongeren geven aan dat ze ook buiten het centrum eten nodig hebben. Op dit punt kwam er een correctie: deze toelage wordt nu toch toegekend aan wie buiten het centrum gaat.

Kinderen op de vlucht hebben dezelfde rechten als andere kinderen. Wij pleiten voor een begeleid traject voor zelfstandig koken dat geleidelijk wordt opgebouwd. Wij vragen ook om de verdeling van de taken niet volledig aan jongeren over te laten omdat de groepsdynamiek in het nadeel van sommige jongeren kan spelen.

Pedagogische omkadering en psychologische begeleiding

Sommige voogden hebben meldingen over het gebrek aan ondersteuning, psychologische begeleiding en pedagogische omkadering van minderjarige vluchtelingen die in het centrum geen volwassene naast zich hebben om hen te begeleiden.

Betekent zelfredzaamheid aan het lot overlaten?

“Het opvangcentrum zet in op zelfredzaamheid. Dit betekent geen ondersteuning om 's morgens op tijd op school te zijn, geen ondersteuning bij huiswerk of enige opvolging na school. Toen ik bijvoorbeeld meldde dat mijn jongere ziek in bed lag, kreeg ik als antwoord dat hij naar beneden moest komen om een afspraak bij de medische dienst te maken. In een individueel begeleidingsplan was sprake van de noodzaak van psychologische hulp. Maanden later, en zelfs toen de jongen al 18 was geworden, was de aanvraag nog niet eens ingediend. Bij een andere jongere, die een ruit had doen sneuvelen, werd wekenlang geld afgehouden van zijn weekgeld zonder hem in te lichten 'om incidenten te vermijden', waardoor de jongen dacht dat zijn kaart kapot was.”

Bevraging van niet-begeleide minderjarigen in opvangcentra

Tussen januari en maart 2024 organiseerde Fedasil een bevraging bij de niet-begeleide minderjarige vluchtelingen in de opvangcentra over de kwaliteit van de opvang daar. We kijken uit naar de resultaten van het onderzoek en volgen dit sowieso verder op.

Plaatstekort voor kwetsbare niet-begeleide minderjarigen in jeugdhulp

Niet-begeleide minderjarigen die nog geen vijftien jaar zijn of een kwetsbaarder profiel hebben, stromen normaal na hun aankomst in België door naar een opvangplek die het beste aansluit op hun noden. Het gaat om kleinschalige leefgroepen in de jeugdhulp of pleeggezinnen. Die doorstrom is allesbehalve vanzelfsprekend, omdat er te weinig plaatsen zijn. Er zijn slechts 186 plaatsen in de jeugdhulpvoorzieningen, gefinancierd door Fedasil en Agentschap Opgroeien, die altijd naar niet-begeleide minderjarigen gaan. De wachttijd kan oplopen tot twee jaar. Er zijn ook te weinig pleeggezinnen voor de (allerjongste) niet-begeleide minderjarigen.

Van de niet-begeleide minderjarigen die in 2024 België binnenkwamen, is 14 procent jonger dan 11 jaar.

Niemand weet precies hoeveel plaatsen er tekort zijn. Alleen de 186 gefinancierde plaatsen in jeugdhulpvoorzieningen zijn zeker. Agentschap Opgroeien beschikt daarnaast enkel over deelcijfers, omdat er meerdere registratiesystemen zijn. Het veld 'NBMV' moet bovendien niet verplicht worden aangevinkt, omdat volgens het decreet elke jongere recht heeft op jeugdhulp, zonder onderscheid.

De zoektocht voor deze jongeren naar een plek in de jeugdhulp begint al met de discussie over welke instantie de jongere moet aanmelden. Vlaanderen telt drie aanmeldpunten die de brug moeten slaan naar de jeugdhulp voor niet-begeleide minderjarigen. Voogden geven aan dat ze vaak maanden moeten wachten bij de aanmeldpunten en niet de juiste personen vinden om een A-document – aanvraag voor jeugdhulp – in te vullen. In tweede instantie wordt gekeken naar de andere mogelijkheden binnen de zogeheten brede instap – laagdrempelige hulpverlening –, zoals CLB's. Die houden echter vaak de boot af omdat de jongere bij hen nog geen traject heeft lopen.

Vluchtelingenwerk Vlaanderen organiseerde een overleg over deze problematiek. Tijdens een eerste vergadering werden verschillende knelpunten voor de toegang tot de jeugdhulp geïdentificeerd. Tijdens een tweede overleg is besloten om een flow chart uit te werken voor veldwerkers in de eerste lijn. Een nieuw overleg moet plaatsvinden in het najaar.

Voogden zijn soms geneigd om geen A-document meer in te dienen omdat ze weten dat er toch geen plek is voor de jongere. Maar als deze jongeren niet geregistreerd worden, blijft de omvang van dit probleem onder de radar. Agentschap Opgroeien werkt momenteel aan een beleidskader om de registratie van niet-begeleide minderjarigen in de jeugdhulp te verbeteren.

Hindernissenparcours voor en na gezinshereniging

Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die internationale bescherming genieten of medisch geregulariseerd werden, hebben het recht om hun ouders naar België te laten komen in het kader van gezinshereniging. Ook minderjarigen kunnen in het kader van gezinshereniging naar België komen om hun (stief)ouder die al in België is, te vervoegen. Wij kregen het afgelopen werkjaar meldingen over drie soorten problemen waar jongeren

tegenaanlopen bij gezinshereniging: begeleiding bij de procedure van niet-begeleide minderjarigen, huisvesting, en wat de jongere moet doen als het na de gezinshereniging fout loopt thuis.

Te weinig begeleiding bij complexe procedure gezinshereniging

Verschillende organisaties en professionals meldden ons het afgelopen werkjaar dat er meer hulpvragen zijn van gezinsherenigers op zoek naar informatie en begeleiding. De procedure voor gezinshereniging is complex. Ze vraagt bijzondere expertise en flexibiliteit. Elke ambassade heeft immers andere ideeën over welke documenten nodig zijn, procedures veranderen voortdurend. Het middenveld heeft te weinig capaciteit om dossiers voor gezinshereniging te begeleiden. Doorverwijzen naar professionals is moeilijker geworden. Organisaties bouwen dit type begeleiding af. Ze geven alleen nog informatie of ze hebben zelf lange wachttijsten, terwijl de indieningstermijn voor gezinshereniging erg kort is. Het recht op gezinshereniging staat daarmee onder druk.

Voogden durven vaak niet te beginnen aan de begeleiding in deze dossiers, omdat ze bang zijn om iets verkeerd te doen. Ze hebben zelden de bijzondere expertise die de procedure voor gezinshereniging vraagt en dat hoeft ook niet. Van voogden wordt enkel verwacht dat ze de niet-begeleide minderjarige toeleiden naar professionals. Ook jeugdhulpbegeleiders hebben veel koudwatervrees en te weinig expertise om een dergelijke procedure te begeleiden.

De procedure komt bovendien vaak op het moment dat jongeren meerderjarig worden en hun voogd verliezen, waardoor ze er helemaal alleen voor staan. Ze kunnen dan een advocaat inschakelen. Maar ook advocaten houden de boot af, omdat een grote hoeveelheid van deze tijdrovende dossiers voor een advocatenkantoor niet houdbaar is.

Artikel 10 van het VN-Kinderrechtenverdrag is duidelijk: overheden moeten de gezinshereniging van minderjarigen met "welwillendheid, menselijkheid en spoed" uitvoeren. Vanuit het recht van kinderen op informatie pleiten wij daarom voor degelijke informatie over en begeleiding bij de procedure. De Dienst Vreemdelingenzaken moet deze informatie kenbaar maken op zijn website, aangeven welke stappen de jongere moet zetten en geüpdatete infoches per land op de website plaatsen. De informatie die er nu te vinden is, volstaat niet. Betere informatie op voorhand levert ook voor de DVZ vollediger dossiers op.

Lastige zoektocht naar een woonst

Na de gezinshereniging moet het gezin soms op zoek naar een grotere woonst voor het hele gezin samen. In verschillende meldingen stellen we vast dat bij het plannen van gezinshereniging geen rekening wordt gehouden met deze factor.

Lees meer in het hoofdstuk over ['Recht op wonen'](#), pagina 109.

Wanneer gezinshereniging fout loopt

Minderjarigen die naar België komen via gezinshereniging zijn voor hun verblijfsstatus afhankelijk van de (stief)ouder die hier al woont. Als er sprake is van verwaarlozing of van een verontrustende situatie, kan het verblijfsrecht van de jongere in gevaar komen. Samenwonen als minderjarige met de ouder die al verblijfsrecht had, is volgens de Vreemdelingenwet namelijk een basisvoorwaarde.

We ontvingen meldingen over jongeren vanaf 16 die via gezinshereniging naar België komen. Na een tijdje blijkt dat de thuissituatie voor sommige van deze jongeren moeilijk of zorgwekkend is. Ze staan er dan vaak alleen voor. Ze kunnen geen hulp krijgen van het OCMW en krijgen geen voogd omdat ze niet onbegeleid in België zijn. Ze kunnen niet terecht in een opvangcentrum omdat ze bij aankomst geen asiel aanvragen en afhankelijk zijn van een persoon met een legaal verblijfsstatuut.

Herenigd maar toch alleen

"Hieronder de situatieschets van Zyad, geboren in 2007 in Bagdad, Irak. Hij kwam in 2022 aan in België. Zyad woonde met zijn mama in Irak, papa woont reeds 15 jaar in België en heeft humanitaire bescherming. De mama is ziek geworden, Zyad heeft enkele jaren voor haar gezorgd. Na haar overlijden is hij naar België gekomen om bij zijn papa te komen wonen. Wanneer Zyad in België aankomt, geeft hij zijn papa op als zorgpersoon voor hem. Zyad kan echter niet bij papa wonen want die woont in een kleine studio en stond tot februari onder elektronisch toezicht. Zyad gaat bij de partner van papa wonen, waar ook twee halfbroertjes wonen. Zyad en papa hebben enkele keren stevige ruzie met geweld van papa naar hem toe. Ook plusmama en papa hebben stevige ruzie waardoor Zyad niet meer welkom is bij plusmama. Op 20 november loopt hij thuis weg en wilt hij geen contact meer met papa. Zyad neemt wel contact op met school en vraagt om hem te helpen. Het CLB wordt ingeschakeld. Papa toont in het begin bereidwilligheid om de relatie te herstellen.

Zyad aarzelt. Eind december stuurt papa hem een bericht: "Als ik je voor 31/12 niet hoor, ben je mijn zoon niet meer." Ondertussen blijft Zyad al 5 maanden bij Bernard die hij in de bibliotheek leerde kennen. Bernard wilde hem uit de nood helpen door hem zeer kort een dak boven het hoofd te bieden, maar geen 5 maanden zoals nu het geval is. Bernard is 75 en niet in staat is om structuur te bieden aan een jongen van 17 jaar.

Zyad wil heel graag de Belgische nationaliteit verkrijgen zonder gezinshereniging omdat hij niet bij papa wil en kan gaan wonen. Hij heeft geen recht op een voogd omdat papa hier is en hij heeft geen recht op een plek in een asielcentrum. Zyad heeft zijn tweede interview gehad en enkele weken geleden negatief advies gekregen. Hij gaat in beroep. Momenteel heeft Zyad niets. Bernard heeft gezegd dat de jongen tot eind april bij hem mag blijven. Dat zijn nog 5 dagen. Er is een consulent van de jeugdrechtbank betrokken, maar daar komt voorlopig geen snelle oplossing van. We wilden graag pleegzorg opstarten zodat Bernard dan toch enige ondersteuning kan krijgen, maar dat lukt niet omdat Bernard deze hulp wil stoppen. Het is een ongelofelijk lieve jongen die door alle leerkrachten en medeleerlingen graag gezien is. Ik hoop van harte dat er een plek gevonden kan worden."

Leerkracht van Zyad

Vaak worden deze jongeren aangemeld voor Contextbegeleiding Autonoom Wonen (CBAW) of hun gezin krijgt ondersteuning via 'Één gezin één plan' (1G1P). Maar aanmelden is nog geen garantie op onmiddellijke hulp. Zelfs als er toch hulp komt, is dat niet altijd de hulp die ze nodig hebben. We pleiten om ook voor deze jongeren die begeleid zijn op papier maar in werkelijkheid niet-begeleid zijn, op zoek te gaan naar structurele oplossingen zodat zij er niet alleen voor staan en enkel kunnen rekenen op goodwill van anderen.

Als er geen samenwoning meer (mogelijk) is, moet de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) de gezinsband onderzoeken. In zo'n situatie verlengt DVZ de verblijfsvergunning niet automatisch. De jongeren mogen pas apart gaan wonen zonder risico hun verblijfsrecht kwijt te spelen, als ze kunnen aantonen aan de DVZ dat er sprake is van verwaarlozing. Het is echter onduidelijk wat precies onder verwaarlozing valt en hoe ze dit precies kunnen bewijzen. Hulpverleners zitten daarbij in een lastige positie: ze moeten in kader van het verblijfsrecht mee de verwaarlozing bewijzen, maar tegelijkertijd een vertrouwensband opbouwen met de gezinnen om hen te helpen.

Voor meerderjarig geworden kinderen kan samenwoning sinds dit jaar echter geen reden meer zijn om het verblijfsrecht van ouder of kind te beëindigen. Een werkelijk gezinsleven tussen ouder en meerderjarig kind vereist niet langer samenwoning onder hetzelfde dak. Het KRC ziet het wegvallen van deze samenwoning-voorwaarde als een stap vooruit voor de betrokken jongeren. Soms is het niet in belang van deze jongeren dat zij nog langer onder één dak met hun ouders moeten verblijven om hun verblijfspapieren te kunnen behouden. Zij zijn niet verantwoordelijk voor het opvoedingsklimaat thuis.

7.4. Gevraagd: een beleid dat straatkinderen beschermt tegen criminele bendes

Op 24 juni 2024 publiceerde het weekblad Knack een opiniestuk van de kinderrechtencommissaris naar aanleiding van berichten in de media over niet-begeleide minderjarigen die door criminele bendes in het drugsmilieu worden ingezet als voetsoldaten. Het gaat om Maghrebijnse straatkinderen en minderjarige transitmigranten. Ze hebben geen papieren, vragen geen asiel aan, weigeren opvang en zijn dus onzichtbaar voor de autoriteiten. Soms gaat het over Afghaanse niet-begeleide minderjarigen die in een asielprocedure zitten of zaten, die het slachtoffer worden van bendes. Al die jongeren zijn vaak volledig op zichzelf aangewezen. Ze hebben geen vangnet, geen ouders in de buurt, vaak geen voogd die hen bijstaat en die ze kunnen vertrouwen. Het zijn de meest kwetsbare kinderen, omdat ze op bijna niemand kunnen rekenen.

Bij het Kinderrechtencommissariaat kregen we in het verleden onder meer een melding over twee jongens van 11 die met verwondingen opgenomen waren in een ziekenhuis en de dag daarna verdwenen waren. In 2023 vernamen we de situatie van een jongen van 12, gedrogeerd en met gebroken ribben, die opvang vroeg. We hoorden van een hulpverlener over kinderen en jongeren die het goed stelden toen ze in België binnenkwamen, maar door gebrek aan gepaste opvang in kraakpanden belandden en verslaafd raakten. In 2023 registreerde Child Focus 332 door opvangcentra gemelde verontrustende verdwijningen van minderjarigen, het topje van de ijsberg. Sommigen waren niet eens 13 jaar.

Samen met de Délégué général aux droits de l'enfant pleitte de kinderrechtencommissaris al in 2020 in een advies voor een versterkte samenwerking om buitenlandse straatkinderen op te vangen en te beschermen

tegen geweld. Wij organiseerden rondetafels met hulpverleners, lokale besturen, asielinstanties, politie en justitie, en deden aanbevelingen voor de overheid. We stellen helaas vast dat er weinig beweegt, met zware gevolgen voor deze kinderen en jongeren.

De stad Brussel, de politie en het parket en de diensten en organisaties op het terrein, roeien met de riemen die ze hebben en zoeken naar oplossingen. Ze proberen de situatie te bezweren met ad-hocacties. Maar dat is niet genoeg. Er is structurele samenwerking nodig tussen hulpverlening, politie, lokale besturen en asielinstanties. Wij vragen dringend een gecoördineerde aanpak van overheden, over beleidsdomeinen heen, om de rechten van deze kinderen te garanderen.

De aanbevelingen uit ons advies van 2020 blijven overeind:

- zorg voor goede coördinatie en informatie-uitwisseling zodat deze kinderen op de radar komen en blijven;
- organiseer contacten en bemiddeling met de familie van herkomst;
- zorg voor een effectief hulpaanbod en een pool van gespecialiseerde voogden en straathoekwerkers;
- bepaal welke minister of welk beleidsdomein bevoegd is om het probleem eindelijk te coördineren en echt aan te pakken.

Want net als andere Europese landen ratificeerde België het VN-Kinderrechtenverdrag. Dat verdrag is bindend voor België en geldt ook voor alle buitenlandse minderjarigen die hier aankomen. De bescherming van kinderen is één van de uitgangspunten en doelstellingen van de Europese Unie en de Raad van Europa. België heeft dus niet alleen de taak, maar ook de plicht om die kinderen en jongeren te beschermen.

7.5. Nakende uitwijzingen: leraars onzeker over hun rol

Leerkrachten uit verschillende Vlaamse scholen – vaak OKAN-leraren – blijven bij ons aankloppen met vragen over verblijfsprocedures en uitwijzingen van kinderen in hun klas. Sommige leerkrachten zoeken vooral informatie. Wij stellen vast dat de dienstverlening van de overheid, die in duidelijke informatie moet voorzien, op dit vlak tekortschiet.

Sommige scholen worstelen ook met de vraag of en hoe ze moeten reageren wanneer een kind dat bij hen op de schoolbanken zit, dreigt uitgewezen te worden. Ze zijn gefrustreerd dat de inspanningen die zijzelf en de kinderen geleverd hebben om de taal te leren, om zich te integreren en hun best te doen op school, nergens toe leiden.

Moeten ze ruchtbaarheid geven aan de nakende uitwijzing in de hoop dat de media-aandacht iets verandert aan de afloop voor het gezin? Kunnen ze achter de schermen iemand aanspreken? Moeten ze brieven schrijven om de zaak van het gezin te bepleiten? Vallen goede schoolresultaten onder artikel 9 bis (regularisatie)? Wat als het niet goed gaat met de leerling op school? Zijn ze dan gedwongen te liegen om de kansen van het gezin gaaf te houden? Welke rol kunnen of moeten ze opnemen?

Wij zijn het er in principe mee eens dat scholen of leraars beter niet om een getuigenis wordt gevraagd in het kader van een verblijfsdossier. Daar zijn inderdaad vragen bij te stellen: wat met leerlingen die een problematisch parcours afleggen? Is het de verantwoordelijkheid van leerkrachten om dit op te nemen?

In de praktijk zijn het individuele advocaten die deze brieven vragen, omdat zij weten dat een getuigenis over schoollopen een regularisatieaanvraag kan ondersteunen. Een schooltraject kan immers iets vertellen over de mate waarin een jongere zich geworteld heeft in onze samenleving. Een standpunt vanuit de onderwijsnetten kan hier duidelijkheid bieden, want navraag leert dat zij de afweging overlaten aan de individuele scholen.

De verdwijning van een kind dat uitgewezen wordt heeft vaak ook emotionele gevolgen in de klas.

Brief aan de kinderrechtencommissaris van een Libanees meisje

“Hallo, ik ben Naeya. Ik kom uit Libanon en ben 14 jaar.

Samen met mijn mama en broer vertrokken we uit een land dat geen land meer is. Wij worden vluchtelingen genoemd. Wij zoeken zoals velen een veilig en leefbaar land. Mijn ouders kwamen reeds als jongvolwassene in dezelfde positie terecht. Mijn vader kwam met zijn ouders uit Armenië naar Libanon omdat ze hoopten daar veilig te zijn. Als Orthodoxe Christenen, weg van de politieke dreiging in zijn geboorteland. Mijn moeder is Syrische en vluchtte als jonge vrouw uit het wespennest dat Syrië is geworden sinds zij een kind was. Ze vonden elkaar in Libanon.

Als gezin in Libanon leven wij nu in een land dat onleefbaar, onveilig is geworden. Als kinderen werden wij in versneld tempo jong volwassenen. Wij leerden een land kennen dat ook onze ouders ongelukkig hebben [sic] gemaakt. Hun eigen broers en zussen zagen ze vertrekken naar Frankrijk en België.

Onze ouders hoopten ook aan mij en mijn broer een waardige toekomst te geven. Wij kwamen naar België. De zus van mijn mama woonde hier al met haar gezin. Zij werden erkend als vluchteling. Mijn papa bleef in Libanon om voor zijn oude en zieke vader te zorgen. We hopen hem later terug te zien.

Ik en mijn broer konden hier naar school gaan, de taal leren, vrienden hebben en vrij bewegen in Genk of met bus of trein. Allerlei dingen die voor kinderen normaal zijn om op te groeien. De leraars hier zeggen dat ik slim ben. Ik haal de beste cijfers. Slotsom het is hier veilig.

Al snel begrepen we dat wij hier werden aanzien als geen gewone vluchtelingen ook al vertrokken we uit een land dat meer en meer in een echte oorlog is terecht gekomen.

Leven in een groot opvangcentrum is voor elke nieuwkomer een moeilijke tijd. Samen met vele andere culturen waarvoor je niet gekozen hebt brengt voor de meesten een zware psychologische druk mee. Ik werd ziek. Ik maakte mijn mama ziek omdat zij beseftte dat ik dingen deed. Ik kon niet meer eten. Ik kon niet meer slapen.

Ik stelde vast dat ik me anders, ongewoon voelde. Anders omdat ik mezelf niet meer herkende. De onwetendheid over een negatieve of een positieve beslissing werd zwaarder en zwaarder.

De angst om afgewezen te worden maakte mij radeloos in het opvangkamp. We begrepen dat we weinig kansen zouden krijgen. We kwamen immers uit EEN VEILIG LAND!! Libanon! Veilig? Wie beter weet begrijpt zo'n politieke opstelling niet.

Geestelijk ging ik op de vlucht. Ik begon mezelf te kwetsen. Ik sneed me met een mes in de armen en benen. Dat [sic] angst even verbergen achter een andere pijn.

Toen we uiteindelijk naar een LOI verhuisden, werd ik wel iets rustiger en mocht ik een psycholoog bezoeken. De eerste persoon sinds wij hier aankwamen die echt naar mij kon luisteren op een manier die mij hielp. Zij, de psycholoog, bracht me bij dat ik kost wat kost dit soort hulp absoluut moet blijven gebruiken om niet levenslang ongelukkig te zijn en eraan ten onder te gaan.

Mijn mama, mijn broer en ik zullen over enkele dagen terug naar Libanon vertrekken... met de 'hulp' van Fedasil. Dank daarvoor.

Ik ga terug naar een land waar ik niet meer gelukkig kan worden.

Een land waar ik als meisje niet meer alleen naar buiten op straat kan komen. Ik zal opgesloten leven. Ik kan er niet meer naar school. De scholen functioneren niet meer.

Tweemaal reeds moest ik daar geholpen worden om niet opgepakt, ontvoerd te worden. Meerdere keren werd ik op weg naar school of voor boodschappen op straat gevolgd en bedreigd met een mes om geld te eisen en bedreigd met de dood. De politie bestaat niet of anders gezegd komt nooit om je te helpen. Zij helpen niet om te voorkomen wat elke meisje, elke vrouw, nooit wil beleven in haar leven als vrouw.

Mijn vader verloor zijn werk als havenarbeider bij de grote ontploffing in de haven.

Er is voor ons geen elektriciteit, geen water noch voldoende voedsel meer.

De bommen en raketten vallen nu ook al in Beirut en overal in Libanon. Dankzij GAZA en de Hezbollah die zich in onze wijken verschuilen. Iedereen weet wat er kan gebeuren. Op mijn telefoon kan ik de vliegtuigen en de bominslagen horen terwijl ik met papa bel. Neen, Libanon is niet veilig. Libanon is geen land. Libanon heeft geen echte regering meer.

Ik ben nog een kind. Ik wil alleen maar LEVEN. Ik ben Naeya, een meisje van 14 jaar, ik ga terug naar Libanon. Ik zoek ECHTE menselijke levensruimte.”

Wij hadden contact met de advocate van het gezin. Zij vroeg een uitzondering om de terugkeergesprekken te kunnen voeren vanuit de plek (LOI) waar het gezin toen verbleef. De kinderen konden op die manier zo lang mogelijk naar hun school blijven gaan. Uiteindelijk werden moeder, zoon en Naeya zelf teruggestuurd naar Libanon. Naeya gaat nu niet meer naar school.

7.6. Nieuw structureel overleg 'Kinderrechten in Migratie'

Wij vinden het belangrijk om de vinger aan de pols te houden bij het thema van kinderen op de vlucht. Daarom hebben we beslist om een overleggroep 'Kinderrechten in Migratie' op te richten. Het eerste overleg vond plaats op 17 mei 2024 en we plannen om drie keer per jaar de verschillende overheidsdiensten (Dienst Voogdij, Dienst Vreemdelingenzaken, Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, Opgroeien), sleutelfiguren (voogden en advocaten) en -organisaties bijeen te brengen.

Wij wisselen er actuele informatie (cijfergegevens en tendenzen) uit, maar ook thema's en knelpunten over procedures, opvang en onthaal, onderwijs, jeugdhulp en vrije tijd staan op de agenda. Op die manier houden wij een korte lijn met elkaar en kunnen wij sneller signalen oppikken en afstemmen.

Wij namen het initiatief voor dit overleg om verschillende redenen:

- De Franstalige Délégué général aux droits de l'enfant heeft zo een overlegorgaan en we voelden het gemis aan Vlaamse kant.
- Voeling houden met wat zich afspeelt op het vlak van kinderrechten bij kinderen in migratie.
- Een snelle, brede en actuele uitwisseling van informatie over kinderen in migratie.
- Toetsen hoe meldingen bij ons ook leven in het werkveld, wat daarrond al is gebeurd en nagaan hoe diensten kunnen samenwerken.
- Een forum van uitwisseling creëren waar deelnemers elkaar ontmoeten en ideeën bij elkaar kunnen toetsen.

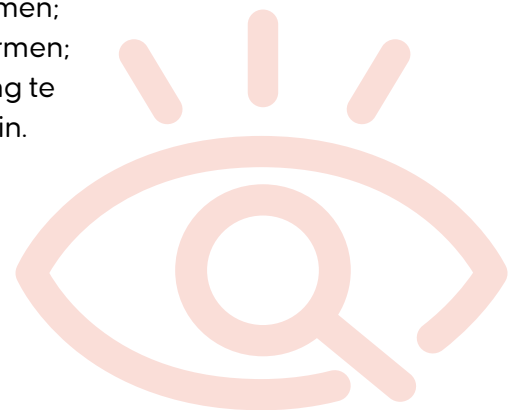
7.7. Focus

Kinderen op de vlucht voor oorlog in Gaza

Belgische nationaliteit van kinderen met Palestijnse ouders onterecht ingetrokken

In het najaar van 2023 doken berichten op in de pers over kinderen die in België geboren zijn uit Palestijnse ouders, en van wie de Belgische nationaliteit was ingetrokken door hun gemeente. De gemeenten deden dit na een instructie van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). Niet alle gemeenten gaven gevolg aan die instructie. Dat leidde tot rechtsonzekerheid voor de kinderen en verwarring voor de gezinnen en de gemeenten.

Naar aanleiding van deze mediaberichten contacteerde het Kinderrechtencommissariaat in december 2023 het kabinet Asiel en Migratie. Wij schreven ook een brief met Myria en de Délégué général aux droits de l'enfant aan de kabinetten van Binnenlandse Zaken, Justitie en Asiel en Migratie. Wij wezen op de internationale verplichtingen voor België om te vermijden dat kinderen staatloos worden; om bij alle beslissingen over nationaliteit het hogere belang van het kind in acht te nemen; om het recht op een nationaliteit van kinderen te beschermen; en om bij het onderzoeken van het dossier steeds rekening te houden met de proportionaliteit en de impact op het gezin.

Volgens het kabinet Asiel en Migratie ging het niet om een instructie van de staatssecretaris of van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). De DVZ informeerde gemeenten volgens het kabinet over documenten die in het dossier van Palestijnse ouders zaten en die wezen op een nationaliteit – en dus geen staatloosheid. Hun kind verkreeg net de Belgische nationaliteit omdat de ouders staatloos zouden zijn. Volgens het kabinet moesten gemeenten dan zelf oordelen wat ze met die informatie deden.

Na klachten onderzocht de federale ombudsman dit dossier. Hij oordeelde in januari 2024 dat de Dienst Vreemdelingenzaken wel degelijk zijn bevoegdheid overschreden had met een “onwettige praktijk”. Volgens de federale ombudsman kan DVZ wettelijk geen instructies of adviezen geven aan gemeenten over Belgische nationaliteitskwesties. De exclusieve bevoegdheid om de Belgische nationaliteit toe te kennen aan kinderen die in België geboren zijn en staatloos zijn, komt toe aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de geboorteplaats op basis van artikel 10 van het Wetboek Belgische Nationaliteit (WBN). De federale ombudsman vroeg de Dienst Vreemdelingenzaken daarom om deze instructie in te trekken, wat niet gebeurde. Gezinnen kunnen tegen de beslissing om de Belgische nationaliteit van hun kind in te trekken, in beroep gaan bij de familierechtbank. Momenteel zijn verschillende beroepen hangende.

Een ander knelpunt zijn de verschillende interpretaties van artikel 10 van het Wetboek Belgische Nationaliteit door gemeenten en parketten. Dit leidt tot rechtsonzekerheid en verschillende behandeling, afhankelijk van de gemeente. We vragen samen met andere instanties om een einde te maken aan deze rechtsonzekerheid door een regeling op te stellen die niet voor interpretatie vatbaar is, in overeenstemming is met de verplichtingen uit het Kinderrechtenverdrag en die handvaten biedt voor wie artikel 10 WBN moet toepassen.

Meldingen over Palestijns-Belgische gezinnen die vastzitten in Gaza

 Geen afscheid kunnen nemen van stervend kind
Yousef, twee jaar, kwam zes weken geleden in België aan via gezinshereniging, samen met zijn moeder en zijn twee broers. Ze herenigden hier met Mohamed (17). De kleine Yousef is wegens kanker opgenomen in het ziekenhuis. Hij heeft geen hersenactiviteit meer. Het ziekenhuis houdt de peuter in leven omdat zijn vader nog geen afscheid

heeft kunnen nemen van zijn kind. De vader verblijft immers nog in Gaza. Hij komt in aanmerking voor evacuatie, maar hij geraakt de grens niet over.

Wij kregen veel schrijvende meldingen van gezinnen van wie één of meerdere familieleden en soms hele gezinnen vastzitten in Gaza. Ze kunnen niet terugkeren naar hun leven hier. Israël en Egypte, die verantwoordelijk zijn voor de grensovergangen van Gaza, laten slechts mondjesmaat Palestijnen die in aanmerking komen voor evacuatie naar de Europese Unie door.

In het algemeen trachten wij telkens na te gaan of de betrokken gezinnen al bekend waren bij FOD Buitenlandse Zaken. Geregeld kwam het voor dat ook de Egyptische en Israëliëse autoriteiten telkens toelating moesten geven om de Egyptische grens over te steken. Personen, geïdentificeerd als Belg/rechthebbende, kregen echter geregeld geen groen licht van de Egyptische en Israëliëse autoriteiten om de grens over te steken.

 Hereniging met dochters vertraagd
Julia en Mila zijn twee minderjarige zusjes, die zonder begeleiding naar België zijn gevlucht. Hun moeder is gedood, hun vader zat lang vast in Gaza, aan de grensovergang van Rafah, maar hij kon smokkelaars geld betalen om Egypte binnen te geraken. Daardoor was de Dienst Crisisinterventie niet meer bevoegd. Hij is aangewezen op een humanitair visum via de Dienst Vreemdelingenzaken. De hereniging van vader en kinderen wordt daardoor weer vertraagd.

Soms zijn het jongeren zelf die ons contacteren. Wij ontvingen 20 brieven van een klas uit Sint-Niklaas. De leerlingen schreven ons elk individueel aan omdat ze klasgenoten zijn van Tariq. Tariq woont al zes jaar in België en was in oktober op bezoek bij zijn familie in Gaza. Toen het conflict daar losbarstte, kwam hij vast te zitten in Gaza. Zijn klasgenoten willen hem bij zich in de klas. Ze maken zich ernstig zorgen over zijn veiligheid. Daar kwam ook het nieuws bij dat Tariq er in Gaza een babybroertje bij gekregen heeft.

Wij namen contact met de FOD Buitenlandse Zaken en het crisiscentrum en maakten de Belgische identiteitskaarten van de gezinsleden en de Palestijnse paspoorten over. De vader schreef ons daarna nog dat de situatie voor hen elk uur erger werd. Ze hadden nog geen antwoord gekregen van de Belgische ambassades in Jeruzalem en Cairo. Bij de repatriëring in december bleken Tariq en zijn gezin dan toch bij diegenen die terug naar België werden gebracht. Wij kregen nog een bericht van de vader: “Hallo, we zijn gisteravond in België aangekomen, zoveel beter, we hebben een rustperiode nodig.”

8. Rechten van jongeren in conflict met de wet

8.1. Politie op school

Meldingen over de politie gaan over de manier waarop agenten zijn omgegaan met een jongere tijdens een interventie in de openbare ruimte of op school. Jongeren, ouders of leerkrachten weten niet altijd wat de politie wel of niet mag doen. Ze zijn voornamelijk op zoek naar heldere informatie.

Ze melden bijvoorbeeld drugsrazzia's op scholen, samen met de politie, waarbij grote groepen leerlingen door een drugshond worden besnuffeld. Als de hond een positief signaal geeft, volgen er verdere controles. De meeste leerlingen hebben doorgaans niets te maken met drugs, maar ze worden wel 'als crimineel' benaderd.

Drugsrazzia op school: schending van integriteit?

Een leerkracht wil toetsen of de volgende procedure strookt met de kinderrechten. Hij geeft les op een kleinschalige, rustige school in een landelijk gebied. Jaarlijks vindt er in de school een drugsrazzia plaats. Eén gang wordt dan afgesloten en drugshonden besnuffelen boekentassen en leerlingen.

Telkens worden er enkele jongeren aangeduid, maar het is bijna altijd loos alarm. Nu blijkt dat wanneer die leerlingen meegenomen en afgezonderd worden, zij een zeer grondige fouille ondergaan. Vooral dat laatste stoort de leerkracht. Raakt dit niet aan hun recht op integriteit? Is dit de wijze waarop we met jongeren willen omgaan?

Wij bezorgden onze visie op deze zogenaamde drugsrazzia's, zodat de leerkracht dit als basis kon gebruiken om binnen het schoolteam hierover te reflecteren.

Wij ontkennen niet dat drugs op school een groot probleem kunnen zijn. Het is voor scholen in die situatie niet evident om weerwerk te bieden. De school is verantwoordelijk voor wat er binnen haar muren gebeurt en dus ook voor haar drugsbeleid. Maar het Kinderrechtencommissariaat vindt dat de school wel altijd een veilige plek moet zijn en blijven voor leerlingen.

Politieacties kunnen voor ons daarom alleen bij heel concrete probleemsituaties. Wij zijn geen voorstander

van jaarlijkse preventieve controles omdat dit een grote impact heeft op de leerlingen. Wanneer scholen dergelijke drugscontroles toch geregeld aanvragen, moet dit terug te vinden zijn in het schoolreglement. Zo weten leerlingen en ouders waar ze aan toe zijn.

Artikel 33 van het VN-Kinderrechtenverdrag stelt dat kinderen en jongeren beschermd moeten worden tegen alle vormen van drugsgebruik en de productie en handel van drugs. Wij vinden het daarom belangrijk dat ook scholen een drugsbeleid opnemen in hun schoolreglement. Dat beleid moet, naast een logisch verbod op drugsgebruik of -handel binnen de schoolmuren, ook aandacht besteden aan preventie: maak het onderwerp bespreekbaar, geef informatie over de gevaren en de gevolgen van drugsgebruik en leid indien nodig leerlingen toe naar de hulpverlening.

Als een school toch kiest voor controles, hopen wij dat ze overtreders niet enkel bestraft, maar ook begeleidt.

8.2. Klachtrecht onder druk: angst om klacht in te dienen

Als de politie een minderjarige bijvoorbeeld fouilleert zonder enige aanleiding of indicatie, dan is ze mogelijk haar boekje te buiten gegaan. Jongeren en hun ouders kunnen dan klacht indienen. Ze doen dat in eerste instantie bij de korpschef of de dienst Intern Toezicht van de politiezone. In tweede instantie kunnen ze aankloppen bij het Comité P. Vanuit onze dienst kunnen we melders wel ondersteunen en begeleiden bij het indienen van hun klacht.

Uit de meldingen merken we dat er nog een zekere vrees is om effectief klacht in te dienen via de bestaande kanalen. Jongeren of hun ouders zijn bang dat de jongere nadien door de politie gevisieerd zal worden. Ze vrezen dat ze misschien niet geloofd zullen worden, of ze geloven zelf niet dat een klacht iets zal veranderen.

Vanuit kinderrechtenperspectief is het belangrijk dat ook de klachten van minderjarigen degelijk onderzocht worden. De indiener moet een heldere toelichting krijgen na het onderzoek. Als een jongere dat vraagt, moet het mogelijk zijn om een herstelgesprek te organiseren tussen de minderjarige en de betrokken politiedienst.

Wij horen echter van jongeren en ouders dat ze niet goed weten wat er precies gebeurt nadat ze hun klacht hebben ingediend. Het lijkt alsof hun klacht verdwijnt in een black box. Tussen het moment waarop ze de klacht hebben ingediend en de feedback of de conclusie van het onderzoek kan bovendien veel tijd zitten. Op die manier verliest het klachtrecht aan slagkracht.

Het Kinderrechtencommissariaat hecht veel belang aan de invulling van het klachtrecht voor minderjarigen. Daarom helpen we minderjarigen die daar gebruik van willen maken die klacht op te stellen en in te dienen. We volgen ook de conclusies van het onderzoek op.

We stellen daarbij vast hoe sommige diensten Intern Toezicht, effectief en op een ernstige manier met de klachten aan de slag gaan. Klacht indienen kan op die manier de relaties tussen burgers/minderjarigen en de politie herstellen.

Constructieve houding is beter antwoord op geweld

De moeder van twee jongens (15 en 17 jaar) mailt ons over een politieoptreden na agressie tussen de jongens en de ouders. De oudste zoon wordt opgevolgd door de jeugdrechtsbank omdat hij foute vrienden heeft en het heel moeilijk heeft met gezag en regels. Hij trekt daar zijn jongere broer in mee. De politie kwam al eerder thuis voor problemen tussen de jongens en hun ouders. Ze bemiddelde telkens en maakte afspraken. De tussenkomst waarvoor de moeder ons contacteerde, verliep echter helemaal anders.

Één inspecteur hanteerde bij deze tussenkomst al meteen een vrij agressieve toon. Hij gaf direct aan dat de ouders de twee minderjarigen niet op straat konden zetten. Er was geen ruimte om even naar beide partijen te luisteren. De moeder vertelde hoe door de stugge en agressieve houding van de politie, de situatie tussen de agenten en haar zonen volledig escaleerde.

Uiteindelijk zijn vijftien politieagenten en vijf combi's ter plaatse geroepen om de jongens te handboeien en op de grond te leggen. Dit ging gepaard met de nodige schermutselingen, zoals een kopstoot. Enkele politieagenten bleven zich ook nadien uitdagend en agressief gedragen. De politie vertrok met de jongens zonder dat de ouders wisten waarheen.

De ouders vernamen pas de volgende dag dat hun kinderen in de nachtcel zaten.

Beide jongens moesten dan nog een extra nacht in het crisisnetwerk blijven, als signaal en om rust te brengen. Nadien mochten ze naar huis. De moeder klaagt aan dat het politieoptreden niet de rust en de bemiddeling bracht die de ouders hadden verwacht. Integendeel. Agressie bestrijd je niet met agressie, volgens haar.

Toen we zelf moeder aan de lijn kregen, bleek dat ze al had gesproken met de klachtenbehandelaar van de politiezone. Die had oprecht geluisterd en erkend dat bepaalde zaken anders en beter hadden gekund. De klachtenbehandelaar ging het bespreken met de betrokken inspecteur en met de korpschef. De moeder leidde uit verdere contacten met de politie af dat dit ook was gebeurd. De politie ging ook bekijken of ze met de jongens aan herstel kon werken, zodat de situatie bij een volgende tussenkomst niet opnieuw uit de hand loopt.

Dit is een mooi voorbeeld van hoe een klacht die ernstig wordt genomen, waarvoor een melder deels erkenning krijgt, waarbij gekeken wordt of herstel nodig is en waarbij de melder merkt dat er effectief iets mee gedaan wordt, ouders en jongeren echt vooruithelpt. Als moeilijke situaties vaker zo worden aangepakt, kan dit spanningen tussen burgers en politie helpen verminderen en wederzijds begrip helpen vergroten.

8.3. Kindtoets politiewerk: wachten op actie van parlement

Wij stellen in de meldingen nog altijd vast dat de politie tijdens haar interventies waarbij jongeren betrokken zijn te weinig rekening houdt met het feit dat het om minderjarigen gaat. Jongeren worden nog vaak als volwassenen behandeld.

Op dit moment maakt de wet op het politieambt alleen voor het gebruik van handboeien en voor naaktfouilles een onderscheid tussen kinderen en volwassenen. Op alle andere vlakken behandelen de voorgeschreven procedures kinderen op dezelfde manier als volwassenen. Het hangt dan van individuele agenten af hoe 'kindvriendelijk' ze handelen.

Sommige politiezones kiezen wel voor een speciaal opgeleide jeugdpolitie in de contacten met minderjarigen. Dit is evenwel geen wettelijke verplichting. Vooral bij interventies loopt het te vaak mis.

Wij pleiten daarom al langer voor de invoering van een kindtoets voor politiewerk.

Deze kindtoets moet een rode draad zijn in het hele politieoptreden. Tijdens de vorige regeerperiode analyseerde een werkgroep – waarvan wij deel uitmaakten – de politieprocedures om te zien hoe die rekening kunnen houden met de behoeften van minderjarigen. Die werkgroep werd stopgezet.

De uittredende minister van Binnenlandse Zaken beloofde toen om op basis van interne expertise een ruimere visie op de interactie met jongeren uit te werken. De bedoeling was dat een rondzendbrief zou volgen met praktische richtlijnen voor de verschillende interventiedomeinen van de politie. Die kwam er niet.

Wij hopen dat de nieuwe federale regering de draad van de kindtoets voor politiewerk opnieuw oppakt. Wij blijven ook hopen dat in de wetgeving, in de procedures en de richtlijnen, maar ook in de opleiding van politiemensen een aparte benadering van minderjarigen ingang vindt.

Dat dit meer dan noodzakelijk is, wordt ook bevestigd in het eindrapport 'Naar een versterkte relatie tussen jongeren en politie. Inspiratie, geleerde lessen en aanbevelingen uit zes projecten' van het Departement Cultuur, Jeugd en Media.

In juli 2021 had de Vlaamse minister van Jeugd een projectoproep gelanceerd om de relatie tussen jongeren en politie te versterken. Dit was een onderdeel van de prioriteiten 'welbevinden en positieve identiteitsontwikkeling' en 'gezonde en leefbare buurten' uit het Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan.

Zes projecten, één in elke Vlaamse provincie en één in Brussel, werden geselecteerd:

- JES Antwerpen – JEP! Voor een betere relatie tussen jongeren en politie in Antwerpen
- JES Brussel – Jongeren en politie: naar een betere relatie in politiezone Zuid
- Groep INTRO – Connect in Asse, Wemmel en Dilbeek
- GIGOS – Let's meet in Genk
- LEJO – ALLO?! Alle Lijnen Liggen Open in Aalst
- Hogeschool VIVES – Politie Zonder Grenzen in Menen

Na twee jaar intensief onderzoek en begeleiding van deze zes projecten in Vlaanderen en Brussel is één ding duidelijk: actief werken aan een positieve relatie tussen jongeren en politie is noodzakelijk en urgent.

8.4. Handboeien: nog verschil tussen wet en werkelijkheid

Sinds 1 maart 2023 is er een verbod op het gebruik van handboeien bij minderjarigen. Slechts in een zeer beperkt aantal situaties en onder strikte voorwaarden kan de politie een minderjarige in de boeien slaan. Wij vroegen al langer om dit verbod in de wet in te schrijven, recent nog in ons advies 'Bannen van boeien voor kinderen' in 2022.

Op het terrein sippelt dit echter niet overal even snel door. Jeugdadvocaten melden hoe ze in hun praktijk botsen op situaties die niet in overeenstemming zijn met de wet. Die is nochtans duidelijk. Handboeien kunnen alleen als minderjarigen zich verzetten tegen hun arrestatie of geweld plegen; als ze dreigen te vluchten; als ze een gevaar zijn voor zichzelf of anderen; of als ze dreigen bewijzen te vernietigen.

De politie moet telkens per minderjarige een individuele risico-inschatting maken aan de hand van deze voorwaarden. Ze mag zich daarvoor niet baseren op het eerdere gedrag van de jongere, alleen op de huidige omstandigheden. Een jongere die zich bijvoorbeeld verzette bij een vorige overbrenging naar een gemeenschapsinstelling mag dus niet zomaar geboeid worden bij een nieuwe overbrenging.

Jeugdadvocaten benadrukken ook dat deze risico-inschatting niet eenmalig, bij het begin van een interventie, moet gebeuren, maar doorlopend. Als een jongere in het begin van de overbrenging de boeien aankreeg omdat hij zich verzette, maar tijdens de rit kalmeert, moet de politie ze afdoen. Handboeien mogen immers niet langer dan noodzakelijk en moeten dus zo kort mogelijk om.

Wij beseffen dat deze wetswijziging extra werk met zich meebrengt voor politiemensen. Ze moeten immers telkens in het proces-verbaal of in het register van vrijheidsberoving vermelden dat de jongere handboeien om kreeg en waarom dit nodig was. Maar een goede monitoring is noodzakelijk.

De fysieke en de psychologische impact van het gebruik van handboeien op jongeren is te groot om niet erg voorzichtig met het gebruik ervan om te springen. In de meldingen horen we elke keer opnieuw hoezeer jongeren onder de indruk zijn wanneer ze in de boeien geslagen worden, hoe vernederend ze dit vinden. Het dreigt bovendien het – vaak al precaire – vertrouwen in de politie aan te tasten.

Wij herhalen daarom onze vraag om systematisch na te gaan of de politie zich aan de opgelegde wettelijke voorwaarden houdt en het gebruik van handboeien effectief en met de nodige motivering registreert.

8.5. Volledig verbod op naaktfouilles

Naaktfouilles zijn een ernstige aantasting van de fysieke integriteit van minderjarigen. Het Kinderrechtencommissariaat pleit al vele jaren voor een volledig verbod. In ons advies van 12 oktober 2022, 'Verbod op naaktfouilles bij minderjarigen', herhaalden we dat pleidooi. Op 8 november 2023 is het wetsvoorstel dat de wet op het politieambt wijzigt om deze vorm van fouillering voor minderjarigen te verbieden, goedgekeurd in de Kamer (wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, met het oog op het invoeren van een registratie- en motiveringsplicht bij zogenaamde naaktfouilles).

De gewijzigde wet volgt in alles de aanbevelingen van het Kinderrechtencommissariaat. Er geldt nu een volledig verbod op naaktfouilles bij administratieve en bestuurlijke aanhoudingen van minderjarigen. Bij gerechtelijke aanhoudingen moet de procureur des konings altijd eerst schriftelijk toestemming geven, na een individuele risico-inschatting.

De naaktfouille moet in verhouding zijn tot de feiten, noodzakelijk zijn en uitgevoerd worden met respect voor de waardigheid van het kind. De politie moet elke naaktfouille van een minderjarige registreren, en motiveren waarom die volgens haar nodig was. Wij vragen een systematische controle op de toepassing van de risico-inschatting en de registratie van naaktfouilles.

Systematische naaktfouille op festival

Een mama neemt contact op voor haar zoon van 17 jaar. Hij werd bij het betreden van een festivalweide onderworpen aan een naaktfouille. Dat gebeurde niet alleen bij hem. Telkens wanneer de drugshond zich voor een persoon neerzette, werd die apart genomen om naakt te worden gefouilleerd. De jongen maakte de politie duidelijk dat hij minderjarig is, maar dit maakte geen verschil. De controle was negatief, maar haar zoon was erg ontdaan door de interventie.

Zijn moeder nam contact op met de politie, met de vraag of ze het proces-verbaal kon inkijken. De politie wuifde haar vraag weg met de mededeling dat "er geen gevolg aan zou gegeven

worden". Ook daar was de klager verbaasd over. Natuurlijk zou er geen gevolg komen, haar zoon had immers niets verkeerd gedaan.

Wij raadden de moeder aan om contact op te nemen met de korpschef van de betrokken politiezone. Deze gaf toe dat de gang van zaken op het festival in strijd was met de regelgeving. Hij stelde echter dat de diensten nog geen nieuwe werkwijze hadden uitgetekend in overeenstemming met de nieuwe wet.

Deze klacht toont voor ons hoe belangrijk het is dat op het terrein strikt wordt toegezien op de toepassing van deze nieuwe wetgeving.

Naaktfouilles in gemeenschapsinstellingen

De politie is niet de enige instantie die naaktfouilles uitvoert bij jongeren. Dit gebeurt ook in de gemeenschapsinstellingen. Die handelen op dat vlak in een juridisch vacuüm. Volgens het nieuwe Vlaamse decreet op de rechtspositie van minderjarigen in de jeugdhulp (zie pagina 37) bepalen de voorzieningen in hun huishoudelijk reglement hoe 'fouilleringen' moeten gebeuren en door wie.

Het decreet stelt echter niet eenduidig wat onder 'fouillering' verstaan wordt. In de memorie van toelichting wordt geëxpliciteerd dat naaktfouilles of fouillering via betasting op de kleding, verboden zijn. Fouillering van jongeren in voorzieningen kan volgens de memorie van toelichting alleen via een handscanner of een manuele metaaldetector.

Wij betreuren dat dit verbod alleen in de memorie van toelichting is opgenomen. Wij vragen de Vlaamse overheid om een verbod op naaktfouilles op te nemen in het decreet en om ook decretaal vast te leggen hoe voorzieningen de fouillering dan wel moeten organiseren.

8.6. Jongeren ontevreden over jeugdadvocaten

Via onze klachtenlijn hoorden we het voorbije werkjaar negatieve ervaringen van minderjarigen met hun jeugdadvocaat. De jongeren vertellen over de moeilijkheid om van jeugdadvocaat te veranderen wanneer ze niet tevreden zijn. Ze ervaren dat hun advocaat moeilijk te bereiken is, dat hij of zij niet antwoordt op mails of niet terugbelt wanneer ze dat vragen. Ze vinden dat hun advocaat te weinig tijd neemt om hen voor te bereiden

op een zitting bij de jeugdrechter of op een verhoor. Wij merken dat het inderdaad niet evident is voor minderjarigen om te weten wat ze van een advocaat mogen verwachten, hoe de cliënt-advocaatrelatie hoort te zijn en wat ze kunnen doen als ze zich door hun advocaat niet correct bejegend of niet volwaardig of gelijkwaardig behandeld voelen. Jongeren hebben recht op duidelijke en heldere informatie hierover.

Mijn advocaat laat me in de steek

De pleegouder van een zestienjarige jongen neemt samen met hem contact op. De jongen is via de jeugdrechtbank geplaatst in het gezin. Hij ervaart echter geen goede samenwerking met zijn advocaat. Die reageert niet op mails en belt niet terug. Hij heeft geen tijd om de zitting ten gronde voor te bereiden en zegt dan "ik leg me neer bij het advies van de sociale dienst jeugdrechtbank". Hij heeft ook een nauw contact met een van de biologische ouders. De jongen wil weten hoe hij van advocaat kan veranderen.

Wij adviseren de jongen een brief te schrijven naar de stafhouder waarin hij zijn klachten formuleert. Hij stelt dat er voor hem een vertrouwensbreuk is met de advocaat. Hij doet bij de stafhouder een aanvraag om een andere jeugdadvocaat toegewezen te krijgen. De jongen laat ons nadien weten dat hij een nieuwe advocaat heeft met wie hij een veel beter contact voelde bij het kennismakingsgesprek.

8.7. Bezorgd over wijzigingen aan jeugddelinquentierecht

Vlaanderen heeft sinds 2019 een eigen decreet Jeugddelinquentierecht. Dat kwam tot stand na een grondige en participatieve voorbereiding met alle relevante spelers. Vlaanderen wilde zich "internationaal als goede praktijk in de aanpak van jeugddelinquentie profileren" met een *evidence-based* jeugddelinquentierecht.

Op 19 maart 2024 besprak het Vlaams Parlement het ontwerp van wijzigingsdecreet Jeugddelinquentierecht in de gemeenschappelijke commissie Algemeen Beleid, Financiën, Begroting en Justitie, en Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding. Voor die wijzigingen is niet gewacht op de resultaten van de verplichte evaluatie van het decreet drie jaar na de inwerkingtreding.

Wij tonen ons in ons advies van 15 maart 2024 bezorgd over deze voorgestelde wijzigingen. Er is op dit moment geen indicatie dat het huidige decreet

Jeugddelinquentierecht niet voldoet als antwoord op jeugddelicten in Vlaanderen. De gesloten plaatsing is amper opgestart. Van de gesloten oriëntatie van minderjarigen is nog niet aangetoond of ze zinnig is in de strijd tegen jeugddelinquentie.

Wij zien ook geen bewijzen dat het aantal jeugddelicten significant stijgt of dat de delicten zwaarder worden. Er is dus geen dringende reden om nu al te schaven aan het decreet. Wij zien wel dat er erg veel werk aan de winkel is in de jeugdhulp. Het aantal verontrustende situaties stijgt daar fors en ook de ernst van de verontrusting neemt toe. Voor deze kinderen is nergens plaats. Ze moeten maanden tot jaren wachten op hulp. Deze kinderen en jongeren lopen daardoor meer risico om een jeugddelict te plegen.

Langer en strenger bestraffen zal nooit een afdoend antwoord zijn op jeugddelinquentie. Niet de duur van de straf, wel de invulling ervan bepaalt of de sanctie nuttig is. De straftijd moet zinnig gebruikt worden om te werken aan re-integratie in de samenleving na de straf. Toegang tot onderwijs speelt daarin een cruciale rol. Een toekomstperspectief is van groot belang. Ook gepaste psychische en psychiatrische begeleiding van jongeren in volle ontwikkeling is cruciaal.

Advies ['Voorbarige wijziging decreet Jeugddelinquentierecht zet kinderrechten onder druk'](#), 15 maart 2024

8.8. Aansprakelijkheidsrecht: fouten maken hoort bij opgroeien

De nieuwe wet van 8 maart 2024 over buitencontractuele aansprakelijkheid in het Burgerlijk Wetboek bevat ingrijpende wijzigingen voor minderjarigen en hun ouders. Elke minderjarige is vanaf januari 2025 vanaf 12 jaar persoonlijk aansprakelijk voor de schade die hij of zij veroorzaakt. Voor personen die het ouderlijk gezag uitoefenen wordt de objectieve of foutloze aansprakelijkheid ingevoerd. Ze zijn met andere woorden altijd aansprakelijk. Bij een aansprakelijkheidsgeding kan de rechter oordelen dat de minderjarige de schade niet moet vergoeden, of de schadevergoeding beperken. Hij doet uitspraak naar billijkheid en houdt daarbij rekening met de omstandigheden en met de economische en financiële toestand van de partijen.

Zoals we duidelijk maakten in ons advies van 2 oktober 2023 zijn wij geen voorstander om minderjarigen op een vaste leeftijd – hier 12 jaar – aansprakelijk te stellen.

Elk kind en elke jongere is anders en ontwikkelt zich in zijn eigen tempo. Ook elk schadegeval is anders. Elk kind heeft daarom recht op een individuele beoordeling van zijn situatie door de rechtbank. Het belang van het kind moet daarbij de eerste overweging zijn.

Met 12 jaar heeft de wetgever bovendien gekozen voor een leeftijdsgrens voor persoonlijke aansprakelijkheid die wel erg vroeg ligt. Verantwoordelijkheid leren nemen is een geleidelijk proces dat zich ontwikkelt naarmate de jongere opgroeit. Dit gaat met vallen en opstaan. Een kind dat twaalf wordt, is niet in één klap verantwoordelijk – en daarmee juridisch aansprakelijk. Dat moet weerspiegeld worden in de wet.

Daarnaast zijn we ook bezorgd dat door deze wetswijziging nog meer jongeren starten met een schuldenberg wanneer ze achttien worden. Wij pleiten daarom in elk geval voor de beperking van het recht op regres (recht van de verzekeraar om de schadevergoeding terug te eisen) bij de jongere die meerderjarig werd. Wij vinden het ook verontrustend dat de verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor ouders het niet haalde. Dit was immers het fundament voor de objectieve aansprakelijkheid voor ouders.

Advies [‘Hervorming van het aansprakelijkheidsrecht is in strijd met het Kinderrechtenverdrag’](#), 2 oktober 2023

9. Recht op wonen

9.1. Wooncrisis treft kinderen in armoede het hardst

Gezinnen die in armoede leven, moeten het vaak stellen met de belabberdste woningen. Te weinig ruimte, slecht geïsoleerd, vochtproblemen, schimmel op de muren. Betaalbaar en kwalitatief wonen gaat voor hen niet hand in hand. Deze slechte woonomstandigheden werken klachten en problemen in de hand die een diepe impact hebben op het leven en de kansen van kinderen: gezondheidsproblemen, sociaal isolement, problemen op school.

Wij krijgen signalen dat vooral voor iets grotere gezinnen en voor gezinnen op de vlucht nauwelijks woningen te vinden zijn, niet op de private markt en niet via de sociale huisvestingsmaatschappij. De wachtlijsten voor een sociale woning zijn zeer lang. Via het lokale sociaal beleid kunnen gemeenten wel depanneren met noodwoningen en crisiswoningen, maar ook dat opvangnet is verzadigd.

Wij stellen vast dat bijvoorbeeld OCMW's gezinnen op straat zetten omdat de termijn van de 'noodperiode' verstreken is, zonder dat ze een andere woning gevonden hebben. Een ander gezin wacht immers op de noodplek. OCMW's sturen deze gezinnen dan naar de private markt, maar die optie is vaak niet realistisch. De vraag is vele malen groter dan het aanbod in het 'betaalbare' segment. Gezinnen met meer dan twee kinderen en/of gezinnen die leven van een uitkering of van wie de verhuurder vindt dat het inkomen te laag is, vallen uit de boot.

Twee jaar intensief zoeken naar een woning: uithuiszetting wordt realiteit

Een steunfiguur van een gezin trekt aan de alarmbel. De vader is een erkend vluchteling. Hij huurde een eenslaapkamerappartement via een sociaal verhuurkantoor. Hij heeft een baan via artikel 60 [OCMW, red.]. Zodra hij herenigd werd met zijn vrouw en zes kinderen, begon het gezin te zoeken naar een andere woonst, zonder succes. Andere flats zijn te duur, of de eigenaar is niet bereid te verhuren aan een gezin met dit profiel. Het sociaal verhuurkantoor is een uithuiszettingprocedure gestart van het gezin uit het veel te kleine appartement. Over drie maanden staat het gezin op straat.

De kinderen zijn na twee jaar wonen daar ingeburgerd in de lokale scholen, ze hebben er hun plek gevonden. De noodopvang van de gemeente is te afgelegen, de kinderen geraken dan niet meer op school. De steunfiguur wil weten of wij oplossingen zien om te vermijden dat deze kinderen op straat komen te staan.

De klachtenbehandelaar vroeg een overleg met de steunfiguur, het OCMW, de schepen van Wonen en het sociaal verhuurkantoor. Samen bekeken ze alle mogelijkheden openlijk, zodat het recht van de kinderen op wonen en op onderwijs gewaarborgd zou blijven. Er werd een tijdelijke constructie opgezet: een leegstaand pand werd woonklaar gemaakt voor het gezin. Ondertussen bleef het OCMW samen met het CAW zoeken naar een duurzame oplossing voor dit gezin.

Dankzij de inzet en het out of the box denken van de partners rond de tafel werd een tijdelijke oplossing gevonden voor dit gezin. Maar voor veel andere gezinnen lukt dit niet. Ze worden uit woningen gezet, verhuizen van noodwoning naar noodwoning, vinden onderdak in opvangcentra of leven in zeer erbarmelijke woonomstandigheden en betalen te vaak woekerprijzen aan malafide 'huisbazen'. Naar schatting leven 20.000 mensen in Vlaanderen in een situatie van dak- en thuisloosheid. Bijna een derde van hen zijn kinderen.

Op lokaal niveau zijn ingrepen mogelijk om deze wooncrisis aan te pakken. Een sterk lokaal woonbeleid is zelfs een van de belangrijkste hefboomen van een stad of gemeente om aan armoedebestrijding te doen. Lokale besturen kunnen onder meer:

- in samenwerking met de woonmaatschappij in voldoende kwalitatieve sociale huurwoningen voorzien voor gezinnen met kinderen;
- discriminatie op de woningmarkt aanpakken met praktijktesten;
- huisjesmelkerij en leegstand bestrijden;
- het OCMW zo snel mogelijk betrekken bij dreigende uithuiszetting;
- investeren in kindvriendelijke publieke ruimte in buurten waar gezinnen kleinbehuisd zijn, met speelpleinen en skateparken, of verkeersveilige doorgangen naar de rest van de gemeente.

Wij moedigen gemeenten en steden aan om van deze lokale hefboomen gebruik te maken.

9.2. Grote gezinnen vinden moeilijk sociale woning

Het probleem van de ellenlange wachtlijsten van gezinnen die een sociale woning vragen is niet nieuw. Maar voor grote gezinnen en dus voor veel kinderen duurt het wachten nog langer dan gemiddeld. Uit analyses van het Vlaams Huurdersplatform, op basis van de cijfers van Wonen Vlaanderen van eind 2022, blijkt dat van de ruim 400.000 wachtenden 1 op de 3 minderjarig is; 15 procent van de gezinnen op de wachtlijst telt 5 of meer personen. Voor hen loopt de gemiddelde wachttijd op tot meer dan vijf jaar.

Veel van deze gezinnen hebben helemaal geen vooruitzicht op een sociale woning, omdat er in sommige regio's gewoon geen sociale woningen met voldoende kamers zijn.

Gezin met vier kinderen zit klem in te kleine sociale woning

Een gezin met vier kinderen (12, 10, 6 en 5 jaar) woont sinds 2016 in een sociale woning met twee slaapkamers. Ze betalen 811 euro per maand. De woonst wordt te krap. Dit leidt tot spanningen en zorgt voor conflicten. De oudste kinderen hebben geen plaats om rustig hun huiswerk te maken en te studeren. Het gebrek aan privacy speelt kinderen en ouders steeds meer parten. Het gezin staat op de wachtlijst voor een ruimere sociale woning, maar die wachtlijst is lang. Ze hebben geen recht op voorrang.

Op de private huurmarkt vinden ze geen woning omdat hun inkomen te laag is en

omdat verhuurders of immokantoren afhaken zodra ze horen dat er vier kinderen zijn.

De woonmaatschappij zegt dat ze voorlopig niets kan doen. De Vlaamse Ombudsdienst bekeek al hun recht op voorrang en besloot dat dit correct werd toegepast. De ouders schreven de schepen van Wonen aan, maar ze kregen geen reactie. Het gezin vraagt wie nog kan helpen want iedereen zegt: als je niet tevreden bent, zoek dan op de private markt.

Wij erkennen tegenover het gezin dat ze in een moeilijke situatie zitten. Wij bevestigen ook dat er heel wat uitdagingen zijn voor een degelijk sociaal woonbeleid en een betaalbare, toegankelijke private markt. De enige optie die wij nog zagen, was het gezin in contact te brengen met het CAW- woonbegeleidingsteam om na te gaan of zij iets konden betekenen.

Niet alleen is het aanbod aan grote woningen beperkt, ook de toewijzingsregels inzake rationele bezetting zijn soms streng. De rationele bezettingsgraad zegt hoeveel personen maximum in een bepaalde woning mogen wonen.

In een screening die wij deden in samenwerking met de Vlaamse Ombudsdienst, zagen wij dat deze regels erg kunnen verschillen per woonmaatschappij. Naast grotere inspanningen om meer aanbod aan grote sociale woningen te creëren, is er ook nood aan meer eenvormige regels bij de verschillende woonmaatschappijen en ruimte voor creatieve oplossingen en maatwerk.

10. Recht op een gezinsleven

10.1. Scheiding

Het Kinderrechtencommissariaat informeert en adviseert

↗ Bij meldingen over scheidings-situaties geeft de klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat in hoofdzaak informatie en advies. Melders gaan er vaak vanuit dat wij actief tussenbeide kunnen komen in een verblijfsregeling of in contacten tussen minderjarige en ouder. Dat is niet het geval. De meldingen geven ons wel een inkijk in reële gezinssituaties waarin minderjarigen opgroeien. Dit voedt ons advieswerk.

Wij informeren melders over de wetgeving, wij schuiven bemiddeling naar voren, wij verwijzen naar goede informatiewebsites zoals www.scheidingskoffer.be of naar een advocaat voor gespecialiseerd advies. Minderjarigen die vastlopen in hun relatie met een ouder (of ouders) en die op zoek zijn naar psychosociale ondersteuning of een luisterend oor, brengen we in contact met diensten zoals Awel, het Jongerenadviescentrum (JAC), het CLB of de buddywerking van KANSI.

De meeste meldingen gaan over aanpassingen aan een week-weekregeling die voor kinderen en jongeren niet werkt of te belastend is. Vooral bij de overgang naar en in de puberteit zien we dit. Jongeren verlangen op dat moment vaak meer naar een vaste plek die aansluit bij hun leefwereld, dicht bij hun vrienden. Hun eigen comfort gaat primeren.

Sommige ouders contacteren ons met de vraag hoe ze kunnen verkrijgen dat een kind niet meer naar de andere ouder hoeft te gaan. Ook minderjarigen zelf stellen ons die vraag. Het valt ons daarbij telkens op hoe standvastig ze bij hun standpunt blijven, zeker bij jongeren vanaf zo'n 12 jaar.

Ouders van wie verwacht wordt dat ze hun kind stimuleren om naar de andere ouder te gaan, zitten dan met de handen in het haar.

Toch dreigen deze ouders geconfronteerd te worden met dwangsommen of klachten omdat ze het vonnis over de verblijfsregeling niet naleven.

Wij zijn er ons van bewust dat elke situatie anders is, en dat er geen eenduidige oplossingen zijn. De meldingen via de klachtenlijn vertellen uiteraard slechts één kant van het verhaal. Maar het is belangrijk de beleving en de ervaring van kinderen, jongeren en hun gezin zichtbaar te maken.

Week-week: wat als een jongere een vaste plek mist?

De moeder van Ward, 14 jaar, neemt contact op. Er is een week-weekregeling, maar Ward geeft aan dit niet langer aan te kunnen. Hij vertelt dat hij het beu is elke week te moeten verhuizen, zich nergens thuis te voelen. Hij vindt geen aansluiting met zijn vader. Die is steeds gaan werken of bezig met eigen activiteiten. Moeder zegt dat ze Ward niet meer kan dwingen om in de auto te stappen. Vader zou echter niet bereid zijn te luisteren naar zijn zoon en zegt dat er beïnvloeding is van de moeder. De moeder zegt ook dat vader zich zal verzetten, want, zo zegt ze, "hij wil er alles aan doen om geen alimentatiegeld te moeten betalen". Moeder vraagt zich af hoe ze dit verder moet aanpakken, want Ward weigert steeds vaker naar zijn vader te gaan. De band tussen Ward en zijn vader brokkelt in sneltempo af omdat de jongen zich niet gehoord en gerespecteerd voelt.

Wij verwijzen de moeder door naar de informatiewebsite www.scheidingskoffer.be en naar een advocaat. Als Ward hierover met iemand wil spreken en advies wil vragen over hoe hij het gesprek met zijn vader gaande kan houden, verwijzen we hem door naar het JAC.

Spreekrecht voor kinderen wettelijk versterkt

Op 21 maart 2024 werd in de Kamer de wet aangenomen die het hoorrecht voor minderjarigen versterkt. Deze wetswijziging is een positief gevolg van het dossier over spreekrecht voor kinderen, 'Het kind weegt te licht', dat we in 2022 presenteerden samen met de Orde van Vlaamse Balies, de Gezinsbond en professor Charlotte Declerck van de UHasselt.

Hoewel de wetgever spreekt over het recht van de minderjarige om gehoord te worden, kiezen wij ervoor om niet de term 'hoorrecht' te gebruiken, maar wel 'spreekrecht'. Zo maken wij duidelijk wat het doel is van het gesprek met de jongere: het kindperspectief inbrengen. Horen is wat de rechter doet, en is dus gedacht vanuit de volwassene. Spreken is wat er vanuit het perspectief van het kind gebeurt.

Wij stellen vast dat de wetgever onze aanbevelingen in dit dossier gevolgd heeft. Wij hadden gevraagd

dat de familierechtbank alle betrokken minderjarigen zou uitnodigen en de kans zou geven om een gesprek te hebben met de rechter. Tot voor kort werden alleen kinderen vanaf 12 jaar altijd uitgenodigd.

Volgens de nieuwe wet moet de rechtbank de wettelijke vertegenwoordigers van het kind op de hoogte brengen dat ook kinderen jonger dan 12 jaar een gesprek kunnen vragen. Als een kind een verzoek indient om gehoord te worden, moet de rechter dit verzoek inwilligen. Dit is in overeenstemming met het Kinderrechtenverdrag. Dat bepaalt dat elk kind het recht heeft om zijn mening te geven over zaken die hem rechtstreeks aanbelangen.

Familierechters moeten het kind horen in een kindvriendelijke ruimte. Bij de uitwerking van een geschikte oplossing moeten zij rekening houden met de bezorgdheden die de minderjarige tijdens de zitting heeft aangekaart. Zij moeten daarbij kijken naar de leeftijd en de maturiteit van het kind, maar steeds beslissen in het belang van het kind.

Het Kinderrechtencommissariaat adviseert

➤ Onzeker over spreekrecht

Louis, 14 jaar, vertelt dat zijn ouders al vier jaar gescheiden zijn. Er is een week-weekregeling. Maar Louis vertelt dat hij zich echt niet goed voelt bij zijn vader. Zijn vader zou ook al gezegd hebben dat hij een betere connectie heeft met de zus. Louis haalt de veelvuldige negatieve uitlatingen over hun mama aan, het feit dat zijn vader blijft zeggen dat Louis ASS heeft (terwijl hier geen diagnose rond is en anderen hier niets over opmerken), het feit dat zijn vader de schuld voor hun ruzies bij Louis legt omdat hij volgens hem een stoornis heeft, en het feit dat papa vaak niet thuis is. Louis zegt dat ze al bij een dienst geweest zijn om hen te helpen. Maar zijn vader praat iedereen onder tafel stelt hij. Louis hoorde zijn papa leugens vertellen tijdens die gesprekken, maar iedereen leek zijn vader te geloven. Louis zelf is timide en kan tegen zijn papa niet op. Hij is op het punt gekomen dat hij dit niet langer aankan. Hij wil de week-week niet meer. Mama is hiervan nog niet op de hoogte. Hij wil weten wat hij kan doen. Louis besluit zijn mail met: "hoe kan ik mijn stem laten horen waarbij ze echt naar mij luisteren in plaats van de verhalen die mijn papa vertelt te geloven? Wat betekent het recht om gehoord te worden als na al die jaren niemand je kan helpen?" Hij geeft ook aan bang te zijn om te spreken

met de rechter omdat hij stiller is en misschien op dat moment niet zo goed uit zijn woorden zal geraken.

Onze klachtenbehandelaar legt Louis uit dat een wijziging van de verblijfsregeling bij de familierechtbank enkel kan ingeleid worden door een van de ouders. Louis besluit open kaart te spelen met zijn moeder. Nadien neemt hij opnieuw contact met ons op. Zijn mama gaat de zaak inleiden. Wij leggen Louis het spreekrecht uit, maar horen de onzekerheid omdat hij niet weet waaraan hij zich kan verwachten bij dit gesprek met de rechter. Hij vreest dat hij gaat blokkeren of dat zijn papa al het woord heeft kunnen voeren waardoor hij niet geloofd zal worden.

Wij besluiten alleen met Louis af te spreken en de tijd te nemen om naar zijn verhaal te luisteren maar ook kritische vragen te stellen. Dat vond Louis goed. Nadien schreven we dit gesprek uit in een verslag, zodat Louis een houvast had op papier tijdens het gesprek met de rechter. Dat sterkte Louis. Hij liet nadien weten dat de familierechter de week-week voor hem had aangepast naar een weekendregeling. Louis hoopte op nog minder, maar hij beseft dat het niet evident is en besluit dat de stem van de ouders altijd voorrang zal hebben op die van een kind.

Caroline Vrijens op de boekvoorstelling van 'EHBO Ouders uit elkaar' van Marijke Umans. Over en voor kinderen en jongeren die opgroeien met gescheiden ouders.

Caroline Vrijens in een panelgesprek op de boekvoorstelling van 'Rechter, hoor je mij? Richtlijnen voor kindvriendelijk horen' van Evelyn Merckx en Sara Lembrechts.

Het kind of de jongere heeft voortaan ook recht op de bijstand van een vertrouwenspersoon. Voor de precieze rol van deze vertrouwenspersoon is er nog geen veralgemeende werkwijze. In enkele gerechtelijke arrondissementen geven familierechtbanken deze rol wel al een concrete invulling of hebben ze plannen daartoe.

Het Kinderrechtencommissariaat hoopt alvast dat de rol van de vertrouwenspersoon ook wettelijk wordt verankerd, en op een uniforme wijze wordt toegepast in alle gerechtelijke arrondissementen. Het pilootproject in Gent kan hiertoe als inspiratie dienen (zie inzet).

Nieuwe uitnodigingsbrief

Op 28 augustus 2024 verscheen in het Belgisch Staatsblad het nieuwe model van informatieformulier dat kinderen en jongeren krijgen toegestuurd, zodat ze door de familierechter kunnen worden gehoord. Dit model moest naar aanleiding van de wetswijziging worden aangepast. Het is opgemaakt in een kindvriendelijke taal. In de brief staat een QR-code naar een filmpje over het spreekrecht. Het Kinderrechtencommissariaat was bij dit alles nauw betrokken.

Pilootproject familierechtbank vult rol vertrouwenspersoon in

De familierechtbank in Gent ging van start met een pilootproject waarbij voor kinderen die betrokken zijn in zaken voor de familierechtbank, een vertrouwenspersoon wordt aangesteld.

Wie is de vertrouwenspersoon?

De vertrouwenspersoon is een advocaat die de verplichte opleiding 'Vertrouwenspersoon van stem van het kind' heeft gevolgd. Hij of zij wordt door het Bureau Juridische Bijstand aangesteld in elke nieuwe zaak voor elk kind in het gezin ouder dan 6 jaar. Als er verschillende kinderen in het gezin zijn, hebben ze dezelfde vertrouwenspersoon; die begeleidt de kinderen wel individueel.

Wat doet de vertrouwenspersoon?

Bij scheidingen lopen de belangen van de ouders en het kind niet altijd gelijk. De vertrouwenspersoon moet garanderen dat kinderen het recht om hun stem te laten horen in procedures voor de familierechter kunnen uitoefenen. De rechter kan dan rekening houden met de mening van het kind bij het uitwerken van een oplossing. Het kan gaan over de verblijfsregeling, de schoolkeuze of contact met grootouders.

De vertrouwenspersoon informeert de minderjarige over het verloop van de procedure en de rechten van het kind. Hij spreekt twee keer met het kind over zijn wensen en verwachtingen, en doet dit aan de hand van de aangeleerde methodieken en spelvormen. Zo brengt de vertrouwenspersoon de leefwereld van het kind in kaart. Op de inleidingszitting brengt hij, als eerste, vóór de advocaten van de ouders, mondeling verslag uit van die gesprekken. Er werd uiteraard wel bij het kind getoetst wat aan de rechter en aan de ouders wordt verteld.

De vertrouwenspersoon bevraagt ook of het kind zelf gehoord wil worden door de familierechtbank. Als dat zo is, bereidt de vertrouwenspersoon de minderjarige voor op dat gesprek. Als het kind dat wil, kan de vertrouwenspersoon ook op het gesprek met de rechter aanwezig zijn. Zodra er een beslissing van de rechter is, geeft de vertrouwenspersoon feedback aan het kind.

De vertrouwenspersoon mag dan een advocaat zijn, er zijn grote verschillen met de rol van een jeugdadvoocaat. Zo heeft de vertrouwenspersoon geen inzage in het gerechtelijk dossier. Hij of zij mag ook geen interpretatie geven van wat het kind zegt of een standpunt innemen in het conflict.

Hoogconflictueuze scheidingen blijven kinderen erg raken

Creatieve oplossingen gezocht

Hoogconflictueuze scheidingen wegen heel zwaar op de kinderen die er middenin zitten: het continue gebekvecht en getouwtrek, het leven onder hoogspanning, de tegenstrijdige gevoelens van loyaliteit voor beide ouders. Via meldingen van kinderen, ouders en hulpverleners bij onze klachtenlijn zien wij hoe de strijd tussen ex-partners de rechten van kinderen op ontwikkeling, op contact met beide ouders, op bescherming van hun integriteit onder druk zet.

Goede instrumenten of interventies vinden om ouders en kinderen in scheiding te ondersteunen, en conflictscheidingen of conflictouderschap te verminderen is een blijvende uitdaging. In ons advies 'Meer gewicht aan kinderrechten in hoogconflictueuze scheidingen' van mei 2023 haalden wij al aan dat rechtbanken weinig handvaten hebben om ouders maatregelen op te leggen, zoals een verplichte trajectbegeleiding of ouderschapsvorming.

Dat is een gemiste kans. Er zijn situaties waarin we van minderjarigen en van ouders horen dat een ouder er soms maar moeilijk in slaagt om een 'goede ouder' te zijn, om aanwezig te zijn, betrokken, betrouwbaar, veilig. Als kinderen deze basisbehoeften wel ingevuld zien bij één ouder, gaan ze vanzelf liever bij die ouder verblijven. Dit kan het conflict tussen de ouders nog aanwakkeren. Het is belangrijk om de relatie tussen het kind en beide ouders te versterken.

Wij horen echter ook dat ouders het gedrag van hun kind niet altijd even helder kunnen interpreteren. Ze houden dan de verstoorde relatie met de andere ouder ongewild mee in stand. Bijvoorbeeld: een kind van 9 dat huilt bij de wissel van de ene ouder naar de andere. De ouder denkt dat er iets aan de hand moet zijn. Maar emotionele reacties bij het afscheid zijn rond die leeftijd niet ongewoon. Dit betekent niet per definitie dat het kind zich niet goed voelt bij de andere ouder.

Wij stellen met andere woorden vast dat er een gemis is aan een soort ouderschapseducatie over hoe kinderen en jongeren reageren of hoe ze denken op een bepaalde leeftijd. Zo'n vorming kan ouders sterker maken zodat ze hun kinderen goed kunnen ondersteunen, inspelen op hun gedrag en hun emoties erkennen. Wij beseffen wel dat ouderschapseducatie niet zaligmakend is. Ouders moeten bereid zijn om te reflecteren, en ze moeten dat ook kunnen.

Het Kinderrechtencommissariaat roept op om in de volgende regeerperiode het beleidswerk rond onze aanbevelingen niet los te laten. Ook het beleidsadvies over contactbreuk tussen ouders en kinderen na beëindigde partnerrelaties (zie onder), opgemaakt door de dienst Strafrechtelijk Beleid in opdracht van het Platform Kinder mishandeling, bevat zeer waardevolle aanbevelingen die verder moeten worden uitgewerkt. Ook wij werkten daaraan mee en we onderschrijven de meeste conclusies en aanbevelingen in dat beleidsadvies.

Advies ['Meer gewicht aan kinderrechten in hoogconflictueuze scheidingen'](#), 2 mei 2023

Als de stress te veel wordt

Fien, 17 jaar, vertelt dat zij en haar broer om de veertien dagen een weekend naar hun papa gaan. Die weekends lopen al een hele tijd niet goed. Papa zou vaak drinken, zoekt dan het conflict en begint Fien heel wat verwijten te maken of spreekt slecht over hun mama. Voor de rechtbank ontkent hij alles. Tijdens een van die weekends kreeg Fien een paniekaanval. Ze kon dit allemaal kwijt bij een psychiater. Die schatte in dat het beter was de contacten met papa even stop te zetten, zodat Fien tot rust kon komen. Haar broer van 14 jaar ging wel nog, maar na een hevige ruzie ging hij lopen. De politie verplichtte hem om terug te gaan naar zijn papa.

Fien en haar broer werden gehoord door de familierechter – de vijfde al in hun zaak. Het deskundigenonderzoek drong aan op rust voor de kinderen. Toch besliste de rechter dat ze direct de contacten met papa moesten hervatten enkele uurtjes op zaterdag. Bij het eerste bezoek kreeg Fien opnieuw een paniekaanval: trillen, zwart voor de ogen zien, gevoel flauw te vallen. Ze besliste niet meer te gaan. Over zes weken is opnieuw een gesprek gepland met de familierechter. Fien wil weten wat ze kan doen. Broer Merlon zou wel nog blijven gaan, want hij wil mama niet in de problemen brengen.

Wij adviseren Fien om dit verder te bespreken met de huisarts en haar psychiater. Misschien kan de psychiater met papa contact nemen om te bekijken of hij Fien wat rust kan gunnen, of zelf een attest opstellen dat bezoek aan papa momenteel té belastend is. Fien gaat ook melding maken bij de politie dat ze niet zal gaan tot ze de familierechter opnieuw heeft gesproken.

Wij volgen dit op en contacteren Fien na zes weken. Ze klinkt opvallend rustiger. Ze geeft aan zich inderdaad stilaan beter te voelen en minder gestresseerd te zijn. Ze is sinds het vorige bezoek niet meer naar haar vader geweest. Fien had inmiddels de familierechter gesproken en die besliste het contact niet langer te verplichten na het deskundigenonderzoek herlezen te hebben en na het verslag van haar psychiater. De rechter heeft met Fien wel bekeken hoe ze de deur toch op een kier kan laten voor papa. Als ze er klaar voor is, kan ze dan aan hem uitleggen welke impact zijn gedrag op haar had. Merlon blijft wel enkele uurtjes op zaterdag gaan naar papa.

Contactbreuk: machteloosheid dringend doorbreken

Onze klachtenlijn ontvangt meldingen van contactbreuk tussen ouders en kinderen. Uit onze meldingen blijkt dat er verschillende redenen zijn waarom kinderen en jongeren niet meer naar de andere ouder willen gaan of het contact beperkt willen houden:

- er is sprake van fysiek of psychisch geweld bij de andere ouder na de breuk of er was al sprake van intrafamiliaal geweld voor de relatiebreuk;
- er is sprake van psychische of verslavingsproblemen bij de andere ouder;
- er is beïnvloeding van de verblijfsouder die een contactbreuk in de hand werkt of in stand houdt;
- een kind maakt die keuze omdat hij of zij "op" is: de strijd tussen de ouders is zeer zichtbaar of onderhuids voortdurend aanwezig.

In situaties waar het ouderschap na een scheiding dermate vastloopt dat de ontwikkeling en de ontplooiing van een kind in het gedrang komen, loopt er ook vaak al een jeugdhulptraject. Maar ook jeugdhulpverleners

weten zich geen weg met deze situaties. Ze voelen zich een speelbal in het conflict tussen de ouders, of ze krijgen het verwijt partijdig te zijn omdat ze komen met oplossingen die ouders niet willen horen.

Een pauze in de contacten tussen ouders en kinderen, opgelegd door de jeugdrechter of de familierechter, kan in zeer ernstige situaties minderjarigen beschermen. Maar wij zien ook hoe moeilijk het is voor diensten, organisaties en de rechtbank om ouders en kinderen efficiënt en effectief te begeleiden en te ondersteunen, zodat de breuk vermeden kan worden.

Geweld bij vechtscheiding: blijven luisteren naar jongeren

In de verhalen die ons bereiken zien wij elk jaar opnieuw hoe gezinnen bij wie sprake is van kindermishandeling in een scheidingssituatie vastlopen. Ouders, grootouders, kinderen en jongeren botsen op muren. De situatie wordt vaak weggezet als een "vechtscheiding". De signalen van mishandeling en geweld worden genegeerd. Zodra een gezin het label 'vechtscheiding' gekregen heeft, lijken veel deuren dicht te gaan, op strafrechtelijk vlak en bij de hulpverlening.

Ook als er geen sprake is van mishandeling of verwaarlozing maar kinderen toch de druk voelen om dit verhaal te brengen, moeten er knipperlichten aangaan over de ontwikkeling van deze kinderen. Het toont dat kinderen en jongeren grijpen naar copingstrategieën, zodat ze zich staande houden in het conflict van hun ouders.

Moeilijk om mogelijke geweldsituaties aan te tonen

Voor de grootvader, langs moederskant, van de vierjarige Lana is het Kinderrechtencommissariaat een laatste strohalm. De ouders van Lana zijn sinds een achttal maanden uit elkaar. Tijdens de relatie was er al intrafamiliaal geweld. De vader heeft een "zeer kort lontje", kan geen drukte aan en is zeer onvoorspelbaar. De rechtbank beslist voorlopig tot een week-weekregeling omdat het de norm is. Sinds Lana naar papa gaat, komt ze geregeld thuis met kneuzingen en blauwe plekken. Uit het verhaal maken ze op dat papa vaak boos is en haar pijn doet. De moeder diende al verschillende klachten in met doktersattesten en foto's. Maar die klachten werden geseponeerd wegens onvoldoende bewijs. De huisarts zegt dat die niet meer kan doen dan een attest opstellen. Het nummer 1712 gaf advies en verwees naar het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling.

Deze konden niet verder helpen, want er loopt een politieel onderzoek. De familierechter legde een maatschappelijk onderzoek op, maar vond dit ontoereikend. De rechter beval een tweede onderzoek dat nog moet starten. Hij zegt geen rekening te kunnen houden met de oude klachten, omdat die geseponeerd werden.

Ondertussen loopt de week-weekregeling door. Ook de school zegt een verschil te zien in het gedrag van Lana in de week van mama en papa. Maar zij wil neutraal blijven en legt geen verklaring af. Volgens de opa lijkt niemand verantwoordelijkheid te willen nemen. Zijn kleindochter blijft in een onveilige situatie zitten. Zijn dochter zelf durft geen diensten meer te contacteren of klachten in te dienen. De tegenpartij beschuldigt haar voor de familierechtbank van "laster en eerroof". Opa vraagt zich af of wij een onderzoek willen starten naar de situatie bij papa thuis of met het kind willen spreken en een verslag opstellen.

Wij voelen de onmacht bij de grootvader, maar wij leggen uit dat wij niet kunnen ingaan op zijn vraag. Dat is niet ons mandaat. Wij adviseren verder te overleggen met de advocaat en het tweede onderzoek af te wachten.

kindermishandeling te snel geseponeerd worden wegens "onvoldoende bewijs" of dat een strafonderzoek maanden loopt zonder dat er effectief iets gebeurt. Als een klacht uiteindelijk geseponeerd wordt en dit door de tegenpartij bij de familierechter wordt aangehaald als bewijs dat het verhaal niet klopt, neemt de familierechtbank deze redenering al snel over. Ouders blijven erbij dat onvoldoende juridische bewijslast niet betekent dat het geweld niet gebeurt. Kinderen blijven hierdoor te lang in de kou staan. De hulpverlening of de familierechtbank gelooft hun verhaal dan niet meer.

Maar de familierechtbank beschikt zelf soms over heel weinig informatie; over trajecten in de hulpverlening of over strafrechtelijke klachten. Die informatie wordt niet automatisch gedeeld. In die situaties zien we dat een familierechtbank soms volledig tegengestelde uitspraken doet dan bijvoorbeeld de jeugdrechtsbank in het kader van een jeugdhulptraject.

Het is belangrijk om te blijven luisteren naar kinderen en jongeren, en hun belang voorop te plaatsen in dergelijke situaties. Belevingsonderzoek, een vorm van psychologisch onderzoek dat de beleving van het kind – zijn gedachten, gevoelens, ervaringen, herinneringen – in beeld brengt, is daarvoor een gepast instrument. Maar deze onderzoeken zijn duur en de wachttijd is lang.

Wie neemt het voor het kind op bij verhalen over misbruik?

Een moeder van twee kinderen van 6 en 4 jaar neemt contact op na verhalen in de pers over de ervaringen met de vertrouwenscentra kindermishandeling (VK). Ze wil met haar verhaal een ruimer beeld geven over de samenwerking tussen justitie en hulpverlening bij situaties van kindermishandeling binnen een scheiding. Twee jaar geleden zette ze een punt achter de relatie na psychisch en fysiek geweld door haar partner. Na een weekend bij vader begon een van de kinderen in een spel met haar pop verontrustende uitspraken te doen. Ze vertelde over "papa broek uit" en dat "papa piemel in haar muisje stopte en dat doet pijn". Moeder heeft ook attesten van de huisarts die bevestigen dat het meisje dit vertelt. Van 1712 kreeg moeder het advies om klacht in te dienen bij de politie. Dat deed ze. Maar omdat ze niets zag veranderen en als antwoord kreeg "het onderzoek loopt", nam ze opnieuw contact op met 1712. Dat verwees door naar het VK. Bij het VK kreeg ze echter de boodschap dat ze geen hulpverleningstraject startten omdat er een politieel onderzoek liep, ook al was dat al 4 maanden het geval.

Hulpverlening bij complexe scheidingen in kaart

Agentschap Opgroeien heeft een plan van aanpak uitgewerkt om te komen tot een gecoördineerde aanpak van hoogconflictueuze scheidingen. Een spoor is de ontwikkeling van een 'zorgpad complexe scheidingen'. De bedoeling is om het hulpverleningslandschap in kaart te brengen, zodat gezinnen en hulpverleners gericht informatie kunnen vinden. Een stakeholdergroep, waarvan wij ook deel uitmaken, bundelt de bestaande initiatieven, maar houdt ook de vinger aan de pols voor dit thema zodat signalen tijdig opgemerkt worden.

Informatie stroomt niet door naar rechter

In situaties waar mogelijk sprake is van kindermishandeling, is er vaak diepe ontevredenheid over het strafonderzoek en de familierechtbank. Voornamelijk ouders klagen aan dat klachten over

Nadat de dochter nieuwe verhalen had verteld, diende moeder opnieuw een politionele klacht in. Ze liet die toevoegen aan de eerste klacht. Het parket vorderde het VK om een onderzoek te doen in het kader van maatschappelijke noodzaak bij verontrustende leef- en opvoedingssituaties. Het VK had na zes maanden nog steeds niet met de kinderen gesproken, vertelt moeder. Het VK adviseerde om de kinderen op een neutrale plek te plaatsen voor twee maanden om zo te kunnen bekijken wat gaande is en waar de noden liggen van de kinderen. Over het seksueel grensoverschrijdend gedrag deden ze geen uitspraken. Moeder weigerde dit hulpverleningsvoorstel. Het VK droeg vervolgens het dossier opnieuw over aan het parket en vroeg om de jeugdrechtbank te vatten. Voorlopig is er nog geen plaatsing van de kinderen. Ze staan wel onder toezicht van de jeugdrechtbank.

Over de medische verslagen van de huisarts en de verhalen die de dochter brengt, reppen de familierechter en de jeugdrechter met geen woord, zegt de moeder. Ook het VK heeft de medische attesten niet bekeken, noch geluisterd naar de kinderen. Vanuit de familierechtbank mag papa de kinderen tijdelijk zien in aanwezigheid van de grootouders. De jeugdrechtbank heeft nog geen beslissingen genomen, het sociaal onderzoek loopt nog. Het strafrechtelijk onderzoek is vandaag nog steeds lopende. Er is geen feedback, de kinderen zijn nog niet verhoord. De moeder zegt niet te begrijpen wie de verantwoordelijkheid neemt voor kinderen in een situatie van kindermishandeling. Het enige wat ze hoort van de rechtbanken en het VK is dat het gaat over een vechtscheiding en dat zij een mama is die niet kan loslaten. Moeder voelt zich met de rug tegen de muur gezet. Ze kan haar kinderen niet beschermen terwijl ze verontrustende verhalen over wat papa doet, blijven uiten. Haar ontevredenheid over de werking van het VK uit ze bij de klachtendienst Opgroeipunt. Daarnaast kaart moeder ook de ruime samenwerking aan tussen hulpverlening en justitie en het feit dat zo niemand verantwoordelijkheid neemt en de hete aardappel naar elkaar doorschuift.

Dit is geen alleenstaande ervaring. Het Kinderrechtencommissariaat hoort dit ook in andere meldingen. Het toont aan dat er veel onduidelijkheid is over de rollen die verschillende actoren bij meldingen over kindermishandeling al dan niet opnemen.

Wij merken dat de onderzoeksmogelijkheden van het parket soms te beperkt zijn en dat het soms te traag reageert op dergelijke ernstige klachten. Er zijn ook vragen bij de beperkte mogelijkheden voor de familierechtbank als er politionele klachten lopen over vermoedens van kindermishandeling en bij de mogelijkheden voor de jeugdrechtbank als de situatie wordt weggezet als verontrusting. Tot slot zijn er vragen te stellen rond de samenwerking en de informatiedeling bij een vermoeden van seksueel misbruik tussen politie, justitie en hulpverlening.

Het is niet onlogisch dat ouders en gezinnen verwachten dat het VK als expertisecentrum voor alle situaties van kindermishandeling een duidelijke rol kan opnemen. Maar als ze ook daar vastlopen omdat niet altijd duidelijk is of het VK tussenbeide komt als er ook een klacht werd ingediend, of als het VK de klachten wegzet onder de noemer vechtscheiding, dan verliezen gezinnen hun geloof in 'het systeem'.

In mei-juni 2023 verscheen een aantal verhalen in de pers over de ontevredenheid over de werking van de vertrouwenscentra kindermishandeling (VK). Die kwamen ook op de agenda van de plenaire vergadering in het Vlaams Parlement op 21 juni 2023. De Vlaamse minister van Welzijn droeg de bevoegde administratie en de Zorginspectie op deze klachten te onderzoeken. De meldingen over de VK's die wij de afgelopen jaren kregen, verwezen wij door naar Opgroeipunt. Deze klachteninstantie voor de eerste lijn had de opdracht om deze klachten te behandelen.

De Zorginspectie heeft haar onderzoek ondertussen afgerond. Ze bezorgde haar conclusies aan het Vlaams Parlement. Het bevoegde agentschap en de VK's gaan nu voort aan de slag met de aanbevelingen van de Zorginspectie. De opdracht van de VK's wordt ook versterkt en de middelen voor het Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling worden sterker verankerd. Wij juichen dit toe.

Deskundigenonderzoek: kwaliteitskader ontbreekt

Een familierechter kan een deskundige aanstellen om te onderzoeken wat er precies speelt in de dynamiek tussen ouders onderling, en tussen ouders en hun kinderen. Dit deskundigenonderzoek is het werk van erkende experts die zelfstandig werken of die verbonden zijn aan een multidisciplinaire groepspraktijk. De ouders betalen dit onderzoek. De rechter kan er ook voor kiezen om een maatschappelijk onderzoek te laten uitvoeren door het Justitiehuis. Dat is gratis.

Wij krijgen meldingen van ouders die niet tevreden zijn over het onderzoek van de deskundige. Ze menen dat deskundigen soms te weinig tijd nemen. Elke deskundige heeft bovendien een eigen aanpak, waarbij ze soms bewijzen, die er volgens de ouders toe doen, negeren. Sommige ouders zeggen te vrezen voor aannames van de deskundige van bij het begin, die de rest van het onderzoek kleuren.

Ouders eisen meer kwaliteit bij deze onderzoeken. Aan het deskundigenonderzoek is bovendien een hoge kostprijs verbonden. Omdat het om private initiatieven gaat, is er echter geen zichtbaar kwaliteitskader met een degelijke interne klachtenprocedure. Dat is anders voor de onderzoeken van het Justitiehuis. Die vallen onder de officiële klachtenprocedure van het agentschap Justitie en Handhaving.

10.2. Kinderen met ouders buiten beeld: hervorm voogdijregeling

Kinderen van ouders die de facto uit beeld zijn, van ouders die onbereikbaar zijn voor hun kinderen of voor hulpverlening, blijven in de kou staan. Er is vandaag geen mogelijkheid om voor deze kinderen een voogd aan te stellen die hun belangen behartigt, hen vertegenwoordigt en beschermt.

Op 13 juni 2023 werd een wetsvoorstel ingediend in de Kamer, over de schorsing van de uitoefening van het ouderlijk gezag voor minstens 6 maanden voor een ouder die verdacht wordt van de moord op de andere ouder. De jeugdrechter kan deze schorsing intrekken of verlengen. Na de veroordeling kan de jeugdrechter de ouder ontzetten uit het ouderlijk gezag. De Kamercommissie Justitie vroeg het Kinderrechtencommissariaat om advies.

Wij vinden dat kinderen in bepaalde situaties beschermd moeten worden tegen de beslissingen die ouders over hen nemen, of net niet. Wij stellen op basis van de klachten bij onze klachtenlijn vast dat de huidige juridische mogelijkheden om een kind te beschermen wanneer een ouder zijn ouderlijk gezag niet (correct) uitoefent zeer beperkt zijn. Een kind – dat tot aan de meerderjarigheid afhankelijk is van zijn wettelijke vertegenwoordiger – kan daardoor helemaal vast komen te zitten.

Dit wetsvoorstel beperkt zich echter tot de zeer specifieke situatie waarbij de ene ouder de andere ouder heeft vermoord, of hiervan wordt verdacht.

De indieners zien een oplossing in de ontzetting uit het ouderlijk gezag. Wij zijn het daar niet mee eens. Dit voorstel is niet alleen in strijd met het vermoeden van onschuld, het houdt ook geen rekening met het belang van het kind. De voorgestelde uitbreiding van de ontzetting uit het ouderlijk gezag is bovendien overbodig: een ouder die wordt veroordeeld voor de moord op de andere ouder kan volgens de huidige regelgeving al uit het ouderlijk gezag worden ontzet.

Het wetsvoorstel werd niet gestemd en is door de verkiezing van een nieuw parlement vervallen. Wij benadrukken wel dat er dringend werk moet worden gemaakt van de hervorming van de huidige voogdijregeling, zodat die een oplossing biedt voor alle kinderen die niet kunnen rekenen op hun ouders.

Advies [‘Beschermen van kinderen gaat boven straffen van ouders’](#), 13 oktober 2023

Wat als een ouder niet in staat is ouderlijk gezag te dragen?

Een pleegzorgbegeleidster vraagt advies. De jeugdrechter had een 11-jarige jongen geplaatst bij zijn tante langs moederskant, na het overlijden van de moeder. De vader van de jongen heeft een niet-aangeboren hersenletsel. Hij functioneert op een mentale leeftijd van 7 jaar. De erfenis van de moeder moet geregeld worden. Er zijn handtekeningen nodig om de erfenis aan het kind vrij te geven en te beheren. De vader neemt de dringende beslissingen over de erfenis niet, aangezien hij niet weet hoe dit te doen of niet begrijpt wat het betekent. De sociale dienst en de jeugdrechter stellen dat dit niet onder hun mandaat valt. De jeugdadvoocaat zegt dat zijn opdracht zich beperkt tot bijstand bij de jeugdrechtbank. Er moet dringend een soort voogd aangesteld worden voor de jongen, want ook voor andere aspecten zal hij blijven botsen op het feit dat zijn vader het ouderlijk gezag niet kan opnemen. Wij vragen om eerst en vooral na te kijken of de vader, gezien zijn niet-aangeboren hersenletsel, onder gerechtelijke bescherming staat. De jeugdadvoocaat, die al betrokken is bij de jongere in het kader van jeugdbescherming, kan dan de onbekwaamheidsverklaring van de vader inroepen en via een verzoekschrift de vrederechter vragen om een voogd aan te wijzen. Ook als de vader niet onder bewind staat, kan de jeugdadvoocaat dit verzoek doen.

Wij zien nog twee andere mogelijkheden om het ouderlijk gezag in het leven van de jongen uit te oefenen. Kan er via Pleegzorg samen met de (vertegenwoordiger van) vader en het pleeggezin een overeenkomst opgesteld worden met afspraken, over wie welke beslissingsmandaten heeft? Als er een discussie is over bepaalde beslissingen, waardoor de rechten en de belangen van deze jongen niet kunnen gewaarborgd worden, kan een jeugdrechter zelf op basis van art.7 van de Jeugdbeschermingswet uitspraken doen over zaken die vallen onder het ouderlijk gezag. Met deze sporen kan Pleegzorg opnieuw stappen zetten.

10.3. Opvoedingsconflicten en het belang van het kind

Vanuit het gezamenlijk ouderlijk gezag wordt verondersteld dat gescheiden ouders samen beslissen over het leven van hun kind. In de praktijk betekent dit dat knopen alleen vlot doorgehakt worden als beide ouders akkoord gaan. Dit is niet altijd het geval, zoals blijkt uit onze meldingen. Het belang van het kind, dat ouders elk op hun manier invullen, wordt soms een twistpunt. Kinderen en jongeren zijn hier de dupe van. Ze hebben zelf echter weinig kanalen om hun stem en hun visie te laten horen of zelf mee te beslissen.

Wij informeren melders telkens over het ouderlijk gezag en verwijzen door naar bemiddeling of naar een advocaat. Ouders en professionals kunnen ook de brochure die we maakten over *“Therapie voor een kind zonder toestemming van beide ouders?”* raadplegen bij dergelijke discussies. De tips en de handvaten gelden ook voor andere discussiepunten dan therapie.

De meeste meldingen over opvoedingsconflicten via onze klachtenlijn gaan over:

- het opstarten van psychologische begeleiding voor een kind of jongere, en het al dan niet bijdragen in de kosten;
- het opstarten van logopedie, en het al dan niet bijdragen in de kosten;
- de schoolkeuze;
- hobby's waarbij een ouder in zijn/haar periode weigert het kind te brengen naar de sportclub, training, academie of jeugdbeweging.

Conflict over studierichting

Franco, 16 jaar, behaalde met de kerstexamens een slecht rapport. De school adviseert een andere richting te kiezen, want ze merkt dat de richting hem niet ligt. De vorige vier jaren volgde hij Economie, hij zit nu in het 5de jaar Informatica. Van zijn vader mag hij niet van richting veranderen, van zijn moeder wel. Franco zit vast tussen zijn gescheiden ouders. Zij blijven elk bij hun standpunt. Franco wil weten wat hij kan doen.

Wij spreken met Franco af om ons advies ook schriftelijk te bezorgen zodat hij zich sterker in zijn schoenen voelt staan om het gesprek met zijn ouders en met het CLB te voeren. Hij is 16 jaar, zijn stem en zijn mening over welke richting hij wil volgen zijn dus belangrijk. Temeer omdat de school beide ouders tijdens het gesprek dezelfde informatie heeft gegeven en haar advies aansluit bij de wens van Franco. Toch moeten wettelijk beide ouders akkoord gaan. Ze moeten echter ook het belang van hun kind voor ogen houden bij beslissingen en het onderlinge conflict niet laten primeren.

Wij adviseren Franco een gesprek te vragen met het CLB. Kunnen zij hem ondersteunen in de gesprekken met zijn ouders? Als het conflict blijft aanslepen, kan een van de ouders de zaak inleiden bij de familierechtbank. Aangezien Franco al 16 jaar is en ook een eigen idee heeft over de richting die hij wil volgen, zal de rechter daar rekening mee houden. Wij ontvingen nadien bericht dat Franco van richting veranderd was, zoals hij zelf ook wou.

Discussie over diagnostiek

De vader van Victor, 7 jaar, neemt contact op. Na enkele signalen van de school wil hij Victor laten testen op ADHD/ASS. De moeder weigert dit. Ze wil niet dat hun zoon een label krijgt en weigert elke samenwerking met het CLB. De vader ziet dat zijn zoon het steeds moeilijker krijgt, maar zonder de toestemming van de moeder is een diagnostisch traject niet mogelijk. Hij klaagt aan dat in scheidingssituaties het niet altijd fair is dat beide ouders toestemming moeten geven en vraagt ons om dit mee te nemen in ons beleidsadvieswerk.

11. Kinderrechten internationaal

11.1. ENOC: voorzitterschap Vlaams kinderrechtencommissaris

Het European Network of Ombudspersons for Children (ENOC) verbindt 44 kinderombudsdiensten uit 34 landen van de Raad van Europa. Ook het Kinderrechtencommissariaat maakt daar deel van uit. Wij zijn sinds 2022 lid van het Bureau van ENOC samen met de IJslandse, Georgische, de Franstalige Belgische, Estse en Kroatische kinderombudspersoon. De Europese Unie ondersteunt het netwerk financieel. De Vlaamse kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens was het afgelopen werkjaar voorzitter van ENOC.

ENOC moedigt de uitvoering van het Kinderrechtenverdrag aan in Europa en ondersteunt de gezamenlijke behartiging van de kinderrechten. Het netwerk deelt daarnaast ook informatie en strategieën met zijn leden om de effectiviteit en de onafhankelijkheid van de kinderombudsdiensten in Europa te bevorderen.

Het netwerk werkt elk jaar rond een specifiek kinderrechten-thema. Dit thema wordt gekozen door de leden; er wordt een jaar lang onderzoek rond gevoerd in samenwerking met experts. Het werkjaar eindigt telkens met een algemene conferentie, waar de leden een gemeenschappelijk standpunt met aanbevelingen over dat thema goedkeuren.

11.2. ENOC jaarthema 2023: rol van onafhankelijke kinderrechteninstellingen

ENOC - ENYA 2023: Congres van Europese Kinderombudsmannen en -vrouwen en jeugdadviseurs

Het jaarcongres van ENOC vond plaats van 19 tot 21 september 2023 in Brussel met de steun van de Europese Commissie en het Vlaams Parlement, onder het voorzitterschap van de Vlaamse kinderrechtencommissaris. Kinderombudspersonen en kinderrechtencommissarissen uit Europa en daarbuiten woonden de conferentie bij, naast Europese en internationale ngo's, overheden, professionals, experts en andere stakeholders op het vlak van kinderrechten.

Het jaarcongres draaide rond het thema van onafhankelijke kinderrechteninstellingen. Ook het jaarlijkse forum van ENYA (European Network of Young Advisors) in juli 2023 vergaderde hierrond. Regeringen die het VN-Kinderrechtenverdrag ratificeerden, moeten de individuele rechten van kinderen realiseren en mechanismen uitwerken om de vooruitgang te monitoren en hun beleidskeuzes en beleidswerk te verantwoorden. Het VN-Kinderrechtencomité en ENOC pleiten voor onafhankelijke kinderrechteninstellingen om toezicht te houden op de uitvoering van het Kinderrechtenverdrag. Ze moeten garanderen dat regeringen in al hun beslissingen de rechten van kinderen beschermen en de belangen van kinderen vooropstellen.

Een onlinebevraging georganiseerd door kinderrechtenexperts vormde de basis voor het zelfonderzoek en de discussies. Het onderzoek leverde voor kinderombudspersonen waardevolle bevindingen op over welke bevoegdheden ze kunnen versterken om hun onafhankelijkheid, effectiviteit, zichtbaarheid en toegankelijkheid te waarborgen en de participatie van jongeren in hun werk te vergroten.

De jongerenadviseurs van ENYA hadden in juli samen nagedacht over hoe kinderombudsdiensten hun opdracht moeten invullen. Welke bevoegdheden moeten ze hebben om effectief toezicht te houden op de kinderen-rechten, deze te beschermen en te bevorderen? Wat kunnen ze doen om zichtbaarder, efficiënter en toegankelijker te worden voor alle kinderen, ongeacht hun achtergrond?

Zij vroegen onder andere:

- Integreer educatie over kinderrechten nog veel meer op school voor leerlingen van alle leeftijden.
- Informeer kinderen over hoe ze hulp kunnen zoeken als hun rechten geschonden worden.
- Betrek kinderen op allerlei manieren bij het werk van elke kinderrechteninstelling.
- Bezoek als kinderrechteninstelling plaatsen waar kinderen zijn en neem hun ervaringen en beleving maximaal mee in je werk.
- Volg als overheid de aanbevelingen rond kinderrechten tijdig op. Een kind verandert snel en dus is tijd een cruciale factor.

Jeugdadviseurs ENOC-congres: "Kinderen moeten hun rechten beter kennen. Ze moeten 'eigenaar' zijn van hun rechten"

De analyse van de experts en de inzichten uit de voorafgaandelijke debatten van ENYA en ENOC werden gepresenteerd en besproken op de conferentie in Brussel. Ze mondden uit in de ENOC-beleidsverklaring die door de Algemene Vergadering van ENOC werd goedgekeurd op 21 september 2023.

Enkele belangrijke aanbevelingen:

- garandeer dat elke kinderrechteninstelling in volle onafhankelijkheid het belang en de rechten van kinderen vooropstelt;
- garandeer dat elke kinderrechteninstelling zelf haar agenda bepaalt;
- garandeer dat elke kinderrechteninstelling voldoende slagkracht heeft en zichtbaar en toegankelijk is.

De volledige tekst van de slotverklaring 'The strength of independent children's rights institutions' is te vinden op de website van ENOC: www.enoc.eu

Filmpjes opgenomen tijdens het jaarcongres zijn te bekijken op onze [website](#) en op ons [YouTubekanaal](#).

Kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens op de driedaagse internationale conferentie van IOI – International Institute of Ombudsmen, in Den Haag, 15-18 mei 2024 met als thema 'Act together for our tomorrow'. Ze brak er een lans voor het belang van onafhankelijke kinderrechteninstellingen en -ombudsdiensten, ook het ENOC-thema van 2023.

11.3. ENOC jaarthema 2024: Alternative care

Spring Seminar in Estland

De jaarlijkse conferentie van september 2024 werd begin juni 2024, nog onder het voorzitterschap van de Vlaamse kinderrechtencommissaris, voorbereid in Tallinn. Op 3 en 4 juni 2024 hield ENOC daar zijn jaarlijkse Lentebijeenkomst, georganiseerd door het Bureau van de Kanselier van Justitie in Estland.

Dag 1 van het Spring Seminar van 2024 was gewijd aan "Bescherming en Bevordering van de rechten van kinderen in de jeugdhulp", in de vorm van een werksessie. De Estse minister van Sociale Bescherming

introduceerde het thema en benadrukte de uitdagingen waarmee instellingen, pleeggezinnen en kinderen in de jeugdhulp worden geconfronteerd. Dezelfde dag presenteerde de experte voor ENOC 2024, professor emerita Tarja Pösö van de Universiteit van Tampere, de voorlopige bevindingen van de ENOC-bevraging over het jaarthema. Dit werd gevolgd door een leercafé, waar ENOC-leden hun kennis en ervaring op dit gebied konden delen.

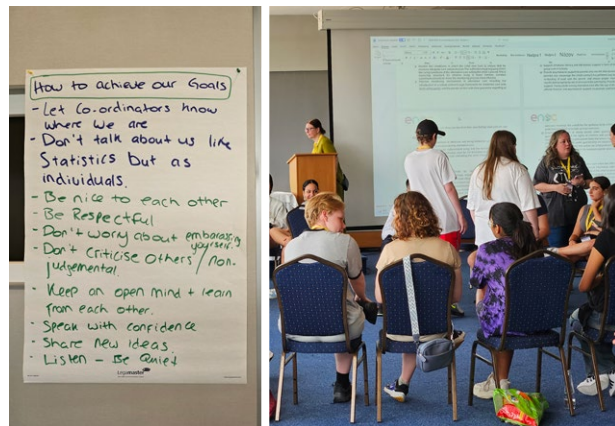
Jaarlijkse lentebijeenkomst van ENOC, dit jaar nog onder het voorzitterschap van Caroline Vrijens

Dag 2 van de bijeenkomst stond in het teken van "De rechten van kinderen getroffen door een gevangenisstraf van hun ouder(s)". Bijzondere aandacht was er voor de uitzetting van de organisatie Children of Prisoners Europe (COPE) die ijvert voor de rechten van de meer dan twee miljoen kinderen in Europa van wie een ouder in de gevangenis zit. Een panel met vertegenwoordigers en ombudspersonen voor kinderbureaus van Kroatië, Estland, Griekenland, IJsland en Italië deelden goede praktijken en ervaringen met kinderen die hierdoor getroffen zijn.

ENYA jongerenadviseurs in Slowakije

Als onderdeel van het ENYA (European Network of Young Advisors) participatieproject voor 2024 waren kinderen en jongeren uit 15 Europese landen of regio's actief betrokken bij het werk rond het jaarthema 'alternative care'. En dan meer specifiek rond de rechten van kinderen in de jeugdhulp, zodat hun stem en ervaringen gehoord worden op het Europese niveau. Op 1 en 2 juli vond het ENYA Forum plaats in Bratislava, georganiseerd door het Bureau van de Commissaris voor Kinderen in Slowakije.

De 30 Jonge Adviseurs kwamen uit Andalusië, Catalonië en Baskenland (Spanje), Armenië, Cyprus, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Italië, Malta, Noord-Ierland, Oekraïne en Wales. Tijdens het ENYA Forum werkten ze intensief samen aan hun gemeenschappelijke

Het jaarlijkse forum van ENYA in Bratislava

aanbevelingen voor meer bescherming en bevordering van de rechten van kinderen in de jeugdhulp.

Hun aanbevelingen werden gepresenteerd op de 28ste ENOC-jaarconferentie in september 2024 in Helsinki en mee opgenomen in de slotverklaring van ENOC 2024.

Het gezamenlijke rapport met de aanbevelingen van alle jongeren, zal eerstdaags te vinden zijn op de website van ENOC.

11.4. Gaza: ENOC vraagt onmiddellijk humanitair staakt-het-vuren

Op 22 april 2024 kwam het Bureau van ENOC met een gezamenlijke verklaring waarin de Europese kinderoombudspersonen met klem opriepen tot een onmiddellijk humanitair staakt-het-vuren in de Gazastrook om de levens van kinderen te beschermen en de levering van noodhulp en levensreddende steun aan de getroffen gebieden te garanderen. Het Bureau van ENOC drong er bij de internationale gemeenschap op aan om onmiddellijk actie te ondernemen om de levens van Palestijnse kinderen te redden en hun rechten te beschermen. ENOC vroeg ook om ervoor te zorgen dat onmiddellijk in hun basisbehoeften wordt voorzien.

De kinderoombudspersonen vroegen de internationale gemeenschap en staten ook om hun financiering voor VN-agentschappen ter plekke op te trekken. Zij bieden immers levensreddende hulp. Ze pleitten ook voor garanties voor een veilige doorgang voor humanitaire hulpverleners.

De volledige verklaring in het Engels kan u lezen via www.enoc.eu

Kinderen tussen wet en werkelijkheid

Wetten die de rechten van kinderen willen waarborgen, zijn vaak met zorg en aandacht geformuleerd en gestoeld op de overtuiging dat elk kind recht heeft op bescherming, goede ontwikkeling en participatie. Dat is belangrijk werk. Maar wat als de realiteit toch anders is?

De meldingen en klachten die ons elke dag bereiken, tonen opnieuw dat er soms een diepe kloof gaapt tussen de wet en de werkelijkheid van alledag. Mensen op het terrein doen vaak hun uiterste best om kinderrechten mee te realiseren maar botsen soms op structurele tekorten en problemen.

Dit jaarverslag belicht het schrijnende contrast tussen wat op papier staat in regelgeving en beleid, en wat kinderen ervaren. Het is onze verantwoordelijkheid om die verschillen aan te kaarten, om te laten zien waar de samenleving tekortschiet en om aanbevelingen te doen.

'Alleen als we de rechten van kinderen in alle domeinen omzetten naar de werkelijkheid, kunnen we de kloof dichten.'

Kinderrechtencommissariaat

Leuvenseweg 86
1000 Brussel
02-552 98 00

kinderrechten@vlaamsparlement.be
www.kinderrechten.be
www.youtube.com/user/Kinderrechtencom
www.facebook.com/kinderrechtencommissariaat
www.instagram.com/kinderrechtencommissariaat
www.linkedin.com/company/kinderrechtencommissariaat
www.x.com/@krcommissaris

**Kinder
rechten
commissariaat**
Geeft kinderen een stem

Kinderrechtencommissariaat,
onafhankelijke instelling
van het Vlaams Parlement

